FRANCISCI PETRARCHAE FLORENTINI POETAE ET ORATORIS clarissimi poëmata omnia recens quàm emēdatissimè edita,

NEMPE,

BVCOLICORVM Aeglogæ XII.

AFRICAE, hoc est, de rebus in Africa gestis, siue de Bellis Punicis Lib. IX.

EPISTOLARVM Lib. III.

BASILEAE.
M. D. XLI.

MAGNIFICO EQVITI AVRATO DOMINO Danieli Stibaro, Canonico & Præpoſito &c.

ALBANVS TORINVS S. D.

QVOD rarius ad te hactenus ſcripſiſſe uideor Vir inclytiſſime, malim quiduis potius, quàm tui, hoc eſt, tam lepidi chariq́; capitis, obliuione factum ſuſpiceris. Eius namque ſum ingenij, ut quos cœpero conſtantiſſimè amem, neque citra ſummum flagitium tui ſim unquam paſſurus obliuionem mihi obrepere. Vt quos primum tantus ſtudiorum ardor tam arcta neceſſitudine copulauit, ut arctiore non poſſit. Deinde ingenium iſtud tuum, non ſolum eo, quo haberis apud tuos loco dignum, ſed quouis maximo honore imperioq́; digniſſimum. Poſt hæc innumeræ Dominationis tuæ uirtutes, quæ te Virum generis ſplendore, iuriſprudentia & uitæ integritate clariſſimum, eouſq; euexêre, ut, non uniuerſum modò

nobilißimorum Canonicorum uestrum collegium, sed ipsißimus etiã Franciæ illustriß. dux nihil suarum rerum, quum aliâs, tum apud sũmum imperatorẽ dextrè obiri credat, quod nõ tuis ueluti auspicijs geratur. Accedit hoc quod non uulgaribus sum ab inclyta magnificentia tua beneficijs prouocatus, sic, ut ita amantem non redamasse, hominis sit nõ modò ingrati, sed inhumani & communi sensu carentis. Studiũ itaq; & animum in te meum denuo huius tã frugiferi operis Fransci sci Petrarchæ, Vatis illustrißimi dedicatione testari lubet, quod tandem nostra qualecunq; lima suo nitori restitutum in lucem emersit, Quo dè in uniuersum quid sentiam, nõ datur in præsentiarũ heic proloqui, nisi quod huius Poetæ non sit cõtẽmenda lectio, propterea quod poëmation uideatur neotericũ atq; sæculo non admodum prisco natum. Haud equidem contemnenda sunt (quod Plinius docet) nostri temporis ingenia, nec annis æstimãda Virtus. Et profectò si Fran. Pet. ingeniũ, linguarum & naturæ peritiam singularemq; eloquentiam & nitorem, reconditã itẽ horum Poematum in singulis ferè uersibus, ne dicam & uer-

uerbis doctrinam, non populari trutina expen demus, dignus uidebitur, qui multis ueterum nõ conferatur modò, sed etiã preferatur, qui res quas tractat. non minus scitè quàm decenter, tã castè, tã terse, tã inter se suauissimis numeris cõstrinxit, ut si non extra omnem poëtarum aleã poni mereatur, Marullianum tamen illud de eo conuenientissimè dici possit:

Hunc si quis inter cæteros locat uates,
Onerat quàm honorat uerius.

Et si me non fugiat in Africa quædam hinc inde desyderari, eò quod ultimam ab autore limam non receperit. Pluribus tamen documentis, multa uetustatis, naturæq; cognitione, poëticis fictionibus ac salibus est referta. Scripsit idem Petrarcha, si non cum fucato uerborum apparatu, certè nõ sine incredibili sermonis elegantia aliquot multa, uarijs de rebus uolumina, quorũ summatim aliquot paucissima Paulus Vergerius his uersibus comprehendit:

Illustres celebrare uiros, medicamina utrãq;
Porrigere in sortẽ, tranquillæ munera uitæ,
Dicere Franciscus potuit, tractauit anhelos
Ore potens triplici materno stamine amores

Carmina pastorum sensus condentia miros
Quũ caneret, magnũ, gracili spirauit auena
Africa quũ scriberet fausto rẽ nomine dignã
Multaq; præterea uario deprompsit ab ore.
Vltima sacratis studijs dans tempora uitæ.

Hunc ego tantum autorem, non citra puluerem (ut dici solet) à mendis compluribus, ne dicam & obliuionis iniuria uindicatum, Magnificentiæ tuæ nuncupatim dedicare, tuóque sub nomine in aliquot millia exemplariorum transscriptum studiosis omnib⁹ communicare uolui, quò meus erga te amor atque obseruantia & te statior & uulgatior fieret, nomenq; Stibari, quàm latissimè per ora uirûm uolitaret. Dignus equidem es ob tuum (prætereo enim prudens, ne cui adulari uidear, cæteras uirtutes tuas heroicas) in politiores literas amorem, ac eam, qua me immerentem prosequeris, beneficentiam, quem cæteri etiam mortales plurimum à me redamari cognoscant, & te mecum (nolim enim sine, ut dicitur, corriuali diligere) magis magisq; adament, si tuis auspicijs tanta utilitas ad omnes permanaret. Tu qui cuncta boni consulere solitus es, quantulumcunq; hoc xenio-

lum

lum quæso hilari uultu & fronte serena suscipias & in perpetuum meæ ergo te obseruantiæ monumentum obserues. Viue feliciter mei memor ac Vale, Vir ornamentis omnibus ornatissime. BASILEAE, Prid. Cal Septemb. ANNO M. D. XLI.

ERRATVM.

Folio, 94. lege Italis cui fracta sub armis.

Cætera solers Lector ipse castigabit.

FRANCISCI PETRARCHAE FLORENTINI Poëtae et Oratoris clarissimi BVCOLICA.

AEGLOGA PRIMA,

PARTHENIAS.

Syluius & Monicus.

Syl. MONICE tranquillo solꝰ tibi conditus antro,
Et gregis & ruris potuisti spernere curas.
Ast ego dumosos colles, syluasq; pererro,
Infelix: quis fata neget diuersa gemellis?
Vna fuit genitrix: at spes non una sepulchri.

Mon. Sylui quid quereris? cunctorum uera laborum,
Ipse tibi causa es? Quis te per deuia cogit?
Quis uel inaccessum tanto sudare cacumen
Montis adire iubet? uel per deserta uagari,
Muscososq; situ scopulos, fontesq; sonantes?

Hei

Hei mihi solus amor, sic me ueneranda benigne
Aspiciat spes nostra Pales. Dulcissimus olim
Parthenias mihi iam puero cantare solebat.
Hic ubi Benacus aurea pulcherrimus alno
Persimilem natam fundit sibi. Venerat ætas
Fortior, audebam nullo duce iam per opacum
Ire nemus, nec lustra feris habitata timebam
Mutatamq; nouo fingebam carmine uocem:
Mutatamq; nouo frangebam carmine uocem,
Aemulus at famæ dulcedine tactus inanis.
Ecce peregrinis generosus pastor ab oris
Nescio qua de ualle canẽs nec murmure nostro
Percussit flexitq; animum, mox omnia cœpi
Temnere, mox solis numeris & carmine pasci
Paulatim crescebat amor, quid multa? canendo
Quod prius audieram didici. Musisq; coactis
Quo mihi Parthenias biberet de fonte notaui.
Nec minus est ideo cultus mihi, magnus uterq;,
Dignus uterq; coli, pulchra quoq; dignus amica.
Hos ego cantantes sequor, & diuellere mentem
Nec scio, nec ualeo. miror q; q; horrida nondũ
Sylua, nec aërij cœperunt currere montes.
Verum ubi iam uideor collectis uiribus olim
Posse aliquid: soleo de uertice montis ad imas

Ferre

Ferre gradū ualles, ubi fons mihi sæpe canenti
Plaudit, & arentes respondent undiq; cautes.
Vox mea non ideo est grata mihi, carmina q̄q̄
Laudibus interdum tollant ad sydera nymphæ.
Dū memini q̄d noster agat, q̄d ab aduena pastor
Vror, & in montes flammata mente reuertor,
Sic eo, sic redeo, mirer si forte Camenæ
Dulce aliquid dictare uelint, q̄d collibus altis,
Et mihi complaceat, q̄d lucidus approbet æther
Non raucæ leuæ murmur aquæ, nec cura nec
ardor.
Defuerit, si fata uiam, & mens tarda negarit
Sed germane mori nostrorū hæc summa laborū.
O si forte queas durū transcendere limen, Mo.
Quid refugis? turpesq; casas, & tua pauescis
Otia, quid frontē obducis? nemo antra coactus
Nostra petit, plures redeūt a limine frustra.
Non pauor hic animi fuerat, sed forsitan aures Syl.
Dulcibus assuetas inamoena silentia cangunt
Miraris, natura quidem fit longior usus.
O iterum breue si mecum traducere tempus Mo.
Contingat, sileatq; fragor, rerumq; tumultus,
Dulcius hic quanto media sub nocte uidebis
Psallere pastorem, reliquorum oblitus, sensum
Inge-

Impetret ille tibi non carmen inane negabis
Quod modò sollicitat, quod te suspendit hiantẽ?
Syl. Quis quæso? aut quonã genuit sub sidere pastor
Hoc quæris? audiui pastorum carmina mille.
Mille modo, quemq̃ nostrũ æquare caueto.
Mon. Audisti quo monte duo fons unicus edit
Flumina, siue abitum geminis ex fontibus unũ
Flumen aquas, sacrumq; caput cum nomẽ sumit.
Syl. Audiui ut quondam pater hispidus ille nitentis
Lauit apollineos ad ripam gurgitis artus.
Fœlices Nymphæ, quæ corpus tangere tanti
Promeruêre dei, fluuius (si uera loquuntur)
Per cinerum campos ultricibus incidit undis,
Hunc igitur dulci mulcentem sidera cantu,
Mon. Illa tulit tellus, licet experiare iuuabit.
Syl. O ego noui hominem, ciues, & mœnia paruæ
Sæpe Hierosolymæ memorat, nec uertitur unde
Semp hẽt lachrymas, & pectore rauc⁹ anhe-
Hi Romã Troiãq; canũt, & prælia regũ, (lat
Quid dolor, & qđ possit amor, qđ uel Iupp⁹ iræ
Quid fluctus uentosq; regat, qui sidera astra
Necnon & triplicis sortitos numina regni
Expingunt, eosdem uaria sed imagine fratres
Sceptriferum summumq; Iouem faciuntq; serena:
Iussi

Inde tridentiferum moderatoremq; profundi.
Caeruleumq; comas, medium fuscumq; tuentē.
Tertia laetus servat coniunx, aterq; paludis
Nauta tartareae piceas redit itq; per undas.
Tergeminusq; canis latrat iam dira ferri.
Pensa trahunt manibus, fixos sub lege sorores.
Quin etiam Stygias aeterna nocte tenebras,
Anguicomasq; simul Furias, templumq; ferusq;
Tum sylvas & rura canunt atq; arma virosq;. Mon.
Hic unum canit ore deum, quem turba deorum
Victa tremit, caelum nutu qui temperat almum,
Aethera qui librat liquidum, qui rotis aeternos,
Quiq; nives spargit gelidas, & nube salubri
Elicit optatos herbis sitientibus imbres,
Qui tonat, & trepidū rapidis quatit aëra flāmis
Tempora sideribus, qui dat sua semina terris,
Qui pelagus fluitare iubet, consistere montes,
Qui corpus mentemq; dedit, quibus addidit artes
Innumeras, geminisq; cumulavit ab origine mun°,
Qui vitae mortisq; vices, quaeq; optima fessos
Fert sup astra, viam docuit, repetitq; monendo,
Haec tamen ille canit, neu rusticum dixeris ore.
Vox solida est, penetransq; aīos dulcore lacessit.
Iste igitur patriis primum celebratus in arvis,

Ant.

Angimur nostros saltus, lateq́; sonoram (Arnus
Nomē habēt, quæ rura Pad⁹, quæ Tybris &
Quæ Rhenus Rhodanusq́; secant, quaq́; abluit
Olim iā resonāt pastorū carmīe nostri. (æquor.

Syl. Experiar si fata volent, nanc ire necesse est.

Mo. Quo præceps agis te stimul⁹, quæ cura pungit?

Syl. Vrget amor musæ, quoniā modò littore in A-
Sydereū iuuenē generisq; ex stirpe deorū (phro
Fama refert, magnis implentem pascua factis.
Te Polypheme tuis iam constrauisse sub antris
Dicitur, & Lybicos sylvis populasse leones:
Castraq; submissis audax incendere flammis.
Hunc simul Italidesq; nurus, puerique senesq;
Attoniti aduerso certatim à littore laudant.
Carmine sed sacro caret hacten⁹ & sua virt⁹
Præmia deposcit. pensitans ego carmina cœpi
Texere, temptabo ingeniū, nox forte sequetur
Orphea, promeritū modulabor arundine parua
Insolitus, ...

AEGLO.

AEGLOGA II.

ARGVS.

IDAEVS PHYTIAS SYLVIVS.

Ideus

AVREVS occasum iam sol spe-
ctabat, equosq;
Pronũ iter urgebat facili trans-
mittere cursu.
Nec nemorum tantã per secula multa quietem
Viderat ulla dies. passim saturata iacebant
Armenta, & lentus pastores somnus habebat:
Pars teretes baculos, pars nectere serta canẽdo
Frondea, pars agiles calamos. tũc fusca nitentẽ
Obduxit Phoebum nubes, praecepsq; repentẽ
Ante expectatum nox affuit: horruit aether
Grandine terribili, certatim uentus & imber
Saeuire, & fractis descendere fulmina nymbis.
Altior aethereo penetrans cõuulsa fragore
Corruit, & colles cõcussit & arua cupressus,
Solis amor quondam, solis pia cura sepulti.
Nec tamen euoluit fatalem auertere ictum
Solis amor, uicitq; pium sors dura fauorem.
Praescius heu nimium uates tu Phoebe fuisti.
Dũ sibi, dũq; alijs erit haec labe ymeboles arbor
Dixisti, ingenti strepitu tremefacta ruinae

Pastorum mox turba fugit, quæcunq; sub illa
Per longum secura diem cōsederat umbra.
Pars repetit montes, iugum pars, pars limina fidi,
Pars specubus, terræq; caput submittit hianti.
Sylvius & Phytas scopulum fortassis eundem
Præcipiti petiere gradu, geminisq; cavernis
Occuluere animas trepidi, nec pauca gementes.
Post ubi laxatis tempestas fracta parumper
Nubibus, & coeli siluerunt murmura fessi:
Incipit illachrymans Phytas, ô Iuppiter alme
Si scelus hoc nostrum meruit, si rustica sordet
Pastorum pietas, miseris ignosce precamur,
Innocui miserere gregis, meliorq; capellas
Collige dispersas, teneris signata labellis
Vbera te maneant, nisi forte ambrosia lactis
Illius astrigeræ nectar tibi suggerit aulæ.
De grege nempe fuit tua nutrix: talia questus
Subticuit, pectusq; manu percussit & ora.
Sylvius, audita rupis de parte querela
(Non neq; se corām cernebant, obice parvo
Præteritæ silicis ramoq; comante diremptū)
Concussa sic mente refert, gemitūq; cohercēs:
O Phyta Phyta fateor, sic astra minari
Iam pridem adverti, postq̃ flammantia Martis

Lumina

Lucentes, & umbrifera Saturnũ parte morantem
Obsessumq́; Iouẽ, et Venerẽ transfusse nitentem,
Sydera armentorũ postquam peregrina notaui.
Nocte procul nebulas limo exhalante palustri
Surgere, & in nostrũ delatas uidimus axem.
Nunc grues, profuges, turpesq́; ad littora mergos,
Nunc coruos, fulicasq́; uages, nũc sydera moesta
Vidimus, & nimbo uelatam abscedere Phoebẽ?
Tum quae multa olim nascentis signa procellae
Syluicolae cecinere senes, sed ferre necesse est.
Haec est uita hominũ Phylla, sic laeta dolendis
Alternat fortuna ferox: Eat ordine mundus
Antiquo, nobis rerum experientia prosit.
Quo grex cũq; ruet, tecũ cõsistere certũ est.
Chare mihi ingenio & semper maxime Sylui Phy.
Respondit Phylles, oculos te consule tergam:
Tu modo si quid habes, dexmi solamen acerbi,
Tempestiua graues releuent obliuia casus.
Imo ait ille: tuũ est quae cõdita carmina seruas. Syl.
Mecum pariter, Daphnis pastoribus olim,
Et tibi nunc ingens merito cantabitur Argus.
Quid tibi uis? nobis Phylla in nũc tu quoq; carmẽ Phy.
Argeum recitare libet, nimis omnia celas:
Incipe, sortè sequar, nisi uox tua terreat, inquit,

Syluis. ille alta fregit suspiria uoce,
Arge decus rerum, syluae dolor Arge relictae,
Hoc licuit rapidae sacro de corpore morti?
Haec ausa est tellus? te qui stellantis Olympi
Iam solus spectator eras, humus obruit atra.
Quis fauor, et nostri redeat quae gloria secli?
Quis tempestates praenoscet ab aethere longe?
Quis mihi uoce feras, quercusq; & saxa moue-
Aut longā dulci traducet carmine noctē? (bit?
Quis terrebit apros? quis tendet retia damis?
Quis uisco capiebit aues? quis flumine mergens
Ah miseras curabit oues? quis sacra Cybeles,
Atq; humilē Admeti famulātē i gramine Phoebū
Rite canet? quē nocturnus trepidabit abactor?
Quem noscent dociles alta sub rupe capellae?
Quem uigiles fidiq; canes? quem dulcis amica?
Quis mihi solennes statuet per littora ludos,
Insuetam patriis renouans ex more palaestram?
A quo consilium dabitur? diuinaq; late
Syluestres responsa ferēt? quis tempore in arcto
Supplicib. praestabit opem? pulcherrime quondā
Arge amor ac luct⁹: Dryadū qd syluae, qd antra?
Quid sine te colles, & post te uiuere quisquam
Aut uolet aut poterit? pastores credite, mors est

Viuere

Viximus post Argum. iam nunc arescere circum,
Stagna, lacus, fontes ipsumq; uidebitis aequor:
Spiritus alter erit uentis, color alter in herbis,
Floribus alter odor, solitos nec poma sapores
Seruabunt, nec prata comas, nec flumina lymphas,
Vellera nec pecudes, nec opimas cāpus aristas.
Omnia namq; oculis unus (nec fallimur) ille
Laetificare suis & foecundare solebat.
Illo sylua fuit semper sub principe tuta:
Pax iterat frenis, purgabat nubila uerbo.
Ille abijt, fortuna suos mutata fatigat.
Extorquet lachrymas: nec iam mihi uiuere dul- Syl.
Post Argū, sed uiuaci parebimus astro. (ce est
Effigies (agnosco) uulgatā saepe carmine Sylui: Phy.
Si libet, ire cane: post & tua dona recense.
Pastorum rex Argus erat: cui lumina centum Syl.
Lyncea, cui centum uigiles cum sensibus aures,
Centum artes, centumq; manus, centumq; lacerti,
Lingua sed una fuit, cum qua rupesq; ferasq;
Flecteret, & fixas terra diuelleret ornos.
Ille diu clarus syluis, perq; omnia notus
Pascua, formosis cantatus ubiq; puellis,
Mille greges niueos pascens per mille recessus.
Postquam pertaesum est nemorū lōgiq; laboris,

Irredimeras abit, volucrisq́; per auia sedes
Euolat in montes, illinc de vertice summo
Despicit, & nostras curas nostrosq́; tumultus
Regnataq́; videt quanta est angustia syluae.
Alloquiturq́; Iouem, & viduū cōmendat ouile:
Atque vale, nos te cūcti, mora parua, sequemur.
His dictis abeunt. patrij Salmonis ad arua
Contēdit Phyniss, syluas petit alter Hetruscas,
Solus ego afflicto mœrens in littore mansi.

AEGLOGA III. AMOR PASTORIVS.

STVPEVS, DAPHNE.

Stu. HIC QVIS erit precibus finis, mea cura, fugaq́;
Fige pedem Daphne precor, & miserere laborum.

Daph. Quae phœbū spreui, quae nō spretura putaris,
Quaere alias curas, sis importunus amando.

Stu. Hic labor, hinc amor exagitās, cogitq́; trementē
Interrupta loqui: sed desperare paratuper. (tem
Vis, dolus, insidiae cessant, depone pauorem:
Et nostras audire sedens dignare labores.

Fare

Fare igitur, cupidasq; manus frenare memento. Daph.
Daphni ego te solam deserto in littore primùm Stel.
Aspexi dubius, hominemne, deamne viderem:
Aurea sic rutilo flagrabat murice palla:
Sic caelum latè insolito complebat odore:
Dulcia sydereis iactabant ora favillas,
Ardentesq; comas humeris disperserat aura.
Dirigui, sol cum radijs certabat iniquo
Marte tuis, totum nam nostro lumine, corpus
Fulgebat, timuiq; deos, ne fortè videndo
Arderent, raperentq; prius quam vulnera nosses
Nostra, vel occultos incensi pectoris ignes.
Accendo, cupientiq; gravis primordia morbi
Pendere, vix sicco vocem pulmone revulsi.
Aeris, interceptam multa indignante locuta:
Effugis, incessus docuit, nam verba profundo
Insedere animo, & liquidis haesere medullis.
Ebulliunt lachrymae, et miserum suspiria pectus
Flatibus assiduis tundunt, atq; imbre repenti
Tu tandem (quae sola potes) miserere, modumq;
Pone malis, si iuste peto, si cognita narro.
Quòd placuit mea forma tuis, & forsit amãtes Daph.
Dinumerare piget, placuit super omnia Phoebo.
Aureus ille comam vincto spectabilis arcu

Ingenio citharaq́; potens, Ioue patre superbus,
Spretus et indignãs abijt, flet cõscia curui (phis,
Ripa senis, memoransq; patris sub gurgite nym-
Tu quid habes quo posse putes hoc frãgere saxũ?

Stap. Quisquis amore voles solido tranquillus, et alta
Pace frui, maiora fuge, & nimis alta caueto.
Illic contemptus, & iurgia mixta querelis,
Atraq; perpetuis bacchantur nubila ventis.
Quin etiam uitare pares (licet obstrepat error
Publicus) admoneo, fidam tibi iunge minoris
Pectus, ubi obsequiũ pernox, humilesq; uicissim
Blanditiæ, dulcisq; timor, res cognita peperit.
Alta petunt omnes, animum mihi tale dedissem
Consilium: sed cogit amor, per q; ardua iactam
Luctantemq; rapit, uictor fuit ille deorum:
Molliaq; Herculeis aptauit pensa lacertis.
Tu cui libertas salua est, tibi consule Daphne.

Daph. Consilium laudo. sed enim quæ prima petebã,
Prima tacet. spes summa tuos q̃ nutrit amores?

Stap. Prætereo quæcunq; tribus mea pectora lustris
Ingenua siluere fide, gemitusq; latentes,
Et uigiles noctes, & quæ fert plurima secum
Iuuenilis dum sæuit amor, quæ forte benigno
Iudice sint aliquid: tamen hæc perijsse sinamus.

Sic

Sic erit: emolent tales mihi uita labores.
Debitus incantae fuerit furor iste iuuentae.
Haud tacuisse uelim, q, cum mea pauca paterem
Posse placere tibi, studiis si musica fortè
Ars mihi ferret opem, q, te sonus atq; canentem,
Non auri fulgor caperet, frustraq; timebam
Hanc etiā tentasse uiam: raucūq; uidebar (nos
Nescio qd strepere, et donec mea carmina Fau-
Non puduit, Dryadesq; pari celebrare fauore.
Saepe quidem uentos uidi dulcedine tentos
Linquere, & attonitas in me spectare capellas,
Spernere apes cytisum, mutas aestate cicadas.
Laetabar, nec uana prius fiducia nostra est,
Quàm sacer ille mihi, certe fidens, diceret Ar-
Et meritò, neq; ille fuit qui talia posset (gus. Daph.
Iure iubere suo, nosset qui talia solus.
Atta, si qua recens studium tibi cātalis, effer.
Daphne nostra ques, noster labor, atq; uoluptas, Stap.
Vnam ego te dominū, teq; hostē affusus adoro:
Tu decus es nemorū, tu spes pastoribus ingens:
Te mares magniq; duces, te Iuppiter altus
Diligit, ac tecalo refugit uiolare trisulco: (lo
Quo ferit omne nemus: te quā pharetratus Apol
Quam celebris esse dei, nunc Stapeus ardet

Pastor inops, lentusq; gregis cōtemptor opimi.
Durus erit, si pulchra noces sua carmina daphne.
Daph. Plus aliquid quàm rebar eras, reuerentia nostri
Impedit, adde aliud, poteris fortasse placere.
Ste. Forte die medio dum me meus urget amator
Syluae amor in syluas subitò uox contigit aures
Dulcior humana, stupui, leuis unde nitentes
Per pratum herboso uoluebat calle lapillos.
Protinus ipse locus, marmoriq; secutus aquarū,
Purpurea in ripa, lauriq; uirentis ad umbram
Virgineam aspicio oculo plaudente choream
Flecto gradū propere, tunc una sequentior omni
Ex numero, si fata tuos huc tramite gressus
Rara mouent, unde diuinos cernere uultus.
Haec ait, & dextram tenuit, tremor oīs abibat:
Posse loqui incipio, quam nos tibi parcite diuae.
Error amorq; trahunt sector uestigia diuae
Heu mihi spersa serae, fugit illa meosq; dolores
Nescit: ad haec uirgo subridens, nouimus inque
Omnia: Thessalidē sequeris p cōstrage daphnē.
Fabula iam pridem cunctis notissima lucis:
Serius lentescet enim, tamen accipe ramum
Hunc prius: & tenero frondosum pollice ramū
Decerpsit, cupidoq; mihi porrexit, & ibis

Bis ān discerq; nouem uidisse sorores. (nis
Quas uulgus spectare negat, quas nulla pphā
Mens curis imbuta uidet: Si plura rogaris,
Dic uidisse, quibus ui bella mouere, doliisq;
Qui in totū, praeceps docuit de turre Pyrenē?,
Voce uel ingenio picae docuere loquaces.
Dic sacro de monte uagos dic fontis ad undam
Quem pedis impulsu grauitas ceruice Medusae
Aligeri perfodit equi, dic nexa canentes
Orbibus imparibus uario modulamine uocum
Cūcta nouē uariosq; animorū ex ordine motus.
Quid famae praedulcis amor uacuiq; leuamen,
Quid studiū, ingeniiq; uigor, qd calida crebri
Ora tenacis agat: pōst haec quisnā tempꝰ et qd
Iudicium aetherei, quae non discretio mentis.
Quid ut potes mulcere aures in fine fugaces
Hac Daphne, dic, arte oculos regina canori
Hūc mihi prima chori ramū dedit arbore uulsū.
Quę tibi monstrarē uolucrē iubet illa, monetq;
Haemoniae post signa fugae consistere tandem
Ferrea sic, quamuis motare pietate uidebis.
Mateq; suam sequere et collē properemus in illū. Deph.
Perge, labor nullus tecū iuga prendere olympi. Stu.
Scis quo calle sodes? maiestas quanta locorū est? Deph.

Imperuia sui

Sinp. *Imperiosus apex dare circum iura uidetur*
Collibus, & caelo syluas despectat aperto.
Daph. *Huc ego pastores memini uictricia sertis*
Tempora, & arboreis spolijs ornata referre,
Curribus inuectos niueis delubra deorum.
Intrauerant iam laeta virens: spectare iuuabat
Cum ductore greges captos, tristesq; iuuencos,
Exuuiasq; graues peregrinis montibus actas,
Et longas rerum strepitus, pompasq; frementes.
Huc ab hyperboreis per uim custodibus aurum
Gryphibus ereptum, magnos peruenit in usus.
Huc Asiae praedas, informi squalida tergo,
Huc quoq; mutantes tulit Indica belua turres.
Quid te multa morer? quicquid uentus undiq; pres-
Extulit uberibus, hoc est in monte coactū. (sus
Hic iussi sedere patres, hic uina iuuentus,
Hic castae lusere nurus, hoc pastor in antro
Maximus insidijs perijt, nec pulcher Adonis
Vulnificos euasit apros, sed tristia linquo,
Hoc ipsos est fama deos habitare cacumen,
Hoc caput est memorū, dom⁹ haec Iouis ampla to
Hic natū cōplexa suū Latona Sibyllae (nantis.
Agnita fatiloquae pastori ostensa superbo est:
Haec iuga magnanim⁹ Scipionib. aestiua hybernis
(Sic

(Sic erat fortuna loci) pax certa, subactis
Saltibus ex Libycis rediens puer ille reuisit.
Et secum rudis ille senex, post tempore multo
Cantantes uenere alij, quos dicere longũ est:
Partheniusq; tuus triplicis modulator auenae.
Omnibus his uiridi frondebant tempora lauro.
Hic ego, dissimilis quanquam subsidere sertum
Fronde tamen simili faciam tibi: porrige ramum
Quẽ sacra Castaliae regnatrix tradidit almae:
Illius hic, nostrumq; simul tibi mutuus habeto.
Linque alias curas, & noster protinus esto.
Nunc uigilasse iuuat: dulce est meminisse laborũ. Stug.

AEGLOGA IIII.

DAEDALVS.

GALLVS ET TYRRHENVS.

TALE quis ingenium, tanti quis numeris usum — Gal.
Vt niueum compegit ebur, neruosq; loquentes
Addidit et numeros, dic ô Tyrrhene quis ille?
Daedalus. an ne alius dextra successor & artis?
Daedalus ipse fuit: nec falleris omine Galle — Tyr.
Artificem stupor aeternus, quẽ docta potensq;

Miratur

Miratur natura uirum; mihi maximus ille
Argutā dedit hanc citharā, plectrumq́; modosq́;
Gal. *Cuius amor meriti, cuius pulcherrima merces?*
Tyr. *Nullius, nam si sponte meum quæsiuit amorem,*
Dignus quē syluæ, quē grex, quē pastor adoret.
Gal. *Qua tamen hac regione tibi sors obuia uenit?*
Tyr. *Est nemus aërium trabibus quo frigida quercus*
Summouet umbra diē, non illic aura, nec æstus,
Nō gregis aut hoīm crebris premit ūgula flores
Fontibus aduersis circum duo flumina surgunt,
Hoc secat Hetruscos, petit illo gurgite Romam:
Hic quasi uenturi præsagus, tristia mecum
Flumina uoluebam, flebam quoq́; uidit ab alto
Dædalus annosas inter considere fagos.
Accessit, citharamq́; ferens, puer accipe dixit,
Hac casus solare tuos, hac falle laborem.
Gal. *Infelix ubi tunc aberam. forsitan fuisset*
Hæc fortuna aliq; citharam mihi Dædalus ille:
Nouit enī egregiē, atq́; interdū uisus amare est.
Tyr. *Hanc minimē, sed forte aliam: nam millia multa*
Ille habet. & largē partitur munera in omnes.
Galle, sed ante diu q̄ præsens sylua uireret.
Hæc fuerat promissa mihi, namq́; anxia partus
Mater, anhelanti Lucinam uoce rogabat.

Et mansuri ignarus lucis iam limen adibam.
Annuit ecce pius fores Dædalus, haud mora, mixto
Vagitu grauitatiq; graui, concussus apertas
Substitit ante fores, dixitq; obstetricibus unis
Si puer est citharam dabimus, si nata monile,
Dixerat ac speculum, subitoq; euanuit, inde
Pollicitis redditq; memor, fatoq; beauit.
Vtilis humanæ speciei mutatio feruens *Gal.*
Incautumq; animo stimulos, Tyrrhene fatebor,
Ardeo nunc similem citharam, nisi forsitan ista
(Quod malim) caruisse uelis. sunt uellera nobis
Mollia, sunt hoedi, precium uel grande licebit
Ipse rei paruæ statuas, parebitur ultro.
Grande rei paruæ! citharæ solatia nescis. *Tyr.*
Rem magnam (si nosce) noces, fastidia mulcet,
Lassatos animos refouet, solatur amicos.
Gaudia restituit, pellit de pectore luctum:
Exiccat lachrymas, compescit flebile murmur:
Spem reuehit, frangitq; metũ, uultũq; serenat.
Quid precio maiore emat uel magna paciscar? *Gal.*
Non mihi semper erit quantum uix possidet usquã *Tyr.*
Velligeriq; greges, ne dum leue uellus, et hoedi:
Sit preciosa citharæ, non si tibi gurgite latos
Ambiat Hermus agros: rutilis uoluens arenis

Quid

Quid mihi diuitiæ? quid rerū mutus aceruus?
Nostras cernis opes. hic est quas crebra rebellis
Prælia fortunæ, mundiq; proterua uincla
Pauperiemq; leuo, rigidas hac sæpe per alpes
Perq; nemus uacuum, perq; atra silentia noctis
Fisus, eo: plaudant uolucres & concaua saxa,
Interea tristes fugiant per nubila curæ.
Gal. *Laude sitim cumules, fer opem, optatoq; potiri*
Te duce contingat, uiuam memor, emoriarq;.
Tyr. *Sera animū quæ cura subit? breuis ecce iuuentæ*
Flos cecidit, tunc tēpus erat, iā discere turpe est
Quod pulchrū didicisse foret. sic uoluitur ætas,
Omnia sic uolat fugiens ac nescia freni.
Sorte tua contentus abi, citharamq; relinque.
Est quibus à teneris tractata suauiter annis
Poscitur auxilium, tu consule, incipe rebus
Mecū. uerba aliis quos possunt uerba mouere.
Gal. *Poscimus hāc artē. toto nil pulchrius orbe est.*
Tyr. *Pulchra mouēt oculos, sed prosunt acta fructū,*
In partesq; uenit pudor atq; modestia uoti.
Gal. *O felix, ô chare deis Tyrrhene supernis.*

AEGLOGA

AEGLOGA V. PIETAS PASTORALIS.

MARTIVS. APITIVS. FESTINVS.

QVID genitrix ueneranda dolet Mar.
germane? quid illi
Accidit hoc dignũ gemitu? quae-
sanie recentes. (descant
Mortis plait lachrymas, nec lumina nostra ma-
Cuncta uorant anni uolucres: domat om̃ia tẽpus Api.
Indomitum, cecidit matris forma decorq́;
Arent uirentes senio dat terga iuuentas.
Aspice quot circum stabiles urgentibus annis, Mar.
Et uirides cernantur anus aliunde profectae
Luctus, & offensi ueniant subitus cordis.
Quaerere nos causas, factisq́; cōstare reperius
Suadet amor, pietasq́; iubet, meritumq́; reposcit
Altricis, partusq́; labor, fastidia, curae.
Vim nescit natura pati, licet omnia certent Api.
Pectore ab aduerso, cunctas licet aduocet artes
Humanum genus, & studio contendat iniqui:
Inuictum caput illa ferens contemnit habenas.
Haec prope dijs natura pares iubet esse parẽtes. Mar.
Haec eadem prohibet cursum praeuertere uitae. Api.

Et rerum turbare vices. iuuenescere mater
Nostra nequit: varia est pietas, de coniuge quisq;
Cogitet, & paruis studeat succurrere natis.

Mar. De genitrice nihil? sed enim mihi maxima matris
Cura subest viduæ: nil hac mihi charius usquã.

Api. Quis vetat esse piũ? cunctas leue dulcia verba.
Hos humeros, has ille manus, hæc brachia nobis
Sola dedit, dominiq; suis ea sola fruatur.
Non comes esse sibi quascunq; vocarit in horas
Abnuo, nec fragili baculo me ferre senectæ.

Mar. Dij tibi consilium cœlo tribuere sereno:
Nunc pietas sua regna dedit, sua possidet arua,
Filius es, matri cui subueniamus egenti?

Api. Fare quid expectas? omnis mora torquet amãtẽ.

Mar. Est domus ampla sibi, nemoroso condita colle:
Dudum magnanimi quã quondã tẽpore fratres,
Obsequijs coluere pijs. tam cognita latè
Mater erat, sidus nimis inuidiosa per omnes,
Felix & partu, & syluestribus inclyta gazis,
Ac nemorum regina potens, mors inuida natos
Præripuit miseræ, perierant corpora fratrum.
Fama viget: nos ludibrio dilata iuuentus
Speramus, sed fama iacet, tenebrisq; sepulta est.
Sed nobis mutata domus, fortasse tot annis

Incolumis

Incolumis nostros cecidit non passa furores.
Haec matri reparanda domus, nil gratius illi,
Ne quos fata premant, fractis cōsurgere bustis
Aspiceret natos, & tempora prisca reuerti.
Vita sunt hominum curarum milia mille: *Aph.*
Quisq; sibi sapiēt. Vnde haec tibi somnia frater?
Pellere pauperiem, labor est mortalibus ingens:
Cui nunquā speranda quies. nos sorte maligna
Viuere per syluas uix ulla possumus arte.
Et rectam germane loquor, nunc sarta rapinis
Mecta iuuant, praedae plenis ab ouilibus actae
Tu noua tecta paras ruiturae attollere matri?
Non noua, sed aterrā turpes reparare ruinas. *Mac.*
Da frater, da chare manus: partemq; uirilem
Sponte subi, uincat pietas inuicta laborem.
Succumbas pariter lachrymas, & moesta parentis
Pectora (ne talis doleat peritur asse) leuemus.
Cura superuacua pectus quatit, & cadit illa *Aph.*
Spes sobolis talis, quae cuncta repleuerat arua:
Nec matris contenta suis, nec cespite paruo,
Ad paucos reditum, pascet nos ante baccis
Arboreis, duplicisq; capax testudinis antrum.
Dum noctes excipiet, uentosq; arcebit & imbres:
Mater ubi alternis conuiuia festa diebus

Hic aget, atq; illic, geminoq; fruetur honore.
Mar. Coniugibus despecta quidē, et calcata superbis
Ac dominas habitura nurus, quin flectere tandē
Et monitus meliora uide, genetricis utraq;
Septa colat, limenq; pius uenerator adoret.
Quod sacri tetigere pedes: non aspera mando,
Dulce est annosæ iuuenem seruire parenti:
Non in uestibulo pudeat me manè uideri
Sollicitū, quid mandet anus, quin septa laresq;
Moliatur solitas sedes, hinc iussa nepotes
Accipiant, hic una domus, nec scissa potestas.
Nec fratrum diuisus honos, uicinia iunctos
Horrebit, uirtus gladio plus uera timetur.
Aggrediamur opus, quædam leuiora uidentur
Expertis: genitrix animos si cernat amicos,
Ipsa aderit: nam pascit oues, pascitq; iuuencos.
Vnde istas cumulamus opes? ars fallere matrem
Prima quidē pueris, fortunæ frustra uenasse?
Præterea & terræ salis altum infodit aceruum.
Quem cupido quondā pecori blandita latenter
Miscuit, & sapidas asbergine reddidit herbas:
Insuper ad ueteres hortos, ambrosiaq; tempe,
Saturniq; domos, & quæ possedimus alterà.
Lydius ab nunc hostes habet uiolentos. ab alto
Monte

Mantue cadit rivus; qui dum sua rura revisit,
Impedit invalidam transverso gurgite matrem,
Pons fuit hic manib. sanctorũ structus avorũ,
Tẽpus in hoc solidus, tacitos quo tramite fures
Qui gregibus pestem, sylvis suprema parabant
Repperit argutus nocturno tempore pastor:
Collaq; sic meritis fregit tua dextera pontem
Hũc (tibi nota loquor) tumidas effudit in undas,
Dumq; nocere mihi properas, matriq; tibiq;
Et gregibus, sylvisq; noces, sed iurgia mitto:
Hũc nostrũ modo posce operi, sine crimine q̃uis,
Non onerum partem tecum tolerare recuso.
Compulit in facinus tua longa superbia, aerarẽ Apẽ.
Cymba brevis fluvio est habilis transire volẽti:
Vita brevis trans fluviũ superest, fortuna solutos
Angustat, finesq; locat quos fratribus olim
Tam brevis pacatis q̃ nos sumus, arcta priorum
Arcta extremorum confinia, at inter utrunq;
Lexerunt sua rura senes, audacia l[illegible]tos
Non stabiles habet eventus, iam omnia demum
Ad primas redire vias, fersq; improba gyro
Lusit in assiduo, quid quod sine ponte manerent
Tutius in ripa? iam quantũ ad caetera, serum est
Aedificare domos, sub tempus velle sepulchri.

Fosti. *Quid uano sermone leues consumitis horas?*
Tertius ille minor quem uos calcare soletis
Syluestris frater habet. iam fundamenta domorum
Sede locat patria, genitrix sibi tuta, gregemq;
Credidit, & nati gremio secura quiescit.
Parent cuncta sibi, curas agit ille seniles.
Ense puer stricto, lacerisq; sub arbore tensis,
Quis auium, furumq; pedes, et colla premūtur,
Pinguibus armentis teneris q; ab ouilibus arcent
Fortia claustra lupos, tristis nō murmurat ursus:
Sanguineus non saeuit aper: non sibilat anguis:
Non rapidi praedas agitant ex more leones:
Non aquilae curuis circūdant unguibus agnos.
Excelso praedulce canens sedet aggere custos:
Pascua tota silent, audit iam littus utrunq;
Carmen, et extremi Calaber Ligurūq; recessꝰ
Vndifragi, fretiq; tenens confinia Pelori.
Si uocem extulerit, Mauros turbabit & Indos,
Arctoasq; niues, Austriq; calentis arenas.
Imperat ut uobis linguam cohibere capellas
Ite domū, tondere inopes, negat almaq; mater
Partem ueri uos esse sui, suppositaq; iurat
Pignora falsa sibi: nullū te proxima uisit
Apenningenae quae prata uirentia syluae

Spe-

Spoletana metunt armenta gregesq; proterui
Te longinquas dedit tellus, & pascua Rheni.
Nūc memini audiuī ueteres narrare bubulcos Mar.

AEGLOGA VI. PASTORVM PATHOS.

PAMPELLVS. MITIO.

QVIS nemus omne magis lacerem Pam.
dum praebuit hircis?
Quid syluae meruere meae? quas
rore superno
Iuppiter, & riuis spumantibus horrida cōstanx.
Impiger atq; olim pyrgus ghancaiq; rigarunt?
Quae rabies, furtim segetes dum carpit acerbas
Spes et opes turbauit agri cum pulcher Hyberus
Deluuie, nostramq; decus sub tempus aestiui
Non timuit primas crepitantibus addere lauris.
Quis prope cōsumpta decernat nisi noster Apollo
Purgeret afflicta, montesq; efferret in altos?
Pastorum sors dura nimis, date frena capellis: Mi.
Lasciuas cohibete greges, simul ubera multo
Lacte fluant semper, magicas nō nouimus artes.
Et nunc iste ferox, lites & iurgia secum
Instruit, ac saxa & nodosa repagula gestans.

Quòd maledicta parat, poterit maledicta mere-
Ense perire suo, quòd fert reperire uenenū: (ri
Blāditijs tamē aggrediar. Quo Pāphile tādē?
Quos ue locos habitas? serā tua claustra remisit.
Quid fremis? iniqꝫ graui quis feruet spiritus ore?
Pam. Fecisset hoc Mitio? nec te durissima sortem
Sorbet adhuc tellus? tamen iam mirabile nullū est,
Si nemus & messes, atqꝫ omnia uersa retrorsum
Spem lusere meam, cui proh custodia culti
Credita ruris erat, cui grex pascēdus in herba,
Intempestiuis perierunt morbibus agni;
Defessi periere boues, hircíqꝫ supersunt:
Immundiqꝫ sues, quos luxus & otia tendunt,
Turba nocens satis, nullaqꝫ lege per agros
Spargitur insultans, arguitqꝫ dentibus arua:
Iam montes infecit odor, nostramqꝫ quietem.
Mi. Haud inopina quidem patior conuitia, dudum
Singula nam tacito tractans sub pectore mecū
Vaticinatus eram, iam turbidus ille redibit,
Nec seruis tergo, nec amicæ parcere famæ
Doctus, nec rigida pietatem admittere fronte.
Pamphile, quàm facile est alienam carpere uitā,
Quàm durū seruare suam. te forté magistro
Senior haud gregib. mors ac lupꝰ ingruat albis.
Nequic-

Nequicquam baculoq; minax uultuq; uenires.
Nil tibi tristis hyems, quanquam cessura rigori
Illa tuo, nil aer dubius, nil morbidus auster,
Nil tibi de proprio uiolentia remitteret aestas.
Nõ uolucres segeti, nõ imbribus umbra racemis,
Nõ caper arborib. nõ bucula parceret herbis.
Nõne ego pastor erã, dum trux turpissime rerũ — Pan.
Nereus, aduerso pascens in uertice tauros,
Transuersum deiecit hamũ? et pecus omne para
Vi rapere? obluctor donec uiolẽtior ille (bat
Exuit hirsutam tunicam, nudumq; reliquit?
Quid penas tractare uelim? quot tẽpore paruo — Mi.
Tunc nostri cecidere greges? est sanguine uallis
Pinguis adhuc, caecis repsũ congesta cauernis
Ossa iacent, horrore ferit locus ille tuentes.
Non tibi, non dijs licuit mandare macello — Pan.
Membra boum, sparsere lupi, sparsere leones:
Dij nobis sunt hostes, at non iacuere magistri:
Non rauci siluere canes, quod saeua sinebat
Extremum fortuna sui, spoliare cadentes,
Et miseras urbi dominoq; remittere pelles.
Tu mihi q̃d seruas nisi cornua dempta iuuencis?
Seruo aurũ, teneris quod cõpensauimus agnis. — Mi.
Seruo habiles cyathos, et agresti urgere labellũ

Sabere nõ dignor, uiduam miseretq; parentum.
Adde quod ars duce me multum pastoria creuit:
Discolor en talos Tyrrheno ex more cothurnus
Circuit: effulgens obnubit tempora [illegible].
Candida Sydonio ter murice uellera tinxi,
Et magnos peperi pro munere lactis amicos.
Sponsa nitet gemmis, collumq; monilibus ambit,
Et mecum fusca secura recumbit in umbra,
Non glacie niuibusq; rigens, nec solibus usta,
Qualis erat tua turpis anus, dum rura teneres.
Regia si spectes, non nostra uidebitur uxor.
Tum pastum herbosis ludunt in uallibus hœdi:
Inq; uolutabris segnes innata uoluptas
Conglomerat uersatq; sues, non humida pastor
Fornix antra subit: sedeo iaceoq; supinus,
Multa canens quæ dictat amor, nec crastina cu-
Cõtristio, gregis ludos et prælia cerno. (rans.
Tu querulas tristisq; manes, tu dente canino,
Quæ rabies uoluit, semper mordere paratus.

Pan. Ergo impare tuum nostris cum sentibus antrum
Iungis, ut indignos habitas tibi præferat uxor
Rebus onusta suis, ut tu meliore cubili
Membra loces, somniaq; animo uigilante fugacẽ
Excipies oculis, & turbida uisa fingens!

Canci-

Conciliēt ut uasa fidem: causaeq; tuendi
Inuenient, et forma domus & chara supellex?
Heu labor insanus precio cumulare periclum.
Heu furor extremus rapere perire furenti
Turpia adulteria, & thalami tot probra pudēdi
Dissimulare potes, nempe hi quos fingis amicos
Coniugis incestae, faciem rapuere pudorem:
Insidiasq; parant etiam tibi, lumina tolle
Immodico depressa mero, lapsus instat eunti
Antraq; peruigiles circumstant dira fures.
Furibus est mecum contractum sanguine pacti Mi.
Foedus, & inferni descriptum regis in aere,
Inuisum superis sacrum fortasse profundis
Acceptum sed dare deis, quibus aere litatum est.
Non ego, iuuene confringent pinguia tygres
Septa licet, totoq; fremēs ruat aethere grandos
Armentisq; satisq; necem ferat acrior annus
Pauper ero, tantum scrobibus cōmisimus auris.
Tolle ferā scelerate sacrū, quod iuppiter & sol Pam.
Erubuit, potuitq; iubar sed acerbe relatu.
Praeterea qui pastor eras, per litora gazas
Conuehis, & neutrum perages feliciter, unde
Linquere iam syluas, urbesq; uidere remotas.
Pendere arla nothi, tumidas tentare procellas

Vxor enim ignotis iam pridē in collibus errat,
Et patrium limen, thalamumq; egressa pudicum
Illa sequitur cuans, meretrix famosaq; porcos
Secil agit ardentes, & olentes turpiter hircos.
Herba peregrinæ quibus est iam grata paludis?

Mi. *Quid pater obscuris animos ambagibus imples?*
Longaq; nunc seris? quid litibus ocia frangis?
Desine iam mœstis alacres incessere uerbis.
Dic age, dic breuiter quicqd fert impet⁹ et mēs.

Pon. *Et merit⁹ post uincla crucē, post uerbera ferrū,*
Supplicium breue, quin potius sine fine dolores
Carceris æterni, uel si quid tristius usquam est.

Mi. *Serue infide, fugax, dominoq; ingrate benigno.*
Sarde senex gestare crucem, tolerare catenas,
Si nescis, sors ipsa tua est, uulgata per omnes
Fabula iam saltus, Neæri terrore superbi
Destituisse gregem, medio nisi tristis Apollo
Sistere calle gradū non uertere terga iuberet.
Cætera nam sileo, domino quàm fidus in arctis
Casibus, ut possint desertæ ignoscere caulæ.

Pon. *Et fugi & redeam: tamen pastoris iniqui*
Verbera nulla: metū facilē damnauerat ætas.
Flumine mox laui maculas, pallorq; recessit.

Mi. *Quæ tibi causa fugæ? cur claustra grata relinquis?*

Cur lōginqua sequēs, quercus cōtemnis auitas?
Quo clauos uesane rapis? quin obice serum
Tentaram si cura premit, per omnia saltu
Errantes cogentur oues sub tecta reuerti:
Iam mihi magna placēt, inopis nō semper ouilis
Seruus ero, dulcem cantando nactus amicam,
Formosus fieri studeo: solemq; perosus,
Antra umbrosa colo, frontemq; manusq; recēti
Fonte lauās, speculū Corydon Bizātius istud,
Quo mihi complaceo dono dedit, omnia nouit
Et patitur coniunx, quoniam sua multa uicissim
Dura fero. Vos ignotas sectemus amicas
Ne mea perpetuis foueat complexibus Epy.
Infanis mulier, multisq; infausta maritis   Pam.
Te foueat demens, prior Epycus ille prophanos
Lapsus in amplexus, cecinit per rura per urbes
Quam coniunx generosa sibi, prior ipse puellā
Nactus ad irriguos secum traduxerat ortus,
Ludibrioq; habitus, uiuens moriensq; iacentem
Exedēre canes, & perminxere sepulchrum.
Laetior aut aliis post hunc, sed adultera forsan,
Fida tibi fuerit, & speculum Cordonis habeto
Aeternum gemat ille miser, pastoribus aulae
Qui primus mala dona dedit, formosus haberi

Dum

Dum potis, & capiti circumdas serta nitosso,
Ignotum tot pondus erit, dum floribus antrū,
Dumq; pedes debitē rosis sylvestribus ornas:
Omnia depereunt, quando impia sydera caelo
Impia fors terris superant, intercidat una
Cura gregis, ruris, labor, studiumq; peculi:

Mi. *Succedet mihi forte aliquis, nec longius hic iam*
(Augurio nisi fallor) abest: qui tristis utrisq;,
Mitis praedatus excusat facta repulsis:
Alvernaeq; ferat Romana in pascua sordes

Pan. *Quem talem nisi te genitum fortasse timeris?*
En tua tota fides, en laudum summa tuarum,
Pessimus si terra patris, nunc optimus ipse:
Inq; nocens Mitio sic crimen crimine purgas:
Vive laete, gaude una maioris ad umbram.

Mi. *Laetus agam, moriarq; dolens. tu tristis utrunq;*
Nescio quid confusa tibi tua somnia fervens.

Pan. *Par fuerat meminisse, quibus bonus ille periclis*
Ista paravit heros, laniatum vepribus asperis
Vidimus, heu quanti miserans armenta redemit
Perdita, sublimi veniens mercator olympo,
Quem tenuis victus, quem nulla superbia verū
Ruris habet dominum. tu luxurians in arvis
Illius, ipse suum sitiens ac sobrius aula est.

Inveniet

Immemor ille sui, & rerum fateamur, avarus Mi.
Perdere pauca timet, cum possit perdere multa.
Impiger horrendis pastores vocibus implet:
Hinc didicisse potes, semperq; in fontib. aegras
Mersat oves, tondere sabens ne vellera lappæ
Intricent: prohibens ipsis à sepibus hircos,
Ostentatq; rubos, inde sterilesq; myricas
Pascua dura feris: famulos macieq; geluq;
Conficit, ac tolerare famem somnumq; sitimq;
Edocet, adiungitq; minas, atq; intonat ore.
Dulcia cūcta vetat, iubet aspera, culta cavebis,
Arva lustrabis, montes superabis iniquos,
Et pedibus nudis tribulos calcabis acutos.
Moribus his hominū quisquā de sanguine natū
Vixerit, aut raros illi miretur amicos?
Contrà ego me memini domino servare potenti
Perdere magnificum multis placuisse decorum:
Vis abs nulla premi, qui tot consumit aristas?
Quod pecus assiduo pagi tot gramina morsu?
Lascivos errare greges, hircosq; procaces
Coniugio gaudere sinas, simul ipse vocabor
Dum mea me cōiunx, dum me mea suscipit Epy.
Vos vestros servate, meos mihi linquite mores.
Infelix sic noscis herum, dum nunc in umbra

Stare

Stare putas, aderit præuertens gaudia luctus:
Mi. En uerbis terrere paras, præsentia fortes
Despiciunt, timidos etiam distantia terrent.

AEGLOGA VII. GREX INFECTVS AC SVFFECTVS.

MITIO. EPY.

DVLCIOR his syluis & gramine dulcior aruis:
Gratior his antris, & gratior amne sonoro
Hac modò dum sum solus, ades mea nobilis Epy
Epy. Nulla dies Mitio nostros abrumpat amores,
Nulla dies gremio caput hoc disiunget amato,
Vltrò assum, semperq; adero, nec spōte reuellar.
Mi. O mea (nã dulce est animũ exonerare loquẽdo)
Quid mihi nũc stomachi, reris? præcordia quãtũ
Felix habet spes? sit mordax mō Pamphilus acri
Perculit incausã penitus pupugit'ue querela.
Multa minax absentis heri, sub fine fauorem
Obtulit intrepido, fortẽ fortissima contra
Frōs stetit hæc, nũc chara comes tot dulcia mecũ,
Tot lætos partita dies, partire quod instat:
Ne pigeat; numeremus oues, nũeremus et hircos.

Sen

Seu grauis iste redit, seu forsitan ille tremendus,
Vera licet fictis praetexere crimina uerbis,
Stet modo frons eadē, cōceptaq; formula fandi. Epy.
Lanigeram quodcunq; pecus seruare solebas,
Mors rapuit, uel morbo habet: per gramina ripae
Pascitur alterius quicquid superesse dedit sors.
Febris iners, scabiesq; tenax, uiolentaq; tussis.
Iam macros populātur agros, premit horrida su
Marcidus, et rigidi configit tergora dami. (dor
Tutius absuerint ac furtim laeta peremit
Morsa lues capita, & serpens per caulis pestis.
Caetera nosse datur, refer huc tua lumina tātū. Mi.
Perge meū columen, mea spes, mea tota uoluptas. Epy.
Ille procul falso quem cernis ludere tergo,
Vertice conspicuum, setis cui discolor albis
Barba, genas mentumq; tegit, per pascua late
Noscitur inuitus: frondesq; petulcus et herbae.
Hunc etiam cupidae metuunt perferre capellae.
Sic duras tenerasq; tegit, sic pondere toto
Irruit, incumbēs miseris: Veneremq; nec ullam
Respuit, haud propriae fit segnior inde maritae.
Quae paribus signata notis, & concolor illi est.
Ipse quidem luxu immodico lassatus, & annis
Iam senuit, sed dura fero recalens q; senectus.

Ille procax parili totus licet ardeat æstu,
Viribus aut paribus fruitur, tamē omnia tur
Septa furens, nullisq; sinit dormire quietas
Somnifera sub nocte capras, sed omnia circu
Hac animus nō sanguis agit, dūq; effera prens
Colla, parum stabiles fregisse per oscula dens
Cernitur, & uocis paulatim perdidit usum.
Quem quotiens uideo, subitus quatit ilia risu,
Vt fragilis dumeta petit: crebrosq; hymenaeo
Et ueneream geminis ardentem naribus omni
Tempore suspirās, immanem spargit odorem
Tertius ille autem distortis cornibus atra
Luxuria efferuēs, teneris male temperat hædi
His multum debere memor grex ipse fatetur.
Horum namq; licet circum præsepia natos
Enumerare leues atq; agmina multa nepotum.
Ille piger senio torpet, tamen integer olim
Ludere erā solitusq; uides nec spernere frondes.
Nunc iacet et coelum spectat, fremit arduus ille
Proceris gaudens per syluas insistere ramis:
Permeat hic ualles, longinquaq; rura peragrat.
Esurit ille rubos, fulgentibus imminet undis:
Nec tota famanda Tago situs arida feruet.
Ille ferox animi est, & toruo fronte minatur,

Ecce

Ecce duo [illegible], qui sese cornibus urgent.
Saepe graves sylvas olim excivere tumultu,
Nunc morbo graviore pereūt, atq; omnia turbāt.
Ecce duo morbo impliciti, niger iste quiescit,
Candidus ille furit, scabiem fricat ille vetustā,
Ille quidem toto quem cernis ab agmine solum,
Natura generosus erat, sed non sua tondens
Gramina, sollicito tacitus terit arva gressu.
Huic hostis generosus item, sed fractior aevo
Contigerat: mors alterius certamen utrinq;
Conclusit: non ille vadum torrentis aquosi,
Nec iuga saxosi timuisset carpere montis.
Dux gregis ille fuit, dū nostra reliquimus altrā
Pascua, primus iter rapidum per lubrica flexit,
Hortatus socios, mox caetera turba secuta est.
Vnde diu laetos vacui deducimus annos.
Quid non longa rapit seclis fugientibus aetas. Mi.
Decrevit grex ecce suus: quae culpa quis error
Immortale homini nihil est, moriemur & ipsi.
Ludere consilium, nec cunctis temporis horam
Perdere seguitie, curasq; repellere inanes.
Ni forsan tibi nunc aliud dilecta videtur.
Prorsus idem, qd enim restet, quae certa medorū Epy.
Ambiguum licet ille gravis promisse minarq;

Iudicis in calce est, res pendet, ludere præstat
Interea, & primam morti subducere partem.
Quam sapiens (sileo semper tibi fida profecto)
Hortatrix, atque una fui, præsentibus uti
Et gaudere bonis, fato mandare futura.
Blanditiis profugā assiduis revocare iuventam,
Et retinere manu properantæ cōstare senectæ.
Sed si tangit amor pecoris, muliebribus aurem
Consiliis adverte tuam, nisi forte pudori est.
Mi. Dic mea, dic requies thalami, dic gloria nostri.
Epy. Hos tibi foecundæ matres peperere, quid hæres
Sanguine in externo? veteri nova cornua serto
Floribus ex nostris armabimus, ipse latentem
Pamphil⁹ haud noscat fraudē, nec degener istis
Sanguis inest, hamulisq; gregis vestigia servant.
Linquimus hic luxu, non pinguia pabula desunt,
Coniugiiq; frequens, implebit ovilia foetus.
Errantes studet ille senes transcendere cursu,
Et facit, ille gregem longe post terga reliquit.
Aspicis hūc nondū meditatur prendere truncos
Mordicus, & vacuas cornu iam verberat auras.
Mitior hūc matrē sequitur, mihi crede, sed ille ē
Sævus, & hirsuto multum truculentior apro.
Me spectante parens, spoliavit coniuge nuper,
Et pe-

Et potius cantaris nunc naribus, ac pede torto.
Illam inopem pauidamq; procul per saxa fugarunt.
Hi turpes rerumq; indocti laetare uidentur.
Sed sine consurgant, discent tot multa magistris
Hi duo, quid ueris fatales dulcibus undis.
Lenes pingues mustoq; graues, hos pelle reuulsa
Per solares, lasso uenerunt trieterice Baccho.
En tibi par aliud, raro feliciter amari,
Dignum laude licet blandis prope lenius agnis
En quoq; par longe uarium praecurrit ille modesto
Dente metit, ramos patulo uorat alter hiatu,
Teq; tuumq; gregem rauca qui uoce fatigat:
Neq; fugere locus informi murmure possit.
Spumans ac frendens, tansoq; ferocibus arso.
Hos tibi Romuleae miserant gramina saltus,
Caetera de nostris ueniunt tibi gaudia lucis.
Hinc alii atq; alii accrescent. Sors bona fauebit.
O pecudum decus eximium, reginaq; sylvae   Mi.
Perge age iam pete greges, et cornua flore rubenti
His quoq; circunda, grex esse uidebitur unus.
Hunc tamen oblitus es, numeris ascribe merentem.
Insubre regione satum quem florea uallis   Epy.
Pauerit, et nostris spretorem miserit arui.
Pellicis imperio premimur, moribundus et annis

 Intrarat,

Introitet, speciamq; brevis nox explicat omni.

Mi. *Iram frange precor, nil unquam tale iubebo,*
Iam trãquilla redi, quoniã res magna pacta est.
Pamphilus ut redeat, iustas licet ante querelas
Absistimus, tacitam mœstus sibi sorbeat iram.

Epy. *Multa quidem curis dedimus, iamq; hora quietis*
Nos vocat, accelera, glacies premat hispida col
Brachia nos nexi molli iaceamus in ulva. (les

AEGLOGA VIII. DIVORTIVM.

GANYMEDES, AMYCLAS.

Gany. QVO *fugis? expecta, liceat condiscere causas*
Dissidij, tu nostra puer (nisi fallor) amabas
Pascua, quò pastos abigis cũ matribus agnos,
Ingrate, atq; oblite mei, rerumq; tuarum.

Amy. *Parce parens damnare tuum, puer ipse, fateris*
Hâc pavi regione gregem, nihil ante mitior annis
Tunc animus fuerat, nunc intractabilis, asper,
Me quoq; avertendo patientia prima reliquit.

Gan. *Consiliũ solet esse senum, iuvenumq; voluptas*
Tu mihi delyras senior, tam mollis amator,

Vnius

Vnius deserta vagus nunc ausis terras.
Propositum mutat sapiens, at stultus inhaeret: Amy.
Res, tempus, fortuna, locus, formata sequuntur.
Consilia alternant. macie turpiq; veterno
Terga pecus confecta gerit: squalentia sentes
Vellera dilacerãt. quid agam? nec pocula fontis
Tuta, nec herbarũ morsus, succiq; salubres.
Ipse aer suspecta mihi suspiria reddit.
Quin iussam permitte fugã, & miserere coacti.
Nõ pacis, ecce etenĩ venit ad tua gramina paupr.
Pauperiorq; domũ redeo: non lacte nec hędis
Auctior. inuidiae & solus iam dimoueor annis.
Addit supercilium pondus, quod nõ grauis aequet
Aetna ingẽs, nõ Ossa rigens, nõ altus Olympus.
Id prius aequanimis tuleram, indignatior aetas
Et senium, rugaeq; animos in verba ministrãt.
Triste senex seruus. sit libera nostra senectus.
Seruitus iuuentis retro est. seruilem libera vitam
Mors claudat. memor usq; mei subsiste valeq;
Me saltem tentare meam siste pascua circum.
En animi seruũ memoris, sic omnia vincas (dis! Gory.
Absoluis, has meteor grates, haec praemia red-
Vt nil praestiterim, multum licet impar, amaui.
Verba quidem verbis, res rebus, quisquis amari Amy.

Sed solus debetur amor, gratusq; memorq;
Sum, quia te semper, postq̃ mihi notus, amaui.
Et dum uita comes, si quid mihi credis, amabo.

Gen. *Quo properas igitur? quae te magis allicit ora?*
Vnanimes quae causa repens disiungit amicos?
Perdit enim serui nomen cui libera mens est.

Ani. *Aspice fastigero tangentem uertice montem*
Nubila, tam grandes fontes tellure crepantes:
Vnde ruens pelagis cõfunditur unda quaternis:
Aspice praeruptum scopulis extantibus alte
Ire sub astra iugum, lapis ille imperuius olim:
Punicus asperso donec sibi pastor aceto
Fecit & igne uiam, nostris pastoribus ingens
Diluuium stragemq; ferens. hoc forte per aestus,
Solus ego ac sitiens, nuper sub calle uagabar.
Gallicus erranti sese comitemq; ducemq;
Obtulit. & uiuas digito direxit ad undas.
Praegredior, uallesq; nouas, & pinguia late
Rura noto, sed saepe oculos in terga reflectens.
Iam Latium hoc sordere mihi, iam turbidus aether
Coepit ad occasum, iam sydera moesta uideri,
Agnosco ualidum patriae reuocantis amorem.
Illic & uiolae melius per roscida pallent,
Per dumeta rosae melius redolentq; rubentq;.

Pariter

Pariter et patrias illic mihi prata pererrat
Riuus, & Ausoniæ sapor est iam dulcior herbæ.
Spreta fides igitur comitum tam certa priorum, Gen.
Cum quibus et miseras laqueis, uiscoq; colūbas,
Gaudebas damasq; plagis tentare fugaces,
Cum quibus & capras soles, umbrasq; leonis,
Et raros flores, & dulces uirginis uuas
Carpere, uel fando cūctantē impellere noctē,
Vel longam breuiare diem sermone iocisq;
Et requie molli durum condire laborem.
Nil spretū nisi sylua ferox, pastorq; proteruus, Ami.
Et gignens aconita solū, & mortiferus auster:
Et plumbo infectos lances, & turbine tortas
Paludi, et umbra nocēs, et grandinis ira sonore.
An prius ista tibi tam longum ignota per æuū? Gen.
Nota prius fateor. tenuit me pestifer usus Ami.
Luctantem, me uester amor, me formæ puellæ
Blanditer illecebris. sed iam cum tēpore sensim
Omnia mutantur. studium iuuenile senectæ
Displicet, & uariant curæ uariante capillo.
Hic uulgo tam notus eras, nec charior alter Gen.
Vel mihi uel socijs. syluas errabis in illis,
Et mecum mansisse uoles, cupiensq; reuerti.
Nil penitus nō esse potest, fortuna gubernat Ami.

Res hominum, ualet illa pijs cõsistere coeptis.
Illa fauere malis, at si praesagia quicquam
Nostra ferunt certi, leuis est ad prima recursus
Principia. huc genitor profugus me rursus auiti
Finibus infantem rapuit, ripaeq; palustri
Exposuit miserũ, atq; abijt. per quattuor inde
Seruio lustra tibi, nulla est iniuria, iustus
Libertatis amor. patrij quoq; cura sepulchri est
Tempestiua senis: iam tandem absiste precari.
Atq; iterum pater alme uale, dextramq; relaxa.

Geny: *Ah miser, & merito quis te cum laude canentẽ*
Audiet? aut lenti describet carmina lauro?

Amy: *Expectando quidem fessus, raucusq; canendo*
Attaleram, uereor uocis fastidia nostrae.
Fors alijs placiturus eo, non una per omnes
Est hominis fortuna dies, nunc mane quietam
Turbida lux sequitur, nunc matutina serenus
Nubila uesper agit, sic tempestatibus atris
Tanti adest portus, sic littora puppe tenentes
Tempestas inopina ferit, spes, terror, ubiq;
Iuxta habitãt. fortunae aequa est, et proximus inter
Quinas pressa manus, ceu lubricus effluit anguis.
Nil habet ista magis tua nunc opulentia certi,
Quam mea paupertas, ubi pluris signa fauoris,

Et minus

Et minus est fidei, sed iam me Gallias audi
Sollicitat damnatq; moras, et Phœbus Hyberũ
Vergit ad Oceanũ, montem nox occupat altum.
Balatu mouet pecoris, nec candida dulcẽ
Mugitu ingeminans cessat reuocare iuuenca.
Ire libet, liceat, nusquam sunt carmina tanti.
Me' iuuenem pauisse domi, et fixisse docẽdo. Gary.
Vt doctũ nouus syluis semẽ nouas hospes haberet
Sic labor agricolis lõgus, breuis inde voluptas.
Arua domant alij. sic fessus mente grauatus
Inuehit accipit delatas æquore merces.
Nosco meum sydus, alijs aterida graui.
Fatũ agnosco tuũ, primis nam pauper ab annis,
Pauper eris senior, pauper morieris Amycla.
I tamen, ipse meis (quãdo hoc immobile votũ ẽ)
Te sine (quod nollem) iam solus pascet acervis
Ipse per æstatem mediam vel colle virenti,
Valle vel umbrosa, viridiq; in margine fontis.
Solus Apollinea meditans sub fronde sedebo.
Longæuumq; gregẽ pascens, et loca florea circũ
Mellificas mutabor apes, te diues habebit
Sylua, sed urgentes turbabant otia curæ.

AEGLOGA

AEGLOGA IX. QVERVLVS.

PHILOGEVS, THEOPHILVS.

HEV laceræ fragmenta domus, heu sydus agello
Triste meo, quid nociui nunc stirpibus imbres,
Quid pecori studium, segeti quid lenior aura?
Aut soles ualuere pij? sors aspera ruris
Semper, & immenso tenuis fortuna paratu.
Agricolæ infelix, ubi primùm cornua tollens
Floriger annus adest, circum sua gaudia fertur,
Rastra manu uersans rigida, scabrosq; ligones.
Vrget in arua boues, sulcoq; annixus inhæret,
Inserit hic ramos, herbas hinc angue nocentes
Vellit, & uilibus lolium secernit auenis.
Hic fodit, & ripam bellis brumalibus armat:
Inde leues prono diuertit tramite riuos.
Nil uel inexpertum linquens, uel segniter idem
Expertus, sed cuncta timens, tū nubila ab austro
Suspicit, & secum pluuias incusat inertes.
Tranquillosq; dies operi uentosq; fauentes
Inuocat, ac cœlum precibus uotisq; fatigat.

Heu

Heu misero postq̃ sudore exhaustus anhelo,
Spes cernit florere suas, iamq; horrea laxat.
Ecce furens sata culta truci vertigine nymbus
Obruit, & longos anni breuis hora labores
Vna necat, pereuntq; seni sua somnia fesso.
Adde repentinam rabiem torrentis iniqui.
Adde peregrinas uolucres, populantia campum
Agmina, tectorum lapsus, incendia, fures.
Adde grauẽ morbos nebulã, eurosq; parãtem,
Innumerosq; gregis casus, hominumq; ruinas.
Qualia nũc flemus mutili, et uix flere relictũ ẽ,
Hora metus mortis quoniam trepidãtia claudit.
Heu heu quo me cura tulit? quo caecus habendi
Traxit amor? poteram uulgo quae cantus artes,
Quot rerum tentare uias? cur ultima lecta est
Paupertate labor mixtus, semperq; malignam
Scalpere tellurem, querulasq; audire cicadas?
Quid gemis? aut q̃ nã usq; adeo fortũa molesta ẽ? The.
Quid gemis? heu mea rura uides: spes ecce laborũ Phi.
Atq; operum spes ecce meae, quid uiuere longũ
Fert homini? nec desinimus nocitura precari.
Quae modo dum uagis fuerãt angusta capellis
Antra, uacant, rarasq; procul languẽtis oberrãt
Relliquiae armẽti, quas mars uiolẽtus per orbem
Spargit,

Spargit, & insequitur, non aequoris obice nasse,
Non coeli terraeq; situ, non denique totis
Caucaseis arcenda iugis, sic omnia victrix
Proterit, & laetos depascitur ordine saltus.
Exemplis caritura quidem tenuere nepotum
Vix habitura fidem, superant si forte nepotes,
Nec fidem, modo fata parant, imponere rebus.

The. *Nosse mali causas, ingens solet esse leuamen:*
Discute, si nosti, quae tantae pestis origo?

Phi. *Multa Dei celant homines, non omnia servat*
Clausa uidet dominus, cum sit mortalis uterq;
Quae tamen in sylvis crebrescat fabula dicam.
Cerne sinus pelagi geminos, quos maxima frangunt
Flumina, & adverso dirimentia gurgite terras:
Hanc hirsuta premit glacies, et bruma perennis
Asperat, horrificoq; infestant murmure tigres.
Illam blanda rosis non arescentibus aestas
Temperat, et uirides fauent per plana uolucres.
Hos alio prius orta situs afflauerat orbe,
Hinc nostris translata iues nunc regnat in aruis.

The. *Quo nam tam facili transsiuit ad aethera saltu?*

Phi. *Illuc heu cupidis stimulat sua quemq; libido:*
Peruenit pars una gregis, succosq; ueneni,
Et diras gustauit aquas; atq; inde reuertens,

Mox

Mox peritura cohors late contagia fudit,
Pastorem pastor, pecudem pecus inficit aegra.
Spirat enim saniem inclusam pulmonis adusti,
Ad latus, infaustis aspirent flatibus Euri.
Intereunt armenta, boues, duriq; bubulci,
Graminaq; & segetes, nactus moribūdus anhelus
Immutet, & calamum componit versor inanem.
Nec morbi modus ullus adest: uelocibus alis
Mors uolat, externos frustra glomeramus odo-
Hic etiā sua pestis inest, quid demoror? oēs (res.
Occidimus, nisi fata minas placata remittunt.
Quamq; qd reliqui est miserum iam falce recurua
Vltima uera metunt, Graia quae uectus ab ora
Marmoreoq; nouam designans limite syluam:
Inclyta magnificus posuit confinia pastor.
Falleris ah demens, non iusta & sera merentes Tho.
Pastores sentit ira Dei, populumq; rebellem
Effugite o caeci, securaq; poscite regna.
Nec mora tuta quidē, nec iam fugere tutior usquā: Phi.
Obuia mors peruenit enim, & quocūq; mouerē
Mille parat medio laqueos, & retia calle.
Accipe consilium propere, cunctatio namq; Tho.
Lenta fuit semper dubiis inimica periclis. (lis
Huc huc uolue oculos, haec est uia recta, sine ul-

Insidijs,

Insidijs, praedura quidem calcataq; paucis,
Sed super aerios arcto tramite colles
Perferat, & sistat fessum in regione quieta.
Illic ara habitat, laeua sed olentis auerni
Sulphureis stant stagna uadis, ibi liuida mortis
Signa uides, atroq; polum nigrescere fumo.
Hos euade lacus, dextrũ mihi prende cacumen.

Phi. Enitar ac me sequere, & miserere iuuando,
Quin prior, interdũ attollẽs et porrige dextrã.

The. Vicimus ac primus adero, pellamq; traham;
Tu modo, nec labor officiat, mihi solus adesto.

AEGLOGA X. LAVREA OCCIDENS.

SOCRATES. SYLVANVS.

So. QVID Syluane doles? tantae quae causa querelae?

Syl. Heu Socrates quem uix reliquũ fortuna ruinae
Dura sinit nostrae: nescis dulcissime nescis
Quid querar? & q̃ iusta mihi sit causa querelae.

So. Angeror, expecto, sed rem cumulatius ex te
Fare miser misero, non aspernabere luctus
Participem comitemq;, ioci quẽ laetus habebas.

Nescis

Nescio praevalidi rumpant ut verba dolores, Syl.
Quid me chare iubes fari? spes pastoris numquid
Materia est lugere Deas? tamen accipe quantum
Singultus lachrymaeq; sinunt: fuit arva remotis
Sylva locis, quae se diversis montibus acti
Sorga nitēs Rhodano, pallensq; Ruentia miscēt.
Huc mihi quo fuerā Tusco translatus ab Arno.
Sic hominum res fessa rotant, fuit aridulum rus
Dum colui indigni, atq; operi successit egestas.
Id reparans cantu, enim piguitq; laborum,
Pertaesumq; inopis studij, tandemq; relinquens
Arva inarata, vagas sylvas spectabar apricus.
Verū inter scopulos nodosaq; robora quercus,
Creverat ad ripam fluvij pulcherrima laurus.
Huc rapior, dulcisq; semel postq̃ attigit umbra,
Omnis in hāc vertor, cessitq; prima voluptas.
Rusticus ardor erat, sed erat gratissimus ardor,
Ille mihi insueto, qui me mortalia prorsus
Oblitum, immemoremq; mei meminisse iubebat
Hanc unam, curasq; & totū hac volvere tēpus.
Sic varijs desertus bonis, & quicquid in ensis
Praecipitat pars parte animi, pulsusq; tumultus
Has ego delitias & opes haec regna putavi.
Perge, quis interea neglecti cultus agelli? So.

Syl. Nec noui, nec nosse velim, mihi laurea curæ
Sola fuit, sed iam Socrates ignosce, gemendū ē.

So. Iam age perge precor, pariter lachrymabimus am
Et portas cōmunis enim, et iacturæ doloris. (bo.

Syl. Laurea culta mihi nec me sinus asper & horrēs
Arcuit incœpto, proprijs nec viribus ausus
Externos volui consultor adire colonos.
Nec longæ tenuere viæ, nec tempus iniquum
Ac durum tardauit opus, vulgata tenebam
Astrei consulta senis, tamen altius ire
Mens erat, ac veteris artem solidare magistris.
Dux mihi null' erat, nisi amor, seruorq; videndi
Primū iter in Latiū, qua pulcher Mincius vnda
Formoso de patre oriens, interluit arua:
Hic Venetum celsis extantem manibus anum
Pastorem agricolam, bellatoremq; vicissim
Conspicio: dextræ modulantē in vertice ripæ
Accedo, & breuibus percontor plurima verbis:
Iussus ab hoc Asiam, Graiosq; inuisere terras.
Vix Athesim attigerā, patriē qua limina montis
Deserit, & latos fugiens amplectitur agros.
Ecce Veronei per prata virentia Martis
Ire duos video, canit hic, legit ille salubre
Herbarū genus, et pecori bonus applicat ægro.
Progre-

Progredior, calidusq; Aponus, gelidusq; Timauus
Iam spacijs aequis aberant, dum peruigil ales
Interruptũ quatiens dominoq; molestum,
Perstrepuit leuo uillae de culmine gallus:
Mox baculo excussus, moestũ cantoribus omnē
Praebuit, hinc nullo resonantia litora cantu,
Procuruosq; sinus tacitus sequor, abiit tandem
Rara sonora animũ, uocemq; & uerba dedere.
Laetior ille lego Smyrnam sub fine uiarum
Peruentũ circumq; senem, sed multa uidentem
Cernentē nil, atq; Italo missum ut cognouit ab orbe,
Prosiluit, dextramq; dedit, nemorisq; profundo
Accubitu, & fusca fessum statione recepit.
Antiquiq; nemoris penetralibus intulit umbris.
Figo oculos, & cuncta librans, & singula circũ
Visa noto, cupidusq; fruor sermone senili
Insolitus. Dij qualem hominē quid diuite coelo
Subtrahitis terrae rarum breue munus egenti?
Hunc magni circum comites laetissima turba
Stabant, ante autem cunctis sublimior unus
Cui grege de toto supremus cesserat hircus;
Fortunas casusq; ducum, regumq; canebat.
Nec casum tamen ille suum, sortemq; repostam,
Nec tristes in terga canes instare uidebat

Regibus attonso stringas post fata capillo.
Iuxta alter senio infractas, iuueniliter alta
Voce canēs, furere hunc dictus. sed uoce furentē
Diluit, & falso quæsiuit crimine laudem.
Sacra sacerdotes canit hic, ille arma tubasq́.
Inde Deū fauor, inde uirum, per Lesbia captam
Rura lupam, saluamq́ gregem, uacuosq́ lacusq́
Fretus, et hunc clarus factis, hunc cātibus alter,
Altera sollicitis loquaces cantabat amoris
Docta puella, choris doctorū immixta uirorū,
Cynnameus roseo calamus cui semper ab ore
Pendulus, & dulces mulcebant astra querelæ.
Hanc choris late comitata Bacchide notus.
Hanc clarius charam suspirās carmine Lyden,
Et quem Cyrenis genitam dedit Africa Nilo,
Hāc Thetis Samio pastor stupet igne liquescēs.
Nec minus hāc nostriq́ procul mirātur amātes
Voce oēs humili, et querula simul impare cātu.
Pone senex patrii in gremio iacet mole soporis
Lumina pressa mouens, lenibat cantibus auras
Mox siluas uictas, cesserunt carmina somno,
Argutum Dircæa palus amisit olorem.
Vidi Sidonio pastorem rure profectum;
Annua quem morbi uis extinctura diebus

Angeret

Augeret aeternum natalibus ultima, donec
Vnanimē, doctosq; modos abrumperet hora.
Vidi ibi Cecropij contemptũ in gramine saltus
Ingenio rectum, claudum pede, voce calenti,
Spartanos in bella canes accendere vidi.
Vnum voce parem, fluentis per litora longē
Solum, qui populo leges & iura dedisset.
Longq; senex musis operam daret urbe relicta.
Vidi aquilam caelo circumuolitare sedentis
Ore caput, pleno semel illum lumina campo
Defixum, immota meditantem carmina fronte.
Vidi expectatum ut caneret dulcedine multa,
Obriguisse senem, uocemq; in faucibus imis
Arctatam, Musas animam rapuisse putares.
Sic cubito incumbēs, sicciq; erat ore canenti,
Fistula pallenti pendebat muta labello.
Hunc alius musis qui pastor amicior almis
Sed minus acceptus sylvis, & victor in arte
Iudicio sic victus erat: de more solebat
Victorem ridere suum, quod iudicis aequi
Carmē inops, quod fama magis incertior auris.
Vidi qui fixas raperet spes, adderet iras,
Cogeret ad certam flāmanti carmine mortem.
Vidi alium sylvis passum, mox carmine dulci,

 Extin-

Extimuisse odiis: quid enim non carminis aequet?
Temnere opes sancti causam preciumq; laboris.
Vidi aliquos artesq; bonas celebrare, sed inter
Hos sunt ampla sacrilegae hac qui iura parentis
Strigeret, hoc merito doctas laudaret Athenas.
Vidi qui mulctrae assiduus numeroq; superbus,
Lactis premens fragilē fiscellam rumperet acri,
Qui noua mactatis oneraret plaustra iuuencis,
Qui sole terga boum terreret laniata rigenti:
Et qui sparsa sedens pastorum furta notaret,
Biblida qui uetito cantaret amore furentem.
Qui caneret Solem ac Lunā, stellantiaq; arua
Scinderet, & uolucri caelum signaret aratro.
Qui uagos plectro lapides aptaret ouili.
Colle sub Aonio summissae ad pabula ripae.
Quiq; palaestrita, & pictor, primoq; sub aeuo
Cantor, ad extremū cursorq;, aucepsq; fuisset.
Quiq; illi fesso tandem, & dormire paranti
Ex lentibus calamis puluinar strauit amoenum:
Quiq; truces cantu solitus mulcere leones,
Iustitiae & cithara insignis, uenerabilis annis.
Incola syluarum primus quem Thracia uidit.
Aëream dulci Rhodopen dum uoce moueret,
Praecipitem fidibus blandis dum sisteret Hebrū,

Huic

Hinc duo per montes aruitaq; rura canenti
Perpetui comites, dextrae Germanus inhaeret,
Filius ac leuae. tegit illum linea uestis.
Iste sacer Musis plenum de fonte reposcit
Atq; piam cratera patri porgebat anhelo.
Deniq; Graecorum latebras, Assyriaq; atria,
Hebraeosq; graues & carmine tristia minaci
Gramina lerdamis, peregrinaq; nomina lustrās.
Mollia rura Arabum, solis indiga, diua mellis,
Affixusq; oculis animoq; intentus ubiq;
Vidi alios, atq; inde alios, non omnia possum
Vise sequor. uidi Sicula regione creatum:
Ac socios quibus horrida sunt cantare uoluptas
Prima gregem latebrisq; minas uitare leonum.
Quiq; alios supra tenet ortū a carmine nomen,
Quiq; gregē calida gelidus male pauit in Aetna.
Qui docet Ephesios. Tyrios q rumpere cāpos.
Docto ac alinseno diuulsus ab agmine tandem
Flector ibi unū ōīs meruorū quē turpis habebat
Angulus, & tenui uidebant pascua nutu.
Nudus, at ille tugit macidum rancumq; canēdo
Indignū magni praedonis reticuit auctum. (cruis
Sed quid ago? aut patriis quorsum peregrinor ab
Doctior inde domū fessus, dum remige portu

 Brundusiiq;

Brundusijq; egresso iuuenis placidissimus alto
Occurrēs, trepidā porrexit ab aggere dextrā,
Maternumq; ostendit auum per rura iacentis
Apuliae, Calabrumq; nemus sub ualle Galesi.
Ingenio agricolam nulla tamen arte colentem
Pene uirum uideo, nec secum multa locutus
Ennius, Auruncaeq; ducem, populumq; solato
Moris aratores ueteris, quaq; Aufidus aequor
Fertur in Hadriacum, patrio sub sole perustum
Libertum, dominoq; lira gregibusq; placentem
Alloquor, inde alius gelidi Sulmonis alumnus
Multa iocans, longamq; aciem per opaca latentū
Ostendens, digito, fuscos aperire recessus
Tentauit frustra, multos densissima nubes
Texerat ambiguos, dubiū uox murmur ad aures
Aura tulit, quantum in nobis obliuia possunt!
Vnus in hoc numero gaudens se condere uiuo
Fonte, Deus numerum flauorū arsisse puellas,
Aequoreosq; alius memorabat carmine nostro
Infactum cecinisse deos, aliusq; uicissim
Montanū imparibus carmen uariabat auenis:
Hinc procul et Latio, et Musis charissim⁹ Afris.
Fluctiuagosq; alius numerās sub gurgite pisces.
Aurea plectra epio cūctus uiridante mouebat.

Hinc

Hinc alium violasque crocũ & candentia carpẽs
Lilia, tum varios iungebat in ordine flores.
Multa libens sileo, sed non mihi nota tacenti
Longa brevi stringens aderat Sulpitia cantu,
Paupertas quem nota iuvat, quem Delius ardor,
Gallus amãs altas restinctam carmine flãmam,
Flens quaesit supplicium, properataq; tempora fati
Accensamq; alius dabitur Romanus an Vmber?
Vmber erat, variisq; minax & blandus amicae.
Notior inde alius fluviali occurrit Aquino,
Turbidus aspectu, & rasilibus horridus armis.
Arpinati alius sylva, cui pauper amictus,
Victus inops ac difficilis, sed laeta canenti
Frons erat, & nullo iam turbata labore.
Proximus hinc geminae tãgebat sydera quercus,
Vnde salus pecoribus cõtigit. altera dextrae (cos
Altera laeva linguae, magnos brevis herba iuvenes
Fecerat, ana duos connexerat umbra Gigantes.
Hinc quoq; vidi alium Campano carmina saltu
Implentẽ, & multũ gracili sibi voce placentem.
Sic venerabundus dominantis limina Romae
Ingredior. stupor hic tremulã suppressit avenã,
Pila inter trisesq; tubas, strepitumq; rotarum.
At studio rerum laetus dum demoror urbe,

 Forte

Forte procul tenuem dubia vix aure susurrum
Grandaeui senis excipio, docuitq; paternis
Hunc primum cecinisse modis, audentior alter
Posteriorq; humili quamuis de stirpe parentum
Ortus, & Adriacum iussus migrare Pisaurum
Posthabuit, quem tunc horrebãt undiq; colles.
Agrestem summo imperio praeponere Musam.
Nõ arctas, facilisq; hederae summittere lauros.
Hic alienigenam sermone quem carcer honestus
Fecerat ingenuum, multaq; erudierat arte;
Audiui cantare hominum moresq; dolosq;
Atq; metus curasq; senum, & inermia furta,
Lenoniasq; artes, iam tempore marcentis Afri
Oblitas, atq; Italo texentem pectine carmen.
Hic cui relligio syluestris, & inclyta rerum
Copia, & ignoti nihil usquam, ut prisca ferebat
Fama, sed Ausonides carmen cũ vellere fuluos
Qui canit Alciden, qui Thesea, quiq; cruentis
Fratribus in campum adductis ad mollia castra
Transfugit occult°, blandiq; Cupidinis agmẽ.
Relliquias qui Troiae tuas & frustra legebat
Maeonione lecta seni, qui prole decora
Coniugio memori studiosum ornauerat usum,
Qui mensas uersusq; gregẽ laceraret edacem:

Et qui

Et qui laudatus caneret conuiuia grauis,
Pariter hanc nono pascebat castras anno,
Hanc uideas dextrae rigidam gestare securim,
Cunctantem officij generoso gutture pompam.
Hanc grauitas, aliam censura seuerior effert.
Hunc tenui auculo profugos qui mexit annos
Secula: Pierio nisus cohibere furore.
Pennatas Musas, qui martia traxit ad arma
Punica dum Latio feruerent in orbe procella.
Indixit qui bella feris, syluasq; tumultu
Miscuit, apta magis cudens uenantibus arma.
Transiit qui longo Troianum Anthenore colles
Duxit ad Euganeos, necnon constante marito
Bis raptam fessis Helenam qui reddidit Argis,
Phyllide qui querula. Phraeam qui uoce Latina
Lacaenam moresq; canit: quiq; Hectora supra
Ilium, euersamq; Troiamq; a stirpe reuulsam.
Quiq; nerui doctorq; Iouis conuector opimum
Longaeo senem qui discipulum per prata sonorum
Hesperiamq; nubem docto conflauerat ore.
Longaeo uirum fortem posita qui cassida recessit,
Sed uissos plenusq; irae saliebat honestae.
Vnde alium domini uidi meruisse fauorem.
Vidi qui totum libuisset ferrea blando

Pectora

Pectora molliret cantu, lachrymasq; moueret,
Hic quoq; (nā memini) miserū solabar amantē,
Amentemq; magis, cui uis erat ampla canoræ
Vocis, & ingenij magnus sub pectore torrens,
Est amor exitio pastorum, publica pestis.
Blandus ubi immites properat furor ille furorē,
Forte oculos, auidūq; animū, septena per antra
Nobilibus famosa iugis, & opaca mouenti
Collis: ubi Arcadiæ celeberrima carmina Nym
Arte patrū curas fagineaq; arbe ligarat. (phę
Monstratur, cæloq; uirens in uertice laurus
Admonuit nostræ, et dulcem renouauit amorē.
Tum frondosa ingens ramis altissima fagus,
Optatamq; gregis ac ductoribus umbram
Fundebat, uolucrum sedes aptissima nidis:
Assiduumq; sonans uarioq; exercita cantu,
Atq; hic multa iubens è sede uerendus acerna.
Formosusq; Gigas, lucū omnem fronte serena,
Et pastorali uir maiestate regebat.
Ocia ni desint, nulli usquam uoce secundus.
Dulciter ille quidē, quanquā raucescere curis
Musa solet, sed rara canēs, frontesq; canentum
Exornans uiuacis uittis, & fronde perenni.
Ille ubi pastoris properantes funus amati
Fleuit,

Flocci inexplicitum carmen mandasse duobus
Fertur, & angustæ limen sub lege dedisse.
Ipso alacres instare operi, rerumq; suarum
Immemores, aliena manu tractare magistra
Conspiceres, laudemq; alij sibi uelle laborem.
Tres nemorū dominos, & eodem cespite natos
Inuentos, gregibusq; simul spectare decoros
Dulce fuit, quorum unus iter cantabat acuta
Voce suum, niger ille oculos gestuq; uenusto
Pastorū pauor, ac stimulus: contra ille secūdas,
Totus amor placida doctus nil fronte negaret.
Tertius impexos æstus, & frigora, & imbres
Assuetus perferre comis, qui multa uidendo
Omnes ambierat sylvas, cygneaq; serum
Carmina iam properans uicina morte canebat.
Longe ibi trans fluuiū Regū inter busta seorsum
Vnus erat rusticus diuini ruris arator,
Qui pinguē scabro sulcabat uomere campum:
Huic comes hinc prudēs, hic sedulus alter arator
Certabant rigido, glebas cōuellere rastro. (ii
Terra ferax, fessiq; boues, & laurea nusquam,
Nusquā, hederæ aut myrtus, uiridis nam gloria
Non studiū musæ fragilis uox, area secto (serti
Fonte recens, atq; alta domus, tam pinea late
Sylua

Sylvas virens dulceq; oleę gremioq; decoram
Clara fovens roseo puerum stat limine virgo.
Hic matrona fuit hortis quę lecta remotis
Vimineis calathis, templo aurea poma sacravit.
Mira loquar supraq; fidem, sed carmina vidi:
Hic hominis pariterq; aquilę, bovis atq; leonis
Hispanum nostra modulantem voce iuvencum.
Procedo iam raris opes visurus Hetrusci.
His mihi tunc terris notus fuit obvius alnis
Cultor agri rigidus, patriaq; in montibus alter
Lenior, ad sterilem versando expertus arenam.
Cuncta dehinc inculta iacēt. adversa sed inter
Ibant ad hispanos cultus. est Corduba testis
Civis & alta canens ad solem vertice nudo
Nil patrij sermonis habens, nil frontis Hyberę:
Testis & emerita est & Bilbilis, atq; vadosis
Gadibus ora tepens noctem quę sera diemq;
Ultima surgentem solem videt atq; cadentem.
Hinc ego Burdegalam repetēs, in littore cerno
Aequor ubi ambiguū refluo ferit amne garūna
Malniloquū magnumq; senem, cui templa vasati
Nominis Ausonij dederant. arbatior inde
Unus aquis ubi fessus Atax languentibus exit
Occupat eloquio, notus procul ille Larissę

Notus

Notus apud Thebas: sed enim Tyberina latinae
Doctrinae per rura loquens, tuque inclyta Narbo
Carmina piscoso referens accepta Benaco
Sum nimius. sed iussa trahunt, ignosce, tenentque
Dulcis postremo tugurii vix limine parui,
Orbe peragrato, et laurum, mea regna, reuisi.
Vndique conuectis ornantem rere artibus illam. Soc.
Longus ero si cuncta sequar, sic illa parentis Syl.
Naturae, et nostro fuerat suffulta fauore:
Vt neque Dodonam, nec Cretam Iuppiter illi,
Nec Venus Idalium, aut Amathunta Eurotaque Diana
Nec Delon Cirrhamque suam praeferret Apollo.
Ille quidem assiduo repeto volucresque sagittas,
Atque arcum pharetramque agilem, citharamque solebat
Huic ferre suam, ramoque aptare virenti.
Nescio quid fatear, Socrates tamen omnia nosti
Diuinam ramis lentas per gramina circum
Ludere Amadryades passi. Nymphasque viderer.
Hanc superum rapido qui fulmine Rex quatit orbem
Liquerat intactam, solio veneratus ab alto.
Romuleam vidi sobolem pubemque superbam
Imperio, et trabes sacras hinc carpere frondes.
Vidi hominum genus augustum, doctumque canendi
Esse sub hac cupidum et rarissima texere serta.

Ipse

Ipse ego (quid longus? qđ nō ualet improbus usus?)
Edidici uariare modos, ac multa per herbam,
Sed nō magna canēs, demū me frondib. ijsdem
Externo, celsos poteram nec prendere ramos,
Ni sublatū humeris tenuisset maximus Argus.
Hinc mihi primus honor, dulcis labor ocia le-
Pastorūq; fauor multus, collesq; per oēs, (ta,
Illicet ignosci incipio, digitoq; notari.
Laurea cognomen tribuit mihi, laurea famam,
Laurea diuitias, fueram qui pauper in aruis,
Diues eram in syluis: nec me felicior alter:
Sed laetam fortuna oculo conspexit iniquo.
Forte aberam, syluasq; iuuat spectare uetustas,
Pestifer hinc Eurus, hinc humidus irruit Au-
Ac stratis late arborib. mea gaudia laurū (ster:
Exturpant, franguntq; truces, terraq; cauernis,
Brachia ramorum, frondesq; tulere comantes.
Hei mihi, quo nūc fessus eā? quib. anxius libris
Recreer? aut ubi iā senior noua carmina cantē?
Illic notus eram, quo nunc uagus orbe requirar?
Quae me terra capit? potes ad tua dāna reuerti
Infelix, sparsasq; solo conquirere frondes,
Et laceros ramos, & iam sine cortice truncum,
Amplecti, lachrymisq; arentia membra rigare.

ibis,

Ibis, an ignotas fugies moriturus in oras?
Infaustum amaxq; caput dulcissima rerum
Spes abijt, quid uita manens inuisa fruenti?
Quid fragilis lentusq; dolor praecordia uersas?
Permiui longéq; aliud te flere putaui. Soc.
Heu heu, parua igitur flendi tibi causa uidetur? Syl.
Nulla quidē potius, lachrymosis parce querelis Soc.
Est dolor usq; loquax, laurū nō Eurus & Auster
Sed superi rapuere sacram, & felicibus aruis
Inserere Dei, pars corticis illa caduci
Oppetijt, pars radices uiuacior egit
Elysiosq; nouo foecundat germine campos.
Vidimus his oculis superos syluante uirendos
Leniter auulsam meliori in parte locantes.
Vidisti? an moesto solamen fingis amico? Syl.
Visa equidē & cōperta loquor, uestigia supplex Soc.
Consequere atq; precare aditū, uerbisq; canoro
Inuidiam conflare Deis, quod honestius, opta
Transire in terras, ubi nunc sua gloria uiuat.
Dij faciant precor ecce humilis, semperq; precabor. Syl.

AEGLOGA XI. GALATAEA.

NIOBE, FVSCA, ET FVLGIDA.

Nio. DVC soror ad tumulũ gelidiq; ad saxa sepulchri.

Fus. Quid lachrymis alimenta petis Germana quid optas.

Nio. Est gemitus in egri solamen grande doloris,
Afflictamq; animam releuant suspiria quaestus,
Exedat arctatus mentem dolor, optima moestis
Pectoris est medicina palàm lugere, fuisset
Idem animus semp. nunquã haec praecordia tor-
Verteret in silicem, nocuit tacuisse dolẽti. (por
Mitto alit, cupidam modo duc ubi copia flendi.

Fus. Carpe iter hac qua nodosis implexa capistris.
Colle boum, crebrasq; canum sub limine parao
Videris excubias, gilauosq; ad claustra molossos.
Ille locus tua dãna tegit, iamq; aspice contra
Hic Galatea sita est, qua nil natura creauit
Pulchrius in terris, nisi nos amor usq; fefellit.
Depone hic quodcunq; premit, cõplectere ba-
Oscula fer saxis, umbrae dic uerba silẽti. (sta

Nio. Heu nimis arcta domus, tãto dom⁹ arcta dolori.

Hac

Haec sedes Galatea tibi est, quā fulgere cernēs
Sol fugit suffususq; pudore, fususq; subinde
Maiorē attonitus ferrum sese abdidit undis.
Haec sedes Galateae tibi: nos sydera caelo
Stans in occiduo, Indis abeuntia Ponto:
Iuppiter ore poli lustrans, convexa sereno.
Is gelidas cum falce senex, armatus orion.
Luna vices peragit solitas, ac lucerq; decorunt,
Interpres, nomenq; Venus positura vicissim.
Hic pallens Galatea iacet, iam terra cinisq;
Iam nihil aetherea nisi forsan spiritus arce
Vivit, & inde videt flentes tranquillus amicos?
Nil mihi respondes, animae pars altera nostrae?
Optima pars eadem, dextras adhibete precātū,
Si qua fides mundo est, pietas seu prisca superstes.
Heu lapidē infestū quā nūc serior arte revolvā,
Iniiciā in amplexus, figam oscula dulce cadaver.
Hoc referā moribunda sinu, ferventiq; sacellis
Inferā, & arcanis durum penetralibus addam.
Addā perpetuos celebres quos mundus hono-
Virgineos addā cantus, niveosq; verendos. (res.
Et sua sacra deae, nec fax, nec carmina deerunt:
Formineas longe lateq; sonantia laudes.
Heu mihi praedurū lapide, grave pondus inersq;

Deficio sub fasce soror, nitensq; fatisco.

Fus. Surge soror surge, surge, lacrumq; cadauere corpus
Cõmaculare caue, placeant praesentia, frustra
Praeteritum expectes, tata est obliuio amanti.
Nempe hesterna dies ulla nequit arte reuerti.
Mors adimit curas, mors omnia uincla resoluit.
Iam satis est fletũ, nostros mors fregit amores.

Nio. Fregissetq; utinã nostros mors aeque labores
Sperans, prope nam steterat, miseramq; fefellit,
Viuo, sed infelix, & iactus seruor in omnes.

Fus. Parcius en laeuo tristis tibi Fulgida calle
Aduenit, & tacita castigat fronte querelas.

Ful. Quid miserae caecaeq; animi mortalia fletis
Tam grauiter? quid fles Niobe? quin incipe tecũ
Scire pati, quaecunq; dedit sors dura, deditq;.
Et me torquet amor, desiderioq; meorum
Permoueor, sed quid faciat? arma irrita calces
Aduersus stimulum, melior patientia pressis.
Multa tibi facit ipse animus leuiora ferendo.
Quid gemitus? moritura fuit Galataea, deinceps
Immortalis erit, proprio tabescere damno
Non amor, alterius sortem lugere secundam
Inuidia est, quantum nobis decesserit omnes
Sciemus, & ingrato quantũ decesserit orbi.

Sed

Sed ferinas, uos desinite, ac meliora tenentem
Suscipite, & coelum terris optate relictis.
Fabula, quis alti coelum terrestria prendent? Fus.
Aethereus, sic terra suum, sic astra reposcunt. Ful.
Credulitas uulgata quidē, nos certa probamus. Fus.
Fusca locis imis habitas, nos summa tenemus. Ful.
Et coeli terræq; situm speculamur ab alto.
Ambages ueteres, & inenodabile uerum Nio.
Mittite, & integram arentaris tradite litem.
Fulgida qn potius (musas nam nostis agrestes)
Dic titulum busto, relegat quem serior ætas.
Hic iacet Galatea suum pulcherrima corpus, Ful.
Liberat; tanq; polos, & regia tecta tonantis,
Ipsa quidē superūq; choros mensasq; frequētat:
Mors roseos artus, mors candida colla genasq;
Sydereosq; oculos attigit, uultusq; serenos
Obscuro dimersit humo, mortalis quisquam
Diligat, aut spes stabiles hic figere plātas? (ætas
Quid genus aut proaui? qd opes? qd formæ? quid
Quid dulce decēs cultus? qd gloria nominis ingēii?
Omnia contigerāt, manus abstulit omnia mortis.
Nuda domū repetens è carcere fugit amaro. Nio.
Nuda quidem, summe, quā gloria uestit amictus
Clarior assiduè longiq; recentior annis.

Hanc quæcunq; sibi uultuq; animosq; per æuum
Aut cantu aut sermone placẽs, capiẽsq; placere
Deferet ante oculos, hãc nos dum spiritus iste
Artubus hærebit miseris, & uiuere coget,
Hãc uel apud manes nebulosaq; flumina Lethes,
Exemplarq; pudicitiæ formæq; decoris
Corde sub hoc sẽp memori pietate seruemus:
Tum nostro Galatea tuum de pectore nomen
Exibit, fugient proprijs, dum sedibus astra,
Mellis apes studium linquent, nidosq; columbæ,
Coniugiũ turtur, prædam lupus, arbuta capræ,
Custodita dolos mulier, mendacia seruus.

AEGLOGA XII. CONFLICTATIO.

MVLTIVOLVS, VOLVCER.

Mult. QVAE noua fers Volucer, quæ nam super, unde uenis tu?
Vol. Audiui in tenero pingues per gramine tauros,
Et molles pascebat oues, Pan maximus olim
Pastorum, & syluæ latè celeberrimus omni:
Faustula quẽ complexa simul mulcente fouebat
Viderat hunc crassa, gelidáq; sub ilicis umbra
Arnicat

Amicus armipotens, secumq; haec turbidus ira:
Hanccine perpetua gaudentem pace uidebo?
Securóq; simul resupinum stertere somno?
Si sinis hanc noui, dextramq; erexit in altum,
Excutiam madida cerebri de sede soporem.
Dixit et omne fretū, refugasq; extremus undas,
Horrendaq; extremis uox est audita Britannis.
At senem ingenti penitus torpore fugato,
Pan caput attollerat, gremioq; innixus amicae.
Multa prius secum frendens, ac multa uolutans,
Vnde, ait, ista tibi tam insulsa superbia demens?
Vnde furor? nescis uires stolidissime nostras?
Spernis opē tumulos, spectatos spernis amicos,
Experiere quidem, serum tentasse dolebis.
Talis auaritiae nunquam contingit amicus
Ille refert, at diuitiae sunt praemia belli:
His ne pacis perdere nimis, incendia & urges,
Desine, nec uentos, nec turgida uerba timemus.
Est animus, sunt arma mihi, cuiq; probatum
Pectus amicorum, sunt qui tibi terga ualente
Me ferient, dextrūq; premāt latus atq; sinistrū:
Ipse genas, frontēq; manu, baculoq; retundam.
Non tibi par animus, nō est manus apta duello.
Pan minas, flentesq; oculos, hic aspicis atq; hic.

Intonsis instare ferox pastoribus agmen.
Sustulit horrificam uocem qua flumina & agri,
Et mare uicinum intremuit colles q; remoti.
Ac procul aëriam clamor peruenit ad alpem,
Vndiq; conueniunt, & qui per frigida tempe
Herbiuagos aluere greges, armentaq; belli
Grata deo, & qui lanificae dilecta Mineruae,
Et qui frondiuoras nemoroso monte capellas,
Glandilegosq; sues, et amantes prata iuuencos.
Turba ingens unoq; omnes in gurgite tandem
Sordidulum lauere pecus, qua rara secanti
Dux Italus fluuio dedit aurea cingere templa.
Tot deerant alimenta uiris, nisi Pana uirili
Faustula sollicitum curarum parte leuasse.
Non grege de magno, decimã largissima quãq;
Obtulit, atq; famem sedauit pinguibus hoedis.
Ah meretrix obliqua tuens ait Atticus illi,
Immemorem sponsi cupidus quã mãgis adulter,
Haec tua tota fides, sic sic aliena ministras?
Erubuit nihil ausa palam, nisi mollia patris,
Verba, sed assuetus noctem complexibus egit.
Et tacitam submisit opem mulieribus ardens,
Atq; imbuta odijs occultans ruminat iras,
Et gelido sub flamma metu, tum brachia utrinq;

Pastor ad ambigui certaminis ora parabat.
Len studijs aduersae artes, somq; arma fremebāt.
Quamq; suos uocat ore deos, haec moenia Troiae
Amaramq; canit, pugilum canit ille labores
Monstriferumq; refert Carolū, tum largia labes,
Iactantur, toto uolitant commota caelo.
Pan fraudes pensiq; nihil, fandiq; piiq;
Nota quod infamis testetur fabula caudae,
Obijcit, exitijq; locos, & inhospita tesqua:
Hostibus humani generis linguaeq; trementis.
Barbariem, & rauco crepitantia uerba palato.
Ille autē, tibi uerba placēt, mihi facta relinque,
Et tamen expediam nodosae uolumina linguae,
Et loquar ecce aliquid, faciet res ipsa disertum.
Te ne regis digito? periuria, furta rapinas,
Nouimus oppressos homines, clusa deorum
Numina, quae dignas tandem me uindice poenas
Exposcūt, orantq; preces, lachrymaeq; perorāt.
Quas amas infelix mulier, miserabilis, expes,
Pollicitis decepta tuis noctesq; diesq;
Fundit, & ingratum queritur deserta nepotem.
Serua canis, tu prima quidē tu summa malorū
Causa, negas? scelerū semper tu perfidus autor.
Induis arma fremens, eadem mox abijcis arma.

Ille gemit, surdumq; uocat. non irrita iussa,
Spes ubi nulla tui est, tendens suspiria cœlo
Mater, & ipse dolens rogitat, miseræq; sorori,
Increpitans te poscit opem, fratresq; superbo
Afflati morsu, greges, syluæq; precantur.
Quem non mouissent? sed inexorabilis anus,
Durus, inhumanus, ferus, horrens, despicis oēs.
Quid tamen officio retrahit nisi pectoris ardor
Impius, & fului sitis importuna metalli?
Scilicet attonitus fulgenti incumbit aceruo,
Hinc stupor ille oculis, hinc illa obliuio mentis
Cœlestū, atq; animæ, sed quem tibi crimina finē
Promittant: audi, nam sæpe illustria multum,
Mulcēt animos exēpla nouat in flumine Tusco.
Pastor auarus erat, quem per sitis impulit æqui
Fœderis oblitum patrios transcendere saltus,
Occidit is merito grauis at contagia culpæ,
Innocuum parili traxerant turbine natum.
Infaustumq; gregem immanes texere sagittis,
Nunquid si fidei, uel si nomen ille decoris
Parthus aut sitiens, tanta cum strage sacratas
Assyrias gustasset opes, auriq; saporem.
Arnicus hinc torrens monet Pactolus contra,
Si uacat exemplis tempus dare sanus eorum

Pastor

Pastor ad Euphraten fuerat, cui sanguine fuso,
Esset inhumanam sitientis horrenda voluptas.
Ille ferox similisq; sui confinia raris
Saeuitiae stimulante pari, dum despicit amplis,
Incustoditos viduae transcendit in agros,
Incautumq; neci natum dedit anxia mater.
Conceptum continuat fixa sub mente dolorem
Excepitq; simul pastor temerarius ictu,
Feminei mucronis obit truncumq; gelato
Non aurum bibit ore nitens, sed pocula Martis,
Concretã saniem, & tepidum de caede cruorẽ.
Ergo age, quando pares exemplis Atticus insit,
Brachia tendemus, succedant verbera verbis.
Quid mĩ Colchorũ volucres, Oriẽtis odores,
Quidue gulae & ventris irritamẽta capacis.
Omnia quid pelago vehemens echinus, interq;
Rhombus, & armati squamis rutilantibus alius,
Ferreus aurata quos fixerat hamus arena (bro
Sub Veneris clam mersus aqs, quod vulnere cre
Si qua vel Hispano natat ingens bellua ponto:
Vel Libycis iactata vadis, peregrinaq; nostra
Proferrent, quod palmitib. seu dempta Phalernis,
Seu Ligurũ decerpta iugis ardentia vina?
Queq; ferat gemino transfossus colle Vesuuius,

Dolia

Dolia praecipiti rapidum spumantia musto?
Quaeq; dedit Meroe soli subiecta propinquo?
Praeterea quid lenta quies, qđ mollis in umbra,
Et sopor, & rauci per florea gramina fontes?
Omnia in exitium vertunt, & blanda voluptas
Conficiet bellum, mulier tua sola iuvare
Te volet & poterit, validum prius aegra leonem
Sternet ovis, prius armigerũ philomena romanis
Vicerat, ille autem quorsum per iurgia tandem?
Quid mecum commune tibi? nil Arnicus inquit,
Nil tecum commune mihi, nam iudice fato
Destituunt victum, victorem cuncta sequuntur.
Huius in arbitrium non nostra sponte venimus,
Tu cogis, tu iustitiae contemptor & aequi.
Quem caecũ fortuna facit, pariterq; superbum.
† mutas? *Quid tua nũc † mutas? tumidos qđ volvis ocel-*
Undiq; venturos iam iã tibi fingis amicos. (los?
Obstruxit tua forma vias, in tempore iusto.
Tum mihi crede aderũt, lenius dũ nocte sub una
Gramine Caucaseo pastus bibet agn⁹ Hyberũ.
Haec dicens mediae pedibus iam stagna paludis
Frangebat, Pan contra, aditus & ovilia sepsit
Vepribus, & fluvio circumdedit antra sequaci.
Transierat, subitoq; ingens per rura tumultus,

Excitatur

Excutior, tantum fateor, meq; inde recepi,
Peneq; turbatam, pennasq; per auia liqui
Sollicitam, mox ambiguus dum mente reflector,
Heu uictum, uinctumq; graui sine mora catena
Prospicio trans stagna rapi, non libera cœlo
Brachia, sed mœstæ errantis lamina frontis
Tollentem, ac tales iactantē in nubila quæstus
Cernitis hæc superi, seu qd nūc interuenit umbræ
Cæca rotat fortuna fidem, regit omnia fatum.
Itane; in rebus spem certam pone secundis.

FRANCISCI PETRARCHAE
Buccolicorum Finis.

FRANCISCI PE-TRARCHAE FLORENTINI Poetæ & Oratoris clarissimi, Africæ, hoc est, de rebus in Africa gestis, siue de bello Punico, Liber primus.

VT MIHI conspicuũ meritis, belloq; tremendum
Musa uirũ referes, Italis cui fracta sub armis,
Nobilis æternũ prius attulit Africa nomen.
Hũc precor exhausto liceat mihi suggere fontẽ
Ex Helicone sacrum, dulces mea cura sorores.
Si uobis miranda cano, iam ruris amici
Prata quidem et fontes, uacuisq; silẽtia campis,
Fluminaq; & colles, & apricis ocia syluis
Restituit fortuna mihi, uos carmina uati
Reddite uos animos. Tuq; ô certissima mundi
Spes, superumq; decus, quẽ secula nostra deorũ
Victorẽ atq; Herebi memorãt quẽ quina uidemus,
Larga per innocuũ retegentem uulnera corpus.

Auxilium

Auxilium fer summe parens, tibi multa reuertēs
Vertice Parnasi referam pia carmina, si te
Carmina delectant, uel si minus illa placebunt,
Fortè etiā lachrymas, quas si mens fallitur, olim
Fundendas, longo demens tibi tempore seruo.
Tu quoq; Trinacrij moderator maxime regni,
Hesperiaeq; decus, atq; aeui gloria nostri.
Iudice quo meruit, natorumq; in sede sedere,
Optatasq; diu lauros, titulumq; Poëtae.
Te precor oblatum tranquillo pectore munus
Hospitio dignare tuo, non cuncta legenti
Forsitan occurret, uacuas quod mulceat aures,
Poeniteatq; minus suscepti in fine laboris.
Praeterea in cūctos pronum sibi fecerit annos,
Posteritatis iter, quis enim damnare sit ausus,
Quod uideat placuisse tibi, fidentius iste
Arguit expertus, nutu quem simplice dignum
Effecisse potes, quod non erat, aspice templis,
Dona sacris affixa, pauens ut uulgus adoret,
Et nunc, despicies, quantum tua clara fauori
Fama meo conferre potest, modò mitis in umbra
Nominis ista tui dirum spretura ueneuum,
Inuidiae latuisse uelit: ubi nulla uetustas
Interea, & nulli rodent mea nomina uermes.

Suscipe

Suscipe iamq́ precor Regũ inclyte, suscipe tan
Atq́ pius extende manus, et lumina flecte. (dẽ,
Ipse tuos actus meritis ad sydera tollam
Laudibus, atq́ alio fortassis carmine quondam.
Mors modo me paulũ expectet, nõ longa petẽ
Nomen et alta canã Siculi miracula Regis (ti.
Non audita procul, sed quae modo vidimus oẽs.
Omnia, namq́ solent similis quos cura fatigat,
Longius ille retro, tenet hos millesimus annus
Sollicitos. pudet hac alios consistere meta.
Nullus ad aetatem propriam respexit ut erret,
Musa, per ignotos nullo prohibente per annos
Liberior. Troiamq́ ideo canit ille ruentem.
Ille refert Thebas, iuvenẽq́ occultat Achillẽ,
Ille autem Emathiam Romanis ossibus implet.
Ipse ego nõ nostri referam modo temporis acta
Marte, sed Ausonio sceleratos funditus Afros
Eruere est animus, nimiasq́ retundere vires.
At semper te corde gerens properansq́ reverti,
Rex iter hoc ingressus agam tua maxima facta.
Non ausus tetigisse prius, magis illa trahebant,
Sed tremui me teq́ videns, atq́ omnia librans.
Ingenium tentare libet, si forte secundis,
Cesserit auspiciis, solidos tunc viribus alta

Ingrediar,

Ingrediar, namq; ipse aderis, nec amplius ibit
Inclyta Parthenope redeuntẽ ad moenia rursus
Et Romam iterum referentem serta Poetam.
Nunc teneras frondes humili de stipite uulsas
Scipiade egregio primos comitante paratus.
Tunc ualidos carpam ramos, tu nempe iubebis
Materie generosa tuas, calamumq; labantem
Firmabis, meritumq; decus continget amanti
Altera temporibus pulcherrima laurea nostris.

Quae tantis sit causa malis, quae cladis origo, *Causa bellorum Punicorum.*
Quaeritur, unde animi, quis tot tolerare coegit
Dura, per errato ualidas furor aequore gentes.
Europamq; dedit Libyae, Libyamq; rebellem
Europae, alterno uastandas turbine terras.
At mihi causa quidem studij non indiga longi
Occurrit, radix cunctorum infecta malorum
Inuidia, ũde omnẽs extrema ab origine mors est.
Atq; aliena uidens tristi dolor omnia uultu
Prospera, nõ potuit florentem cernere Romam
Aemula Carthago, surgenti inuiderat urbi.
Sed grauius tulit inde parem, mox uiribus auctã
Vidit, et imperio dominae parere potentis:
Ac leges audire nouas, et ferre tributum
Edidicit, tacitis intus, sed plena querelis,

Plena nimis, fremitum funesta superbia tandem
Cõpulit excutere, et clades geminare receptas.
Angebat dolor atq; pudor seruilia passos
Multa uiros, animisq; incesserat addita diris
Tristis auaritiae, & nunquam satiabile uotum,
Permixtae spes amborum, optatumq; duobus
Imperium populis, dignus sibi quisq; uideri
Omnia cui subsint, totus cui pareat orbis.
Praeterea damnumq; recens, iniuriaq; atrox
Insula Sardiniae amissa, & Trinacria rapta
Atq; Hyspania nimis populo confinis utriq;
Omnibus exposita insidijs, aptissima praedae
Terra, tot infandos longum passura labores.
Haud aliter quám cũ medio deprensa lupos inter
Pinguis ouis, nũc huc rapidis nũc dẽtibus illuc
Vellitur, atq; tremens partes discerpitur omnes
Bellantum proprioq; madens resupina cruore.
Accessit situs ipse loci, natura locauit
Se procul aduerso spectantes littore gentes:
Aduersosq; animos, aduersas moribus urbes,
Aduersosq; Deos, odiosaq; numina utrinq;,
Pacemq; nihil ueritos, clementiaq; prorsus
Obuia, & infesto luctantes aequore fluctus.
Ter grauibus certatũ odijs, & sanguine multo.

Ac cœptum primo, profligatumq; secundo
Est bellum, si uera notes, nam tertius undas
Pronus iter habet, modico confecta labore.
Maxima nos rerũ hic sequitur, medijq; tumultus
Eximijq; Duces, et inenarrabile bellum. (Iam,
Vltima sydereum iuuenem lassata procellis
Hesperia excussamq; graui ceruice catenam,
Ausoniumq; iugum, Romanaq; senserat arma.
Iam fuga præcipites longè trans æquora Pœnos
Egerat, horruerant animos, dextramq; tonantis
Fulmineam, moresq; Ducis, famamq; genusq;
Armorumq; nouas artes, atq; ora tuentis
Nobilitata malis, uix tandem littore Mauro
Perfidus urgentem respectãs Hasdrubal hostẽ,
Tutus erat. Sic uenantum perterritus arcem
Respicit, atq; canũ ceruus post terga tumultum.
Montis anhela procul de uertice colla reflectẽs
Constitit. Oceani domitor bellator Hyberæ,
Qua labor ambiguus uetuit, pelagiq; columnas
Verberat Herculeas, ubi fessus mergitur alto
Phœbus, & æterno detergit puluere currum.
Hic ubi non ulla manus mortalis, at ipsa
Omnipotens aduersa aditum natura negabat,
Constitit, atq; auidis præreptum faucibus hostẽ
Indoluit

Indoluit uicisse parum, iam blandior ægrum
Non mulcet fortuna animũ, Carthagine tecta
Gloria gestarum sordebat fulgida rerum.
Nempe uidebat adhuc profugũ lõginqua tenen
Lentaq; femineam uibrantẽ spicula dextra. (tem
Turbida quin etiã rumoribus omnia miscens,
Fama procul nostro ueniens crescebat ab orbe,
Arcibus instantem Ausonijs, uoluere sub armis
Hannibalem, patriaq; faces sub mœnia ferri.
Illustres cecidisse Duces, ardere nefandis
Ignibus Hesperiam, atq; ardentia cardibus arua.
Vrgebat uindicta patris, pietasq; mouebat
Vt cœptũ sequeretur opus, nam sanguine sæuo
Cæsorum, cineresq; sacros umbrasq; parentum
Placari, atq; Itala detergi fronte pudorem.
Hic amor assiduum pulsabat pectora clari
Scipiadæ, in frontem eliciens oculosq; iuuentæ
Fulgentes calido generosas corde fauillas.
Anxia nox, operosa dies, uix ulla quietis
Hora Duci, tanta indomito sub pectore uirtus:
Has inter curas, ubi sensum amplexibus æris
Nox udam laxabat humum, Tithonia quamuis
Vxor adhuc gelidumq; senem cõplexa foueret.
Nec dum purpureo nitidas a cardine ualuas

Vellere

Vellere, seu roseas ausae reserare fenestras
Excirent dominā famulae quae saecula voluunt.
Fessus et ipse caput posuit, cui lumina dulcis
Victa sopor clausit, caeloque emissa silenti
Umbra ingens, facie(s)que patris per nubila rapti
Astitit, ostendens charo praecordia nato,
Et latus, et multa transfixum cuspide pectus.
Diriguit totus iuuenis fortissimus artus,
Arrectaeque horrore comae. tunc ille parentem
Corripit, et noto permulcens incipit ore:
O decus aeternum, generisque amplissima nostri
Gloria, et ô patriae tandem spes una labanti,
Siste metū, memorique animo mea dicta reconde.
Optimus ecce breuē, sed quae nisi despicis, horā
Multa ferat placitura dedit moderator Olympi.
Ille meis uictus precibus, stellantia caeli
Limina, terrarum manes patefecit, et ambos
Viuentem penetrare polos permisit, ut astra
Me duce et obliquos calles, patriaeque labores,
Atque tuos, et adhuc terris ignota sororum
Stamina, cum rigido contorta pollice fatare
Aspicias. hac flecte animū, uiden' ille sub austro
Maurus, et infami periura palatia monte
Foemineis fundata dolis? uiden ampla furentum
Con-

Concilia, & tepido stillantem sanguine turbā
Heu nimium nostris urbs insignita ruinis,
Heu uiribus trux terra Italis iterū arma retētas
Fracta semel, uacuisq; iterū strauis agmine bustis?
Sic Tyberim domitū segnissime Bagrada temnis?
Sic modò Byrsa ferox capitolia despicis alta?
Experiere iterū, et dominā per uerbera nosces.
Is tibi nate labor superest, ea gloria iusto
Marte parem factura Deis, haec uulnera iure
Sacra mihi meritò patriæ quibus omne refudi
Quod dederas, quibus ad superos Mauortia uir-
Fecit iter, non ulla meos fodientibus artus (tus
Hostibus, atq; abeunte anima mihi multa dolenti
Occurrisse prius tanti solamina casus:
Quā q; magnanimū post funera nostra uidebā
Vltorem superesse domi, spes illa leuabat
Inde metus alios, hinc sensum mortis amaræ
Talia narrantem percurrit, & impia uocis
Vulnera luminibus, totumq; à uertice corpus
Lustrat ad usq; pedes, at mēs pia pruinet extra
Vberrimq; fluens lachrymarum nec plura parantē
Sustinuit, medijsq; erumpens uocibus orsus.
Heu heu qd uideo? qs tnā hæc mihi pectora diro
Confixit mucrone parēs, quæ dextra uerendā

Grantibus

Genibus immeritò uiolauit sanguine frontemq́;
Dic genitor, nil ante queas cõmittere nostris
Auribus. haec dicens alto radiantia fletu
Sydera uisus erat, sedesq́; implesse quietas.
Ipsum si liceat summis aequare, marina
Piscis aqua profugus, fluuiisq́; repostus amoeno,
Non aliter stupeat si iam dulcedine captum
Vis salis insoliti & subitus circumfluat amaror.
Quã sacer ille choros stupuit. namq́; hacten⁹ irae
Et dolor, & gemitus, & curae incerta futuri,
Atq; metus mortis, mundiq; miseria nostri.
Milia curarum rapidae quibus optima uitae
Tẽpora, et in tenebris meliores ducim⁹ annos.
Illic pura dies quam lux aeterna serenat. (bant
Quã nec luctus edax nec tristia murmura tur-
Non odia incendunt nouas res aureaq́; deorum
Insuetus pulsare fragor pietate recessus
Lucis inaccessae tacitamq́; impleuerat arcem.
At pater amplexu cupido, precibusq́; modestis
Occupat, & grauibus cohibet suspiria dictis.
Parce precor genitor, non haec tẽpusq́; locusq́;
Exposcunt. sed uisa animam si uulnera tangunt
Vsq; adeo iuuat & primos agnoscere casus
Accipe, nam paucis perstringã plurima uerbis.

Sextus per Hesperios penitus victricia campos
Nostraq; signa simul Romanaq; viderat aestas;
Cum mihi iam bellique moras taediaq; perosa
Consilium triste euentu fortuna dedisti.
Magnificum infelixq; fide, at cum fratre vicissim
Sollicitum partirer onus, geminumq; mouenti
Incitaremus bello calcar sic alite laeua
Distrahimur tandem, & scissis legionibus ambo
Insequimur late sparsis regionibus hostem.
Nondū plena colis iam stamina nostra, sorores
Destituunt fessae: iam mors sua signa relinquit.
Illicet imparibus armis concurrere fatis.
Et eadem opem dabo poscant in tempore Poeni
Ars et certa viris, & nostro incognita damno.
Celtiberumq; animos quibus auxiliaribus arma
Fratris ad id steterāt precio corrumpere adorti.
Persuasere fugam nostrorū exempla per aeuum
Ante oculos gestanda Ducum, ne robore freti,
Externo proprio non plus in milite fidant.
Obijciunt illic Deos, ius, fas, & inania verba
Rapturi abeūt, sacroq; vale vis quāta metallo est?
Dij pudor, heu fidei vos succumbitis auro.
Praesidio nudatae acies, fraterna retrorsum
Ante constitit, notosq; recurrere montes.

Hec

Haec uisa est spes una Duci, premit hostis acer-
Doctus ad extremã cædem insistere tergo. (bo
Me quoque iam magno distantem Punica tractu
Agmina cingebãt, quæ clam nouus auxerat ho
Improb. assultans, uisum et mihi cedere fata (stis
Nequicquã uetitum charo me iungere fratri,
Inferior numero multum, tribus undique castris
Vallabar, multumq; locis urgebar iniquis.
Ferrũ aderat, spes nulla fugæ quod fata sinebãt
Tempore in angusto, durissima pectora ferro
Pandimus, et nostras Herebo detrudim⁹ umbras.
Ira dolorq; dabant animos, ars bellica nusquã,
Consiliiq; nihil: ceu dum uelamina pastor
Fida gerens, apibus bellũ mouet improb. illis:
Nocte sub obscura trepidãt, mox dulcia flentes
Excedunt inopi substrata cubilia cera.
Inde ruunt cæcæq; frementes, sparsoq; uolatu
Importuno instant capiti, stat callidus hostis,
Inceptiq; tenax (postquã irrita uulnera uictor
Eruit, extirpatq; pater cunabula gentis.
Sic q; sola salus miseris & summa uoluptas
Inuisam iaculis gladiisq; ulcere cohortem
Tandem erat, & rapidas in uulnere linquere iras.
Hi ex composito stabant; ceu flantibus austris

Aërius consistit Eryx, atq; astriger Atlas.
Quid moror? incauti armorum sub nube uirūq;
Obruimur, fortuna suum tenet inuidia morem,
Aduersata pios. gelidus mihi pectore sanguis
Hæserat, agnosco insidias, mortēq; propinquā,
Nec mihi, sed patriæ metuēs, pro tēpore raptim
Ingredior dictu cuneos firmare labantes.
Hæc uia præclari miles patet ardua læti
Edoce me, quem sæpe alias maiore profecto et
Fortuna nunquam fama meliore secutus.
Non acies ferri, facies non obuia mortis
Terreat, exiguo decus ingens sanguine Mauors
Obijcit, et charos illustrat cæde nepotes.
Nosce genus, patriāq; libens amplectere sortē.
Ignauum fortemq; mori, me tangere demto
Naturæ lex una iubet. breue tempus utriq;.
Iam licet et terræ pelagiq; pericula cessent
Vltro aderit suspecta dies. mox fortibus unum
Contingit, ut læti moreremur: cætera flendo
Turba perit, lachrymasq; metu diffūdit inertes.
Hora breuis longæ testis uenit ultima uitæ.
Ergo age si Latio quicquam de sanguine restat,
Morte palam faciamus: nam dum fortuna sinebat
Vicimus, et nostris exibant funera dextris.

At

At modò corporib. (cedũt quãdo omnia retro)
Sit satis obstruxisse uiam: per pectora nostra,
Perq; truces oculos, uultusq; in morte tremẽdos
Transcendãt, saltem liber his opponere mortem,
His claustris uallare aditus: sciat horrida acres
Barbaries cecidisse uiros, & pallida quanquam
Haud sperãda tamen Romana cadauera calcet.
Accelera bene nata cohors, in limine mors est
Inuidiosa bonis, Romanas semper ad aras
Cum lachrymis recolẽda piis, et thure perenni.
Talibus accensi coeunt, & grandinis instar
Scissa nube ruunt in tela micantia, primus
Et circumfusos furor irreditorus in hostes.
Consequitur deuota neci fortissima pubes.
Sternimur, & morimur, pauci tot millia contra
Quid reliquum? sed fata pii nunc ultima fratris
Expectas, neq; enim hesperia felicior ora.
Ille quidem extremo fati de turbine frustra
Surgere conatus, magnæ sub mole ruinæ
Oppressusq; indẽ, nec mors magis ulla decebat
Altera quàm fratris: fuerat concordia uitæ
Mira nec exiguis nunquam interrupta querelis.
Vna domus, uictusq; idem, mens una duobus,
Et mors una fuit, locus idem corpora seruat

Amborum

Ambarū & cineres. huc tempus fermē sub unū
Venimus, hic nobis nulla est iam cura uetusti
Carceris, ex alto spersos contemnimus artus:
Odimus & laqueos. et uincula nota timemus,
Libertatis onus. quod nūc sumus, illud amamus.
Ille aūt illachrymās, tua me tua chare profundo
Corde premit pietas genitor. sed mollis inertiq;
Vitio uerberare, semper fuit optima rerum.
Dic tamen hoc ô sancte parēs, an uiuere fratrē
Teq; patrē, atq; alios, quos pridē Roma sepultos,
Defunctosq; uocat: leuiter pater ipse loquentem
Risit, & ô quanta miseri sub nube iacetis,
Humanumq; genus quanta caligine ueri,
Voluitur. haec, inquit, sola est certissima uita,
Vestra autem mors est quam uitam dicitis: at tu
Aspice germanum, uiden' ut cōtemptor acerbae
Mortis eat? uiden' indomitū sub pectore robur?
Et uiuum decus & flammantia lumina frontis?
Quin etiam à tergo generosum respicis agmen?
Hos mihi defunctos audebit dicere quisquam?
Et tamen egregios humani sorte tributi
Efflauere animos, ac debita corpora terrae
Liquerunt. cernis nitido uenientia contra
Per parum radiare diem lecta agmina uultu?

Immo

Lumen, ait, eximium, nec quicquã dulcius unquam
Heu vidiſſe oculos memini. ſed nomina noſſe
Eſt animus, tibi nec genitor contraria mens ſit.
Per ſuperos, ipſumq; Iouem, Solemq; uidentem
Omnia, per Phrygios, ſi qua eſt ea cura penates,
Per ſceptrũ patriæ uerae hac dulcedinis oro. (uis
Aut ego fallor enĩ, aut quoſdã hoc ex agmine no
Et mores habitusq; uirum, greſſumq; manusq;
Inſolitam licet ora micẽt, tamen ipſe recordor.
Vidi etenim, & patria nuper conuenimus urbe.
Vera quidẽ memoras, frater hũc modò reb. ade-
Punica terrenis, periit cõgreſſus iniquo (mit
Credulus ætate breui nimium Marcellus in illa.
Iſte memor ſuis, lateri latus admouet ultrò,
Nobiſcumq; libens cælo ſpaciatur in amplo.
Criſpinus longè ſequitur, quem perfidus uno
Abſumpſiſſe die tentauerat hoſtis, at illum
Languida dilatæ tribuerunt uulnera morti.
Alter ibi cecidit moriens, ubi furta latebant.
Inde leuis rectè penetrans huc ſpiritus: illic
Frigida carnifici dimiſit membra cruento.
Sed magis ardentemq; animis, pugnæq; frementẽ
Cerne per inſidias indigno funere Gracchum
Corpore ſecluſum ualido, & pollentib. armis.

Præterea

Praeterea Aemilio nimium fors inuida Paulo.
Aspice magnanimū terebrāt quot uulnera pectꝰ
Cannensi Romana die defleta supremum
Fata putans renuit cladi superesse, sed ultrō
Oblatum contempsit equū, multumq; rogantem
Reppulit, & nimium respondit nixus: at tu
Macte animi uirtute puer, discede, tuumq;
Victurum adde caput, teq; ad meliora reserua.
Dic patribus muniāt urbem, dic moenia firmēt,
Condiscant extrema pati, namq; improba saeuas
Ingeminat fortuna minas, hostisq; cruentus
Victor adest. Fabio mea uerba nouissima perfer.
Dic me iussorum memorem uixisse suorum.
Dic memorem et teste mori, sed fata, feroxq;
Collega ingenti turbarunt cuncta ruina.
Nuda loco cessit uirtus, tulit impetus illam.
Effuge dum morior, ne forsan plura loquendo
Sim tibi causa necis: dicentem talia ferro
Circumstāt, uolat ille leuis, timor addidit alas,
Et plumas adiungit equo, & calcaria plantis.
Anxia ceu uolucris ubi nidum callidus anguis
Obsidet, hinc uisae sese subducere morti
Optat, & hinc dubitat, sua dulcia uiscera lin-
Infelix pietas tandem formidine uicta (quens.
Crēdi

Cedit, & incassum ferrum sibi consulit alis:
Vicinamq́; tremens respectat ab arbore sedem
Natorum, rabiemq́; ferae, & plangoribus omne
Implet anhela nemus, strepituq́; occurrit amico:
Sic ibat iuuenis memorandus saepe retrorsum
Lumina moesta ferens; uidet ingẽs surgere cãpis
Naufragiũ, uidet immitem post publica Poenum
Funera sacra ducis fodientem pectora duris
Vnguibus, & caelum gemitu pulsabat inani. (bam
Quid moror? innumerã licet internoscere tur-
Caesorum hoc bello iuuenum, patriaeq́; cadentẽ
Scilicet immenso studio: dum laedere quaerit
Ciuibus atq́; inopem spoliat dum fortibus urbẽ,
Compleuit caelũ nostris ferus Hãnibal umbris.
Talia dum grauior memorat, suspiria natus
Alta trahens, licuit fateor cognoscere quicquid
Optabam magis, & uultus spectare meorum.
Caetera ni prohibes, nihil est sermone secundi
Patris amabilius, quin tu modò comminus, inquit,
Alloquere, atq́; aures ꝗ primũ inuade paratas.
His dictis tulit ante gradũ, frontemq́; modestam
Demisit, patruumq́; tenens, sic incipit ore:
O ueneranda mihi uerò, nunquamq́; parente
Clare minus, si nostra Deus dedit ora uidere

Mortales

Mortales oculos, alti si lumina mundi,
Indignaq; tibi claram seruauit olympum:
Deprecor exiguam nostris affatibus horam,
Nã breue tẽpus adest, moneorq; in castra reuer
Oceani salsi uadis. ubi maxima calpes (ti
Impendet pelago, cœlumq; cacumine pulsat.
Illic me Romana manent modò signa, ducemq;
Expectant rapidũ. hoc tandem stat limite bellũ.
Suscipit amplexu iuuenem placidissimus Heros,
Atq; ita: Si nossem superare mortalia cœlo (tor,
Membra urbis. nec enim tam magni muneris au
Eximiumq; decus, quam de te concipiam spem!
Dicta difficile est, cui tantum numina uiuo
Concessere uiam: nã ni diuinus inesset (disset.
Spiritus, haud quaquã hoc homini fortuna de-
Quæ faciles dispensat opes, arcana uidere
Cœlica, uenturos longè prænoscere casus,
Et fatum præscire suum, spectare beatas
Has animas, subterq; pedes radiantia Solis
Lumina, & aduersos tam uastis tractibus axes,
Hæc nunquã fortuna dabit: quia cuncta potenti
Sunt seruata Deo. qui si te lumine tanto
Illustrat, quo non te alio dignetur honore?
Non ergo immeritò fractos, passimq; iacentes

Hesperiæ

Victoriae campis rutilis despeximus hostes:
Vidimus & nostrae uindictam mortis. Ab illa
Surgit pietatis habes per secula famam.
Quodlibet hinc unde, mecũ nam protinus aurẽ
Inseris, atq; animum notans, quin ocyus ergo
Ingredimur, sedesq; breuem consumimus horã.
Dic, ait ipse, si uita manet post busta, quid almus
Testatur genitor? sicq; haec est uera perennis,
Nostra autem morti similis: quid demoror ultrà
In terris, quin huc potius quacunq; licebit
Euolat aspergens animus tellure relicta.
Non bene sentis, ait, Deus hoc naturaq; sanxit
Legibus aeternis, hominem statione manere
Corporis, edicto donec reuocetur aperto.
Non igitur properare decet, sed ferre modestè
Quaeuis aduersaq; breuis superant incõmoda uitae.
Ne iussum spreuisse Dei uideare, quòd isto
Sunt geniti sub lege homines, ut regna tenerent
In sphera: namq; illis custodia credita terrae.
Et rerũ quas terra uehit, pelagiq; profundi.
Ergo tibi, cunctisq; bonis, seruandus in isto est
Carcere animus, praeterq; uocatus linquere sedẽ
Nobilibus curis, studiisq; & amore iuuandi
Promoueas ni forte feras corpusq; relinquas.

At longe fugiat sensus, seq; ingerat astris.
Hic decet egregios animos, hic exitus est que
Diuini fecere uiri meliora sequentes. (nest
Sed dum membra tegit, breuis est mora, suscip
Consilium quid summa uelit, tu sacra, fidemq;
Iustitiamq; cole, pietas sit pectoris hospes
Sancta tui, morumq; comes, quae debita uirtu
Magna patri, patriae maior, sed maxima summo
Ac perfecta Deo, quibus exornata profecto
Vita, uia in caelū est, quae uos huc tramite rect
Tunc reuehat, cum summa dies exemerit istud
Carnis onus, puraeq; animā transfuderit aura
Hoc etiam monuisse uelim, nil gratius illi
Qui coelum terrasq; regit, dominoq; patriq;
Actibus ex nostris, quam iustis legibus urbes,
Conciliumq; hominū sociatum nexibus aequis.
Quisquis enim ingenio patriam, seu uiribus alt
Sustulerit, lapsamq; oppressam iuuerit armis:
Hic certum sine fine locum in regione serena
Expectet, uerumq; petat sibi praemia uitae,
Iustitia statuente Dei: quae nec quid inultum
Nec precio caruisse sinit. Sic fatus, amoris
Admouitq; faces auido, stimulosq; nepoti
Accensoq; Duci simul haec placidissimus addit.

In subiret coelo maiestas maxime tenti
Nominis ac uirtus & Iuppiter ipse reseruat,
Cernere quantū licet hunc cunctator ab
Dictus erat populo, tamē ingēs gl'a tardi (omni
Dubia cōsiliis uiget, hunc non flāma, nec ensis
Eripiet latio, sed dum magis arma tonabant
Punica, tranquilla feret hunc annosa uetustas.
Ecce autem interea uenientum turba, nec illi
Nota sunt facies, habitus tamen omnibus unus
Sydereusq; leuis fulgebat lumine amictus.
Augustae pauci procul omnes fronte praeibant
Iam seniūq; graues, & maiestate uerendi.
Haec acies Regū est, quos tēpore prima tulerūt,
Urbis, ait, nostrae, frons arguit inclyta Reges.
Romulus ecce prior famosi nominis autor
Publicus ille parens, cernis dulcissime, quantus
Ardor inest animo, talem uentura petebant
Regna uirum. uenit incessu moderatior alter
Religione noua, populum qui temperet acrem.
Hic uitare prius patriae caribusq; Sabinis
Insignis, nostraq; ideo translatus in arcem est.
Aspice sollicitum, monitu cui coniugis almae
Instituat leges, & tempora diuidat annum.
Edidit hunc natura senem, primoq; sub aeuo

Hanc habuit frontẽ, sic tempora cana gerebat.
Tertius ille sequens quẽ tu nunc cernis, acutam
Militiae expressit Regum fortissimus artem.
Fulmineus visu, victus quoque fulmine solo.
Quartus erat muros, & Tybridis hostia fundans
Praesagus quas tãtas opes huc conuectat orbis,
Sectaque primum conuectans moenia ponte.
Frons quinti mihi nota parũ, sed suspicor illum,
Quẽ nobis Regem longe dedit alta Corinthus,
Ille est haud dubie, video tunicamque togamque,
Et fasces, trabeasque graues, sellasque curules,
Atque leues faleras, & cuncta insignia nostri
Imperij, currusque & equos, pompasque triumphi.
Illum aliũ natum o quem cernis in ordine sextũ,
Seruilis solio Regem transmisit origo.
Et nomen seruile manet, sed Regia mens est.
Decus hic generis virtute parauit & actis,
Condidit hic sensum prior, ut se noscere posset
Roma potens, elatumque nihil sibi nota timeret.
Finierat, tunc ille iterat, si lecta recordor,
Romuleo cinxisse comas diademate septem
Audieram, totidem cognomina certa tenebam,
Alter ubi est igitur? fili charissime dixit,
Hic & luxus iners, & dura superbia nunquã

Ascen-

Ascendunt, atrox animis, mentemq; superbum.
Hic exposcis enim qui sceptra nouissima rexit?
Rex ferus, & feritate bonus, nam tristia passæ
Hic libertatis primam urbi ingessit amorem:
Quin animos lætas, meliorq; regna tenentes
Cerne cateruatim ueræ uirtutis amicos.
Tres simul ante alacres alternaq; brachia nexi
Ibant, hos læto celebrabant agmina plausu
Vmbrarum, atq; omni deuotū ex ordine uulgus
Subsistit admirans, quæ tanta est gratia, dixit,
Ista trium? quis tantus amor connectit euntes?
Hos idemq; parens, eademq; ait, extulit aluus,
Hinc amor: hisq; ipsis libertas credita quondā.
Hinc fauor, hos iugulos et uulnera cernite decorū
Aspice, utriq; recens nitet at generosa cicatrix
Pectore in aduerso, populorū pugna potentum
Ter geminis mandata uiris, ut sanguine pauco
Scilicet innumeræ cessarent funera gentis.
Diuisis exercitibus, conspecta fuerant
Aduersisq; oculis sex ultima bella gerebant.
Libertas tunc nostra tremens, similisq; cadenti,
Vnius ad fatum dubio sub Marte pependit.
Vnus est asserta manu. Germanus uterq;
Occiderat, populoq; nimis fortuna fauere

Ceperat Albanus, nisi tertius ille superstes
Integer, & fratrum mortes, & publica fata
Restituisset agens victricia corpora campo.
Donec se victos spaciis, longoq; cruore
Defectos, plagisq; graves, & cursibus haustos
Impiger alterno iugulasset vulnere fratres.
Id recolens nunc exultat, gaudensq; necisse
Germanos, ad superos nec multo funere missos.
At quibus imperium virtus ea contulit ultro,
Circũstãt memores. sed qd per singula versor?
Millia nõine vides spaciosam implẽtia columnam?
Publicolam inter alios tanto cognomine dignũ,
Praeclarum pietate Ducem, patriaeq; parentem.
Lumina visendi cupidus flectebat, & ingens
Agmen erat iuxtà, stabilẽ quae vergit ad Arcton
Lacteus, innumeris redimitus circulus astris.
Obstupuit, quaeritq; viros, et nomina, & actus.
Chare nepos, si cũcta velim memorãda referre
Altera nox optanda tibi est at, aspice ut omnis
Stella cadit pelago, coelumq; reflectitur, & iam
Candidus aurorae meditantis surgere vultus
Vibrat, & Eoa iam somnum diluit unda.
Tum pater admonuit, fugientia sydera monstrans
Ostendens, metamq; viae, Hic nosse satis sit
Romanas

Romanas has esse animas, quibus aurea tuendae
Cura fuit patriae, proprio pars magna cruore
Diffusis has petiit sedes, meritoq; caducae
Praetulit aeternam per acerba pericula uitam.

AFRICAE FRANCISCI PETRARCHAE,

LIBER SECVNDVS.

TALIBVS intentum pater arripit atq; benignè
Tempus ait caelo descendere, gratia rerum
Hac uenisse fuit, patienter abire decorum est.
Ne propera precor alme parens, quam digeris,
Pauca mihi dubio, certūq; remitte futuri (longi.
O nate, exigui solamia temporis insti
Exigui ambiguae subito nobis somnia noctis,
Omniaq; implicitae nanescent uisa quietis.
Si qua animo memori uestigia fortè manebant
Somnia uana tamen, mentemq; errasse putabo.
Sed nequeo spreuisse preces. dic nate quid augit
Te magis et breuib⁹ celeri te subtrahe Phoebo.
O genitor, si noce nobis diuina uolantes,
Siq; tibi ante oculos uenturū est cernere tēpus,

Scire velim quid fata parent, nam bella videmus
Aspera terribili lentoq; quassantia motu.
Hannibal in foribus stat perfidus, omnia retro
Versa cadunt, nostro pinguescunt arua cruore.
Tot clari cecidere Duces, vos lumina tanti
Imperij tam magna, duo cecidistis eodem
Tempore, nunc Italis raptus regionibus est Sol:
Magnaq; sub gemina nutauit Roma ruina. (bē?
Quid superest dominã, quae nũc manet exitus ur-
Corruet an stabit? quod si frustra arma mouemus,
Exime tot curas animo, tantosq; labores.
Somnũ redde oculis, & membris redde quietẽ.
Nam mihi si, cogẽte Deo patriaq; cadendũ est,
Quid iuuat obniti contra, fatoq; prementi
Humanas afferre manus? moriamur inermes.
Viuat, & in toto regnet ferus Hannibal orbe.
Nõ tulit indignantẽ animo pater optimus, imo,
Immo ait, armato latronem pellere suscepto
Finibus Ausoniae debitur, discedet iniquo
Inde animo, metuetq; alienam linquere terram
Sanguinis ac praedae sitiens, at vestra fauorum
Plebs mutatẽ, belloq; nimis turbata propinquo,
Hũc repetet retrahetq; domũ, postq̃ effera tãget
Litora, iam certo ueniat confligere campo

Con-

Compressas uolet ante tuos, ix furta caueto
Insidiasq; atri doceat te dira theatrum
Pectore barbarico concepta ferociter astu.
Tu mente, atq; hostis crudelem conspice uultum,
Et dictis intende aurem, cautusq; uigilq;
Insidiosa fraus uersari percipe uerba.
Si remaus, retrahisq; pedē, nihil crede per orbē
Aut timidus uideare alijs, aut fortē superbus.
Ille quidem uaria tentabit flectere mentem
Arte, dolisq; nouis, dulcem per secula pacem,
Pacē iterans, paciisq; tegēs sub nomine fraudē.
Vnicus euersor pacis firmissime praesta,
Propositumq; tene, nil de patriaq; tuisq;
Maiestate cadas. fremet ille, & tristia coram
Fata uidens, humiles uoces submissaq; uerba
Ore dabit ficto: iuuenem semperq; secundis
Assuetum, casus uarios librare monebit.
Fortunae ac multa exempli sermone tremenda
Proferet, exemplaq; Ducum, cum nulla uidebit
Verba aliter mouisse animū, tum tristis, & ira
Feruid?, arma fremēs belliq; in castra redibit.
Pugna erit ambigua quam spectant fata fauore,
Casus ad euentū toto timeantur in orbe.
Sanctior his praeerit castris, Dux impius illis.

Hinc virtus obiecta malis, cultusq; modesti.
Et pudor, & benesuada fides, pietasq; comesq;
Iustitia, & reliquae vibrabant arma sorores.
Inde furor, dolus, & rabies, & nescia veri
Pectora, contemptusq; Dei, ferventq; libido
Caecaq; perpetuis crescens fautoribus ira,
Et scelerum species horrēdae ac nomina multa.
Victor eris bello tandem, victoria nec te
Efferat. ast illum fortuna adversa repentē
Prosternet, victus fugiet, peregrinaq; tanget
Littora, quae Graiis Asiam regionibus arctat
Hellespontiaci divisus maris: omnia tandem
Tentabit, regumq; pedes, indignaq; supplex
Continget genua, atq; aliena precabitur arma
Italicas ardens iterum ruiturus in oras.
Si fortuna sinat, nobis sed amicior illa
Iam longis satiata malis, funesta retrorsum
Consilia evertet. quod multo' vagabitur exul
Pestiferum, & terras diras dispergit in omnes
Romanos in morte petens. ceu saxea saevam
Cum fera in triviis tempestas obruit anguem.
Ille furit, moriensq; minas vomit atq; venenum,
Mille liguis tandem, squamosaq; corpora nodis
Horrificans solo aspectu, postremaq; crepantes
Sibila,

Sibila, sanguineumq; oculos attollit, & ipsum
Sentit auarum frustra: sic turbidus iste
Mitibus [illegible] agit, quo tempore fortè
Publica dum peragens mandata videbit inermem
Securas, fortemq; [illegible] quae terruit urbem.
Colloquio festina dies videatur amico
Tantorum felix Ephesus sermone virorum.
Forte quidē mendax, falsa cum laude nefandos
Atque inique bonis famas, dū grande tremendū
Horrendū dictu inuenit. canit orbis p orbē. (dū
Nec dirimit causas, patriam iuuat ille cadentē.
Laudatur, multoq; alius cum strage cruentas
Captat opes, Regumq; sibi altiuras in auro.
Hic quoq; laudatur, laudabitur Hannibal, atq;
Scipio, posteritas mirabitur omnis utrumq;
Heu par dissimile, & diuerso sydere terris
Illatum, ac vulgus discernere quanta sit inter
Magnificū ac tetrum facinus distantia nescit.
Quā subitò mitis animū volet ille loquendo
Flectere blanditijs, seu sunt hac Punica semper
Pectora, seu laudē virtus, vel ab hoste mereatur
Praecipue, nam vera quidem veniunt illa iocosum
Qualiacunq; tibi risum forsitan mouebant.
Nā aliud: sic ille grauis in morte reflectens

Cum

Cū dederit, fessoq; animū spe pauerit amens,
Tandem Punica ruet imperterritus aula
Dux atrox, ubiq; metum depellet & orbi.
Hostis fata uides, tanto quem tempore tellus
Sustinet Ausoniae, quod si Romana requiris:
Pauca, sed e medio fatorum intentus aceruo
Accipe, praeclarum faciet uictoria praesens
Ad reliquas, facilemq; uiam, nullamq; pudebit
Quę teneat Carthago potēs apprendere partē.
Illa iugum populos, & ferre tributa docebit.
Illicet Aetholus consurget, uanus ad arma
Proruet Antiochus, fratris iunioris & illum
Vincetis auspiciis, teq; orbis noscet Eous,
Vt Zephyrus pridē ac pluuialis nouerat auster.
Inde alia ex aliis nascentur bella, sed omnes
Vincet Roma minas, & totum proteret orbem,
Victa iugum regna excipient, sub legibus ibūt,
Mox Galatae, Macedūq; furor, nil regia possūt
Nomina, nil patrum egregiū prodesse labores.
Magnus Alexander totiens reuocatus ab umbra
Si redeat, mea sit quae nam sententia nosti.
Graecia tota breui procumbet tempore uicta.
Et male cassorū pennas dependet auorum. (nio
Hic placet, et glabrio, et spectata modestia Men

Fla-

Nominaq; eximias, claris qui crescere factis
Incipit, & secum tentat certamina famæ.
Res instant uariæ, series quoq; longa laborum,
Florida iamq; uiris acuis armipotentibus ætas.
Hæc tibi iā Scauros, Drusos, crebrisq; Metel-
Insignes titulis, & nomine claro Nerones (los
Protulit. hoc olim ueniet de stirpe ramus
Pestifer, ac populis umbra nociturus iniqua.
Hos sensim assurgant rigida uirtute Catones.
O utinā domus ille unus foret inuida nostræ.
Surgant Aemiliiq; quorum de gente nepotem
Elige, qui nomen gestis mereatur auitum.
Reliquiasq; tuas ferro consumat & igni.
Durior id meritis odioq; accensus honesto.
Longius incedam, iamq; hinc Syllamq; ferocem,
Pompeiosq; graues, animosaq; pectora Bruti
Ante oculos habeo, stupeoq; ubi condere ferrū
Audeat, hinc rerū summa ad fastigia uentū est.
Cæsareumq; genus, toti dominabitur orbi
Prouideo, quid cuncta sequar? non ditior unquā
Vrbs animis erit egregiis, Ducibusq; supremis.
Crederet hoc aliquis, compacto raptus aratro,
Vnus erit bello eximius, qui nostra sub castrū
Signa ferat, Lybiāq; uerū premat, inclyta Regū
Colla

Colla triumphali victor factatus ab arcu,
Bisq; sub extrema latiam formidine soluet
Obsidione graui, cædisq; reuersus ab ora,
Atq; alpes subito iussus transire niuosas,
Præter aquas sextas (dicunt sic nomine uallem)
Theutonicū insigni compescet strage furorem,
Post similī ardētes ꝓsternet uulnere Cimbros
Orbis in extremi latebras, ubi castra locasse
Nūc iuuenis memorande tuis per secula factis.
Magnus item iuuenis ueniet, nec dignior alter
Nomē habet magni. hic Tagū, Betimq; et Hiberū
Coget ferre iugū, dominūq; agnoscere Tybrim.
Hic idem nimis ciuem feriatur rebellem
Contundet, ubi nulla animū contingit honestū
Inuidia. atq; alios patiens ad alta uolare.
Nullus erit, nullusq; fuit cui gloria tota
Cesserit. alia nouis semper parat integra partem
Vita breuis, rerumq; uenit longissimus ordo.
Quid fiet nisi quæq; suos produxerit ætas
Venturus qui sponte uelint occurrere fatis?
Sufficeret cunctis speciosi temporis unus:
Publicares poterat duce te consensa fuisse.
Tu siquidem lætus mecum dum bella gerentur
Hic eris, & iuuenem egregium laudabis ab alto.

Pauca

Pauca sed innumeris ex certo, maiora supsunt
Gesta viri plectroq; aliis maiore canenda.
Namq; hic præcipiti sit par dixisse volatu.
Victor ab occasu descendens victor ad ortus
Perveniet, nomenq; Italum super astra levabit.
Omnia succumbent: multis fortuna triumphis
Larga solet ditare Ducem, moderatior autem
Splendidaq; ornatus paucis quid laurea triplex
Stringet honestis comes: q ter sua Roma verẽdo
Extantem curru videat, contentus abibit.
Hic congregatos pelago depellet ab omni.
Vincetur Iudæa tenax, Armenia duplex:
Cappadoces, Arabesq; & lato corpore Gãges
Persis, & Arsacides, rubroq; a litore tandem
Omnia vincentes rigidam veniremus ad arctont
Et glaciale solũ, Tanaym, & Mæotida duram,
Riphæosq; procul tangentes in æthere montes.
Attriti longo fugient certamine Reges.
Et iam sinai, & regnum bellumq; perosi
Castra calcabunt victores claustra Sabæum,
Thuriferumq; domos, intacti limine templi
Intrabant, cernentq; aditi penetralia sacri.
Purpura non illos, nõ gemmæ, aurũq; movebũt
Thesauros inter medios mucrone tremendi,

Pauper-

Paupertas Romana uenit, nec tangitur illis.
Insula non toto restabit libera ponto,
Non tellus, seu pressa iugis, seu fluminibus astris.
Aula sub imperium ueniet ditissima Cypri.
Creta superstitionū regens dom⁹ atq; magistra,
Euboicæq; latus Phœbi Rhodos inclyta et undis,
Tam solis Argos cælo, uelat astra sereno
Ciclades effusæ medio clipeoq; potentis.
Trinacriæ, & crasso diues Sardania cælo.
Pauperiorq; solo, sed apricis corsica saxis.
Et quicqd Thusco iacet æquore, quicqd Hibero,
Quicqd & Adriaco, sed qs cū classe frementū
Ibit in Oceanum fortissimus ille nepotum
Unus erit magno semper cantandus in orbe
Gallica, qui uario complebit rura pauore.
Et fluuios atri uiolabit sanguinis unda.
Inde procul cælo & terra pelagoq; repostos
Auricomos rapido calcabit marte, Britannos
Stringet, et indomito luctantē gurgite Rhenum
Pontibus, hostilesq; tenens cum milite fines.
Tristia cæruleis Germanis bella mouebit.
O felix si fortè modum sciat addere ferro.
Nesciet heu miserq; miser, sed turbine mentis
Victrices per cuncta manus, in publica uertet.

Viscera

Viscera, ciuili fœdans extrema cruore
Prœlia, & emeritos indigno Marte triumphos.
Nec tamen infamem multa decora furore
Commaculare pudet, quã turpiter omnia calcat
Ambitus! at totũ imperium sibi uendidit ætas?
Pretiis, & exemplũ reliquis, spolietq; superbus
Tarpeium. miserosq; nouo leget ordine patres.
Hæc & Pharsalicas moueri, Ephyræaq; arma,
Thersonq; & mundũ, & capitolia sanguine rita
Omnia præterea. Succedet maximus illi (Cela,
Inde nepos, clara ueniens a stirpe sororis.
Hic mihi longinquos mittet sub legibus Indos,
Aegyptumq; ferox, & Barbara castra mouentẽ
Vxorem iam capiet Dacium: inde per omnem
Fulminet cæli diem. Reges pede supprimet altos
Hic parêre ferum Romanis fascibus Hystrum
Perdoceat. geminaq; soli quod subiacet ursæ.
Hic urbem tribus inuectus de more triumphis.
Edicet toti præcepta incognita mundo:
Et summo celsus solio submisse uidebit
Sceptra sibi, clarosq; Duces, atq; agmina uulgi,
Munera ferre omnes studioq; ardere placendi.
Iam senior rigidos bello contundet Hyberos,
Vltimus ille Ducum, ex hinc tranquilla sequũtur

Secula, tum gemini claudentur tristia Iani
Limina, & Erati iungentur cardine postes.
Inde grauem tumulo mittet ueneranda senectus
Digressum amplexu, & dilectæ coniugis ulnis.
Huius post cineres uideo Romana reuerti
Fata retro, & proles pulchros ad turpia mores.
Hei mihi quid merens, tecũ moritura propago
Nominis est nostri, sed tu tibi debita mactus,
Alta petes conuexa poli. quid turba superstes
Ludibrium mundo, generisq; infamia primi
Tartara conspiciet meritis, Stygiosq; recessus.
At nimium propero, uideo par nobile natum
Atq; patrem, et gemino capitolia læta triumpho
Laurea bina auret. duplex quoq; purpura curr⁹
Non uideor spectare duos, contenta sed uno
It pietas, noua res equidem, & dignissima fama.
Corruet his ducib⁹ Hierosolyma. uictaq; ferro
Inclyta religio, & gladijs prærumpere sacra
Fas erit, & poterunt populi peccata mereri.
Vlterius transire piget, nam sceptra decusq;
Imperij, tanto nobis fundata labore,
Externi rapient Hyspanæ stirpis & Afræ.
Quis ferat has hominũ sordes? nostriq; puden-
Reliquias gladij? fastigia prendere rerũ? (das

Amplius

Amplius ingentem quoniam fremere dolorem,
Nō poterat, rupit lachrymis, et voce loquentē:
Quid miserā pater alme refers? tantū ne licebit
Fortunae? prius in stygias conuulsa paludes
Astra cadent, prius aethereo trux arbiter orci
Victor erit solio, coniuxq; tonabit ab arce
Africa, quam Romae uictrix sua iura, suumq;
Nomen in aeternum rapiat. Non longa dolentē
Passus, ait, depone precor lachrymasq; metumq;.
Viuet honos latius, semperq; uocabitur uno
Nomine Romanū imperiū, sed rector habenas
Non semper Romanus aget, quin Syria mollis
Porriget ipsa manū, mox Gallia dura, loquaxq;
Graecia, & Ibericum tandem cadet ista potestas
In Boream: sic res Romanas fata rotabant.
Forte sub extremos annos mundiq; ruentis
Interitum, ad proprias sedes fortuna redibit.
Altius incumbens atq; orbis caetera nostrae
Fata petens: unū hoc de pluribus ille supernas
Abscondit sub nube Deus, sed nosse quantū
Permissum est animi ingenio, non uita sub hoste
Roma ruet, nulliq; data est ea gloria genti.
Nulli tantus honos populo, uincetur ab annis
Rimosoq; situ paulatim fessa senescet.

Et per frustra cadet, nulla unquã nulla uacabit
Ciuibusq; odio & bellis furialibus aetas.
Tẽpus adhuc ueniet, cum uix Romanus in urbe
Ciuis erit uerus, sed terras lecta per omnes
Fex hominũ: tamen & tũc se male sana cruẽtis
Turba premet gladijs, & ni fortissimus unus
Vir aliquis dignus meliori tempore nasci
Opponat sese medium, frontemq; manumq;
Litibus ostendat, superest quodcunq; cruoris
Pectoribus miseris per mutua uulnera fundent.
Hoc solamen habe, nam Romae potentibus olim
Condita sydcribus: quamuis lacerata malorum
Consilijs, manibusq; diu durabit eritq;
Has inter pestes nudo uel nomine mundi
Regina. hic nunquã titulus sacer excidet illi.
Qualiter annosum uires animusq; leonem
Destituunt, sed prisca manet reuerentia fronti.
Horrificus sonus, quanquã sit ad omnia tardus,
Vmbra sit ille licet, circum tamen omnis inermẽ
Paret sylua seni. sed quis uel noscere certam
Audeat, aut rebus tantis praefigere metam?
Vis loquar? in finem quamuis ruinosa dierum
Viuet, & extremũ ueniet tua Roma sub aeuum.
Cum mundo peritura suo. sic fatur, ab alto

Pectore

Pectore suspirans, tacuit, dextramq; sequentem
Per nitidum conducit iter: iam prona cadentis
Calcabant conuexa poli, gradibusq; supremæ
Linquebant leuibus, qui lumine terga ferirent
Lucifer altus erat, tenuē una erat umbra dierū.
Atlantisq; ruens de uertice plena propinqui
Cinthia conspecti splendebat imagine fratris.
Hic iterum genitor sacro uenerandâ resoluit
Ora sono, superis eximia dulcedine mundus
Captus, & æternos tenuerunt astra meatus.
Nate prioris, ait, solamen & optima uitæ
Pars mihi, qui læto cumulas nunc gaudia cœlo,
Quodq; ego non rebar facis, ut spectādo beatū
Mortalem uideat mihi me felicior ipso.
Hac aures intende pias, & pectora ueri (cœlis
Plena refer, mora nostra breuis, nāq; mundano
Vmbra obijt, pelagusq; operit iam fluctib. astra.
Omnia nata quidem pereunt, et adulta senescunt:
Nec manet in rebus quicquā mortalibus, unde
Vir certum sperare potest, populusue, q alma
Roma nequit, facili labuntur secula passu.
Tempora diffugiunt, ad mortem currimus, umbra
Vmbra estis, puluisq; leuis, uel in æthere fumus
Exiguus, quē uentus agit, quo sanguine parta

Gloria? quo tanti mundo fugiente labores?
Stare quidem multis, sed enim rapidissima coeli
Vos fuga praecipitat, cernis q̃ parua pudendi
Imperij pateant circum confinia nostri?
Haec tamen heu quanto nobis extenta labore,
Nunc quoq; q̃ multo nobis seruanda periclo?
Finge quod esse potest, & erit nisi fata benigni
Poeniteat coepti, totius sola sit orbis
Roma caput, terris dominetur sola subactis.
Quid tamẽ hic magni? tãto quid nomine dignũ
Inuenis? angustis arctatus finibus orbis,
Insula parua situ est, curuis quam flexibus ambit
Oceanus, audent at paruum cognomine magnum?
Nec tamẽ hãc totã incolitis, nã multa paludes,
Multa tenẽt syluae, pars rupibus hispida torpet:
Pars riget glacie, pars squalet inusta calore,
Serpentumq; domos calidas tegit aestus arenis.
Vtq; simul totum uideas, huc lumina uolue
Verticibus coeli aduersos, atq; alta ruentes
Cernis stare polos? subiectaq; cuncta duobus
Perpetuo durata gelu, prohibetur ab illa
Stirps regione procul, nil nascitur illic
Quod uictum praestare queat, qua semita solis
Lauat, obliquusq; uagis it circulus astris.

Terra Occidentalis descriptio

Ignibus

Ignibus arua rubent, mediasq; exaestuat ingens
Pontus, & ardorem caeli male temperat humor
Sabdaeas. hac olim prisci finxere Poetae
Conuenisse Deos, potuq; ciboq; refectos
Aethiopū cum Rege graues duxisse sub umbra
Athlantis placidam trāquillo numine noctem.
Quod fictū est ideo, qa maxima magna putabāt
Sydera, quae liquidis primū uescantur in undis
Aethiopū quas littus habet. mox fessa uidentur
Vergere ad occasus ubi maxim⁹ eminet Athlas.
Vltima terrarum qui possidet. ille paratas
Excipit, ac magno armentia contegit antro.
Sed redeo, mediam metuit est attingere Zonam
Ethereis, hinc etenim nos inclementia longe
Submouerat, ac circum flāmis permixta tepescit
Frigora. sic gemina mortales sede fruuntur.
Altera sed nobis est inuia. separat illam
Et calor & pelagus. statio tantum unica restat
Parua. sed haec uasto nimis interrupta locorum
Desertoq; habitu. linguarum dissona multum
Murmura, diuersi mores, haec crescere famam
Impediunt nulli toto cognoscier orbe.
Cōcipit extremā quis erit bene notus in arcto
Et nulli ignotam contingat nomine fontem.

Fabula Aethiopum, & [illegible]

Quem sua probatum cõmendet gloria, & idem
Littus ad Hibernum resonet? mortalis quorsum
Voce rauca? amplam cupiunt diffundere famam,
Septa sed arcta urgent, angusto carcere clausos
Somnia magna iuuant. at cum lux ultima somnũ
Excutit, ac tenebras adimit, tum cernere uerum
Heu miseri serò incipimus: & tempora retrò
Nequicquã aspicimus, abeuntq; amissa gemẽtes.
Illa quoq; et nobis ridenda insania mentes
Occupat, æternum cupitis producere nomen,
Secula demulcent animos numerosa, æuiq;
Posteritas longa ante oculos: libet ire per ora
Doctorũ, extinctos hominũ clausosq; sepulchro
Liberiore uia per mundi extrema uagari.
Viuere post mortẽ, uiolentas spernere Parcas,
Dulcia sunt fateor, sed nomine uiuere nil est.
Viuite, sed melius, sed certius: ardua cœli
Scandite felices, miserasq; relinquite terras.
Hic uos uita manet, quã secula nulla mouebũt,
Quã nec tristis hyẽs, nec noxia torqueat æstas,
Anxia sollicitam quam non opulentia reddet.
Quã gula nõ mœsta paupertas, pallida nõ mors
Obruet, aut noxio uexabunt sydere morbi
Corporis atq; animi, sine tẽpore uiuite: nã nos,

Et magno

Et magno partim delebant tempora nomen.
Transibunt citò quae uos mansura putatis.
Vna manere potest ô casus nescia uirtus.
Illa uiam facit ad superos, hac pergite fortes,
Nec defessa graui succumbant terga labori.
Quòd si falsa uagam delectat gloria mentem:
Aspice quid capias, transibunt tempora, corpus
Hoc cadet, et cadēt indigno mēbra sepulchro:
Mox ruet & bustū, titulusq; in marmore sectus
Occidet, hinc mortem patieris nate secundam.
Clara quidem libris felicibus insita uiuet
Fama diu, tamen ipsa suas passura tenebras.
Ipsa tuas laudes aetas uentura loquetur,
Immemor ipsa eadem, seu tempora fessa tacebit,
Immemoresq; dabit post secula longa nepotes.
Magna geris, maiora geres, immensiq; uictor
Conficies tu bella manu, & dignissima fama:
Res animis laudata quidem, laudandaq; multis.
Cernere iam uideor genitum post secula multa
Finibus Hetruscis iuuenem, qui gesta renarret
Nate tua, & nobis ueniat, uelut Ennius alter:
Charus uterq; mihi, studio memorandus uterq;
Iste rudes latio duro modulamine musas
Intulit, ille autem fugientes carmine sistet.

Et nostros vario cantabit versu labores.
Eloquio nobisq; breuem producere vitam
Contendet: verum multo mihi charior ille est,
Qui procul ad nostrum reflectet lumina tẽpus:
In quod eũ studiũ, non vis precium ve mouebit.
Non metus aut odium, nõ spes aut gratia nostri
Magnorum, sed sola quidem admiratio rerum,
Solus amor veri. sed quid tamẽ omnia prosunt?
Iam sua mors libris aderit, mortalia namq;
Esse decet, quaecunq; labor mortalis inani
Edidit ingenio, quos si tamen illa nepotum
Progenies seruare velit, senioq; nocenti
Vim facere, ac rapido vigilans obsistere seclo.
Non valeat tam multa aetate, fatalia terris
Diluuia & populos violentior aestus adurens.
Et pestes rerum variae coeliq; mariq;
Bellorumq; furor, toto nihil orbe quietum
Stare sinens, libris autem morientibus, ipse
Occumbes etiam: sic mors tibi certa restat.
Quot modo in extremo claros oriẽte vel austro
Esse viros veris tamen ad nos mittere nomen
Non potuere suum: quot prima aetate fuisse
Illustres, famamq; ausos sperare perennem,
Nunc tamen ignotos? angustam nate locorũ &

H∫tu

stis in angusto positi, quae cuncta uidentem
Quae docet haec animos attollere, uulgus inane,
Viderit in terris, quo te sermone loquatur.
Despice quisquis is est, & si tecum uissa merentur
Te docilem: humanum uideo contemnere fauorē,
Nec ibi uel minimam rerum spem pone caducam.
Illecebris trahat ipsa suis pulcherrima uirtus.
Gloria, si fuerit studiorum meta tuorum,
Peruenies equidem, sed non mansurus ad illam.
Praemia sint autem caelo tua nunc repositis,
Quo semper potiaris habes, sine fine beatus
Et sine mensura: sin tu dulcedine famae
Tangeris, & stimulis etiam nunc pungeris istis,
Quam praeclara tuo fiet gloria sera labori,
Polliceor, ueniet precium tibi nunc quod optas.
Ille, uel inuitum fugias licet, illa sequetur.
Vt sub Sole uagum comitatur corporis umbra
Ipsa ubicunque gradum tu flexeris, illa
Flectitur, & stat si steteris: sic fama uolentem,
Nolentemque simul sequitur, sed nunquid ineptū
Dixeris amentem gradientē in puluere, at umbrā
Aspiciat post terga suam? non sanior ille est,
Qui terit aetatem frustra, corpusque fatigat,
Aut animum curis onerat, nihil inde reposcens

Comparatio umbrae ad gloriam.

Ni

Ni laudem, & varios populi per compita ventos?
Quæ nam igitur quæris mea sit sententia? dicā,
Ille erat, ut metam teneat licet inter eundem
Umbra sequatur iter, virtutis amore labores
Hic alius, cœlumq; sibi sit terminus, & non
Gloria quæ meritos sequitur vel spreta labores.
Ergo age, nate viā tibi quā super ardua monstro
Ingredere, aut potius cœptū ne desere callem,
Publica res duce te vigeat, victrixq; supremo
Cardine fortunæ sedeat, spectabit ab astris
Quicqd ages placidꝰ Rex cūcta regētis olympi.
Lætus honore tuo, sed nullo lætior actu
Quàm quòd te patriæ baculum superesse labāti
Noverit & hoc meritò Scipionis habere videbit
Cognomenq; aliud tibi quot tua facta parabūt.
Insuper id moneo, memoriq; hoc imprime menti
Post studium recti, patriæq; parentis amorem
Proxima de charis tibi cura supersit amicis.
Promtas amicitias amplectere quas tibi virtus
Conciliat, parteq; cole: hoc de nate rogantī
Rebus in humanis nil dulcius experiere.
Alterno convictu, & fido pectore amici.
Est equidē ex multis tibi nunc certissimus unus
Lælius, arcani sit conscius atq; minister

Ille

Ille tui reget affectus, pectusq; profundum
Cernet inaccessum reliquis. post tēpore multo
Lelius alter erit, domui claroq; nepoti
Charus, & eximio pariter coniunctus amore.
Hinc olim multi errabunt, pariq; nominibus anceps
Lelius & Scipio celebrabitur inter amicos.
Quos tulit extrema veniēs ab origine mundus,
Cum duo sint paria, & longo distantia tractu.
Suscipe tu primum nec, sis licet altus, amicum
Despice plebeium, quoniam de plebe verendi
Surrexere viri, quos nobilioribus equos
Vita tulit virtus, animusq; parentibus impar.
Dixerat. ille autem tua per vestigia quanquam
Ingressus, tanquā primo memor ipse decori
Defuerim, tamen admonitus vigilantius ibo
Quo me sancte vocas genitor, sed multa meorum
Te factū tacuisse meū, pater optime miror. (tum
Moestior ille equidem. tua te dulcissime virtus
Aspera cuncta pati docuit. quid fata reservent
Ultima praeclaro nolis nescire labori.
Ingratam patriam, piget heu narrare pudetq;,
Experiare licet. facili contentus abito
Vindicta non arma tibi, non castra movenda
Et si forte queas, praestat quaecunq; subire

Forte

Fortunam patriam servatam perdere noli,
Et meritam maculare manu. fugat illa, recede,
Non revocat. persta. sed praeclarissimus exul
Vincenti illatum moriens ulciscere verbo
Dedecus, & patriae cineres, atq; ossa negato,
Ingratamq; voca, memoriq; inscribe sepulchro.
Hoc liceat tantum, tibi nil permiseris ultrà.
Iamq; vetor traxisse moras, memor ergo parentis
Nate vale, & mitis surgentem dirige fratrem,
Isq; viam post te tua per vestigia servet.
Dixit, & aequavit fugientia sydera cursu.
Interea lux orta, super tentoria falsa,
Irrupitq; Ducis durum rubicunda cubile.
Buccina castrorũ cecinit, sonituq; tremendo
Attonitum subitò somnusq; paterq; reliquit.

AFRICAE FRANCISCI PETRARCHAE,

LIBER TERTIUS.

Ortus solis descriptio.

IMPIGER astrigerũ postquam
Sol pertulit axem,
Et rapidos immisit equos, cessere
trementi
Sydera cuncta fuga: consurgit maximus Heros
Singula

Singula pertractans animo quae uisa per umbras
Intulerat nocturna quies, cur dulcia patri
Oscula non renuens? cur uertere terga parentem
Non tenuit precandiq; moras? cur ista ruit nox
Tam citò, nec licuit placido sermone morari?
Multa petituras fueram, quibus altius campis
Agmina concurrent, seu qua regione profundi.
Quantū in amicitijs fidei, quam barbara Regū
Pectora fida ferēt, quae nam bellare sepulchrā,
Quod ue genus mortis sors imperiosa referret
Vel mihi, uel fratri, quae sit patruelis amati
Exitus aut fatum: nam pridem est cognita uirtus
Omnibus ast soli mihi nunc ignota charae
Impendet patriaeq; nefas. at forsitan ista
Sit melius nescire mihi, ne conscia finis
Aduerso retrahat uirtus sua carbasa uento.
Imo quid cupidū est, patriaeq; ignosce furenti,
Nescit enim quid agat. sic secum fatus, amicum
Accire properè Laelium iubet. illicet ille
Affuit, atq; oculos tacitus frontemq; uerendam
Suspiciens immotus erat. charissime Laeli
Magna animo solatia, ait, quae gessimus ambo
Sufficiant fortasse alijs. at quam talares est,
Italicas inter clades, miserandaq; fata

Lelij & Pa-
pi collo-
quia

Hyspanas

Hyspanos fregisse acies? uacua ista periclo
Militiae & mortis quaesitum est dedecus armis.
Ni coeptum peragatur opus, timuisse uidemur
Horrifici ducis aspectum, & longinqua petisse
Praelia, non ausi patria concurrere terra,
Moeniaq; obsessae defendere dulcia Romae.
Exilium'ne fugam, ne hostes ciuesq; uocabunt?
Nescio quid tibi nũc animi, quid roboris insit.
Sed mediocre aliquid nequeo sperare. sit ergo
Incepisse aliis clarum, & memorabile factum:
At mihi nil satis est aliquid dum restat. iniquum
Hannibalẽ reuomentẽ animã prius ipse uidebo
Tot nostros placare duces, Carthago profundis
Perfida subsidet, quàm pectoris ira quiescat
Alta mei: moriarq; libens, dum tristia possint
Morte mea aequari Poenorum uulnera nostris.
Nunquid iustus Deus pro nobis tela mouebit
Tantorum uindex scelerum? non fulmine coelo
Descendent? non periurae densissimus Athlas
Telluris clipeus, mundi tutela nefandae?
Cedet sponte loco radice reuulsus ab ima?
Serpentumq; acies montesq; immittet harenae
Ardentis? facietq; uiam spirantibus austris
Nam piger infames contorto uertice muros

Bagrada

Bagrade distantes gelido violentior Histro?
[illegible] animas similibus ebriat undis?
Victrices imbelles teneant licet arma lacerti.
Bella Deus peraget, penuria crebra perosus.
Hactenus hic humeris onus hoc incūbere nostris
Prouideo, tedetq; morae: sed multa necesse est
Scrutari, & longe venientes cernere casus.
Africa tota odijs ardet: non littora portus,
Non domus hospitiū praestat, nō pabula terrae:
Quocunq; intendas oculos, hostilia cernas
Omnia. quae primum teneat naualis classis?
Miles agros? sub quo nostra Duces tentoria figent?
Quis tutū monstrabit iter? quis rura, quis urbes
Edoceat? moresq; hominum? quis fluminis alti
Ad vada praecedat trepidantes ire cohortes?
Singula sunt igitur studio tractanda sagaci.
Id primum tentare velim, si Barbara corda
Ulla fides habitat, nomen fortassis Syphacis
Audisti, cunctos illum praecedere Reges
Fama refert opibus, nec auorū sanguine quisquā
Altior incedit, populisq; vel ubere regni.
Is nobis tentandus erit, si fama Latini
Nominis in Lybicos potuit penetrare recessus.
Flectetur forte alloquio, precibusq; benignis.

Barbara neq; etiam nonnunquã gloria mulcet
Pectora, & agrestes animos, ea littora nobis
Hostilem in patriã congressus, neq; ea mens est
Optima reor, corpusq; accommoda bello.
Hæc tibi cura datur uir optime, nam tibi sermo
Dulcis adest placidæq; ingens solertia mentis.
Perge animũ placare ferũ, & molire loquendo
Dixerat is rapiens religans a littore funem,
Aequoreas superat fauces, quæ littus Hiberum
Diuidit a Lybicis pelagi breuis æstus harenis.
Ille dies Mauro proram statione recepit.
Hinc propere ad Regẽ uiaris, suggesta columnis
Atria surgebant, fuluo distincta metallo
Regia præfulgens.
Ordine gemmarum uario radiabat in orbem.
Hic croceos, illic uirides fulgere lapillos
Aspiceres, aliosq; uelut sua sydera tecto,
Signifer in medio sinuasset tramitis arcu,
Aureus obliquos supremo culmine cursus
Assidui faciebat. ibi ceu lumina septem (mu-
Quæ uaga mũdus habet: septẽ uafer ordine gẽ-
Clauserat ingenio nondũ lapis optimus Atlas
Tardior hæc, gelidæq; seni magis apta placere.
Ille minax, longeq; rubens, ast ille benignis

Ire uidebatur radijs, tectumq; serena
Luce coruscabat medio carbunculus ingens,
Angustus stellare iubar, longasq; tenebras
Luminis uincebat, mira uirtute putares (ctes
Hunc proprios formare dies, hanc pellere no-
Solis ad exemplum: post hunc duo lumina motu
Splendebant parili, sed quod uiolentius ibat
Spectando subitos animis spargebat amores.
Cornua de fusco sinuans adamante deorsum
Impigra præcipiti celebrabat luna meatu,
Atra quidem, at radijs circum illustrata supernis.
Hæc supra, horrificis diuersa animalia passim
Vultibus & uarijs cernuntur sculpta figuris.
Cornibus intortis aries stat in ordine primus,
Deuexa in tergum facie, ceu mersus in undis
Horreat egregiæ flaitantis membra puellæ.
Inde ferox taurus, facies q; imposta natantis
Virgis Agenoreæ: iuuenum mox clara duorum
Corpora progenies Lædæ, par nobile fratrum.
Quarta sed æquorei species uenit horrida cācri
Quem fons præcipidi sequitur metuēda leonis.
Post illum it uultu roseo pulcherrima uirgo.
At grauis hinc illinc extentis brachia libræ,
Instabiles paribus compensant passibus horas.

Signorum cœlestium descriptio.

Scorpius hinc cauda perlustrat tecta minaci,
Ingẽtesq; aperit chelas: hinc Thessala monstra
Semiuiri informis species, cui uultus & armi
Sunt hominis, tensoq; senex spectabilis arcu
Horrifer occursu, pharetraq; incinctus et armis.
Infima pars quadrupes. iuxtaq; assurgit in altum
Forma leuis capreæ, rutilo cui cornua in auro
Effulgent, fissoq; riget pes ungue bicornis.
Post ingens nudi effigies, nimboq; migranti
Frõs uelata hominis uelat æthere pronus ab alto
Fundat aquas, fictiq; natant in gurgite pisces,
Pectoribusq; secant caudisq; trementibus undas.
Signa poli duodena uago, dum lumine rapim
Collustrant, operiq; inhiãt, et cuncta sequũtur
Vndiq; fulgentes auro, speciesq; Deorum
Et formæ Heroum stabant eaq; acta priorum.
Iuppiter ante alios augusta in sede superbus
Sceptra manu fulmẽq; tenẽs: leuis armiger autẽ
Vnguibus Idæum iuuenem, super astra leuabat.
Inde autem incessu grauior, tristisq; senecta,
Velato capite & glauco distinctus amictu,
Rastra manu falcemq; gerens Saturnus, agresti
Rusticus aspectu natos pater ore uorabat.
Flãmiuomusq; draco cauda postrema recurua

Ora

Ore tenens, magnos sese torquebat in orbes.
Nec procul ingenti diffundens cornua gyro
Atq; agilem tridentem Neptunus ferre videbat
Currebat aquis, pelagoq; natabat in alto.
Tritonumq; greges, Nympharumq; agmina circū
Errabant procul, atq; aequoreum venerata Regem.
Hinc quoq; iussus equus percusso emergere saxo
Littoream pedibus rapidis pulsabat harenam.
Proximus imberbi specie crinitus Apollo:
Hic puer hic iuvenis, nec longo tempora tractu
Albus erat senex, ante pedes rapidasq; frementesq;
Stabat equus, quatiensq; solis mandebat habenas.
At iuxta monstrum ignotū immensumq; trifauci
Assidet ore sibi, placitum blandumq; tuenti
Dextra canē, sed laeva lupū fert ora rapacem.
Parte leo media est, simul hoc serpente reflexo
Iunguntur capita, & fugientia tempora signāt.
Necnon & citharae species augusta canorae
Ista videbantur sonitum perducere ad aures
Et pharetra atq; arcus volucresq; in terga sagit-
Cumeoq; ingens Phiton resupin⁹ in antro. (tae
Hic etiam Graiis Italisq; optanda Poetis
Dulcis odoriferae lauri viridantis in auro:
Umbra novē placido refovebat tegmine Musas,

Illas carminibus varioq; moventia cantu
Sydera mulcentes alterna voce putares.
Frater at hunc iuxta iunior, frons ipsa fatetur
Argicidam, virgamq; gerit serpentibus atris
Intextam caput insigni exornante galero.
Circumdantq; pedes nitidis talaria plumis,
Gallus adest vigil, et cornu cadit Argus ab ense:
Ad levam nova sponsa sedens, faciesq; superbe
Egregia, & rarae laetatur imagine dotis.
Hac prope Gorgonidū stat fabula nota sororū
Anguicomamq; caput fraterna perseus Harpe
Obtruncans visus speculo, & cervice reflexa
Marmoreusq; senex, atq; ortū sanguine mōstri
Atq; levis sonipes, & Musis fons sacer almis.
Necnon funereis post haec, Mavortis imago
Curribus insistens aderat furibunda cruentis.
Hinc lupus, hinc rabidae stridentes tristia dirae
Cassis erat fulgens capiti manibusq; flagellum.
Hunc ignominiam, compertaq; furta dolosae
Coniugis aspiciens, Vulcanus abire parabat:
Sed pede tentus erat claudo, quem turba Deorū
Vidit, & obliquum riserunt astra maritum
Cornua tollentem coelo faciēq; rubentem
Pectora syderibus distinctam pace videres

Hispida crura rigēt pedib⁹ terit antra caprinis,
Et pastorali baculum fert more recuruum
Texta sibi ex calamis sonat ingēs fistula septē.
Parte alia sua sceptra gerens Regina Dearum
Chara Iouis soror & cōiunx augusta sedebat,
Hanc sublime caput uelatum est nube decora.
Discolor aspectu quam circū amplectitur iris:
Pauonesq; pedum dominæ uestigia lambant.
Proxima terrificæ species armata Mineruæ
Virgineis ut perhibent, dextræ erat longior hasta
Et cristā galea alta mouēs, hanc Gorgonis ora
Crystallinis habens clipeus tegit: inq; tenebris
Prospectante Dea uolitat nocturna uolucris
Cecropiasq; noua frondedescit campus oliua.
Hæc cerebro prognata Iouis Veneriq; pudicā
Eludit gressus, & praecordia fœda sororis.
Nuda Venus, pelagoq; natās, ubi prima refertur
Turpis origo Deæ: quondam lasciua gerebat
Purpureis ornata rosis, uolucresq; columbas
Semper habens, nudisq; ambas comitata puellis.
Quarum prima quidem nobis auersa, sed ambæ
Ad nos conuersos oculos uultusq; tenebant.
Innexæ alternis per candida brachia nodis,
Nec puer alatus, nec acutis plena sagittis

Post tergũ pharetra deerat, nec mortifer arcus
Ille unum ex multis iaciens in Appolline fixum
Liquerat. hic superi rumpebant astra fragore.
Trux puer in gremiũ charæ genetricis abibat.
Inde choris Dryadũ nemus omne Diana reple-
Horrendis. Fauniq; leues, Satyriq; frequẽtes, (bat
Plaudebant in circuitu multamq; Dianæ
Dilectus uiridi sternebat cespite pastor.
Fonte miser nudo pulcherrima mẽbra lauantẽ,
Viderat Actæon, rapido mox ipse repente
Dente canum laceratus erat, sibi ceruus cadebat
Sacra deæ in Scithica non sic placabilis ara.
Vltima, sed mater Cybele, cui gratior Ida
Nulla fuit tellus, magno grandæua sedebat
Corpore consistens claui, sceptroq; uerenda:
Vestis honos uarie phrigijsq; ex turribus altam
Gestabat capiti, sobolis foecunda coronam.
Namq; omnes peperisse Deos, ipsamq; tonantem
Hanc ueteres memorant, liceat si uera fateri
Hæc eadem fetus utero, nutante Gigantes
Protulit, infandas mundo per secula pestes.
Curribus hæc agitur domita ceruice leonum.
At procul inferni moderator turbidus orbis
Sulphureo insistens solio tenebrosa regebat

Fabula Actæonis

Tartara

Tartareo, quem iuxta cõiunx inamena sedebat.
Rapta olim ut fama ẽ, Siculis sub uallib. Aethnæ.
Hic dolor, hic gemitus animarũ amissa luctum,
Et claustris distincta nouem pallentia regna
Cernuntur, Stygiiq́; nigræ stant gurgitis undæ.
Tristior hac Acheron fluctu perlabitur atro,
Concretam limo cogens fluitare paludem
Cocytusq́; gemens lachrymoso flumine aeternũ
Circuit hunc orbem, & ripis extra pererrat.
Verberatq́; choros, medio Phlegethõtis edaxsta
Gurgesaqua tacitiq́; fatus obliuia late
Funditur. Christiq́; animas qui trãsferbat amni
Puppe senex fusca residens remoq́; gubernat.
Hæc rex cuncta uidet stygius cum cõiuge totus
Per tenebras longe aspiciens & lurida pascit
Lumina suppliciis uariis, saeuosq́; ministros
Imperio exagitat: cui mox tristia quæq́;
Et fama, & tarco famulantur stamine Parcæ.
Sub pedibusq́; triceps iacet atræ ianitor urbis
Hæc uariis insculpta modis atq́; ordine miro
A superum regnis centrũ perducta sub imum
Lælius aspiciens puro nil alius aere
Agnoscit, pedibusq́; premit quæ rara patentur.
Inde procul magnæ transcursis finibus aulæ

Ara Plu-tonis

 Peruenit

Peruenit ad Regem. solio tunc ille superbo
Surgit, & amplexum cupide petit hospitis: inde
Considunt, placito mox Laelius incipit ore:
Oratio Laelii ad Syphacem. Optime Rex tanto quem sors dignatur amico,
Quantū non alium rediens Sol intuet ab Indo,
Dum petit Hesperiū despectans cuncta cubile,
Aut uideat uidit mens mea nisi caeca uidebit.
Suscipe, ne uanas abeant mea uerba per auras,
Maximus in magno Scipio notissimus orbe,
Te saluere iubet, si quid sanctumq; piumq;
Est usquam, si pura fides, si cura decoris
Durat apud gentes. populo sunt largiter uni
Omnia, sed populi summam uir possidet unus.
Roma caput rerū. Scipio dux summus in illa est.
Haud equidem cōficta cano. nunc ille tuā Rex
Poscit amicitiam. audisti qualia Poenis (dos
Pectora sint, quam flaxa fides. mihi crede secun
Bellorum euentus, si quos Deus ille Deorum
(Auertat fortuna) daret: tibi pessima regni est
Conditio, & multis obnoxia uita periclis.
Et modo terror eos non spiritus ullus amoris
Romanorū fides laudata. Continet. at nulla Romanis certior ars est,
Quā seruare fidem. nil illa est charius. amplae
Diuitiae nobis dulces numerantur amici.

Testis

Testis adest paruo distans Hyspania tractu,
Testis & Ausonia est: At tu nunc Africa nostrã
Experiare fidem, & populi promissa rogari.
Ipse tibi nostra nihil opportunius usquam
Gentis amicitia, procul absumus unde timeri
Tædia rara queant, si poscimur, ampla paratis
Classibus exiguo transmittimus æquora uento.
Nostra ubi tempus erit, medio radiantia campo
Improuisa tuis occurrent hostibus arma.
Præterea nisi sæua alium quam sperauimus ultrò
Obstruat ac medios fortuna intercipiat actus:
Fixa manet populo sententia tollere turbas (nis.
Regũ, atq; indignis sceptrũ extorquere Tyran-
Omnia ut ad patres redeãt, nam Rege sub uno
Optimus est patriæ status, & malè uiuitur inter
Regnantũ sine lege greges. nunc Africa tandem
Omnis ad unius redeat moderamina Regis.
Cætera prætereo, nam quis te dignior alter
Littus Atlanteum rubrasq; intricaret umbras!
Munera quin etiam ne despice fortis amici,
Et tibi namq; Apulis rapidum sub finibus ortum
Mitto equũ, bellis habilẽ: qui cursibus Austros
Aequat, & infesto uenientia tela sonante.
Iungit equo phaleras, auro monilia collo

Aureã

Aurea Sithonico quondam praerepta tyranno,
Addit & arma uiros, rigidis fortissima uenis
Quas aperit uario praesentius illa metallo.
Aspice micantem galeam, gladiumq́; nitentem:
Aspice quã tutam tegit ingens lamina pectus,
Vt faciles ocreae, uarijs ut purpura bullis
Intertexta micat, ferrumq́; obumbrat opacum.
Ferreus ut falso stimulus splendescat in auro.
Vt procul hasta ferit, clipeusq́; ut uulnere curuo
Excutit obiectos calibẽ. Romana deinceps
In bellum fer signa precor, felicibus ista
Sumpseris auspicijs, magni Scipionis amicus
Hoc petit ille ualens hoc te tua Roma precatur.
Iunge fidem, foedusq́; feri. sit faustus utrisq́;
Iste dies, geminis semper celebrandus in oris
Europae, Lybiaeq́; bonus. sic ille locutus
Conticuit. uocemq́; simul uultumq́; remisit.
Tunc Rex blandus ait, uestrũ Romane libenter
Propositũ amplector nec amici munera tanti
Despicio, uestramq́; fidem, sed iungere foedus
In partemq́; noui subito transire pericli
Sponte mea uereor, nisi primũ cernere coram
Magnanimũ faciat ipse Ducẽ, mihi summa uolu-
Victricẽ tetigisse manũ, q̃ foederis obses (ptas

Fida sit, & pignus uenturæ in secula pacis.
Scimus quanta quidem uirtus, q̃ clara per orbem
Fama uiri, nullus Romano illustrior usquam
Viuit in imperio, nullusq; potentior alter
Flectere uoce animos, & pectora frõte mouere.
Tangimus & meritis, et nomine tangimur ipso,
Optamusq; ducis congressum, dextera dextræ
Hæreat, atq; oculis oculi, permixtaq; uerbis
Verba sonent, faciatq; fidem præsentia sanctæ.
Nam neq; usq; adeò sunt corda ferocia nobis
Pectore sub nostro, nec mēs tam Barbara uiuit:
Vt nō pulchra oculos moueāt, spectataq; uirtus
Alliciat, capiatq; animos, me maxima regni
Cura tenet dubiū, fastusq; excedere auitos
Circumfusa uetat regio fœcunda Tyrannis.
Iuissem ulterius eum, nec gloria facti
Parua foret, tantū quæsisse per æquor amicum.
Ille igitur quem degeneris non lenta morantur
Frena metus, quem ferre mali patientior ætas
Aspera quæq; monet, si nostri est cura p undas,
Tuta uia est, sociam si quid mihi credis ad aulam
Colloquium petat, & sermone fruatur amico
Interea tamen ad nostras accedere mensas
Vmbra monet crescens, & pars extrema diei.

Dixit,

Dixit: & exurgens solio, dextramq́; benigne
Apprendens stratis sublimem ex more locauit
Purpureis: notum mox ampla per atria signum
Dat tuba: cōueniūt famuli, turmæq́; frequentes
Discurrunt: non una dapes, nō pocula simplex
Cura fuit uariare auris, pars aurea gestant
Vasa manu, pars cristallo splendentia puro.
Ast alij effossos gemma crateres in ampla
Implebant spumante mero, quod miserat olim
Ipsa parēs Meroë Phœbo succensa propinquo.
Ardescit splendore domus, fremituq́; redundat.
Talis apud mēsas (nisi testem spernis Homerū)
Cœna fit Alcinoi: sedet illic blandus Vlysses.
Lælius hic hospes mellito affabilis ore.
Vix dum finis erat dapibus, cum cōpius in ostro
Assitit argutus iuuenis, citharaq́; canoram
Increpuit de more liram dulcedine mira.
Obstupuere oēs. sonitū mox uerba secundant.
Maximus Alcides postq̄ fera monstra per orbē
Perdomuit, fecitq́; uiam sibi nixus ad astra:
Euacuans saltus Nemeos, Lernæaq́; paludem,
Terribilesq́; diu umbrosi colles Erimanthi
Fascibus Hemoniæ scopulis, clarisq́; duobus
Vrbibus euersis, stratisq́; bimembribus altis,

Conuiuij descriptio

Herculis [illegible] gesta

Et cæso Gerione ferox digressus ad istas
Forte gradum terras, et nostra pericula tandem
Dispiciens, patrijs Anthæū extinxit in aruis:
Libertas hinc nostra uenit, teterrima pestis
Herculea compressa manu, tuta omnia latè
Liquit, & insolitis patuerant rura colonis.
Omnibus exactis pacati conscius orbis
Ipse sibi, Limenq; petens interritus orci,
Comminus horribilemq; ausus spectare Megærā
Haud procul à nostris, memorandū, finibus altè
Erexit geminas pelago turbante columnas
Vtq; peterrati foret illic terminus orbis
Edixit fueratq; diu, sed nuper ab orco
Vesanus ueniens iuuenis, conuellere metam
Est ausus, nomenq; ideo mutare negauit
Herculis anterii. Lybiæ cui rura tenēti
Longæuus nimioq; Atlas sub pondere fessus
Deposuit cœlum ac stellas, sic ipse quietus
Nec sibi longa quies: nā mox dulcedine captus
Heu miser, atq; oculos ausus uidisse Medusæ,
Vertitur in scopulos, nūc stat quę terminus ipsi
Magnus, & ingenti tellurem contegit umbra,
Immensoq; iacet spatio porrectus, & astra
Vertice tangit adhuc, aliam uix hospita semper

Fabula de Atlante in montem transformato

Es

Et nymbi atq; irae quatiunt, et fulmina et imbres
Non tamen ipse diu post casum mansit inultus
Victor ab Arcadia nam Palladis arte tremendi
Colla tulit monstri Lybicas cruor ille nefandus
Infecit sanie tabi stillantis harenas.
Sic vocitant mundo viuens moriensq; Medusa
Post regina Tyro fugiens his finibus ampla
Moenia cõstruxit, magnam Carthaginis urbem
Ex re nomen ei est: mox aspernata propinqui
Coniugium Regis, cum publica vota suorum
Vrgerent, veteris non immemor illa mariti
Morte pudicitiam redimit, sic urbis origo
Oppetiit Regina ferox, iniuria quanta
Hinc fiat, si forte aliquis quod credere non est
Ingenio confisus erit, qui carmine sacrum
Nomen ad illicitos ludens traducat amores
His igitur fundata modis urbs tempore creuit
Exiguo, ac rebus semper coniuncta secundis
Inuidiae exciuit validas in praelia gentes.
Tunc acres vixere viri, quos inter amore
Insignes patriae fratres Carthago Philenos
Nunc colit extinctos, numerũq; auxisse Deorũ
Existimat, ac gemini veneratur nominis aras.
Hi patriae vitam cupidi si forte negassent

Plura

Plura Cyrenæo cecidissent millia campo.
Vidimus nunc bellis agitur feruentibus ætas,
Nec mare quod sæuit medio, nec iuncta Cha-
Scylla rapax, Italis Pœnos à finib. arcet. (rybdi
Hannibal æterno dignus cognomine montes
Perfregit lentos, atq; ignis rupit aceto
Saxa prius, strauitq; uiam legionibus aptam.
Hic ubi syluestres soleant nutare capellæ
Cõcursum est iuuenis, cum sanguine rura made
Lanig; rubẽt fontes. Italis iamq; altior aruis (scũt
Exerit herba caput. subitò dimissus ab astris
Cum iuuenis memorãdus adest. patriæq; ruinas
Fert humero. uidet hunc claris Hyspania factis,
Africa iamq; audit, sic nunc ut uicta duorum
Stat fortuna Ducũ: sic certe sub pondere nutat.
Finis erit quem fata dabunt, sed magna parãtur
Hæc ubi perduxit carmen citharista repentè,
Subticuit. digitisq; lirã percussit inanem. (tur.
Plausus ad hæc sequitur procerũ, populiq; fauẽ-
Rexq; iterum Lybicos audisset ex ordine casus
Hostes ait: nostrasq; uides primordia gentis.
Græcus si doctus est debita nostra retexe
Principia, nostrosq; Duces. hic leniter ille
Subridens; quam congeriẽ Rex optime rerum

Exigis? an breviter nostros audire triumphos
Forte prius brevior narrantibus exeat annus
Tu petis anguste conferre in tempora noctis
Cuius magna retro pars est, nam longa volentem
Deserit, impediunt curae, somnusq; laborq;:
Non vacat haec inter tempus sermone terere.
Quis facile Italiam per saecula longa frementem,
Tuscorumq; acies, & tot Samnitica bella:
Ac totiens verso fugientes agmine Gallos
Explicet? aut nostros & in hac tellure labores
Et pelagi medio quos sors contraxerat ambas
Proximas infesto coeuntes remige classes.
Aut quas infelix passa est Hispania clades,
Plena cadaverib. nec habentia flumina cursum:
Assiduaeq; novis fumantia caedibus arva
Quae nostri fecere Duces, annalibus altis
Tantarum capitur vix pars millesima rerum
Quos si forte iuvat: Tarpeia mittet ab arce
Scipio transcriptos: ubi nam custodia templi
Publica nostrorum servat monumenta laborum
Illic multa leges, quae sint licet ampla, putato
Esse minora tamen vero, nec teste citato
Est opus, acta patent. scriptorum copia nunquam
Romano fuit in populo, quos gratis abunde

Orbis

Orbis habet nostris, facere est q̃ scribere multo
Dulcius, atq; aliis laudanda relinquere facta
Quã laudare alios. quin angustissima libris
Si quis interdum uideas quae gessimus illos
Externae scripsere manus; at Graeca latinis
Addere res nequeant tantas aequare loquendo
Ingenia, hoc nostro maneat sub pectore certũ.
Nunc quantũ nocturna patet sermonibus hora,
Principiũ expediã. Teucrorũ a sanguine longe
Gentis origo uenit, uictrix quẽ Graecia bello
Dicitur ad patrios muros sparsisse bilustri.
Et fortassẽ aliquis tam tenuis cruoris uber
Natus in Italia est: sed nunc ad coepta reuertor.
Naufragio ex tanto, uixq; ex tot millibus unus
Integer euasit sine crimine: namq; ubi Troiae
Muris adhuc phrigio fumabat littore bustum,
Iamq; cinis facilem incipiens glaciare fauillã:
Inclytus & claris multum spectatus in armis
Dux Anchisiades, cui non aut prompta salutis
Viribus aut propriis, aut urbibus esset amicis.
Destituit patriã lachrymans, charamq; cubilis
Consortem, & passus terra casusq; tremendos
Erroresq; uagos & mille pericula ponti.
Impiger Ausonias tandem tamen attigit oras.

[illegible] excidij Troiae

[illegible]

Isq; ubi belligerum Latiū sensere coloni
Troiugenam: externoq; uiro Lauinia pactos
Reddidit amplexus: sacro pia flumine membra
Deseruit moriens, puer hunc excepit Iulus
Succedens, illumq; alij: sic omnia Regum
Tempora fluxerūt longum qui nominibus Albā
Sub sceptris habuere suis ad Tybridis undam.
Donec magnanimus posuit noua moenia pastor,
Vltor aui, uindex scelerū, quē nostra parentem
Dixit, & aetherias defunctum traxit ad arces
Posteritas, raptoq; tulit sua thura Quirino.
Fundamenta uides urbisq; exordia nostrae, (dos
Quos tibi nūc sermōe Duces? quae nomina fun-
Exequar? innumeram uideo concrescere nobilī-
Praecipue ex quo libertas tulit ampla uirorum
Semina nobiliū, & tranquilla pauit in urbe
Ingentes animas. stellatae sydera noctis
Et pelagi fluctus, & harenas litoris antè
Enumerem, q̄ cūcta quibus mea Roma superbit
Nomina clara Ducū, Curios fortesq; Camil-
Et Paulos bello claros, Fabiosq; trecētos, (los
Quos simul una dies patriae subduxit egenti.
Torquatosq; truces, Lepidos, durosq; Catones,
Fabricios modico contentos. Indica cursu

Romulus conditor Romae

Nomina

Nomina quęq; dedit coelo demissa uolucris.
Marcellosq; animi illustres, Graiosq; feroces:
Et regulos fidei plenos, quae nomina belli
Iam tulit pridem uestras, nisi fallor, ad aures.
Et quae magna procul transcendūt omnia summos
Scipiadas, quos alma domus Cornelia coelo
Extulit, atq; hominem superis aequauit alumnos
Vnde Ducū dux ille genꝰ trahit, est mihi magnꝰ
Enumerare labor uel nomina sola domorum.
Quod si gesta uelim percurrere digna relatu
Quantus erit? non usquā mihi ferrea lingua est
Nec tibi sunt aures, at ne fortasse putentur
Exemplo caruisse fides, quā uestra Philenis
Fratribus altisono cecinerunt carmina cantu:
Pauca sed è pleno longè repetentur aceruo.
Namq; olim aut uento terrā impellente latenti,
Aut causa quacunq; alia, praerupta uorago
Romano patefacta foro, conterruit urbem.
Stabant attoniti pleno circum agmine patres,
Vndiq; sollicitum, pragrandia uoluere saxa
Vulgus anhelabat, pars comuectare canistris
Tellurem, magnasq; trabes, ut molibus altis
Cum fieret, sicut ira Deum manifesta moueret
Consilio superū uisum est compescere pestem.

Hiatus terrę in foro Romae

Dum pauidi responsa petũt, consultus Aruspex
O praeclare nouis gens, inquit, territa monstris.
Hoc specus explendũ est, non qua ratione puta
Quid iuuat aggestu lapidũ, et telluris inani (tis
Flectere velle Deos? non si Tarpeias in imas
Saxeq; alij latebras descendant ordine colles,
At super incũbat grauis Apenninus & Aetna
Finis erit, sunt quae uobis preciosa dehiscens
Fossa petit, paucis plenus concurret hiatus.
His dictis riguere animi, pallorq; per omnes
Maestus erat: multi gemmas, aurumq; ferebant
Argentumq; alij, namq; haec meliora putãtur
Inter inexperta, & uerorum ignara bonorum
Corda hominũ quae caeca ligat terrena cupido
Nigraq; corporei quae carceris occupat umbrã
Vnus ibi ante alios iuuenum fortissimus altẽ
Exclamat, quae tanta animos ignauia caecat?
Vilia pro charis, pro magnis parua tulistis.
Nil opus est auro, fundis quod terra cauernis
Eruimus, aut lectis inter deserta lapillis.
Vnum ego uos moneo: nobis uirtute uel armis
Nil melius tribuisse Deos, haec summa profectõ
Haec uere Romana bona, et si summa reposcit
Arma uirumq; dabo, dicens haec, lumina coelo

Erexit

Erexit, templumq; Iouis quod præsidet arci
Suspiciens, tendensq; manus sursum atq; deorsum:
Atq; omnes superosq; Deos, manesq; precatus
Ad quas tendebat, ualidum calcaribus ultrò
Vrget equum, barathroq; uolens infertur aperto.
Arma tumente uiro lucem somnumq; dedere.
Fit strepitus, coeunt ripæ, & iunguntur in unum,
Vixq; sequacis arenulæ pars ultima transijt hastæ,
Ceu quondam in modico cœlum splendore dehi-
Et uelut æthereum reserat penetralia mundi: (scit,
Inde repentino transcurrens turbine flamma
Visa fugit, cœloq; redit sua forma sereno.
Hic tibi sit quantum patriæ quæ reddere uitam
Ac uiuum terræ liceat dixisse cadauer.
Curtius & armatum stygios misisse lacos.
Carmus in nostris fuit hic annalibus ingens.
Vis referam Decios, quorum prior ille Latinas
Forte uidens acies nostrorum terga prementes
Constitit, ingemuitq; ferox, mox magna precatus
Numina, deuotum medios se misit in hostes
Velato capite, & succinctus more Gabino.
Ipse quidem in gestis prostratus undiq; telis
Nobis marte suo uictoria contigit illo
Certa die, secumq; simul mens cæca tremorq;

Deciorum in bello deuotio

Omnis in adversos subito transisse latinos
Creditur. ipse habitu horrifico spectabilis, atro
Celsus equo, specieq; humana angustior ire
Visus erat. Decus id parvo post tempore natus
Iure acies propria pugnantibus agmine Gallis
Retulit, & nomen patris, & pia facta secutus.
Quippe etiã clara compellans voce parentem
Traditur ad mortem indubiã per tela per enses,
Gallorũq; aciẽ, et cuneos penetrasse frementes.
Secũ ad victores fuga transijt et metus, et mors.
Tertius inde nepos, at avitis atq; paternis
Accedat titulis, quamvis obscurius illi
Fama dedit nomen, simili pietate Lucanas
Stravit opes. simili descẽdens tramite ad umbras
Sic tribus in campis: totidem patet ordine cives
Et patriam peperisse nece, & periisse volentes.
O genus eximium, dignum cui secula cuncta
Rite canant laudes, cui nulla oblivio sensim
Obrepat, serioq; velit celebrare nepotes.
Caetera nota tibi, et passim vulgata relinquo.
Vidisti, neq; enim tam longa intervenit aetas,
Ut nequeas audisse quibus fortissimus olim
Regulus expositus servarit sacra fidemq;
Suppliciis, quanto patriae inflammatus amore.

Heu

Heu bene nate senex, nunquã tua fama peribit,
Tu moreris, tamen illa tibi mansura superstes
Viuit & aeternum uiuet. (cesse est?
Quenquã quid genera, atq; uiros memorare ne-
Cum saepe ad certam legiones currere mortem
Vidêrimus monstrãte Duce, & sua fata docẽte?
Ire licet clamante uiro, reditum q; redire est.
Nec flexisse animos ideo, nec lumina quenquã;
Praetrepidoq; leues iuisse in uulnera saltu.
Romanum est si nescis opus, contemnere casus
Fortuitos, placidè uenienti occurrere morti.
Spernere quae gentes aliae mirantur & optent:
Contra aũt amplecti quae formidanda uidẽtur.
Vincere supplicia, & tristes calcare dolores,
Sponte mori potius, quàm turpem degere uitã.
Dixerat ille aũt, medio interrumpis & aufers
Plurima, ad Regẽ nostrorũ extrema relinquis?
Hospes ad haec: fateor fortunae quaerere Regẽ
Rectius est sermo, tamen haec breuitatis amore
Transferimus tibi sed suspecta silentia forsan
Ne de putes ideo quòd nostris regibus ausi
Insultare sumus nos fortè cupidine praedae
Incensos: nomen sceleri quaesisse decorum.
Accipe uera rei facta quae causa nouandae.

Romanorũ laudes

Libertas optata diu, nunquam ve petita.
Mulcebat splendore animos, sed sceptra preme
Efferaq; imperijs urgebant regia duris. (bant
Impendens capiti miserorum & torpor inertes
Ceperat: immemoresq; sui, pudet illa referre
Perfidum* quae vexisse domi: pudet omnia rursus*
Dicere quae campis alienis castra sequentes
Rege sub infando iugalis sumus impia passi
Mancipia & segnes animae, nihil ille putabat
Per scelus horrendum titulos quaesisse superbi
Criminibus in saeva novis cognomina mundo
Ingereret, patriaeq; suae proli qualia monstra
Mollia tot pariter quibus omnia perdita virtus
Fecerat: ac turbam cui tot fortuna parabat.
Et cui tot Reges populosq; subegerat, unum
Indignum tenuisse caput, mutasq; prophanos
Observasse sacris pro legibus, haud ita Regem
Mellificae venerentur apes, fucosq; nocentes
Atq; leves calices arcere a finibus ausae
Quae dominũ mellis trepidũ saepe atq; paventẽ
Excludunt, omnes Regẽ tamen intus inermem
Exiguumq; timent: illum admirantur, & illum
Militiaeq; domiq; colunt, & regia semper
Atria circumstant, humerisq; in nubila tollunt.

Nos.

Nos quoque sic nostri timor & reuerentia Regis
Continuit, donec peruicta superbia luxu
Creuit, & intumuit turpis luxuriae fastu.
Tunc mora nulla fuit: uisum est succidere ferro
Hanc saniem, medicasque manus in uulnera ferre.
Quaeque sub imperiis steterat concussa superbis,
Victa sub obscoeno cecidit patientia facto.
Regius infami iuuenis praecordia flamma
Succensus, uultumque trahens male sanus acerbum:
Nocte sub ambiguas matronae limina castae
Intrat, & exceptus placide, nil tale uerentem
Vi superat, uoti compos, spoliatque pudoris
Foeminei refrenans, & opacae gaudia noctis:
Laetus abit, furti tacite sibi conscius alti.
Illa dolens, animamque simul corpusque perosa,
Et membris irata suis, uas ille pudendae
Foemina luxuriae uiuet dicebat, & in te
Semper adulterii uestigia foeda manebunt!
Et poteris spectare torum, quo rapta fuerunt
Omnia chara tibi? iam uitam, famamque pudorque.
Quin abis, & tristem penitus precor effuge lucem
O anima infelix, uinclaque claustra refringe.
Haec sibi clam questa est. subito patremque uirumque
Euocat, id siquidem cupiens, ut testibus illis

Tarquinius amore Lucretiae flagrans

Indignando & conquestu Lucretia ob raptum pudorem

Corporis

Corporis inuisum liceat deponere pondus.
Roma patrē, longinqua uirū tūc castra tenebāt:
Cui dum forte redit properās cum patre repente
Nuncius occurrit, dominaeq; ex ordine uoces
Narrat, atrox facinus: sed quod nō nouerat ipse
Euenisse domi, rapidumq; opus esse reductis
Patre uiroq; simul, stupet ad mandata maritus
Coniugis, incertusq; animi, sub corde uolutans
Quid sibi fata uelint, aut quid fortuna minetur:
Procedit diuersa putans, & limine primo
Inuenit attonitum socerum, pariterq; uocati
Ibant, & paribus curis alterna loquuntur.
Illicet aduentu mulier commota suorum
Profudit lachrymas, mox percontante marito
An ne satis salues? minime, namq; omnia dixit
Perdidimus, preciosa simul, nil dulce remansit,
Praetereaq; pudicitiaq; haec periisse fatendū est
Heu miserae: stant sordida tuo uir optime lecto
Signa alieni uiri, fuit hoc uiolabile corpus,
Integer est animus, mors testis, porgite dextras
Et praestate fidē, scelus hoc ne turpis ad umbras
Auferat impunis: tumuloq; insultet adulter.
Ex hinc indignans transactae crimina noctis
Explicat, atq; adhibet uerbis lamenta precesq;.

Conso-

Consolante uiro moestam, facinusq; negante
Esse, ubi mens pura est, ego me sic crimine dixit
Absoluo, sceleris poenas euadere nolim:
Exemploq; meo non uiuet adultera Romae.
Dixit, & eductam latebris quae ueste latebat
Pectore sub niueo gladium moribunda recondit.
Et ruit in capulũ, uoluit hac relinquere pudorem
Vulnere prostratam uideat, sic moesta parentem
Fama refert uolucrẽ, proprio de sanguine natos
Extinctos dira morsu serpentis ad auras
Tollere, & alternam exequijs expendere uitam
Horrida conclamant cernentes uulnera, luctus
Excitur, tremuitq; domus sub murmure tanto.
Brutus ubi solus lachrymas, & inania uerba
Castigat, uir egregius, celata sub alto
Pectore cui uirtus ingens erat, ille cruentum
Feruidus educens spumanti uulnere ferrum,
Attollensq; manu, superos summumq; tonantẽ
Iuro ait, hunc, olim castũ intactumq; cruorem
Quod saltem ferroq; genus, sobolemq; domumq;
Regis, & inuisum capita nec Diadema superbum
Nec post hac semper, mihi dũ lux ista manebit
Persequar aeternis odijs, nec regna tenere
Ille potest, poterit manus haec dũ sola mouere.

Lucretia sibi mortem consciscit

His

His dictis alios eadem iurare coëgit.
Mirantes unde hæc audacia tanta repentè
Pectore sub Bruti: uel quo de fonte ueniret.
Conuocat hinc ciues, triste & miserabile uisu
Protrahit in lucem populo spectante cadauer.
Ostenditq; alijs gladium pulmone tepenti
Vudantem, pectusq; alijs, uulnusq; profundum
Admonet, hanc natam, iubet hūc meminisse sororē
Coniugis est aliū, pignus cui notat amoris (rē
Esse domi prædulce aliquod, quo regia pergat
Acta docet, fastuq; ferox aduata libido.
Ira dabat stimulos, & rebus consona uerba,
Purpura cæde madēs, pallorq; et frigida mēbra:
Et patris atq; uiri, spectacula cruda mouebant,
Omniaq; exuperans fortis uiolentia Bruti.
Illum igitur quocunq; gradum deflecteret, ingēs
Turba sequebatur ferro succincta uirorum:
Fœmineiq; greges crudelia fata gementes
Quis fuerat celebri spectata Lucretia fama.
Quid moror? historia est multorū maxima rerū.
Hoc Duce, pelluntur Reges, exulq; senexq;
Tarquinius moritur, nati oẽs, diraq; coniunx,
Supplicium scelerum non una morte luerunt.
Corruit in cineres Regis domus alta superbi.

Regnorum

Regnorum hic finis, post haec meliora sequũtur
Tempora, & hinc nostri libertas incipit aeui.
Annua perpetuos strauerant iura Tyrannos,
Saeuaq; legitimae fregerunt sceptra secures,
Atq; unum peperere duo, geminata modestos
Ferre magistratus subitò noua signa uideres.
Primus init fasces autor qui primus adeptae
Libertatis erat, studio seruauit eodem
Deniq; quos peperit natos, qui regia mallent
Imperia, afflictos uirgis, truncoq; secari
Compulit ad mortem pro libertate seuerus.
Tam simul infelix genitor, quã ciuis honestus:
Tam rigidus Consul, quàm libertatis amator.
Idem post Regis sobolẽ fera bella mouentem,
Regnaq; uel tali repetentem iura paterna
Obuius excepit, iuuenemq; superba minantem
Vulnere laetali transfixum compulit orco.
Sed dum torua fremens, odijsq; accensus in illũ
Irruit, alternae non uidit cuspidis ictum.
Ac pariter cecidere truces, at fortior illum
Immoriens Brutus resupinum corpore texit
Victor ad extremum: sic immemor ille pericli,
Eruit infandã inde animã, & ferus ultor ad um-
Perfide Tartareas ferro sequar inq̃t acuto (bras

Talia

Talis per meritam sexum simul omnis & ætas
Flerat, & insolitis strepuerant rostra querelis
Præcipue tamen, ut proprium luxere parentem
Vltoremq; pudicitiæ grauissima matrum
Agmina, nec longum cesserūt mœsta per annū.
Nūc manes hic Bruti semper uenerabile nomē.

AFRICAE FRANCISCI PETRARCHAE,

LIBER QVARTVS.

FINIERAT, tunc Rex iterum
placidissimus inquit:
Magna quidem memoras, uideo
quantam insuper famam,
Et quàm sint Romana aliis distantia facta.
Sentio præterea quid fœmina uestra pudica
Morte uelit, ne cuncta sibi iam candida Dido
Arroget, aut iuuenis terræ demersus iniquæ.
Omnia ne uestris contingant clara sepulchris
Fratribus occurrant, genitor natusq; neposq;
Vnum de cunctis miracula maxima transit,
In carbem potuisse animos descendere tantos.
Plus hominū suprema dies quàm cætera terret
Hanc uirtus prædure solet minuisse pauorem.

Vix

Vix tamen hæc cunctis usquam uix contigit uni.
Publica sed nobis eadem est ſtat amica ueſtris.
Mens exercitibus pro libertate tuenda
Recta fronte mori, ſed quid ſuper omnia longe
Noſſe uelim, egregij uirū, et Ducis acta moderni
Præterit, hoc agitur precor hoc ediſſere nobis
Qui mores, quę fortuna uiri, quis pectoris hoſpes
Et animus, quæ maieſtas maturalibus annis
Inſita, namq; etiam nobis hoc crebrior illum
Fama tulit, tum præcipue quæ geſſit Hybero
Nuper in orbe refer tibi ſi non ſumma graue eſt,
Omnia ſi præſens ſpectaſti, & cernere ſoli
Cor licet arcanum, quoniā mi protinus ardens
Cælat amicitia, at tu nunc feſtina peromne.
Nox ſubſiſte precor, Lelius dū pulchra relatu
Eloquitur, teneat niueos aurora iugales,
Et contenta ſenis gremio iacuiſſe mariti
Det ſpacium uerbis, ſolitoq; iocoſior ille
Uxorem roſeam complexibus alliget arctis.
Vidit ut intentos animis atq; auribus omnes
Lelius, & nullo concuſſa ſilentia motu.
Incipit. heu quanto tam grandia iuſſa ſequenti
Eſt opus eloquio: mihi non facundia torrens
Linguaq; Cecropiæ contingit Græcia linguæ

Maximus insomno iuueni uigilauit Homerus.
Rusticus egregio uigilat nunc Ennius, atq;
Dignus at hic Graio sic dignior ille latino
Vate fuit: precone autem fortassis Achilles
Indiget, hic nullo, surgit sua fama sine ullis
Artibus, inq; dies crescunt preconia, nec me
Fallit amor, ueniet tempus cum libera cælo
Fama uirū tollat: similis nunc forsitan ille
Inuidiæ, sed grata magis iam cœpta sequamur.
Nulli unquam natura uiro tam larga fuisse
Creditur, æthereo corpus splendore nitescit.
Imperiosa Ducem frons arguit, aspera blandum
Vnde simul uibrant unum duo lumina fulmen
Quod nullus sufferre queat, coma densa p armos
Protinus ad Solem uentis ferientibus aurum
Explicat impexum, quoniam castriq; sudorq;
Et labor assiduus prohibent, animusq; modestis
Contentus, cultumq; timens transisse uirilem.
Celsior est aliis quotiensq; in prælia uentū est:
Spem procul ipse suis sublimi uertice præstat.
Terret & hostiles acies, spem quippe metumq;
Ille habet aspectus.
Pectoris est qualem petit ingens spiritus aulā.
Cætera cōueniunt, humeros & brachia cernas

Militia

Mentis altisonæ, licet inter milia mille
Videris hunc, uerū nullus cognoscere Regem.
Ille decor nimium multos trepidare coëgit
Immemoresq; sui, tenuit dulcedine quadam
Insolita, tacitosq; diu concurrereq; urbe.
Dispulit, aut alio deflexit calle loquentes.
Pulchrior est etenim mortali corpore longe
Atq; hominem supra, nix illum fulgidus æquet
Iuppiter, aut puro pharetratus in æthere Phœbus
Ista tamen quia parua uiris, spernendaq; formæ
Commoda sunt, sileo. multos spectasse serenos
Ipse suos cernes, uerumq; minore locatum
Ne dices, detur hæc illi nam gloria soli.
Nominibus quia cum noceat præsentia magnis
Hunc super attollit, cuius si quæritur ætas,
Nondum tridenum fateor peruenit ad annum.
Omnis in ascensu est crescens cū tēpore uirtus.
Iam sua nunc senibus grauitas mutanda fuerit,
Atq; iuuentuti leuitas optanda serene est
Moribus asperuis nihil est, nil dulcius inter
Charorū affectus. siue illum cela mouentem,
Siue armis positis multos spectabis apertos.
Quid potius deceat dubites; hūc prospera nun-
Extulit, aut strauit secalis fortuna molestis. (quā

Vnus utroq; est eadē mens permanet, & frōs
Rebus in ambiguis, rebus tranquilla secundis
Spernit opes, populi uentosos spernit honores.
Gloria uera placet, dulces conquirit amicos.
Hæ sibi diuitiæ sunt quas solet ille perennes
Quas peperit seruare fide, modo fama per omnē
Voluitur Hesperiam, iuuenem uetuisse superbis
Dijs similem. cui uis hominum nō nulla resistat,
Quosq; etiā placida quoscunq; subegerit armis
Vincat amicitia.
Vincitur at cælo species telluris opacæ.
Florida sic omnes tellus premit Itala terras
Vtq; nitet cæli pars purior una sereni;
Italiæ sic Roma potens præfulget in ipsa.
Solq; uelat radijs fulgentia sydera uincit,
Scipio sic omnes superat, sit uera fateri

Sequuntur laudes & uirtutes gesta Scipionis

Non illum nostro iuuenem de more creatum
Dixeris, atq; adeò non omnia falsa locuta est
Fama uirū super astra leuans. nam protinus alto
Persuasū est multis holem hūc descēdere cælo.
Nam qđ cūcta sequar, piget illa innata referre.
Fabula sed uulgo nota est, pulcherrimus anguis
Obuersatus enim matris persæpe cubili
Dicitur, & uisus multis monuisse pauorem.

Sæpiusq;

Suspitioq; frequens hinc iam uulgata per urbes
Diuini partus oritur, cui scilicet ipse
Additur in lucem puer, & mox maximus idem
Vir simulans uisis diuinis rebus apertam
Atq; animo facit esse fidem, spectataq; rursus
Religio, & uitam mos obseruatus in omnem.
Namq; ubi Sol oritur, solus solet ille remotis
Omnibus in cellam Iouis, angustissima nobis
Tarpeioq; colle sedet: cui sacra parentes
Rite sacerdotes celebrant, secretus ad aram
Intrare, & limen foribus firmare reductis.
Hic quasi multa loquens tempus terit, inde repentē
Digreditur, stimulosq; animosq; portēdere uultū,
Caelestemq; oculos uideas praeferre uigorem.
Ipse spei plenus, si quid tunc instat agendum
Aggreditur, certosq; solet promittere magnis
Successus bellis: uelut is sibi numine ab ipso
Promissos, maius equidem sic pectora campis
Accendit, tribuitq; animos, & posse coegit
Quod modo nō poterāt, uires mens firma mini-
Nilq; ualet ars, nisi quod dedit illa ualere. (strat.
Saepe ego conspexi cum iam fugienda retrorsum
Terga darent acies, & Signifer ipse tremente
Vix regeret uexilla manu, rapuisse magistro

Pulsa ducē pauido, et medias penetrasse phalāges
Clamantē: Deus ecce praeit, sequimur ne uocā-
Aut fugimus? sequar ipse libens, uictoria soli (tem
Continget promissa mihi: & si fata uetabunt
Vincas ego emoriar, uas en fuga libera, post me
Viuite degeneres, aliter moritura iuuentus.
His dictis rediisse acies, & pectora morti
Opposuisse atros, sic uincere saepe coactus (met.
Tantus amor Ducis est, tātus pudor urget in ar-
Nanq; ubi perpendūt quāta est cōstantia menti
Quāta fides superū, quàm praesens Iuppiter illi
Consistant, iussisq; Dei remeare putant se.
Haec propter, cum multa adeò tractauerit olim
Ardua, nulla acie uictum dum primus in illa
Dux foret, assiduis meminerant secula bellis.
Casibus hic quoq; nūc quantū sibi forte futurū
Praesumat, seu quos iubeat sperare labores
Obsidio Carthaginis — Euentus audire uelis: Carthaginis altae
Moenia iā quatit, ille animo iam scādere in arcē
Cogitat, ac pelago natantē inuoluere Birsam:
Vt leo seu nimium in pratis errare iuuencum
Praecipiti stimulante fame, seu turbidus hostem
Forte lacessitus iaculis prospectat, & iras
Suggerit, ac rabiem fremat, dum proximior sit.

Interea tamen absentē nondum sanguine cruento
Dilacerat, morsuq; oculis, ac tecta peragrat
Viscera, & invisum minuit per frusta cadaver.
Sic noster mihi crede leo nunc æstuat, illas
Nec metuit vires, tantum ne præda vel hostis
Aufugiant timet, atq; avidus circūspicit omnes.
Omnia posse putat quæ vult, quæcunq; putavit
Posse, potest: igitur peregit quæcunq; cupivit.
Optima sola tamen cupit & pulcherrima facta.
Quid iam de pietate loquar, quæ cognita patri ē
Et patriæ, variis olim spectata periclis?
Sed duo nūc tetigisse sat est. furor hostis acerbi
Flenda cisalpinis iam Gallica rura colonis
Vastabat: Romā iam flamma padocenus ardens,
Et capitolinas fumus perflabat ad arces.
Maxim⁹ huc nostri genitor ducis, ipse malignis
Numinis auspiciis, quia multa parentibus arvis
Congreditur: superat Poenus, periisset in illis
Dux acie, nisi natus agens tunc circiter annum
Octavum decimumq; ferox tellure iacentem
Transfixumq; latus, media de morte parentem
Eripuisset (opus pueri) mediosq; per hostes
Fecisset mucrone viam. Iam fata premebant
Vltima, iamq; minax ferro, facibusq; potentes

Hannibal Italiam confecerat, atra cruentus
Cannarum & nostro famosus sanguine uicus.
Vulnera uisceribus latis infixerat, omnem
Spem metus expulerat: uelut cū fluctibus alnus
Succubat, cœliq; graues pelagiq; tumultus
Non tulit, horrescunt nautæ palorq; per ora
Funditur, ac trepidos angit noua cura magistros,
Quæ rapiat sibi quisq; fugam, seu litora saltu,
Seu scopuli saxosa petēs iuga parua propinqui,
Seu residens trunco, defecti turbine claui
Enatet, & rabido committat brachia ponto:
Talis erat nostræ status urbis, talis nobis
Consilia. heu quantas tracturus mole ruinas
Imperij nutabat apex. quod uera fateri
Displicuerim, coetū iuuenes, Princepsq; Metellus
Coniurantur, fuga sola placet, terrasq; nocentes
Linquere, & Hesperiam uictori tradere Pœno:
Quod simul innotuit, ceciderāt corda, tremorq;
Omnibus incessit gelidus, tum forte Tribunus
Militiæ, uix dum teneras lanugine prima
Exornante genas, erat imperterritus unus
Scipio, dumq; omnes dubijs succurrere rebus
Consulerent inopes animi, tempusq; pauentes
Extraherent sermone uago: quo pergimus inq̄t.

Cannensis cædes

Egregios

Egregios iuuenes! non tempora longa supersunt
Cassis, sed facto opus est, quam stringimus ense.
Hic precor mecũ proceres, quibus ulla cura ẽ
Vrbis & imperij, uestigia nostra sequantur.
Publica res nondum perijt, talíq; iacentes
Erexit sermone animos, consurgimus omnes
Consequimurq; Ducem. non illo celsior ibat
Amphitrioniades cum dura rebellibus olim
Prælia semiferis, & grandia tela moueret.
Itur, & ut trepidi uentum est ad tecta Metelli,
Irruit ipse prior. stabat tremefacta pauendis
Consilijs attonita manus, uix moesta sonabant
Murmura, uix pauidam feriebat lingua palatũ.
Qualis inest captis color, aut fiducia frontis
Quos fera terribili addixit sententia morti.
Illi equidem miseri trepidant, lætiq; propinqui
Casibus attoniti, spectant tamen omnia circum
Qua fugiant (quando ille patet uia sola salutis.)
Tũc super insultãs stricto mucrone tremendus:
Iuro, ait, ætherei per numina summa tonantis,
Me nunquã dum uita mihi dum mẽbra manebũt
Deserturũ urbis Romæ, Italiæq; labores,
Passurum'ue alios: & nũc tibi Quinte Metelle
Iurandum est pariter, uel si fortasse recusas,

Scipionis de Metello gesta

Hac moriere manu, nobisq; novissima venit
Omnibus iste dies: gladiumq; erexit, et omnes
Contremuere metu, facti Dux ipse Metellus
Diriguit, res nempe ferox inopinaq; mentes
Presserat. haud aliter quam si Iovis ira trisulcā
Torsisset male firme domus in culmina cuiusq;
Nec secus irati civis tremefecit imago
Hannibalis, quam si [illegible] signa viderent.
Impendere sibi mortemq; et vincula minari
Ergo in verba simul quo iusserat ordine iurant,
Dux prior, inde alij. mirè sic ille pudendam
Compressit virtute fugam. vix sextus ab illo
Annus agebatur, quo patrem a morte reduxit.
Occiderant almae duo maxima lumina Romae
Scipiadumq; ingens uno prope tempore nomen
Obruerat fortuna nocens, Hispanaq; tellus
In dubijs amissa fidem mutarat avitam.
Militibus ex omnis procerum consurgere nullus
Nullius ad immensae reparandum vulnera cladis
Audebat praestare manus, tum filius ultor
Et patris et patrui nomen dedit, ipseq; Pirenem
Transgressus maiore animo quā viribus, omnē
Rettulit Hesperiam populi sub iura Quiritum
Qua duo lata patens inter distentia multum

Aequora partirentur: uel qua longissima tractu
Ad uestrum est: hic uersa more. Herculeasq; colū-
Illinc perpetuis nomen debentia flāmis (nas
Ad iuga consurgens Gallorum prospicit arua
Quicquid in his habitat terris hominū uel opū uel
Hostibus ereptum fortuna iudice nostrum est.
Ut tamen ex multis decerpam pauca decoris
Urbs sedet. Hyspano posuit q̃ littore primus
Hasdrubal, & magnae nomen Carthaginis illi
Imposuit, cuius partem ualidissima cingunt
Moenia, parsq; maris rapido defenditur aestu.
Huc opes Poeni pompas, huc signa uirosq;
Contulerāt, atq; arma duces: quia siue p undas,
Siue per explicitos instarent praelia campos,
Opportuna foret, belloq; aptissima sedes.
Antiquam Ibero prospectans tramite matrem.
Proximus huc etiam populus confugerat omnis
Tuta petens, ceu cum primas incendia flammas
Attollūt, piceasq; uolans replet aethera fumus,
Diffugiunt quos dira fugat uicinia pestis
Euacuentq; domos, secum preciosa ferentes,
Et testudineam concurrunt undiq; ad arcem.
Huc famae signantis iter uestigia seruans
Scipio contendit, neglectaq; caetera linquens

Scipionis obsidio

Hanc petit, hac acies ducit, Romanaq; circum
Castra locat, paruumq; leui strauit aggere uallum,
Mira loquar, sed uera tamen, nō mœnia crebris
Turribus, & ualido circumfremente paratu,
Militis aut ordo, sua fata extrema uidentes
Custodumq; acies, & propugnacula mille:
Ac turbanda procul ferientes castra balistæ,
Scandentem muros, perq; omnia tela ruentem
Sustinuere Ducem, breuior non contigit ullis
Mœnibus obsidio, siquidem primordia bello
Vna dies finemq; dedit: non tecta relinquunt
Ocyus imbelles Iouis insibilante columbæ
Armigera, aut pauidi uenientē ad lustra leonem
Diffugiunt lepores subitò, custodia portæ
Deseritur, pauci ualidè se mœnibus atris
Occultant, alij fugiunt, totamq; per urbem
Sternuntur, uario complentur cuncta fragore,
Pugnantumq; simul strepitu, gemituq; cadentū.
Qualis ab Aethiopū rapidis cum tollitur austris
Litore tempestas, nostrum casura sub axem,
Apparet metuenda procul, mox proxima nubes
Decidit, et mixtis descendunt fulmina saxis:
Iamq; tremunt omnes, nec qui modò segnis abibat,
Quilibet alta fremēs sentitur fulmina torrens.
Turbati

Turbati agricolae fugiant, ingensq; superne
Terror at miseros percutit armenta furentis
Fluminis obiectu; quos quae trementia uoluat
Lumina terrifici disiectis nubib. ignes (quoquā
Praestringant, mersiq; ante pedes, nec flectere
Possis iter nec stare queas, hic luctꝰ et horror,
Lugubresq; procul resonant per nubila uoces.
Multa sub hoc tempus micuerunt indole clara
Signa Ducis manifesta noui, ut quantus in armis
Et quantus post bella foret nanq; arma mouēte
Milite ab aduerso, non Mars uiolentior urget
Infesto temone trahes, nec acerbior Hebro
Spumantes immergit equos, uerùm arce reclusa
Hostis ubi ad ueniam profectis concidit armis,
Illicet extinctus cecidit furor, iraq; cessit
Pulsa animo, ferrumq; manu: sic atra serenat
Nubila pacifico despectans Iuppiter ore,
Continuoq; silent uenti, fugiuntq; procellae.
Sol micat, emergunt fuscis sua noctibus astra,
Et mundo sua forma redit: iam uictor ad arcem
Tranquillus uoluebat iter, Romanaq; celsis
Turribus effigi uictricia signa iubebat.
Post hoc sacra Deis meritasq; rependere grates
Instituit, stabat cinctus de more sacerdos,

Laetiq;

Lataq; deuoti ferebat pectora tauri.
Cõpellans ad sacra Iouem, Phrigiosq; penates,
Romuleumq; animũ: cunctosq; ex ordine diuos
Custodes latij, quorum capitolia curæ
Credita perpetuæ mundi caput esse merentur.
His actis, grates meritas & debita soluit
Præmia militibus, uirtus ut alatur honore
Haud equidem ignarus. fuerat mos ille uetustus
Romanis Ducibus primo seruatus ab æuo:
Inualidas turresq; alijs cum mœnibus urbes
Cingere obsidio, cui primum scandere muros
Seu uirtus, seu fata darent proponere dictam
Nomine mirabilem de re merente coronam.
Hoc precij prædulce genus: quia gloria mentes
Erigit, immemoresq; omnis facit illa pericli.
Id modò prospiciens animos dux talibus ardens
Impulerat stimulis. sed enim fastigia uictis
Apprendisse duos manib. uox publica & ingẽs
Ortus erat castris studio uariante tumultus
Hunc illi contra illum alij laudare fauentes.
Sic ubi magnificus ferientes dentibus aprum
Exclusum caueis, & opacis sentibus actes
Eripuere canes certatim, omnesq; per artus
Explicuere solo, strepitus consurgit ab alto

Spectat-

Spectantq; iuuenum, quis primum figere morsus
Clunibus hirsutis ausus, quis prendere saeua
Hispida terga feri, quis primũ haurire cruorẽ.
Pugna canum fit de meritis certantibus unà
Illi uictores latratum in nubila tollunt.
Scipio turbatos canes atq; arma frementes
Agnoscens uirtusq; noui non parua duelli
Semina discordes rapuit ad praetoria turmas
Conuocat, & uerbo surgentes comprimit iras.
Quin, ait, amborum uirtus tam clara uirorum
Eminet, ut cunctis longè post terga relictis
Officiat, sibi sola quidem ut debita neutri est
Fama uel ambobus, quod dignius esse putamus
Nam prior est quem nemo praeit, sic ore sereno
Fatus, & amborum pariter uiridante corona
Tempora circũdat, simul impetus omnis & ira
Concidit, hũc finem tristes habuere querelae.
Haud aliter quàm cum ualidos in praelia tauros
Excitat inuidiae, & dilectae candor amicae:
Cornua tentantur truncis, mugitibus aurae
Cõplentur, tunc ampla fouẽs armenta duob.
Et partem fecere boues, si prouidus iras
Praesensit, rapidosq; agnouit pastor amores,
Tempestiuus adest & blando murmure metus

Temperat

Temperat, ac pugiles uictrici fronde coronat,
Et sua placatos procul inde per arua remittit.
Interea lachrymosa cohors, miserabilis aegrae
Foemineae adducta est, gemitu sua moenia cõplens.
Hic pius infremuit iuuenis, gestitq; patronum
Ipse pudicitiae, tutae committitur arci
Omnis ab incursu metuens sibi sexus & aetas
Indigus auxilij populus custodia sanctis
Et mandata uiris, uetitumq; sub ora uenire
Foemineum uulgus: quòd lumine blanda pudori
Insultant, castisq; oculis flos rapitur oris.
Id modò permetuens longè captiua relegat
Agmina. proh superi, mortali in pectore quanta
Maiestas, spectate senem iuuenilibus annis.
Nam simul aetatis stimulos, florémq; uirentis
Blãditias pferre graue ẽ, mihi crede, frequẽter.

AFRICAE FRANCISCI PETRARCHAE,

LIBER QVINTVS.

NOENIA magnanimus uictor trepidantia Cirthae
Ingreditur, primosq; lares & auita tacens

Tecta

Tecta libens, generis chara incunabula primi
Milite confestim ad portas custode relicto.
Ipse altam cupidus raptim tendebat ad arcem.
Sic stimulante fame lupus amplũ nactus ouile,
Introitu dum penetrat, sociũ prædæq; laboris
Linquit, & ingressu quo tandem abdita fidit
Corpora deducat latebris mergenda palato.
Ventum erat ad miseri felicia tecta Tyranni,
Quæ merso male fida atro Regina tenebat.
Nec subitis turbata malis in limine uisa est
Obuia uictori: si quam fortuna pararet
Tentatura uiam duræ leuamina sortis.
Vndiq; sydereis gemmis auroq; nitebant
Atria, non illo fuerat Rex ditior alter.
Dum tenuit fortuna fidem: nunc fidite lætis
Pauperior non alter erat: tamen omnia longè
Regiã prærradians uincebat lumine coniunx.
Ille nec ætheriis unquam separandus ab astris,
Nec Phœbæa foret uerius certamina uultus
Iudice sub iusto: stabat candore niuali
Frons alto miranda Ioui, multumq; feroci
Zelotipæ metuenda magis, quam pellicis illa
Forma uiro dilecta nouo: fulgentior auro
Quælibet, & solis radiis factura pudorem.

Cæsaries spargenda leui pendebat ab aura
Colla super, rectoq; sensim lactea tractu
Surgebant, humerosq; agiles effusa tegebat.
Tunc olim substricta auro certamine blando
Et placidis implexa modis sic candida dulcis
Cum croceis iungebat honos, mixtoq; colori
Aurea condensi cepissent uascula lectis
Nixq; iugis radio Solis conspecta sereni
Lumina quid referam præclaræ subdita fronti
Inuidiam motura Deis, diuina quod illis
Vix inerat, radiansq; decor qui pectora posset
Flectere quo uellet, mentesq; auferre tuendo
Inq; Medusæam præcordia uertere marmor.
Africa ne monstris caruisset terra fecundis
Hoc planctu confusa nouo modo dulce nitebat
Dulcius ac solito, ceu cum duo lumina mixta
Scintillant pariter madido rorantia cælo
Imber ubi nocturnus abit geminata supernè
Leuiter aërei species inflectitur arcus
Candida purpureis imitantur floribus almæ
Lilia mixta genæ, roseis tectumq; labellis
Splendet ebur, serie uitra, tum pectus apertum
Leue tumens, blandoq; trahens suspiria pulsu.
Cum quibus instabilē potuit pepulisse precādo
Vnde

Unde nequit revocare virũ. tum brachia quali
Iuppiter arctari cupiat per secula nexu.
Hinc leves longæq; manus teretesq; sequaci
Ordine sũt digiti, ꝑpriũq; ebur exprimit ungues
Tunc laterũ cõvexa decent & quicqd ad imos
Membrorum iacet usq; pedes illæsq; moveri
Mortali de more neges, sic terra modeste
Tangitur, ut teneræ pereant vestigia plantæ:
Aethereum ceu servet iter, sic nube corusca
Obsita magnanimũ Veneri est affata tonantem.
Naufragio nati seu morte impulsa nepotis
Dulcis opem sperare patris, dum Troïe pandas
Dum subterraneo tremuit pia Roma tumultu:
Hac igitur forma nulli cessura Dearum
Occurrit iuveni mulier. nec cultus in illa
Segnior effigie, variis nam purpura gemmis
Intertexta tegit Reginæ pectora mœstæ,
Et dolor ipse decet miseram, nec cuncta placere
Tempore felici poterat magis. illicet ergo
Vulnus inardescens totis errare medullis
Cœperat, æstivo glacies ceu lenta sub æstu,
Cera vel ardenti facilis vicina camino
Liquitur, ille tremens. captiva captus ab hoste
Victaq; victorem potuit domuisse superbum.

Quid nō frangit amor? q̃s fulminis impetus illi
Aequandus? iamq; illa gradu proiecta trementi
Est affusa Ducis genibus, quem saltus & arma
Audierāt, comitūq; fauor, plaususq; sequentū:
Arreptaq; manu submissa uoce locuta est:
Si mihi uictricem fas est attingere dextram
Captiuae uiduaeq; tuā, per numina supplex
Cūcta precor miserere mei. nec magna rogauit
Victrix iure tuo, captiuam mortis acerbae
Carceris aut duri licet hanc absumere sorte.
Est etenim mihi uita mori, dux ne ipsa placeret
Fata coēgerunt status nimis inuida nostro.
Tu quocunq; libet iubeas, genus elige dignae
Mortis, & hoc unum prohibe, ne uiua malignae
Seruitio calcanda ferar: sunt forte sorores
Rex tibi, quas referat fortunae iniuria nostrae
Ante oculos inuicte tuos, namq; & sua nobis
Fata fuisse uides, succedunt tristia laetis.
Nec tamen ulla tuae fuerim praesaga malorum.
Ipsa tibi fausto in finem precor acere regno,
Et natis transmittere tuis. nullasq; nocentem
Armet in insidias animum: mihi turbida regni
Vltima fortunae nimiumq; aduersa priori
Contigerūt, domusq; meis lassata quiescet.

Maior

Maior hinc alijs, nihil sed Romana fuisse
Scis odia, armorumque solent me dicere causam,
Maternamque ferunt belli. nec falsa queruntur.
Eripe ludibrio miseram, manibusque superbis
Eripe, deque meae specie Rex incipe mortis.
Tu cui fata fauent, cui mens se deuouet ultrò
Videris. haec inter lachrymis perfundere terrā
Coeperat, auratis suffigens oscula plantis.
Immemor armorum iuuenis, cui martius ardor
Exciderat, grauidamque nouae dulcedine formae
Pectus, et insolitis ardebant uiscera flammis.
Suspirans Regina, precor iam luctibus inquit,
Pone modū, trepidamque animo secludere pauorē.
Parua petis, sed magna feres, nā formae genusque
Maiestasque animi, dignam cum plura petitus
Largior esse iubent: igitur Regina manebis
Et nostri memoranda tori per secula consors
Ni renuis, nostroque nocet uetus ardor amori.
Hic humilem cōplexus heram, malasque diuque
Ora salutiferis referentem tristia planctu
Sublevat illachrymans, unde ipsi potentia caeco
Tanta Deo? tantū ne leuem ualuisse pharetram,
Vt victor inuicti per tot fera praelia Regis
Vulnere traiectum tenui prosterneret intra

Foemineam imperiũ? multa tandem illa remissa
Incipit ô Regum decus, excidiumq́;
Diminuerat patriæ, nũc terror maximus idem.
Si mea post tantos unquam consurgere lapsus
Fata queãt, spesq́; una foret post damna superstes
Quid mihi uel longa potuit contingere uita
Lætius, ad talem quam si translata maritum
Dicerer, & fausta subitò creuisse ruina?
Sed quia fata premunt, et nostris debitus annis
Finis adest, mihi chare animos attollere fractos
Desine, non tali pelago conuulsa ratis mea.
Fortunæ mihi nota fides, sat magna petenti
Dona dabis mortem, quæ libertate retenta
Perferat hãc animã directo tramite ad umbras.
Romanũ fugisse iugum mihi meta precandi est:
Cætera non ausim tibi, sed pro talibus ille
Rex superum meritis grates exsoluat opimas,
Qui mea magnifico transcendere uota fauore
Nisus erat: uultum hæc dicens auertit, & illum
Compulit in lachrymas iterũ, sed parce dolori
Parce ait, & nostris oculis, quos fletibus istis
Mens refugit, terræq́; iacens nil suspicit altum.
Tu tamen intendas animum melioribus, ibit
Forte alio fortuna nocens, aditumq́; relinquet

Ad magnos placata gradus si dura quod horret
Mens animum sors illa vetat, tunc ultima sera
Mors dabitur promissa tibi, per sydera testor
Alta poli, Regumque fidem, manesque Deosque.
Talia vix tremula confusas voce peregit,
Hinc sese variam tulit irrequietus ad arcem
Quis queat instabiles animorum noscere flexus
Quos ferus urget amor? non illos turbidus aequet
Euripus, et non Scylla fremens, non dira Carybdis
Nempe procellosi male sanum pectus amantis
Nulla quies habitat, non lux tranquilla dierum,
Non sua signa poli, non noctis imago serenae.
Non ratibus clausum, non tutus litore portus
Horrida perpetuo faciunt turbata tumultu
Undique naufragium scopuli cladesque minantes
Inque adversis discordant aequora ventis.
Heu miseri, quibus huc subito volvuntur et illuc
Incerti pelagi aestus. Iamque tecta supremi
Interea Rex thalami, secretaque limina solus
Intrarat, tacitusque sedens, dum singula secum
Pertractat, quo nam ille fidem persolvat amanti.
Difficilem videt esse viam, nam territat illum
Captivae fletus, et miserae fortuna mariti.
Romani mens alta Ducis; nam nota pudici

Pectoris integritas. illam metuebat amori
Aduersam reperire suo, sed dura catenis
Euinctam ualidis lex imperiosa trahebat.
Cernentem sua fata procul. Ceu uictus in alto
Nauta, qui monstra scopulos, syrtesq; uadosas
Ante oculos uidet ipse suos, nec flectere prorā
Arte ualens solita, uentoq; impulsus & undis,
Omnia desperans, fortunae mandat iniquae
Et clauum, & remos, & uela fluentia nimbo,
Ac lachrymās in puppe sedet: sic naufraga regis
Mens heret cōpulsa quidē, nec flectere quoquā
Orsa ualens, gemitu sic longā concitus horam
Exigit uarie: nunc ora nitentia coram
Cernere Reginae, nunc dulces fingere uoces
Ipse sibi, pedibus nunc oscula pressa, manusq;
Lenter apprensas, lachrymasq; pectora flentis
Dulcibus undantemq; oculos assisse fauillis.
At medias inter curas, nisi forte serendi
Frons aderat dilecta Ducis, tunc improba longā
Spes dabat, & dominis stabāt praecordia flāmis.
Sicut ubi ardenti gelidus successit aheno
Humor aquae furor ille silet, paulumq; tepenti
Stat similis, mox aucta suas incendia uires
Exercent magis atq; magis: sic ille tumultus

Pectoris

Pectoris oppressas, stimulis agitantibus iisdem
Feruor adreptas rationis spernit habenas.
Ergo malefico reuerentia cessit amori
Praesentisq; decus formae, & damnosa uoluptas
Absentis grauitas Duci est, cepit illicet aeger
Consilium, fastiq; animi deponendo tumentis.
Et secum, quid lentus agis? speciosa hymenaeus
Cõiugia, et laetos blandus modò Iuppiter annos
Obtulit ecce tibi, satis est meminisse laborum,
Exul atque profugus, regno spoliatus auito:
Per mare, per terras, per mille pericula supplex
Regibus ac populis multos errasse per annos
Gaude, iam tempus fuerit fortasse quietis.
Non si cuncta breuis numerentur tristia uitae,
Nullus erit toto te nunc annosior orbe.
En regnum fortuna tuum quo dulcius illo
Perfruere diu, longo post tempore reddit,
Depositamq; refert, hostem quo nulla uoluptas
Maior, habes uictum, uitaeq; & mortis in ipsum
Arbiter es, qui chara tibi tulit omnia solus
Omnia nũc reddũt, simul hic possessor iniquus
Regna gemẽs reuocat, nitidiq; simillima Nym-
Foemina, praeterea primo spoliata marito. (phis
Bellorum sic iura uolunt, occurrit & ardet

Si liceat, sed multa timet sibi conscia fortis.
Nempe arrecturæ genti id quod voce negare
Visa fuit metuens: heu qualis forma gementi
Quamq; decent lachrymæ, q̄d maiestatis in illa
Et quid læta foret. qualis Regina superbo (est
Alta sedens solio, si gloria supplicis ingens
Cæpinæ si tantus honos. proh dulcis amantum
Vita, nec ullius concordia rupta querelis.
Vna quidem facies semper mens una, duobus
Vna quies unaq; labor, non pulchrius orbe
Par fuerit toto. nisi nos oblivia formæ
Forte tenēt nostræ, genus ꝯmnes omnia tædæ
Conueniunt. casusq; graues mollire ferendo
Conuenit, atq; ætas spacio distincta quod ipsis
Cōiugibus gratū esse potest, quodq; ipse notaui.
Conuenit ille etiam qui summis infima solus
Aequat amor. propera, nec enim tibi forte timen
Ne tua cōdemnet fori inconsulta furta (dum est
Scipio. quin iuuenem iuuenis miserebitur ultro
Viderit & lachrymas ueniā præstabit amori.
Coniugium fortasse sacrum, non furta uocabit,
Reginamq; tori sociam uenerabitur olim.
Mitior ille dudum simul hoc affatus, amicos
Cōuocat, atq; animos aperit, iubet omnia raptim
Expediant

Expediunt modico connubia culta paratu.
Atria non reboant: nō lusus ad æthera clāgor,
Non comitum fremitus, non alta palatia turmis,
Non crebræ micuere faces, fax ipsa amantes
Vna duos. lacrymis mox extinguēda duorum.
Pulcher Atlantæo properās sub gurgite mergi
Hesperus optatam noctem referebat: iniquas
Assuetus perferre dies, & amantibus hostis
Inuidia luciferi dum nocturna suscipit astri.
Mentibus heu quantum nostris caligine cæca
Illud uentura dies, fortasse beatus
Coniugio, sobolemq; sibi turbamq; nepotum
Rex animo complexus erat, genialia lætus
Tempora noctis agens: illi non blanda mariti
Oscula mille nouæ, non regni iura uetusti
Per cunctos promissa Deos: de corde pauorem
Funditus expulerūt, semp tremefacta sepulchrū
Ante oculos mortemq; uidet, nec somnia lætum
Portendere aliquid. uisa est sibi nempe secundo
Rapta uiro, sentire minas & iurgia primi.
Et tremuit sopita, licet cum uertice montis
Aërij traducta sedens subiecta uidebat
Regna sibi populosq; uagos, monstrūq; repente
Concurrisse aliud maiori corpore [illegible]

Tum

Tum uerò tremuisse iugum cui nixa sedebat,
Impulsuq; graui gelidos de uertice fontes
Descendisse duos: mortemq; abiisse minorem
Inde retro: est illam rapido per inania lapsu
Tartara nigra quidē, & Stygiā tetigisse paludem
Publica finitimas subitò perlabitur urbes
Fama gradu: uictæ uictorem sponte secutum
Coniugis, & bello indomitum seruire puellæ.
Vulgus adulterij signabat nomine factum.
Quòd neq; legitimis arsissent ignibus inter
Armorum strepitus, alioq; superstite Rege
Coniuge: captiuæ uictori forma quòd uno
Visa die, & dilecta prius, subitoq; recepta
Foedere non inter patrios ex more penates
Iudicio nequit: sed cuncta libidine sæuas
Præcipitante moras fuerint. sic omnia uulgus
In peius torquere loquax: iam crebrior aures
Fama ducis uario feruens pulsauerat æstu.
Indoluit chari facinus miseratus amici
Dux pius, hic rerūq; modū secū ipse reuoluens,
Intempestiuos est detestatus amores:
Multaq; in absentem tacitus conuitia finxit.
Sic pater offensus longinquo uerbera nato
Destinat, & thalamis iratum fulmina fundit.

Mox multis placido, & dulci sermone mouendus.
Altera post primam sequitur, populosque secundo
Famae leues rumore replet. Succedere castris
Siphacem uinctumque trahi, ruit obuius omnis,
Visendique auidus positis exercitus armis
Illum admirari, atque illum celebrare frequentes.
Hunc illum bello ingentem, regnisque superbum
Romanum populum pariterque Ducem qui uiderit uno
Tempore sub laribus pacem ueniamque precantes
Cuique duos essendi dominos, non multa pudere
Blandiri: cui certatim solennia tanquam
Vota Deo fierent: cui Regum maximus olim
Massinissa metu toto concesserit orbe.
Quem facie turbata noua fortuna rotasset
Ad terram impulsum subito, uix credula tantae
Corda rei ingentis lapsu stupefacta ruinae
Siquis Athon uideat uerso seu uertice Olympum
Aegaeis cecidisse uadis Erycisque tumentis
Apennine caput Tyrrhena sub aequora uersum
Non credat satis ipse sibi, sed somnia uanis
Plena putet monstris. Rex inter talia magno
Concursu inuehitur Ducis ad tentoria nostri.
Heu quantis fortuna dolis mortalia pessum
Omnia dat, quantum sublimibus inuidia regnis

Haec

Hæc magnis promissa licet, hæc meta bonorum
Stare parū et ruere: hic regū Rex ille supremus
Mancipium uenale iacet, trahiturq; catenis
Obrutus, et multo circumuallatus ab hoste.
Contigit Hesperij mentem Ducis alta uetusti
Hospitij neglecta fides, blandusq; serenæ
Vultus amicitiæ, conspectus, nexaq; dextræ
Dextera, consessusq; tori, ac præsentibus illa
Maiestas collata malis, tandemq; profatur:
Quid tibi nunc Syphax uoluisti? unde ista furēdi
Mens adeo transuersa tibi, pacti ne repulsa
Auxilij contentus eras, nisi bella moueres?
Dixerat: ille animo uultuq; immotus eodem
Perstitit, ac sero uix longa silentia fregit.
Nil tibi magnanime et nostri Dux maxime se
Nil grauius fortuna tulit, quā frigida cāpis (clī
Linquere, quā medijs moriēs hæc mēbra nequiui,
Armorumq; inter stragem cumulosq; uirorum.
Pœnarū mihi summa quidē quod uincere bello,
Contigit exhausto, nec enim nūc ora uiderem
Hæc tibi perfidiæ meritam renouantia lucem.
Ast ego si miseris liceat credenda profari,
Et quærat in grauibus uero locus esse catenis
Vera loquar, primumq; omnes errasse fatebor

Sponte

Spreuit cruces, qui sacra uolens, qui iura fidemq;
Fasq; piumq; simul conuentaq; fœdera tanti
Hospitis, exiguæ turpiq; libidine mistus
Calcauit: testorq; Deos memoresq; malorum.
Sed quæ causa grauis, quæ tristis origo ruinæ
Forsitan ignoras, ego nunc uerissima paucis
Expediam, nam illa meum referuantia crimen,
Quæ pœnas iusti sumalos auctura pudoris.
Fœmina cum primū laribus fuit aduena nostris
Auspitijs inuecta malis, atq; alite torua,
Tunc perijt, perijtq; fides, & gloria nobis
Excidit, ac sceptrū manibus, diademaq; fronti:
Prodita tunc tacitis arsit mea gloria flammis.
Funereas tulit illa faces, potuitq; dolosis
Flectere blanditijs animū, lachrymisq; malignis
Hospitis illa sacri, famæ superumq; deorum
Reddidit, immemoremq; mei: quid te moror? illa
Illa suis manibus misero tulit arma marito,
Induit illa latus, capiti tunc casside charo
Tum gladiū dextræ, clipeum dedit illa sinistræ,
Increpuitq; tubā, trepidumq; atq; arma pauentem
Impulit ambiguum in mortem, secumq; coëgit
Aduersis certare Deis: quando agmina campis
Contulimus, stetimusq; acie, fuit exitus ille

Errorū

Erroris mihi crede mei. placuisse prophetas
Amplexus fueram: huius primordia casus
Coniugiumq; hostile fero, proh regia, merē
Regia cū innumeris raptura sine ordine cōsumē
Regibus hostiles nunc nunc translata penates
Igne cremes simili (nisi me praesagia fallunt
Et facies) mecū hoc veniet solamen ad umbras.
Dixit, & obticuit, grauiter turbatus, & imo
Lumina moesta solo referens: iam senserat iras
Scipio, namq; oculos et stigmata clara loquentis
In vultu nimium offensi spectarat amoris.
Hinc magis atq; magis chari scelus horret amici
Iustus amor Regi, quoniā si digna querelae
Massinissa ubi fuerat, non iusta rapinae
Causa furor, sinualisq; repens impulsa libido
Turpib⁹. haec inter Regē sub claustra recondūt
Fama recens levis sensim crebescere castris
Coepit adesse Duces victriciaq; agmina Regis
Ac Lelii: placido venientes suscipit ore
Scipio, laudatos populo spectante decorat
Muneribus largis: abstractum deinde seorsum
Sede locat Regem iuxta procul atq; remotis
Testibus alloquitur: Nisi me tua maxima longe
Massinissa diu virtus sperata fefellit

Verba Scipionis ad Massinissam Regē

Non

Non tibi causa itineris fuerit, nisi magna uidendi
Scipiadem, fideiq; meae tua credere fata
Vt uelles: ueteres sic aspernatus amicos
Africa, quem maestis lato disiungitur undis.
Nec minus alternis discordes moribus, ergo
Grande aliquid tibi causae ait fuit: aequore tãto,
Tot bellorũ inter fremitus, armorũq; tumultus
Certè ego si proprio mihi non sordescit in ore
Gloria, non alia tantum uirtute superbum
Me fateor, quã quòd blandè mihi frena tenere
Frena uoluptatis uideor, non hostis in armis
Obuius, aut flãmis resonans undantibus Aetna,
Euboicae non sic fundo grauis aestus ab imo
In cumulos surgentis aquae metuẽdus ut ista est.
Turba uoluptatum quae circumfusa tenet nos,
Praecipuè tamen haec nitidae suspecta iuuentae
Pestis, & aetati praetendit retia nostrae. (scit
Aequor enim silet interdũ, grauis Aetna quie-
Dura nimis, luctusq; grauis, simul oscula trũco
Fixa diu tenero, uitaq; abeunte trementi.
Atq; ideo similes Regis miseratus amores,
Intulit Oceano uultus, lachrymosaq; lauit
Ora cadentis, noctisq; suas permisit habenas
Scipio, nulla etenim dederit fortuna quietem

Ni medicaueris erit. nam tristior ille dolores
Laeta uehit curas. per noctem singula secum
Ancipiti cum mente rotat, num territa pulset
Moenia Poenorum, & turres Carthaginis. an se
Extremos fundat Lybiae uastator in agros.
An requiem fessis paucorum forte dierum
Praebeat equitibus, peditumq; det ocia turmis.
Illa recusabat potior sub pectore cauti
Cura Ducis, quibus inde uijs captiua per altum
Agmina Poenorum Lelio transmittat ouanti.
Praecipue in Rege, Reginaq; in coniuge multum
Angitur, & quantis uelit hos custodibus ire
Cui tantum cōmittat onus: sic anxius haeret
Mercator cui mota aurae cessere secundae,
Et lucri fortuna fuit. nunc cogitat aurum,
Ac gemmas quas puppe uehat, preciosaq; rerum
Quiq; ratis custos placeat. nō charior usquam
Vllus erat Lelio, nulli felicius altos
Credere consuetos lassata mente labores.
Hunc igitur noctis medio uocat. admonet arma
Nauibus imponat, lectosq; ut remige centum
Instruat, ac patriae accessuras litora classem.
At misero multum diuersa fiebat amanti
Nox ea cum lachrymis, quas sese uertat in artes

Quas

Quam uocet ille Deus: precib. q̃bus atra relaxet
Stamina Parcarum & dilectæ tempus amicæ.
Nunc uenit in mentẽ chara cum cõiuge raptim
Herculeas subito linquentem classe columnas.
Fortunatorum famam tentare locorum.
Nunc recta penetrare uia Carthaginis altæ
Mœnia, & ad ueterem humilem ueniãq; petentẽ
Pergere cum genitæ, et dulci cũ cõiuge amicos.
Nunc ferrum laqueosq; sibi properataq; mortis
Instrumenta manu, tristesq; intexere nodos
Auxilioq; necis tantos finire dolores.
Sæpe manus gladiũ tetigit, pudor obstitit amas
Non metus incepto, sedat non anxia uitæ
Dulcedo, atrocitas famam maculare perenni
Crimine, continuit capulumq; animãq; remisit.
Voluitur inde toro (quoniã sub pectore pernox
Sæuit amor) lacerantq; truces præcordia curæ.
Vritur, inuigilant mæror, metus, ira furorq;
Sæpe et absentẽ lachrymans dũ stringit amicã,
Sæpe toro dedit amplexus, & dulcia uerba.
Postquam nulla ualent uiolento frena dolori
Incipit, & longis solatur damna querelis.
Cara mihi nimium, uita mihi dulcior omni
Sophonisbe uale, non te, mea cara, uidebo

Leniter æthereos posthac componere uultus,
Effusosq; auro religantem ex more capillos.
Dulcia non culpam mulcentia uerba Deosq;
Oris odorati secretaq; murmura carpam.
Solus ero, gelidoq; infernam membra cubili,
Atq; utinam socio componat amica sepulchro
Et simul hic unos illic concorditer annos
Contingat duxisse mihi sors optima busti.
Si cinis amborum cōmixtis morte medullis
Vnus erit, Scipio nostros non scindet amores:
O utinam infernis etiam nunc una latebris
Vmbra simus, liceat pariter per claustra uagari
Myrtea, nec nostros Scipio disiunget amores.
Ibimus unà ambo flentes, et passibus iisdem
Ibimus, æterno connexi fœdere: nec nos
Ferreus aut æquus Scipio interrumpet amores.
Inuidiosa Deis Herebi, populoq; silentum
Ac Cereris genero, cunctisq; beatior umbris
Vmbra ferar: dulces nec Scipio franget amores.
Ille quidem astrigeros tractus cœlumq; tenebit
Dux sacer, humanis in totum motibus impar
Nec uolet infernas sedes, aut pallida Ditis
Regna sequi, aut cupidos iterū turbabit amātes.
O utinā Lybicam nunquā transisset in orbem:

O utinam

O utinam Latijs semper mansisset in oris.
Quid precor heu demens? si nō uenisset, amicā
Et decor, & species, sacrisque simillima Soli
Non mihi nota fores: sine qua nec uita fuisset
Grata quidem pariter quaenta est discordia uitā
Abstulit, ac tribuit Scipio dulcissime raptum.
O utinam Romam uictricia signa tulissent.
Captiuo cum Rege prior, Reginaque retro
Mansisset non uisa tibi. quid surda precamur
Numina: castrorum dominus, uictorque superbus
Captiuā petit ecce suam: dabimus ne? sed arguet
Importuna precum species nocitura precari.
Sed rogat, ac multa tacito mihi multa minatur.
Sed rogat, ac durum precibus latitare sub istis
Imperium agnosco, parebimus: at prius horrens
Iuppiter admoueat capiti sua fulmina nostro.
Hoc tellus uoret alta latus, pelagusque per amplū
Impia fedifragi spergantur uiscera Regis.
Ergo ego Romano placitum, quia sancta reuellā
Foedera coniugique docuit sine coniuge Regem
Uiuere. & id satius fuerat: quia celibe uita
Scipio noster erat, sponsae nūc posse negare
Non licet, est ingens & inexorabile nurbat
Imperium, quid agam miserrimus munere chari

Sophonisba viri, morieris munere saevo.
Hoc placuere Iovi, sic nec captiva traheris
Littus ad Italiae, atribus subiecta latinis.
Nec nostros illaesa dolos sic posse videris
Aut fractam culpare fidem, moriere, quis ergo
Finis amoris erit? mors effera, parcite cuncti
Caelicolae, calcanda fides fugiamus in orbis
Vltima, et ignotas Lybiae penetremus harenas.
Est ubi serpentum regio tantum ista nobis
Tutior hac patria est: nec enim venturus ad illam
Est Scipio, nec pestiferi ais ille veneni
Tam pulchros laesura pedes mihi forsitan ipsae
Ignoscent spectante ferae; dulcissima coniunx,
Stat fugere, et te impendenti subducere morti.
Pauperiem laetus tecum exiliumque fugamque
Mortemque cunctas feram, sed nec sequere vocantem
Foemineos si novi animos: regina supremo
Sueta sedere loco, et quamquam sequerere, parati
Nil habeo: atque omnes Romana potentia passus
Claudit, et extremo Scipio novissimus orbe est.
Somnia nunc tacite quondam mihi tempore noctis
Visa recognosco turbatae horrenda quietis:
Non satis intellecta prius, tu ne illa fuisti
Candida prostrato per vim subducta marito

Et tu

Seruas: sed imperio tandem pastoris iniqui
Custodi praecepta noua. tunc nempe placebas
Vel sic uisa mihi. sed quid coniuncta ferebat
Mors tua, diq; uisu omen renouare malignum.
Permetuo nam cuncta sibi constantia certo
Ordine cernebam, nec me sopor ille fefellit.
Quid faciā, moriere igitur. morere profecto.
Nil aliud superest coniunx miseranda, tibiq;
Autor mortis ego. sed quae mihi uita futura est
Scis Venus, & coelo prospectans Iuppiter alto
Mortales actus, nostrosq; hoc orbe labores.
Quis mihi uerba dabit placitas ducentia noctes?
Aut grauis ingentes animi mulcentia curas?
Quis dabit amplexus, quis me oscula dulcia iūget?
Te sine dulce nihil, quid prodest regia largo
Agmine seruorum, Tyrio quid lectulus ostro
Compositus, & innumeris instrata palatia gēmis?
Quid diadema iuuat, Iam quid gloria regni?
Vror, & assiduis torquentur pectora flammis.
Heu mihi dulcis adhuc, dulcis post basia sereni
Quo fugiunt uale. hinc iam te cara superstes
Viuentem deflere iuuat Sophonisba decorum
Atq; hominū decus eximiū, quā nostra tulerant
Tempora, sydereí exēplar speciminisq; decoris.

Quae faceres conspecta fidē supra astraq; ipsa
Splendor inest superis, qualis quamq; alma uenus
Forma deos aduertet pias his fletibus aures. (Quat
Hei misero, fuerat quoniā meminisse iucandum
Lumina syderis malcentibus aethra fauillis.
Alma sub exiguo claudentur condita busto
Lumina magnorum, mentes tractura Deorum
Lumina durorum, rabiem fractura uirorum
Lumina q̄ mihi me abstulerāt: caraq; minores
Candida frons: auro circumcrispante decora
Frontibus humanis angustior, abdita saxo
Stabit in angusto risus. qui ferrea fugit
Pectora, qui coelum, qui circumfusa serenat
Nubila, tartareum ruit irrediturus ad antrum.
Hei mihi felices animae, quibus illa repentè
Lux oriens ueteres ueniet purgare tenebras.
Hei bene progeniti, quibus illa uidere licebit
Quae mihi mors inuisa rapit: per lacteus axem
Diuino celerante gradu conscendere cimbam
Iussus transilies, Lethaei gurgitis aestum
Fortunate Caron, animam mihi flectere clauum
Contingat, ueteremq; diu contingere ripam:
Tuq; meis interea serues moderamina regni
Iuuadisse senex, quādo haec tibi monstra uidere
Contigit,

Coniugis, aut ullo post hac continget in aeuo.
Vidiq; Aetneo raptam sub uertice nigri
Vxorem transire tori, nec uultus Elissae
Te latuit nostrae, facies nec Gorgonis horrens.
Nec quae suspensam laqueo pendente secuta est
Laodamea uirum, nec te pulcherrima Procris,
Nec Teucrū pressit, Minoiq; altera proles:
Altera nam coelū tenuit stellante corona
Sed cui tantus honos, cui tantae gloria formae
Crede senex, mihi crede parem non ulla uide-
Secula, nec rerū laudatrix magna suarū (bant
Aetas prima tulit, nisi tangere iuuenta
Ardebis mihi crede senex, ne forsitan illac
Coniugis infaustae uestigia chara sequentem
Tardius excipies uenientem, nec tempore multo
Hic mihi carcer erit, proh si prohibemur adire
Corporeosq; iterum uis est remeare sub artus.
Occidimus, tu parce senex atq; arbiter aequus
Igne pari flagrans iuuenilibus annue flammis.
Cerbere si potuit uatis Rodopeius iram
Frangere uoce lirae, facies nunc coniugis ista
Quid poteris conspecta tibi, conspectaq; Regi
Tartareo aeterni nec nostros captus amores
Temnit, & annosae reddes proserpina matri

Somnia sunt quae fingis amans, et falleris amens
Massinissa, diu felix si rata fuissent
Munera fortunae: modo sed moestissime Regum,
Pone modũ lachrymis, metamq; impone querelis
Dulce meũ decus, atq; animae pars altera nostrae.
O breve solamen, longus dolor inclyta cõiunx
Ibis ad Elysias directo tramite valles.
Et mihi morte tua gemitũ lachrymasq; relinques.
Sed sequar, haec miseri superant solatia mortis.
Obticuit, subitoq; sopor, tum fessa parumper
Membra quies sensim subrepens tarda fefellit.
Multa sed in somnis quaestus, coelũq; Chaosq;
Fortunamq; feram incusans, hominesq; Deosq;.
Ecce paratum fausto finem positurus amori
Phoebus ab Oceano rediens surgebat eoo.
Concrepuere tubae, surgit tremefactus, et iras
Suscitat, ac quaesta se saepe revoluit eodem.
Postquã castra videt frementia testantia motum:
Extremum mandata Ducis, atq; astare credit.
Si neget, horrendum dictu et miserabile sumit
Consilium quod tristis amor dabat, aurea fido
Pocula dat servo, custodia dira veneni
Credita cui fuerat, Rex haec undantia summo
Ac super infusa cernens spumantia morte

Vade

Vade ait, & miserae mea tristia munera perfer
Reginae, scriptoq; Deos absolue, fidemq;
Me promissorũ memorem sciat illa, secundam
Impleo, sunt superi testes, erat altera longẽ
Conditio mihi grata magis, tentataq; frustra
Est uia, si qua foret per quam Regina maneret
Coniugio contenta meo: Romanus ab alto
Dux uetat, hinc nostri, sic dij statuere, potestas
Fortunaeq; iubentis data est, sibi consulat ergo.
Cogitet unde ruẽs, quo sit prostrata, quis illam
Exitus excipiat uiduatam munere nostri.
Insuper & prisci reuerentia quanta mariti.
Quãta patris uirtus, atauiq; & sanguine dignũ
Consiliũ paret ipsa sibi, quod possumus unum
Instrumenta fugae libertatisq; paramus.
Haec ait: atq; oculos lachrymis aspersit obortis.
Nuncius accelerans Reginae ad limina pulsat
Munera dira ferẽs, pannis anus obsita & antris
Prosilit, atq; habitũ, conspectaq; pocula narrat.
Substitit attonitae similis, similisq; pauenti:
Nec remorata diu, positoq; inflexa pauore
Ingrediatur ait, stat terrae lumina fixus,
Et peragit commissa tremens, intercipit illa.
Suscipio mandata libens, nec dona recuso
Regia,

Regia, si maius nihil est, quod mittere dulcis
Posset amans, certè melius moriebar in ipso
Funere ni demens nupsissem. numina testor
Conscia, non aliquid, quoniã de coniuge charo
Sit missum dulce mihi, sed sydera promptius alta
Terrenis, at erant uinclis exuta praebere
Hoc refert extremũ, et mortis mihi testis adesto.
At uos celicolae, & qui maria ampla tenetis
Quiq; locũ mundi medium stygiasq; tenebras
Quas adeò licet ante diem, si iusta precandi
Materia est, praestate pias his quaestibus aures.
Audiat & coelũ, & pelagus, tellusq; profunda.
En morior, mortisq; magis me causa dolere
Quã mors ipsa facit, q̃d enim cõmertia tangũt
Nostra Duces latios! en quanta superbia gentis!
Non satis est hostem regnis spoliasse paternis
Libertate animos spoliant, & rite coactis
Coniugijs, sanctoq; audent irrumpere amori.
Ac pactos laniare toros, uictoria postquam
Fata potest aeterna Iouis, sine uiribus arma
Tristia, & eximijs sua Roma ingrata tropheis.
Exul ut à patria deserto in rure senescat
Solus, & à fidis longè semotus amicis:
Ne uideat sibi dulce aliquid, qui dulcia nobis

Omnia

Omnia præripuit, tum chari iniuria fratris
Exagitet doleatq; suos non æqua ferentes.
Filius extremos inglorius aggrauet annos
Indigno tandem atq; inopi claudere sepulchro,
Iratusq; tibi & patriæ moriare relictæ
Scipio, & infames saxis inscribe querelas.
Tu quoq; finitimo semper quatiare tumultu,
Si secum posthac coniunx charissime firmum
Fœdus habes, uideas obeuntes funere natos
Intempestiuo, & fœdatos cæde nepotes
Alterna, ueniens illa de gente cruentus
Rusticus insultet generi per uulnera uestra
Et trahat ante rudem uinctos per mœnia currũ
Obruat et nobis proprios tua Roma triumphos.
Dixerat, ac circũ gemitũ lachrymasq; uideres
Astantesq; fero attonitos intendere fini.
Illa manu pateramq; tenens, & lumina cælo
Attollens, Sol alme inquit, superiq; ualete:
Masinissa uale, nostri memor. inde malignum
Ore sitiens haurit non mæsta fronte uenenum,
Tartareasq; petit uiolentus spiritus umbras

LIBER

AFRICAE FRANCISCI PETRARCHAE,

LIBER SEXTVS.

NVLLA magis stygios mirantū obsessa corona
Vmbra locum subijt, postquam ē diuisa triformis
Partibus haud aequis stetit ingēs machina mūdi.
Obtutu attonito stabant horrentia circum
Agmina poenarū, sparsoq; regentis in illo
Eumenidum tacitis imbuebant rictibus ora.
Regius his oculis terror, palloreq; uerendus.
Et uiuus egregia maiestas fronte manebat.
Indignata tamen superis, iratáq; morti
Ibat, & exiguo defigens lumina flexu,
Iudicis inferni postquā ad praetoria uentum est,
Iniecit sibi saeua manum: catenna Minos
Ora mouens dixit: sit carcere clausa secundo,
Quae sontes habitāt animae, quibus ultima uitae
Cura fuit neglecta suae: Rodamantus acerbo
Iudicio firmabat idem, iam prendere moestam
Coeperat immitis lictor: tunc maximus altē
Aeacus exclamat, siluerrant turbida latē
Tartara: trans stygiam uox est audita paludem.

Mortis

Mortis amor causa est, lacerniq; cordis reliquiis.
Tertia claustra sibi sunt legibus addita nostris
Hac erat immeritis neq; haec iniuria nostra
Accedat nunc uoce recens, satis aspera uitae
Mansit apud superos fortuna, et mortis acerbae.
Assensere pari circum clamore frementes
Vmbrarum populi, & nigri lugentia regni
Concilia. Haud aliter q̃ cum sententia captum
Turpibus adduxit legionis, cruciatibusq; uel igni
Mens bona, quae nō supplicio sed sorte mouetur
Insani, trepidatq; tamen generosior, ac si
Conditio mortis subitò detur, altera frontis
Effigies, uultusq; alius formatur & extra.
Pectoris apparent lachrymis noua gaudia fusis.
Laetior ipse gaudens, positaq; decenter ira
Optatas uisura locos. Regina modestis
Passibus ingreditur, iuxtamque cui cingit utrunq;
Turba latus, ueteres reparans quasi somnia uitae
Haud procul à ripa Lethaei fluminis illa
Quae capit expositos manesq; mittit in astra
Planities obscura iacet, quae collibus atris
Cingitur. hic latis aeterna silentia campis
Hinteaq; umbriferos uelat ambit sylua recessus.
Non hic armorū strepitus, studium ue frementū

Cornipe.

Cornipedū, nō cura canum, pecudumq; boūq;,
Sed labor & lachrymae, et lōgo suspiria tractu,
Et macies, odiumq; sui, pallorq; ruborq;:
Et malesuadus amor, scelus, ira, fides, dolusq;
Furtaq; blanditiaeq; inanes, iocusq; dolorq;
Et risus breuis & ficto periuria uultu.
Crebraq; sub raris habitant mendacia ueris.
Illa per angustas fauces ingressa sub ipso
Limine claustrorū laqueo sua colla prementem
Cernit Yphim, & nimio consumptā Biblida la
At procul ingēti lauabat Myrrha pudore (sta
Frondibus ora tegens, iterum spoliator auerni
Orpheus Euridicen frustra reuocare parabat.
Maeonius extremo nemorū uagus ibat Achilles
Pallidaq; iuuenis signabat gramina passu
Aduersa regione Paris ceu nota timeret
Arma hostis, gressu tacito properabat, at illum
Tristior Oenone a tergo lachrymosa uocabat.
Ipse alio tendebat iter, nam regia uirgo
Et mando matrone nocens, tot causa dolorū
Turnus et ipse dolens rapta de coniuge campū
Errabant, mediaq; duos in ualle uideres
Soliuagus lateri herentes, alternaq; collo
Brachia tendentes heu felicissima Thysbe
Suspirans

Suspirans, inquit, placuit seruentas aeterno
Dulcis amor tantum nullis inuiderat umbris
Nusquam adeo chari meminit deserta mariti
Ne quicquā nouię ille senex moritur? & annis
Lassandus uitae uenturus ad ultima longe est
Heroumq; greges diuersaq; claustra uidebit.
Postquā fama fere uolitans praenuncia mortis
In uulgus effusa ruit, tunc ante per omnes
Ire preces, ora lachrymis madere cohortes.
Hunc sors Reginae mouet, hanc iniuria Regis,
Qui scelera accumulās, maiori crimine crimen
Diluit, hunc ingens duro constantia laeto
Foeminea & nulli non admiranda uirorum
Scipio, pertimescens interius ne forsitan ardens
Nunc etiam gemini sceleris sibi conscius in se
Consulat asperius quicquā: pro tēpore blandis
Mitigat alloquijs, castigatumq; modeste
Temperat, & curis capit exonerare malignis.
Proxima sic dubij medicus discrimina morbi
Agnoscens, aegrum placido sermone moratur
Ac monet, et propriq immemorē uelit esse pericli
Altera nox fessum curis, uigilūmq; sopore
Reddidit amore. iam lucifer astra premebat
Candida, iamq; dies pelago ueniebat ab Indo:

Iam uolucrum dulces nullo sine fine querelae
Auditi, & nocturna silentia rumpere Progne
Surgit & effusas iusso praecone cateruas,
Congregat, ac media sublimis ab agmine fatur
Romani proceres, felicia castra secuti
Victores quos hesperiae tot pressa per annos
Terra tulit, quos innumeris nunc Africa sentit
Cladibus extremis iam iam sensura ruinis
Intentas adhibete aures, & corda precanti
Prona duci, me uera quidem, et cōperta profari
Testis ab excelso prospectans Iuppiter esto:
Gloria tam longi nunquā mihi nanc laboris
Causa nec imperij fuerit damnosa libido
Sed patriae praegrandis amor qui nostra uadosis
Syrtibus, Oceanoq; aeternas castra frementi
Hoc Duce Ripheas nudus transire per Alpes
Non uerear gelidū cum bruma reduxerit annū
Aestibus medio armatus, nec in ore leonis
Aethiopum penetrare latus siluentiaq; arua:
Nam mihi uel dubij certa est uictrixia Martis
Vel mors laeta quidem, patriae mea uita salusq;
Non mihi debetur, pia debita perdere soluens
Nil uidear, nunc ista tamen quo tendere pergā
Expediam breuibus, uos me per cuncta secuti
Aspera

Aspere, supremo mentes aptare labori
Finis adest, famamq; decus mihi moenia circum
Cingere propositũ, & saeuae Carthaginis urbẽ
Aut redit his, cui cũcta ani sua uulnera seruat.
Perfida gens nostrae tantum aduersata saluti.
Tam laeto interrupta quies, nobisq; perennis
Fama uenit. belli fato quaerenda supremi
Aut manet, & nostram cunctatio sola fatetur
Indefensa mihi tellus dabis impia dignum
Supplicium & caesos purgabis sanguine ciues.
Roma'ne Barbaricis pedibus calcanda fuerant
Itala? nobis animos tam iusta negabit
Vita, quin etiã quod uel meminisse molestũ est
Moenia nostrae urbis, capitoliaq; alta minaci
Cominus ille fremens uix lumine uiderit uno
Nos muros spectare suos quae causa uetabit?
Non mihi si campis ueniat Mars ille secundus
Poenorum armatus, stygiaq; reuersus ab unda
Quatuor atq; truces quos pauit in arma leones
Alterno cingat latus ordine pectora contra
Ferre reformidem. sic me spectata Quirites
Vestra monet uirtus. At nũc pater inclytus ipse
Occubat infernis, maiorumq; oĩs ad unũ (Chris
Turba redit laetus iugulos sic ensis in illos

Fulminet, iste autem per secula tanta superstes
Quid nisi serus honos & nostrae gloria dextrae
Sic auxisse diu finis sibi fructus honesti (est
Haec tandem feriere manu, licet aspera iactes
Praelia, & aduersa Romanos cuspide fixes:
Gloria prima tamen mortis tibi cognitus autor
Scipio, et i tumuli scribēdū hoc marmore nomē,
Nunc agite egregijs animos praeparate triūphis
Vltores patriae, tuq; o decore inclyte Regum

Laus & munera Masinissae regia

Masinissa ingens, quem nec turbata fatigant
Aequora, nec toto descendens Iuppiter igne,
Non ferus infesto cōcurrens numine Mauors,
Accede, & nostris animum sermonibus offer.
Magna tibi hoc bello uirtus, multusq; Deorum
Est fauor, agnosco, nunc urbis munera nostrae
Munera pro meritis fateor tibi parua, sed autem
Maiorū mihi crede damus, uiden' ecce frementē
Cornipedem, laetū phaleris, auroq; superbum?
Nescit ut esse loco? fulgentes respice currus.
Caetera cum etiam quae circumferre triumphis
Romani sueuere duces, ut iaspide crebra
Texta corona micet, rutilo riget integer auro.
En crater quantoq; manum grauis implicet orbe
En habitus sacros quo nil conspectius urbe

Nouerit,

Noveris, ipse animis pridem Romana quid esset
Virtus mortales inter te nosse fateris
Quod nescire potes, nulli tam clara solemus
Externo praestare viro, tibi nostra sed uni
Arma, habenam, titulos nomenq; decusq; liberti
Mente damus, te participem sociumq; licebit
Esse triumphorum, nobis quos nostra pararit
Fortuna in medio sedes tibi certa Senatus
Semper erit nostro, civis monumenta tenebis
Omnia Romulei, stabilem sociumq; & amicum
Te salutamus Regem, tum optime Laeli
Hanc auro gemmisq; gravem gestare coronam
Dignus habe, captosq; trahēs, primūq; Syphacē.
Maturabis iter, pelago stat classis aperto,
Et placitum spirante fretū substernitur Austro.
At vos ô socij certaminis atq; laborum
Emeritas laudes, & praemia digna feretis
Cum nos laurigero capitolia celsa prementes
Laeta videns curru, cum circumfusa faventum
Milia victorū plausum fremitumq; vocesq;
Maxima sepremo spectabit vertice Romae:
Quae mihi fata diē nunquā mentita propinquū
Promittunt. Sic fatus erat, iamq; undiq; magnus
Consurgens laetusq; fremitus pulsabat olympum

Ante omnes meritas grates expendere certant
Rex, Leliusq; Duci; spesq; ingens addita Regi
Abstulit antiquas, aliumq; in uiscera curam
Iecit, ut regni posset protendere fines
Pauperis, hostilesq; suis adiungere terras.
Quod sperare quidem fors illius atq; potentis
Scipiadae promissa dabant. Ceu retibus anceps
Aspiciens uolucrem subito discedere paruam
Conqueritur, mouet exigui spes perdita lucri
Maior inopina mox & generosior ales
Parte poli tensis se forsitan aduolet alis
Erigitur, recipitq; animos, spemq; ampla futuri,
Praeteriti meminisse uetat: sic prima secundae
Cura parum solido sub pectore cessit amantis
Victor amoris amorq; libidine uicta libido est.
Proxima nox alia transiuit imagine somni
Non habitus non incessus, non uultus amicae
Ante oculos, non uox iterum exaudita gementis.
At solium, atq; urbes, ac fortibus oppida muris
Fluminaq; & montes lati confinia regni
Iam rubicundo uagos eoo litore currus
Aptabat uentura dies, auroraq; noctis
Candida pellebat tenebras, cũ buccina classem
Excitat, & uento tendantur uela secundo.

Littore

Littore iam toto stabat Romana iuventus:
Digressu visura suos hic verba parenti,
Hic fratri perferre iubet, iubet ille sorori,
Hic socijs, multumq; rogat: confusus in altum
Clamor it, & moestae resonant per inania voces.
Laelius in medio conspectus amice salutat
Atq; ornatum Ducibus cõmendat carbasa ventis
Atq; alacres laeto respondent murmure nautae:
At moestus mediâq; Syphax de puppe reflectẽs
Lumina, supremum patriam visura, locosq;
In quibus altus erat, tacitus lachrymasq; movebat
Postquã claustra dolor, vocisq; repagula servẽs
Exicit, talem diffundit ad astra querelam:
Heu tellus adversa Deis, heu sydere tristi
Pressa diu tellus, quam nostris intulit arvis
Foemina Sidonio fugiens a littore pestem.
Pectoribus nostris amentis quos intulit illa
Exul, inops mulier, moriens atq; ista recenti
Vulnere, nempe avidos bellorũ & sanguinis acri
Tutius ut fuerat regnum tenuisse uti suum
Et pacem servasse suam, lato aequore graves
Discrevit natura duces, adversaq; fixit
Littora, nos mortem medijs quaesivimus undis
Quod visum est nostris clementia tẽpore dãnis

Expeditio & digressio Romanorum

Et vento pelagoq; manus inferre tumenti
Sat nostro praecisa nocens à corpore tellus
Hyspana, & calidis fumans Trinacria venis
Quid tibi mane nobisq; fuit Sardinie flatu
Pestiferu pestifero, melius latuisse maritis
Aeternum potuisset aquis quo signa furentes
Pertulimus, puduit spatio requiescere tanto
Hei mihi non aliter sic te pulcherrima cernam
Africa, nec patrij tangent haec lumina colles
Littus ad inuisum ferimur, locus ille sepulchri
Quis patet? extremis geminum sub finibus orbis
Mala terra teget, medijs ac inter procellis
Irrequieta fuit, sic tristes litia Parcae
Distribuere mihi, sic Dij statuere superni
Hi tibi qui uires, animumq; dedere superbum,
Omnia miscentē, meritas dent soluere poenas:
Hannibal ingentis quoniam mihi causa ruinae es
Et patriae natus miserae, tu causa supremi
Prima mali, patrias animam iuratus ad aras
Fulmine flagrasses merito, proh Iuppiter ille
Ille tibi feriendus erat, nam uindice flamma
Quid iuuat innocuas quercus & saxa ferire
Heu puer infelix patriae, cunctisq;, tibiq;:
Tuq; deis inuise parens qui dare talisti

Semina

Semina bellorũ, natis caruisse nefandis
Quanto erat utilius, gemitur sed tristis ad umbras
Iussit, tantos uetitus spectare furores.
Non licuit cupidae mundi saturare cruore
Lumina, non gladios, et post scelerata propago
Hanc fodit, ferro in ferias missura parenti.
Tu certe iam digna luis, sed pessime rerum
Quas poenas mihi nate dabis, qui stagna lacusq́;
Qui fretaq; fluuios, qui terras sanguine turpes.
Forte ego praemonear, tua nec sinat ultima praesẽs
Cernere supplicia, at manes penetrare uidebo
Agmine caesorũ, & furiarum turbine septum.
At coniunx infida uirum quae linquere frustra
Niteris, & nostris insultes cladibus, imos
Ad manes iniusta premis, solamq; uidere
Te potero, et uultus iterum spectare pudendos.
Littore nam patrio, nisi me mea lumina fallant
Immemor ille tui turpissimus errat adulter.
Dixit: et in gremiũ lachrymantis condidit ora.
Illum non scopuli, non horrifer Eurus ab antro
Terruit Aeolio, non monstra natantia ponto
Deuotum, mortisq; auidum, gelidumq; cadauer
Littoribus Libycis transuerso turbine reddi
Optantem tacitũ, tempestatesq; uocantem

Inuidus haud aliter tenuis regnator agelli
Anxius cui messis periit spes, optat iniquam
Ver aliis, imbresq; feros, & grandine mixtos
Arboribus fragilibusq; graues incūbere uentos.
Interea Scipio curarum parte leuatus
Carpit iter, tumulumq; habili munimine cingit
Quem fenestra uocāt, turresq; ibi subrigit altas,
Montis praecipiti circumdans ligna uallo.
Iamq; in conspectu Carthaginis ampla repentè
Castra locat, latè fugientibus arua colonis
Vastantur, trepidant subita formidine ciues
Obsessi, solamq; aiunt superesse salutis
Absentem reuocare Ducem, clamare fatentur.
Legatos igitur raptim qui publica fanda
Fata ferant mittunt, reuocetq; ad praelia tandem
Vltima, & extremos patriae sub morte dolores.
Ast alij Ligurum uallem properante iubentur
Classe uehi, atq; illis Magonem auertere terris
Ni redeant, patriae summas instare ruinas.
Ille quidem quamuis animū grauis ira cruentū
Angeret, aduerso quoniam tamen aspera Marte
Vulnera passus erat, metuens inimica supremi
Arma mali, statuit patriae parere uocanti.
Interea blandis tererent qui tempora uerbis,

Terdenos

Ter denos Oratores in castra senatus
Pœnorum ex omni lectos ac facta loquentes
Romano misere Duci, quorum unus ab alto
Pectore suspirans, lachrymis sic incipit ortis:
Summe Ducum, cui cuncta parē per secula nullū
Mundus habet, primo numerās ab origine retro
Visceribus patrijs quæ publica uulnera sæuæ
Pœnorum fecere manus rabiesq; nocentum
Aspice placatos tandem, & miserere precamur
Afflictis, liceat per te sperare salutem,
Quam ciues rapuere feri. si parcere pulchra est
Victo, si imperium nobis auxisse receptis
Romanū, quàm nostrā urbem extinxisse repulsis
Vtilius, si auctores meminisse uetustæ
Præstat amicitiæ, quam nos præsentia tantum
Atq; iras pensare nouas ignoscite uictis,
Parcite supplicibus, rebus succurrite nostris:
Occidimus, præstate manus, hostemq; iacentem
Erigite, & nostro sic insultate pudori.
Optima uincendi species quando hostis amicus
Fit meritis. sed præterito speciosa proferri:
Nomen amicitiæ quoniam fortuna silere
Nostra iubet, satis est miseros optasse salutem
Et ueniam petijsse reos. per sacra tonantis,

Carthaginen-
ses omnes
supplices, sed
ficte

Per

Per uestros Romane Deos, ignosce paratis
Supplicium poenamq; pati, non nostra negamus
Crimina, sed uerũ liceat Dux sancte fateri
Te coram nostro uiolentius prosuit auctor
Hannibal errori, nostraeq; cupidine summi
Imperij petijt furias, & uelle coegit
Quod sero nũc nolle dolet. uerũ ille necesse est
Vt pereat, scelerũq; ruat cum pondere tandem
Sic illum sua fata uocant, at nostra benignus
Respice, si ciuem crudelem sensimus hostem.
Tu ciuis pius esse uelis, qui diceris hostis.
Dixit: & ante pedes iacuit uictoris. at ille

Scipio Carthaginensibus

Exigit, & uultu respondet pauca seuero:
Non pacis tractator ego, sed uictor & ultor
Sum scelerũ, Libycas merenti trãsmissus in oras
Quam mihi spem fortuna ferat, uictoria quã sit
Prona mihi notũ est, sed me tamen ultima uestri
Fata mouent, animũ nequeo posuisse benignum
Mundus ut agnoscat, sic nos pia bella mouere
Vt nostro sit pacis amor sub pectore semper.
Parcimus indignis. has pacis figite leges
Mentibus, & seruare fidem condiscite tantis
Cladibus edocti, superosq; & sancta uereri
Foedera; bis denas non ultra littore naues

In pa

Leges pacis

In patrios servare usus: non sella movendi
Ius nobis, populi iniussu. Sint praelia nostri
Arbitrij, vestro tellus Hyspana subesse
Desinat imperio, vestris nec quaerat ab armis
Insula nulla freto quod nos interiacet & vos.
Nos procul à Libyco iuvat sibi libere marte
Vincula captivis turpesq; auferre cathenas
Victorū pedibus, sint nobis transfuge nullus
Nullus et Italia Poenorum exercitus ultra
Permaneat, vestrosq; duces remeare iubete.
Sicq; trium spacio pax consultando dierum
Quos damus accepta est, legatos mittite Romā
Sanciant hunc populus pacem iubeatq; senatus:
Si minus, at saltem paucis siluisse diebus
Tres liceat noctes per me duxisse quietas.
Dixit: ad haec Ceterus pro tot legionibus addit
Ingentes cumulos, atq; aeris grande tributum.
Illi autem velati pacis iam nulla molestae
Conditio foret ac fractis spes nulla sub armis
Omnia suscipiunt laeti, populoq; referunt,
Isq; fremens ficto confirmat pectore pacem:
Haud secus ancipiti periturus nauta mortem
Tempestate timens ubi iam spes nulla relicta est
Vota deis cumulat pelagi, tremulaq; tumentem
Neptunum

Neptunum ter voce ciet, Tethydáq; marinũ
Numen, & iratum compellat Nerea ponto
Dona dabit templis, omnem feret ille laborem;
Si redeat tranquilla dies, portusq; uideri
Cominus incipiat. sensim mens perfida tanto
Atq; inconsulti subeant obliuia uoti.
Sic suadente metu deludunt tempora Poeni,
Pollicitos redeat donec ferus Hannibal absens,
Illum tunc uario curarum turbine fessum,
Vltima Italiae Brutiorum in monte tenebat
Angulus, & laudes fortunae, et monstra nocentū.
Hunc adeunt iussi, fandiq; peritior unus
Sic ait: ô Lybici decus, & spes ultima mundi:
O patriae iam sola salus, miserere tuorum,
Quos fera terribili uexat fortuna tumultu.
Prospice pendentem mutata fronte ruinam
Fatorum.
Iam tua suppositis arderent moenia flammis,
Ni procul absentis prodesset ciuibus ingens
Fama tui. uereorq; miser, ne dum aequore lato
Haec ferimur, patrijs errent incendia tectis.
Namq; sub extremum, subitoq; minantia casus
Liguribus, imperio atq; urbi succurre trementi.
Quae reuocat, fidiq; sibi trans aequora nomen
Inuocat

Inuocat ore pio, tu uel te redde precanti,
Vel caussam te te nostrae fateare ruinae.
Iamq; suis Lybicis (nisi me praesagia fallunt)
Litoribus reducē frater super aequora classem
Alligat, et frustra. fratrem modo turba, paterq;
Manibus aethereas rediens inuictus ad auras
Auxilium ferat afflictis. non ira Deorum
Tam leuis aut talis: nunc stamina pollice durae
Parcarum nunc nostra manus, tibi credita soli
Vita, salus, decus, & miseri sunt omnia regni.
Dixit: et iniectae lachrymās dedit oscula dextrae.
Ille perorantem querulo cum murmure semper
Audierat, frendensq; manus compresserat. & se
Torserat: haud aliter quam carmina noxia serpens,
Et magicum murmur cursumq; uetantia uerba
Quando audit, rauco uiolentus sibilat ore,
Et sese in nodos sinuoso corpore uersat.
Saepe manu frontem percusserat, udaq; caelo
Saepe supercilia extulerat, saepe agmina rerum
Conscia tam multarū oculo conspexerat atro.
Tandem moestus ait: fatum Carthaginis olim
Agnosci generisq; mei, fraternaq; cornix
Admonuit, quid fera mihi fortuna parasset.
Nūc tamen ante oculos iā fata nouissima uestrae
Urbis

Vrbis & obscœnas uideor spectare ruinas.
Heu mihi, Carthago, dulcis Carthago: q̃s & te
Et me, & tot nostros læta de gente triumphos
Perdidit: ac tacitè multos iam senseram hostes
Non reuocare fuit quotiens stipendia miles
Est ausũ, bello exhaustas quotiensq; cohortes
Impleri. At odium nunc emicat, atq; in aperto
Res agitur. retrahunt, & me parere necesse est.
Parebo, inuitus sibi non hinc arroget hostis
Externus, non me totiens pessundata uicit
Romæ, nec Ausoniis conspirans robore tellus
Me ciues uicere mei, liuorq; meorum
Inuida atq; dolus pellunt, non martia uirtus
Nec modò inhonestæ poterit tam maximus ille
Insultare fugæ Scipio: quàm perfidus Hanno
Consiliumq; sequens quem plebs cæca senatus
Ille meas inuisus opes, famamq; domumq;
Vertere non aliter poterat, q̃ publica nostris
Damna simul miscens populi me mole ruentis
Opprimeret atq; una conuolueret cuncta ruina
Hostis Pœnorum & Romani sanguinis altor.
Talia fremebat rabidus, nimioq; dolore
Insanans: ceu læsus aper cui spumea mento
Fex rigat, et duro horrentes stant tergore setæ.

Italiæ

Italiae procul extremo sedet inclyta quondam
Urbs Crotho pauper, claro cognomine portus
Matutina uidens redeuntis lumina Phoebi.
Picturis hic egregijs distincta templa
Iunonis fuerant, Graia quae nobilis arte
Zeusis adornarat nimium, dederatq; per orbem
Relligione coli nitidos. hic quinq; seuerae
Stabat imago Deae nudasq; imitata puellas.
Et formae decerptus honos, quē corpore in alto
Se reperire simul quia desperauerat autor,
Abstulit à multis, specieq; redegit in unam.
Hoc instructa fugae iam praedē, atq; abducta portu
Punica classis erat: quoniam uariantia fata
Militiae, tantas fortunarumq; magister
Viderat ante diu, steteratq; paratus ad omnes
Euentus: igitur raptis legionibus huc se
Contulit iratus mundo, superisq; sibiq;.
Italico nec adhuc mens exsaciata cruore
Saeua uiri ad manes suprema piacula mittit.
Heu miserāda acies, miserorū et magna uirorū,
Quò tua te fortuna tulit, formidine postquam
Frustra animos tentasse uidet, se castra cruenta
Forte sequi, et pfugā uellēt cōscēdere classem:
Saeuus inhumana confestim excanduit ira

Longaeuumq; senum, teneră iuuenumq; cateruă
Tale nihil meritã, nudã fragilemq; & inermem
Quae pellente metu templis successerat aris,
Obtruncat. calido cõplentur sanguine templa,
Et fremitu tectũ omne sonat. sic ille prophanus
Contaminatq; sacros postes, iurandaq; Poenis
Iunonis simulachra suae, multasq; Deorum
Terrificos, gemitu ingẽti domus ampla remugit
Haec sacra contemnens diis persoluisse maritus
Dux ferus, & coeli contemptor maximus alti
Conscendit puppim uictor, funemq; cruentum
Soluit, & Italiae flens dulcia deserit arua
Quã tacitus lachrymansq; retrõ multũq; diuq;
Prospiciens pelago ex alto, quatiensq; minantis
More caput, frontemq; plicis maeroribus implẽs
Murmure terribili sic tandem turbidus inquit.

Hannibal ingens infortunium Romae & Italiae

Italiae Italiae, & rerum caput aspera Roma
Quae nunc uos nostris facilis fortuna repente
Faucibus eripuit, tu quisquis es ille Deorum
Maxime, et in nostros nimis importune labores
Quid mihi parta diu momento temporis aufert
Iuppiter Ausonij defensor perfide mundi?
Quis tibi nostra dedit tot clara decora sub uno
Vertere posse die? cur non Cannensia mecum

Praelia

Prelia tentabat, si tanta libido nocendi est?
Venisset mecum medijs tunc obuius armis,
Armassetq; suas se fulmine dextra tonantis
Mulciber Aethnaea calibem fornace recoctam
Cuspide densasses in uulnera nostra trisulca.
Hinc succincta Ioui clipeum sua nata dedisset,
Palladiumq; pater texisset gorgone pectus.
Atq; utrunq; latus stipassent numina Deorum
Numina: torsisset medio Mars puluere currum
Manib⁹ ipse grauē uexasses Phoebe pharetrā:
Monstrificoq; gerens aduersa per agmina robur
Alcides genitorem armis curasset in illis.
Vicisset fortuna Deos ibi nostra, Iouemq;.
O mihi chare comes, consultor fide Bomilcar
Cannensi cur sancta die tua iussa reliqui,
Cur mihi non animi durato utrinq; labores
Tantum animi fuerit, quantū inmortalibus armis
Scipiadae fuit indomito, qui morte sub ipsa
Audeat Italiae nostros inuadere muros.
Victor ego extimui arctas irrumpere portas.
Quid uetuit Romam raptim petijsse cruento
Agmine? quis pactam potuit mihi tollere coenā?
Iuppiter ipse, doleo, non ui, qui nostra futuri
Pectora caeca tulit? quid si tunc illa remota

Tempora fatorum licuisset cernere nube:
Non quicquid caelo, & pelago, terraeq; Deorū,
Nō genus omne hominū, nostros avertere cursꝰ
Hinc poterat, spes nostra quidē & fiducia tanta
Muris Roma fuit: ubi nunc discrimine in illo
Nil acies, nil arma ubi: nil moenia vel arx,
Sed nostrae valuere morae: proh sanguine quātis
Vndassent maria, & Thyrreni littoris aestus. — *Minae Hannibalis*
Quae Tybris rutilo trusisset gurgite in altum
Corpora, quae currꝰ, quae nobilis arma Senatꝰ
Aurea, quae flammis ultricibus obruta tecta
Spectassem, vulgiq; una sub strage cadentis
Mille quot, specula longē metuendus ab alta
Quas voces, quos accētus, quae murmura plebē
Auribus audissem lyrici mihi carminis instar:
Gloriatur Hannibal de rebus suis gestis — Nec tamen armorum, coepti nec poenitet, urbis
Moenia conspexi armatus, latebrisq; coegi
Tot claros latitare Duces: iam nempe notare
Fulminibus nimbisq; suam tunc Iuppiter iram
Si mens sana foret poteram: quid mixta colore
Flumina sanguineo referam, tēpusq; sub unum
Ticinumq; vadis tepidum, Trebiamq; rubentem
Montibus adversis genitos: tractumq; viarum
Contactos testes nostrarum in secula rerum.

Quos

Quos padus Adriacũ descẽdẽs trahit in aequor
Quid Trasimeni memorẽ sub gurgite Lascas?
Sanguine purpurescunt Italo, satis ampla relatu
Gesta meis. Ausonijs annalibus Hannibal ingẽs
Nomen erit, Latijsq; nunquam delebile fastis
Hannibal exiguo restabat summa labore
Fama, sed inuidit patriae Dux maximus Hanno: *Hanno*
Inuidere dei fortes. Sic tristis abibat *Discessus*
Hannibal, & quarto linquebat littora lustro *Hannibalis*
Italiae possessa gemens. nec tristior unquam *ab Italia*
Vel patriam quisquã, uel dulces liquit amicos:
Quam patriam petit ille suam. sibi nempe uideri
Exul ab hostili iussus regione reuerti.
Moestior has inter curas, seraq; querelas
Subtrahitur sensim terris. Iamq; aequore currus *Occasus*
Phoebus anhelantes radians condebat Hibero. *Solis*
Inde uiae spacium, noxq; addita litoris omnem
Abstulit aspectum, tum Dux concussa quieti
Membra dedit dubiae, certãq; obuersus ad arctõ *Nauigatio*
Classis agens cursus, & sydera nota magister *Hannibalis*
Sollicitat nautas, quibus est custodia puppis:
Magnetis, ferriq; uices spectare sequacis,
Et simul insomnem studio traducere noctem.
Littora classis regis linquunt famosa procellis.

Atq; altum tenuisse iuvat, tum lintea prosper
Fert Aquilo & flatu pellit distenta secundo.
Ortus Solis Vix dum pulchra dies pelago surgebat, & astra
Vndiq; vicinum fugiebant languida solem.
Cum dextra Italiae transmisso pollice plantae
Hic ubi rauca artant iterum concurrere colles
Aequore disiectos, procul exaudita pavorem
Scylla rapax navis, atq; irrequieta Carybdis
Iactant ancipitem: sed conscia turba pericli
Laeva secant maria, et Phoebi flectitur ad ortus.
Aethna Iam prope conspicitur famosi verticis Aethna
Sulphureis intexta vadis, olimq; Cyclopum
Terra ferax, at nunc crudelibus domus apta Tyran
Iam Siracusanus famoso littore portus (nis
Apparet, sulcantq; fretum, quo bella gerentes
Tam longe a patria furijs urgentibus olim
Argolicae periere rates: Dux ipse coactus
Moenia prospectans casum tristem recentem
Marcelli meminisse sui, cui victa triumphum
Illa dedere prius, diro quem proditus astu
Oppeteret. surgunt longe convexa Pachini
Quae dum pulsa legit ventis & remige classis
Solq; diesq; ruunt, atramq; sic fata iubebant
Nocte secant fluctus medios, ac littora linquunt

Trinacriae

Trinacriae pelagique via breviore ferantur.
Lenta per ambiguam fulgebat Cynthia noctem,
Et nitens radiabat aquis. Dux pervigil alta
Puppe sedens, medios casus venturaque versat
Praelia, et eventus dubios, finemque laborum.
Talia volventem de circumstantibus unus
Compellit: si digna peto Dux maxime nobis
Exoptate diu, quae sit sententia rerum (tem.
Nunc animo tibi nosse velim, ne sperne precan
Legatus tibi sum patriae transmissus ab ipsa
Atque urbis pars una meae, te fessa manumque
Expectat reditum, nunquid cum littora tanges
Punica, confestim patulo confligere campo,
Atque manus conferre voles, an moenia primum
Intrabis patriae, spes erecturus in arma.
An alia fortasse via meliora tueri
Consilia apparent, quem nostro fata labori
Impositura modum rerum: quaerenti asspere fatum.
Ille autem: quis certa Deus sub turbine tanto
Consilia expediat? quis det meliora tenere?
Ibimus in patriam, quoniam sic imperat Hanno.
Forsitan et dulces muros prius ipse subibo,
Qui in fatum tentare velim, viresque virorum
Spesque animosque prius: vultusque et ora videbo:

Hannibal re-
uocatur in pa-
triam

Sin autem medijs inuectus Romanus in aruis
Occurrat, pugnare mihi sententia fixa est,
Atq; omnem potius successum sponte subire,
Quem Deus & fortuna dabūt. hic turbidus ille
Conticuit, senior iuxta cui flectere clauum
Ars erat, annosam tollens ad sydera frontem,
Mox freta lata tacēs, nunc o te Iuppiter inquit,
Neptunumq; patrē, atq; omnia numina supplex
Deprecor, infandas Lybiæ prohibete ruinas:
Atq; omen prohibete malū. mihi multa uidere
Vita dedit longos huc continuata per annos.
Nūc tremor inuadit mentē, timidumq; senectus
Efficit: heu quanto stetimus discrimine contra
Hostiles acies, tunc cum Romana parentū (ple
Castra pererrabāt Lybiam, & Carthaginis al
Mœnia pulsabant, tum Dux erat optimus illis
Regulus, eximio cui sic fortuna fauore
Blanda uidebatur, nihil ut sperare liceret
Afflictis. quantum tandem dat Bagrada facti
Testis adhuc, quantum frustra serpentis amicæ
Sensimus auxilium: longis namq; illa sagittis
Obruitur transfixa fera, & sub grandine multa
Telorum compressa perit: uix iugera campi
Quattuor excipiunt immani mole iacentem.

Vix

Vix tandem tot victa malis fortuna remotos
Opportuna quidem non dignis misit ab orbe
Auxilia, ipsa ducem fida Lacedaemone missis
Graecia. magnificos videor mihi cernere vultus
Xantippi, moresq; graves, liberaq; verba:
Te quotiẽs Hannibal video, quotiẽsq; loquentem
Audio, tu vix dum in lucem tunc editus infans.
Sed quid cuncta sequor? victores vincere nobis
Contigit arte Ducis, fusa Romanaq; castra,
Romanaeq; acies, Romanaq; signa Ducemq;
Fudimus, & nostris subijt Dux ipse cathenas.
Hei mihi quid referã? quid me meminisse coëgit
Hãnibal hoc pelagus? namq; hic nisi noctis opa
Iudicijs fallor, Xantippum saeva sub undis (cae
Et redeuntem in patriam mentita, & perfida classis
Demersit. videor corpus spectare natantis
Aequore tam vasto, et vix brachia fessa movẽtis.
Dij quae monstra boni, quae mens ingrata nocentũ
Quid voluere sibi? soli qui causa salutis (tum.
His fuerat, tali amantes absumere morte.
Remigis implebant partes, illumq; cadentem
Et vidi, & dolui, & praesaga tristia finxi.
Ipse mihi vereor summam narrare dolorem
Qui sequitur, sed digna fuit vindicta Deorum.

Xantippi interitus, & fid [illegible] in

Horridi naufragij descriptio

Hæc equidem paucos post annos fortè tenebat
Impia classis iter, nec longe à finibus istis
Incidit in classem Latiã, nempe ipse tremendam
Nostrorum stragem, totoq; incendia ponto,
Et uolitare trabes, & mixta cadauera uiuis
Corporibus, circumq; atro freta tincta cruore:
Et fractas puppes, remosq;, & sparsa per undas
Carbasa, naufragiũ horrendũ, fractosq; rudentes:
Vulnera crebra uirũ, mortesq;, & in æquore lassũ
Confusum, tristesq; sonos, trepidumq; tumultũ
Prælia tartareis, Hereboq; simillima uidi.
Dij mihi non aliter fauerũt, nisi semper ab undis
Donec fœda fuit strages, fera bella cientem
Xantippum releuare oculos, atq; ora uidebam:
Subdentemq; faces ratibus, flãmasq; per æquor
Fundentem, & cunio gladio, ac tela pluentem.
Nec prius ex oculis abijt, quam classis in omne
Dissiluit pelagus, Siculis quod littoribus omnem,
Sardiniæq; latus medijs discriminat undis.
Libertas equidem Xantippo uindice nobis
Tunc perijt, tandemq; precor trux ira quiescat.
Molliat ille animos, sat satis ultio tanta
Vna sit offensæ, sed nunc antiqua recorder:
Nam locus admonuit, scelus & uindictaq; isto

Contigit

Contigit in pelago. Sic quæsitus, uenitur inde
Ad leuã, medioq; retro procul æquore malta
Ante se ad dextram Lilibeia litora seruant:
Occultantq; sinu Phrigij monumenta sepulchri.
Sic longam alterno noctem sermone leuabant,
Et ueterum memores iam tunc uentura timebãt
Anxia, cum tenui succumbunt pectora somno.
Et nouus eoo consurgens Eurus ab axe,
Lintea complebat facili crepitantia pulsu.
Lelius hæc inter perducto Rege reuertens
Accelerabat iter: namq; illum chara trahebant
Iussa Ducis, profugusq; hostis, multumq; timebat,
Ne sine se fortasse dies foret ultima belli
Expectata sibi semper, cum fama repentè
Incidit hostiles pacem ueniamq; precantes
Assore legatos, igitur reuocante Senatu
Lelius ipse domum repetit, sic dulcia charæ
Limina cum peteret nutritis male sæuus amicæ
Si pater aut genitrix retrahant, uestigia flectit
Lenta dolens, pectusq; timẽs amittere noctem.
Fuluius expositos Baiano in litore Romam
Perducit, comitem quem dederat ipse profectis
Scipio, sed muros uetitis intrare. uetusto
Concilium de more datur, stat proxima portis
Bellonæ

Bellonæ sacrata domus, quo tota Senatus
Turba uerēda coit: simul & quos miserat hostis
Conueniunt. hi multa palam quia falsa citatis
Asseruere Deis. ira grauiore Senatus
Accendere animos, pacemq; & fœdus amicam
Poscentes, meruere odium. uiolata negare
Publica pacta quidem, causamq; inferre malorū
Hannibali, cunctosq; alios absoluere culpa.
Cœpit ad hæc uariū murmur, tum concitus unꝰ
Ex patribus, quoniam pacem petijstis amicam,
Dicite ait, fuerint quæ fœdera pacis:
Omnibus ætatis clipeus fuit, ille senectæ
Si iuuenes, neq; tot retro meminisse per annos
Punica sic patuit fraus, & frustrantia tempus
Verba, parant lauare patres, excedere templo
Iussi abeunt. In tres scissa est sententia partes.
Principibus quæ uisa fuit, quarum una reuersis
Consulibus, nam forte aberāt: quæ summa priūs
Responsi seruabat onus dignamq; mouebat
Maiestate Deum lætam, Liuiusq; mouendi
Autor erat reditus, at contra intacta Metellus
Fœdera Romano fuerat qui causa petendi
Cuncta referre Duci, nosse quiq; omnia solus.
Illa sed asperior sententia uisa Leuini

Opinio.

Optime. quae maris pellendos censuit hostes

Exploratores.

Sic sine pace retro redeunt, sine foedere rapti,
Et sine responso, custodia litus ad usque
Mittitur Ausoniæ, ne quoquam flectere cursum,
Nec fraudis moliri aliquid per Punica possint
Ingenia atq; artes non exercere paternas.
Fabius ipse etiam Leliusq; in castra iubentur
Hæc patriæ mandata Duci non lenta referre.
Pergat quae cœpit, primordiaq; alta sequatur,
Fortunamq; Deosq; suos, neu pacis in umbra
Desistat, cœptumue sinat lentescere bellum.
Fecerat interea pacis spes blanda sequestre
Ut terris securus iter, pelagoq; uiator
Carperet, intrepidiq; errarent æquore nautæ.
Hac spe igitur Romana ingens e littore classis
Arma ferens, homines uectatq; cibaria castris
Solverat, & gemino sulcabat cærula cursu.
Namq; alias celeris puppes aquilone secundo
Flatibus: aduersis alias Zalibeias onustas
Miserat, has pelago tempestas corripit alto
Dispergitq; uagas, scopulisq; allidit, & undis
Pars pelago submersa perit, pars litus iniquum
Victa petit, secura hominũ mercatumq; procellæ

Omnia

Omnia tunc poterat celso de vertice Byrsae
Cernere fidefragũ, et promptũ ad praelia vulgus.
Ergo coitur subitus per moenia lata tumultus.
Inq; forum coeunt. pauci quibus esset honesti
Cura fidesq;, opibus potior, potiorq; rapinis
Pactorum & totiens vani precibusq; petitae
Pacis ab Italia vulgus meminisse iubebant.
Ast odiis alij, caecaq; cupidine praedae
Flagrãtes, raptim arma fremunt, interq; tumultũ
(Ut solet in multis) melior sententia victa est.
Conscendunt avidi naves, Gisgonius illis
Hasdrubal eligitur sceleris: Dux isq; repente
Egreditur portu, sparsasq; per aequora puppes
Desertasq; fuga nautarum invadit, et ille
Fluctibus hinc illinc inopinis fraudibus hostis,
Vincuntur facile, paucas maris abstulit aestus
Demersitq; alias: plures rapuere nefandi
Praedones. medias Octavius ipse procellas
Dux fecit classis ter denis puppibus, ac se
Remige defesso sub tuto condidit antro
Montis Apollinei vento iactatus & aestu.
Scipio tam foeda concussus imagine fraudis.
Quãquã omnes fortuna dabat, animusq; laborẽ
Contemptrix, nocuit iustis tamen ille querelis
Tres

Tres Oratores oneratos mittit in urbem
Impetus hos uulgi feras excipit, atq; circum
Tempestas lapidũ exoritur, fremit impia turba
Iurataq; manus, & ni reuerentia sancti
Forte Magistratus interuenisset, in illo
Iura die humani generis calcata fuissent
Cæde tracti. trepidi tandẽ per iurgia et hostes,
Præsidiis falsi exiguas ad littora pauci
Vix penetrant, reperiũtq; ratem: iam rata uideri
Puppis ab incursu poterat, iam castra suorum
Cernebant, subito cum tres à littore naues
Erumpunt ex insidiis, non partibus æquis.
Pugna oritur, castris licet Romana relictis
Agmina in extremũ cedant, clamore uel armis
Succursura suis, ac quis succursus in armis
Unde aerabat iter, sed enim conspecta suorum
Signa dabant animos: tandem Romana sagittis
Hostibus uacuata ratis, conuersa maligne
Subtrahitur pugnæ uersis ad littora remis,
Ac nisu ualido terris allisa fatiscit
Ipsa quidem, sed uectores tellure petita
Exposuit, cursus, & spem frustrata sequentum.
Sic lupus inuento procul à custodibus agno
Iram, & dentes acuit, rabiemq; famemq;

Si fuga

Si fugiētē trepidam rapiat de faucibus hostem
Insequitur, morditq; avidus, & devorat aures,
Donec ad ignotas caulas & ovilia ventum est:
Tum retrahit cursum, terret locus ipse, canesq;
Latrantes, viridisq; sedens super aggere pastor.
Talia dum Poeni peragunt, non laeta ferentes
Romulea revehit legatos missus ab urbe
Laelius, & pavidos laetis succedere castris
Imperat. agnovit Scipio, nec terna sub uno
Tempore flagitia, aut triplex iniuria mitem
Excussere animum: legatos namq; benignè
Alloquitur: quamquam primū sint foedera nobis
Et superū despecta fides, iusq; omne qđ usquā ē
Non tamen a nobis modo praemia digna feretis
Perfidiae, veniet fraudes quae vindicet omnes
Una dies; nil indignum seu moribus in vos
Ipse meis faciam, seu maiestate meorum.
Nec vestram sequar ipse fidem, discedite tuti
Mitius armatos inter sub tempore belli
Romanos habui, quam nos sub pacis amictu
Vos inter.
Viribus ipse animisq; ingens in tempore bellum
Fervidus instaurat, Lybiae status ipse pavendus
Tunc erat Italiae sed iam dux iussus utrumq;

Cesserat,

Cesserat, et varia quamvis regione profectus
Augeri, et patriæ fraternas tempore eodem
Adventare acies passim iam fama ferebat:
Iamque Mago Ianuæ solvens e litore classem
Altius haud fausta pelago se saucius alto
Crediderat, patriam petiturus tramite recto
Si fortuna sinat. Sensim turgescere colles
Gaudiferi, nullique cedens his finibus ora
Incipiunt, raræque virent per litora palmæ.
Hinc Delphinus adest loco contectus aprico,
Obice qui montis violentos protinus austros
Reiicit, immotaque silens statione quiescit.
Parte alia sinuosa patent convexa Sigestri:
Hinc solis vineta oculo lustrata benigno
Et Baccho dilecta nimis, montemque rubentem
Eruga prospectant: Cornelia palmite late
Inclyta mellifluo, quib. haud collesque phalernos
Laudatamque licet Meroen cessisse pudebit
Tunc seu pigra situ, nulli seu nota Poetæ
Illa fuit tellus, iacuit sine carmine sacro.
Hac mihi nunc canenda loco. sulcantibus æquor
Insula iam Venerisque placens e litore portus
Excernitur, contraque sedet fortissimus Erix
Ausoniis Siculæ retinens cognomina ripæ

Collibus his isdem perhibent habitare Mineruam
Spernentemque patrias olei dulcedine Athenas
Exoritur Coruusque caput, tumefactaque circum
Dissiliunt maria, et saxis fremit unda nodosis
Cognitus in medio nautis dorsoque nigranti
Arduus assurgit scopulus cui proxima rupes
Candidior latè Phoebo feriente refulget.
Post in secessu curuo maris ostia macrae
Cernuntur rapidi fluuiusque palam lunae
Labitur, et placidis frangens mare fluctibus Arnus
Hunc supra et ripas tenet urbs pulcherrima Pisae
Hanc oculis digitisque notant, propiusque patescunt
Hetruriaeque latus, spatioque breuissima Gorgon
Syluaque nobilior, rigidusque Capraria saxis
Insula, tum niueo praediues marmore, retrò
Linquitur ad laeuam Gilium, uicinaque contra
Stat iuga, de gemino nomen sortita metallo.
Plumbeus hic uertex, illa est argentea rupes.
Nec procul Herculei deuexo monte recessus,
Et Thelamonis opus, nautisque infestior a quo
Paruus aquis propriis uiolenti gurgitis umbro
Dextra, sed à tergo uentosis frondea tractus
Corsica restabat: iamque hinc Sardinia longè
Telluricos aperit colles, hinc aurea Roma

Hinc

Hincq; procelloso Tybridis stāt littore fauces.
Hic postquā medio iuuenis stetit aequore Poenꝰ
Vulneris increscens dolor, & uicinia durae
Mortis agens stimulis ardentibus urget anhelū,
Ille uidens propius supremi temporis horam
Incipit: Heu qualis fortunae terminus altae est
Quam laetis mens caeca bonis, furor ecce potent
Praecipiti gaudere loco, status ille pcellis
Subiacet innumeris, & finis ad alta leuatis [stare]
Est ruere, heu tremulū magnorū culmē honorū
Spesq; hominum fallax, & inanis gloria fictis
Illita blanditijs, heu uita incerta labori
Dedita perpetuo, semperq; heu certa, nec unquā
Sat mortis praeuisa dies, heu sortis iniquae
Natus homo in terris, animalia cuncta quiescūt
Irrequietus homo, perq; omnes anxius annos.
Ad mortem festinat iter, mors optima rerum,
Tu retegis sola errores, & somnia uitae
Discutis exacte, uideo nunc quanta paraui
Ah miser incassum subij quot sponte labores
Quos licuit transire mihi, moriturus ad astra
Scādere quaerit hō, sed mors docet oīa quo sint
Nostra loco. Latio quid profuit arma potenti,
Quid tectis inferre faces? quid foedera mundi

Turbare, atq; urbes misceri tumultu!
Aurea marmoreis quid me alta palatia muris
Erexisse iuuat? postquam sic sydera laeuo
In pelago periturus eram, charissime frater.
Quanta paras animis! heu fati ignarus acerbi
Ignarusq; mei, dixit: tunc liber in auras
Spiritus egreditur, spatijs unde altior aequis
Despiceret Romam, simul et Carthaginis urbē,
Ante diem felix abiens, ne summa uideret
Excidia, & claris quod restat dedecus armis,
Fraternosq; suosq; simul, patriaeq; dolores.

AFRICAE FRANCISCI PETRARCHAE,

LIBER SEPTIMVS.

NESCIVS extincti iuuenis ferus Hannibal instans
Bellum animo, & uarios agitans sub pectore casus.
Fraternam sperabat opem, iamq; affore classem
Illius ac dulces cupidè sibi fingere uultus,
Fingere colloquia, & latijs quod pessis in armis
Audire, & proprios fratri narrare labores:
Inq; sibi oppressos ulcisci in tempore clarus,
Hannonē ante alios, acies dum mente frequēter
Illustrat.

Instruit, atq; equitum circũdat cornua, semper
Germanum armauit, primoq; in fronte locauit.
Spem quoq; nonnunquã mens immoderata uetustam
Rettulit imperij, charo tũc grandia fratri (stam
Italiæq; dedit partem, Regemq; uocauit
Atq; superuacuis ignarus pectora uentis
Inflarat curis: uolucris uelut anxia nido
Pabula dum cumulet memori torquetur amore,
Assiduoq; fremit studio, & suspenditur alis
Cum tamen interea generis spem sors maligna
Abstulerit natos atq; incunabula pastor.
Non procul Hannibalis distabat cursus ab Afro
Litore, cum iussus raptim uestigia mali
Nauta cõscendit, quam classis prenderet oram
Visurus, summoq; sedens in uertice ligni
Diruta, respondit: spectamus saxa sepulchrũ
Huc recto impellens fert uentus tramite prorã.
Tristior augurio, clamans Rex carbasa uolue
Flecte uiam, cursumq; alio melioribus inquit,
Auspicijs detorque meum. tum iussa magistri
Expediunt, ac uersa uadis ad proxima Leptis
Litora sollicito perueniunt remige classis.
Qui status interea Romanis esset in oris
Quæ fors Lybicis, quæ spes, q terrore utrinq;

Volueret alterno fluitantes turbine mentes.
Dictu difficile est, quotiens ingrata duci
Hannibalis monumenta animu cõfectaq; bella
Obuersabantur, nunc spes Romana cadebat
Victa retro, ac quotiens clari occurrebat imago
Scipiadae, florensq; uiri & spectata iuuentus,
Ac uires infracta malis spes pulchra redibat
Tunc Italis, terrorq; iterum transibat ad hostes.
Et quanquã latijs depulsum finibus acrem
Hannibalem fratremq; oculis Respublica laeta
Cerneret, est alia urgebat praecordia cura
Segnities suspecta Ducũ, quibus omne senatus
Mandarat studium, ne quo molimine possent
In Lybiam transire hostes, nec terra uel aequor
Securum praestaret iter, discrimine nullo
Nunc ambos abijsse simul, tempe una pericli
Conditio, sed campus erat discriminis alter
Collectisq; domi Poenorum uiribus ingens,
Casus et excidiũ metuendum instabat, & hora
Vltima Romani imperij, ceu corpus in omne
Si longaeua fuit scabies, abiensq; repente
Deserat extremamq; cutem partesq; patentes,
Gaudia corripiunt animum, si forsitan aeger
Sentiat abstrusum introrsus turgescere pectus.

Horrescit

Horrescit peiora timens, gestitq; priorem
Opprimere, & in regionem cordis dolet esse coactam:
Sic metus extinctus minime, licet hoste remoto
Verum alio translatus idem grauiusq; periclũ
Visceribus superesse monet, magnumq; timendi
Calcar erat Fabij grauis ut quasi semper imago,
Cui longe praesaga aeuo sapiensq; futuri
Mens fuerat, certoq; uelut prudentia uati
Ille quidem uulgo solitus praedicere semper
Si quando patriam peteret ferus Hannibal, urbi
Tunc ueros instare metus, & flebile tempus:
Non ibi ductores pauidos, Regesq; fugaces
Venturos acie aduersa, non lecta per agros
Agmina pastorũ propriẽ, uerũ arma tremendam
Latiũ Hannibalem, cuius numerare triũphos
Expleat annales, plures qui trasferit orco
Romuleo ex populo, uiduae quam liquerit urbi.
Ast utrunq; latus circum belloq; geloq;
Duratas, longoq; senum uallare cohortes. (est
Quiq; etiã maiores quibus ars celeberrima pessima
Romanos iugulare Duces, quorũ agmine fundis
Scipiadae occurrit gladijs, nil nominis illic
Maestas militare Duci, nil formae genusq;
Ebalae nil oraus, nil collegaiumq; Deorum.

Dixerat hoc Fabius, quoniã id morte sub ipsa
Vaticinatus erat uelut supreme minantis.
Dicta patris memori nunc iactabantur in urbe,
Terrebãtq; animos: at enim iam parta per agros
Tot noctu optata quies, uultusq; serenus
Ausoniæ, lætam meritò persoluere plebem
Vota iubent superis, per quinq; altaria flammis
Incaluere dies, totidemq; onerata coronis
Limina cuncta Deûm, uiridiq; comantia lauro.
Hannibal à Lepti trepidis rumoribus actus
Ad Zamam celebrabat iter, iamq; omnia latè
Scipio uastabat, facibus iam rura uel armis
Dira Romanis ardebant, altera secum
Prælia dum pensat Pœnus, subitosq; ueretur
Congressus, certos statuit præmittere contrà
Qui referãt, quid sint hostes regioue locorum:
Quidue agitẽt, quo fulta situ, quoue ordine ca-
Consistãt, talis hos læuo fortuna ꝓfectos ultra
Tramite, castrorum incautos custodia captos
Pertraxit Ducis ante pedes. tunc ille Tribunos
Imperat, ut circũductis per singula monstrent
Castrorum armorumq; genus, uultusq; uirorũ,
Atq; equitũ peditũq; habitꝰ, numerũq; manusq;
Pandit, sic intrepidi tentoria passim

Circu-

Circueūt, quem abstulerat Dux ipse pauorem.
Mirantur mores indomitam, legesq; seueras
Militiæ, durasq; manus, atq; apta labori
Corpora, nō glacie, nec ui frangēda nec æstu:
Atq; cicatrices aduerso corpore crebras,
Ingentesq; acres oculos, celsumq; altos
Ora animosa, & uerba sonis resonantia miris.
Postquam cuncta uiris sunt explorata, reuersos
Scipio subridens placide, uultuq; sereno
Alloquitur, firmatq; animos: satis omnia nunquid
Lustrastis per castra uiri, nostrosq; paratus?
Si quid adhuc superest, securi cuncta uidete,
Et uestro narrate Duci. sic ille benigne (Cum
Hortatus, dubios hominem ne Deum ne loquentem
Audissent, stupidosq; incerta mente reliquit.
Inde uiros sumptus præstetur opimas, equosq;
Concessit, comitesq; uiæ, qui situs locorum
Ostendant, nutuq; regant, ne forte per agros
Sparsa manus instare oblimo pateat hoste rapinā.
Talia dum latius peragit Dux, forsitan illo
Masinissa die peditumq; equitumq; cateruæ
Ingentes, alacri ueniunt in castra fauore.
Omnibus ex uisis nil tam perterruit asprum
Hannibalem, quàm clara hostis fiducia magnæ

Spes animo uoluentis erat, nec bella pauentis
Attamen extremas, quoniam iam fata ruinas
Vrgebant, aderatq; dies, qui nubila sortis
Pelleret ambiguae, statuit tentare loquendo
Ante Ducis mentem aduersi, si flectere posset
Consilio, pacisq; nouos infundere amores.
Siue ille egregia morum dulcedine tactus,
Seu uentura pauens, seu iam longaeua laborum
Taedia pertaesus, seu fraudem inuoluere uerbis
Insidiasq; parans, solitasq; recurrere ad artes.
Nuncius haec ꝓpter praemissus pergit ad hostē,
Colloquiumq; petit, nihil aduersatus, & ambo
Castra mouent ex cōposito, multūq; propinquis
Consedere locis facilis congressibus ubi illos
Iungeret exiguis urbs Nargara moenib. inde est
Haud procul, hūc Scipio raptim munimine col-
Occupat, haec sedes tanti aptissima castris. (lem
Dulcis aquae fontes illic, & pabula passim
Opportuna uiris & equis, uix milibus alter
Quatuor aduersus ductor distantia castris
Ardua communit, scatebris ubi nulla benignis
Lympha caput tollit, camposq; irrorat inertes:
Ne'ue diu mora tuta foret, sitis ipsa uetebat
In medio tandem legitur conspectus utrinq;,

Detectusq;

Detectusq; situs, nequid inter frondea claustra
Antraq; syluarum fraudisq; doliq; lateret.
Marcellus terrebat enim, et collega peremptus.
Hinc illinc armatae acies, hinc gressibus aequis
Agmine quadrato veniunt, paribusq; remotae
Subsistunt spacijs: at Dux progressus uterque
Cornipede excelso, positis concorditer armis.
Pone suas quemq; est testisq; comesq; secutus.
Vnicus interpres. tumulo sic cominus ambo
Conuenere, summi siquidem regumq; Ducumq;
Quos aut prisca tulit coeli quacunq; sub axe
Aut aetas latura sequens. Ceu bella Gygantes
Si renouent indigna Deis, similiq; agmine contra
Fulmine deposito procedat Iuppiter ingens
Mercuriusq; comes, tum pars aduersa Typheum
Mittat, & hinc comitē se turpis homūculus ad-
At longè armati spectent cōmertia fratres (dat
Terrigenae, tum parte alia furor ipse Deorum
Conticeat, promat Phoebus teneatq; sagittas:
Horrificamq; minax quatiat procul Aegida Pallas
Terra tremat, rubeant ignes & fulguret aether.
Moribus haud alijs, aliôque horrore videntur
Conuenere pares. sileant mihi cuncta priorum
Nomina nemo alias nullo consistere campo

Maiore

Maiores forsan duos uidisse negabit
Alter ad alterius conspectum hæsere uicissim
Immoti, tum multa alto sub corde mouentes.
Dum stupor attonitos habuit, siluere parumper.
Scipio fulmineis cernens horrentia circum
Ora Ducis, uultusq; truces, hic Iuppiter ille est
Cuius ab armatis legionibus ora timentur:
Italiæ terror, murus Carthaginis arxq;,
Hesperiæ domitor, qui Gallica rura peragrans,
Fregit inaccessas alpes, callemq; niuosum
Natura inclitante dedit, tot nostra cecidit
Agmina, totq; Duces, totiens qui lumine nostro
Sanguine fœdauit, campo potuitq; patenti
Atq; acie iusta magnum superare parentem
Meq; simul iuuenem pendere qui limina Romæ
Non ferro nostrisq; metu, sed numine certo
Præsentiq; Deum, nimbisq; fauentibus urbi
Liquit, & erubeo nostram debere salutem
Non animis, non uirtuti, non fortibus armis,
Sed tempestatis tantum auxiliaribus undis.
Talia uoluebat Scipio. Contra Hannibal hic est
Hic cuius tenera iam tunc ætate remotos
Fama polos penetrat, cuius dat credula summis
Secula numinibus uirtus: quia surgere ortum

Sanguine

Sanguine qui patrio madidam cōtingere campū
Non timuit, cladesq; suas tam fortiter ultus
Insequitur uictos, & nos post prælia tanta
Hispaniæ pellere fugat, nostrosq; labores
Irritat, iste abitum cunctis meditantibus unus
Consilium uertit, cunctisq; trementibus idem
Constitit immotus, nullus sua rura tueri
Audebat, nostras en iste insultat in arces.
Hic Regem cui nostra ingens innixa manebat
Spes prius, alloquio flexit, mox fregit aperta
Perdomuitq; acie, uictumq; in uincla coegit.
Me quoq; deiecit prius hic quam uiderit, & nūc
Expulit Italia: quid multa? uel iste profecto
Est mihi uel nullus toto metuendus in orbe.
Quæ dum cuncta pares oculis trepidantis in ictu
Voluissent animis, incerta silentia rumpens
Hannibal hæc primus: Si me mea fata maligno
Sydere damnabant, ut post tot bella peracta
Totq; acies cæsas campis, tot milia fusa
Solus ego pacem a uobis petiturus inermis
Fortuna uariante uices, supplexq; uenirem
Gratulor ex cūctis, quos hęc dux ille parabat,
Te potius mihi sorte datum, quia nobilis ingens
Solamen mihi uictor erit, minimumq; pudebit

Sub

Sub tanto cecidisse viro, tibi gloria porrò
Vltima non fuerit, nisi mens mea conscia fallit
Hannibalem cui de nobis tot larga triumphos
Fata dabant, cui tot campis atq; agmine fracti
Romani cessere Duces, ubi cedere soli
Non acie, non ui, solo sed nomine uictum
Ludibrium quoq; fortunae quae bella perenni
Coepta tuo mecum nato claudenda reseruat
Indignor, stupeantne magis, namq; ille per arma
Dux acer, plenus uictor fortissimus annis
Ille mihi cessit iuueni, uictusq; Latinis
Finibus est, contra tu nunc iuuenilibus annis
In propria me nempe domo sine uulnere uinces
Tempore iam belloq; Ducem, uictricia signa
Duratosq; animos, durataq; membra gerentem.
Cara quidem fateor fuerat pulcherrima pacis
Gentibus indomitis, nec enim Trinacria nobis,
Non fera Sardiniae tellus, non tractus Hiberus.
Praemia magna satis pro tot iam classibus aut tot
Sunt exercitibus, pro tanto sanguine fuso
Culpam transacta tamen, licet usq; loquendo
Mutari nequiuit est, transuerso calle furentes
Traxit animae rabies, aliena petebam,
Vrgear, in propriis spes immoderata fefellit

Atq;

Atq; animus pacis impatiens sic blanda parūper
Fortuna, in magnis alio fugit improba uultu.
Casibus hæc uarijs, nisi me quoq; fallere dulce
Iam satis edocuit, non se sibi tradere tutū. (est
Hinc ratione meos moderantem cætera actus,
Cœpit pacis amor; tua sed feruentior ætas
Et fortuna diu felix exterret utrunq;
Consilio aduersum pacis, studijsq; quietis
Namq; ego cū memini medio feruore iuuentæ,
Qualis apud Trebiam fuerim, permitte profari
Qualis apud Cannas, talem te suspicor esse.
Nempe uirens ætas, & famosissima clari
Te uindicta patris, te tot felicia bella
Africæ et Hesperiæ, et nunquā mentita secūdos
Successus fortuna leues, satis omnia noui
Præterea expertus totiens, scio quanta libido ē
Vincendi, quantumq; decus, uictoria quando
Certa foret, fateor rerū est dulcissima, sed nūc
Quis Deus hanc nobis qui nō & fallere possit
Pollicitus mihi crede aderunt, nisi sistimus iras,
Corpora, ferrū, animi, uultusq;, manusq; uirorū
Agmine ab aduerso, simul hic quē cernis iner-
Alter erit, pectusq; aliud frōsq; altera lōgè (mē
Nec sonus hic uocis, nec pacis inertia uerba.

Ergo

Ergo animos effrena tuos, nec nomina pacis
Vile sonent, pulchra est, inquam, uictoria, sed spes
Anxia uincendi, pax est pulcherrima rerum
Hæc tibi certa patet, nisi respicis omnia uersa
Et quotiens animos præsentia prospera tollunt,
Ante actes intende oculos, circumq; retroq;
Nec quid læta ferat tantum fortuna, salit ut,
Sed quid ferre potest animo metire sagaci.
Nil facies recte, nisi cum spes uenerit illinc:
Hinc metus occurrat, ubi sic uictoria forsan
Cesserit, et quantũ est pˀriclis quod laudib. addas
Victor es, & uincis, uixq; annĩ mille triumphis
Addicis, et si forte diu comitata repente
Destituant te fata, ruis, pereuntq; labores
Innumeri, spesq; ampla simul. cõsultor & hostis
Vnus adest. odium sileat res firmet utrinq;
Vtile consilium, & si nulla pericula terrent,
At retrahat saltem studium te nominis alti,
Altius ire nequit, nunc conseruare labora:
Magnus enim labor est, magnæ custodia famæ.
Vis ne tot egregias actus, & tempore tanto
Quæsitum decus, unius committere casus
Arbitrio? uis ne una dies tot subruat annos,
Fortunam frenare suam, finemq; secundis

Ponere

Pectoris consiliũ est, nec parva accessio magnæ
Fortunæ est tenuisse modum. si frena relaxas
Auferet in præceps. possem te multa monere,
Nanq; exemplorũ magna est mihi copia, quãt?
Vir fuerat Cyrus, tamen is dum fine sine ullo
Credulus insequitur fortunã, turpiter alto
Excidit e solio, cumulus fuit ille pudori
Fœmineæ cecidisse manu, felicia Pyrrhus
Arma tulit, quanta potuit cum laude reverti
In regnum, nobis etiam mansisset amicus
Veneor. ille animi tanta dulcedine, tali
Dignus amicitia. sed dum nec frena tenere
Nec cursum cohibere potest. collapsus ad ima
Corruit, hic medio si permansisset abunde
Sparserat Epyri celebrem per secula famam.
Ah quantus Italo Rex formidatus in orbe
Trinacriæ diadema tulit, mox cognitus orbi
Sceptra etiã Macedũ arripuit, sed sistere nusquã
Dum valet ille viris invictus gloria vulgi
Fœminei, argolico ruit ingens victima saxo.
Sed quia nostra magis fortasse exẽpla movebũt
Hac ipsa in patria Regulum fortuna supremis
Aequarat Ducibus, sed dum cõscendere ad astra
Nititur, in tergum cecidit resupinus acerbo

Cyrus [illegible]

Fine

Fine decus partum claudens aliena retarro,
Meq; libens taceo, fato iactatus atroq;.
Quid sim, quid fuerim cernis, mox notus ad unguẽ
Inuenis exemplum, fortuna uolubilis in quo
Laeserit illa magis, tutum est discedere sensim
Illius e gremio: nimium nec fidere blandis
Vin' tu illi praestare fidem, quae uoluere nunquã
Desinit instabilem uiolento turbine rotam
Quae nõ caeca modo est, sed caecos efficit illos
Quos cõplexa sinu ẽ nũquã ue attollit et implet
Muneribus falsis, nisi quos de culmine summo
Vertere praecipiti fuerit meditata ruinae.
At fuerit suspecta tibi iam foedere fracto
Punica forte fides, sed tu desiste uereri
Tempus pacis adest, & nos nisi falsa relatu
Audiui, pactum foedus spreuistis auorum
Tempore, quod minime dignis autoribus ictum
Esse uideretur, nos si fortuna malignẽ
Strauit humi, reris forsan cecidisse decoris
Omne simul studium, non sic nos numina laeuo
Sydere prospiciunt, fateor non omnibus aequã
Publica fata uelim, et patrios committere casus.
Nunc autem de pace agitur, tractantibus illis
Quorum primus honos pacis belliq; futurus

Et labor-

Et labor, & requies equidẽ: quia bella mouendi
Autor eram donec vetuerunt fata tenendi
Vt fausti foret euentus sic fœdera certẽ.
Consiliis firmate meo, pacemq; tacebo
Quæ nobis inhonesta quidẽ, sed velle necesse ẽ
At uobis speciosa uenit. sic dicere quanquam.
Victorum pacis leges, formamq; iubere
Tu tamen hanc patiare reos imponere mulctam
Ore uelim proprio, nostris erroribus æquam
Hesperiæ tractus, atq; orbe nouissima mundi,
Aeoliæq; triceps regio, & Sardinia, & omnis
Insula Thyrreno, aut Lybico perfusa profundo
Vestra sit: hinc alia ex aliis conquirite regna
Ite per extremos axes, atq; India ferro
Pandite fulmineo. Reges calcate superbos
Vestra sub occasu uictricia signa ferantur
In Boream, & Solis tandem uoluantur ad ortũ
Nos autem Lybicis arctati finibus inde
Vos Dominos rerũ, longinquasq; cũcta regẽtes
Imperia, & uastam terraq; mariq; timendos
Cernemus. superis postquam fatoq; potenti
Est placitum. tantũ ille graui sermone profatus
Subticuit: contra Scipio cui talia reddit:
Certus eram quæcunq; mihi promissa fuissent

Aduenitis turbanda tuo, nec foedera Poenos
Iura ne hominū, uel sacra Deūm seruare paratos
Ni cogente metu: prius hic grauis astra uolatu
Scandet equus, prius hic solidas p inanis collis
Ascendet, caelumq; cano subsidet auerno
Quam uobis sit amica fidem, sed iusta Deorum
Vltio persequitur sontes, stirpemq; profanam
Verberat, et claudo quamquā pede iussa fugaces
Praeuenit interdum sceleratum spectator ab alto,
Perfidiaeq; Deus: quamquā tibi fabula uana est
Hannibal esse Deū, quotiens rubicunda cruore
Littora pulsarunt absorptis classibus undae
Viscera bellantum pelago quot sparsa natarunt
Quot trūcae aut lacerae afflictū sup aequora pup
Quot tabo undantes aestu iactāte carinae, (pes
Quot clipei, et tetro stillantes sanguine puppes
Credis adhuc nō esse Deū, sic pectore prorsus
Egenis abrasse, non maiorum annosa uetustas
Bis prius aduersum nos arma nefanda tulistis
Nosq; lacessistis semper, sociisq; fauentes
Id meritis contra Siculos certare coacti
Nos pietas quondam Siculis succurrere iussit
Nūc adē Hyspanis, in quos tua maxima quantā
Saeuitia exarsit dolor est meminisse pudorq;

Sera

Sera nimis miseris, quoniam Romana fuerant
Auxilia atq; ingens infamia nostra Saguntū est.
At Deus, ille Deus quē vos cōtemnitis, aequus
Exegit poenas meritis, belliq; prioris
Exitus ille fuit, quem vos sensistis, & idem
Huius erit, nisi iusta Deum vindicta fatigat.
Si qua tamen medio tulimus, quae multa feruntur
Vulnera, praemissi forsan rectissimus ultor
Exercens, pugnamq; pios, sed prisca relinquo:
Si tibi cura monet, ne pax tua ciuibus obsit,
Et tibi perfidiae, ne praemia forte reperirent
Est animus. qd enim, cum nos et foedera et omnē
Spem pacis violasse palam est, nūc foedera rursū
Et pacem, indignos quos prima iniuria fecit
Conditione pari petitis leuiore secundam.
Nec pudet, & quantis sese fortuna reuoluat
Casibus admoneor, quam sit via lubrica magnae
Fortunae, videor Reges meminisse Ducesq;,
Quos mutata gradu subito deiecit ab alto.
Exemplisq; premor, scio quòd mortalia nobis
Corpora sunt, animi aeterni, scio multa sepultis
Supplicia, et longos sceleratis superesse dolores.
Hic famam restare bonis, aeternaq; caelo
Praemia, uis ne aliud docilem uir docte monere?

Casibus expositum scio me, teq; armipotentem
Egregiumq; Ducem fateor, desiste monere,
Scimus, & hinc maior nostris speratur ab armis
Gloria, nec regnum fortunæ ignoro iocantis
Rebus in humanis, et nulla potentia summo
Est æquanda Deo, solet hic pia bella fouentes
Auxilio firmare suo, ac ne forte moretur
Hanc totam per uerba diem, si fœdera nobis
Prima placent, rambaiq; recens iniuria nostris
Legatisq; illa aliquas purgetur habenis
Quod petitis, non polliciti pater inscius ingens.
Munus habes pacem, quoniã fortuna reuersa ẽ.
Vestra uides, si dum latio tua fama tonabat
Tempestate graui bellorum, minor hostis
Optasse eadem precibus tunc forte superbum
Non præstare fuit, nũc cũ prope uictus et omni
Pulsus ab Italia, uenturusq; & uelle subactus
Pacem ores, poteras recta cum fronte negari.
Et tamen ut mundus uideat non aspera nobis
Deiecisse animos, non tollere prospera bella,
Fortunæq; pares habitus consistere in omni.
Posteritasq; notet, non nos dulcedine prædæ
Prælia non odijs, sed pacis amore mouere,
Pax dabitur, fuerit nobis si pura uoluntas.

Sed

Sed quid vana refers, hæc est Hyspania dextræ
Si nescis, multoq; mihi iam parta cruore.
Cætera nostra vides. stulta est iactantia dantis
Quod retinere nequit. de nostro munera fingis
Proinde aliud pacis pactisq; prioribus ultro
Adiice, siquid habes. q; si minus illa videntur
Importuna animis, gladios atq; arma parate,
Indociles tolerare togam pacemq; perosi.
Dixerat, & tremula tellurem perculit hasta.
His dictis retro redeunt, ceu cornua postquam
Obnixi tenuere diu, gravibusq; trementes
Implevere animos odijs, visuq; maligno
Digressi tacito referunt vestigia tauri,
Ut gravius toto coeant cum pondere rursus:
Mugituq; fero complent nemus omne frementes
Circumstãt, reducesq; accuũt in bella iuvencæ
Quemq; suæ: talis Ducibus redeuntibus ore
Spiritus, & talis tumido sub pectore sermo.
Postquam ad vicinas ambo rediere cohortes
Armaq; animosq; parant, in bella novissima condē
Edicunt, clamor cœlum tonat omne tumultu.
Tum verò arguentes stimulos virtutis & astus,
Iramq; faces, graviterq; increpantia verba
Flammantesq; oculos, ardentiaq; ora videres

Haud aliter q̃ cum stipulis immittere flammam
Forte ex composito late distantibus arvis
Discedunt gemini agricolae, dispersus in agros
Horridus alternos, nũc hic, nũc cernitur illic,
Et trepidante sono subitus micat ignis utrinq;
Vt vero ad castra est reditum, clamore faventũ,
Qualis apum strepitus Regẽ circũstantũ ovantũ,
Pro se quisq; Ducẽ excipitur, cupidumq; tuẽdi
Funditur in patrem certatim singula vulgus.
Vnus in amborum castris discurrere sermo,
Fatalem venisse diem, nec praemia belli
Qualia praeteritis soleant sperare periclis:
Nec poenas instare pares, victoribus orbem
Terrarũ, imperiumq; sequẽs per cuncta parere
Secula, tam victos extremos efferre casus.
Semianimis quod victa metu, propiorq; cadenti
Carthago, nondum icta tremat, fatoq; premẽte
Amplius eversam nequeat differre ruinam.
Romanis non esse fugae, non collis amici
Praesidiũ, obstrusosq; habitus maris aequore cũ
Alarum coeliq; fugam restare patentis. (cum
Hinc igitur quoniã terror, spesq; excitat illinc,
Imperiumq; Ducum vario permixta fragore,
Castra modis reboant variis: hic corrigit hastã
Ille

Ille acuit gladios, agiles probat ille sagittas.
Subdit hic galeam capiti, cristasq; trementes
Excolit, hic blanda permulcens murmure fortē
Frenat equū, phalerisq; tegit: studet ille recurua
Ferratos aptare pedes, unguemq; cauatum
Verberat, ac crebris ictibus inde fauillas
Eiicit. hic pictum clypeum textamq; catenis
Loricam exiguis tenuisq; rigentia ferri
Tegmina circū humeros, et fortia pectora ducit
Implicat hic ocreas femori, tibiisq; pedesq;
Armat. & aurata præfulget imagine poples.
Hic mihi Pierides (quoniam maiora pusillis
Viribus aggredior) fauor ab origine semper
Dilexi, coluiq; libens, fontē uocaui,
Hic præbete animos, totoq; Helicone fauete
Aula Castaliæ sitiens conuexa pererro.
Vrget amor, famæq; trahit spes blanda decoræ.
Lux ea terribili hinc illinc consumpta peracta
Cesserat, & uerso radiabant sydera cælo:
Inclyta magnificis opibus, cultuq; uerendo
Aethereas matrona uirens perlabitur auras.
Stat capiti diadema sacro, turritaq; frontis
Effigies, sceptrumq; manu, sed sparsa capillos
Et trepido festina gradu, cui feruida contrà

Multa minax mulier, medioq; parastior aeuo
Ac succincta sinus, passuq; animosior ibat.
Illa quoq; sceptrum, & regni uiolenta gerebat
Signa Deos, hominesq; oẽs Regemq; Deorum
Aspernata animis, ambae simul alta tenebant
Quaque rubens martis metuendi luminis astrũ
Scorpio, chelarũ amplexu caudaq; tegebatq;
Vtraq; coelestes pariter tempusq; sub unum est
Introgressae fores, illas mirantur euntes
Coelicolae rapidos tenuerunt sydera cursus.
Vt summo solio coram stetit, altera raptim
Incipit: Heu quantum facinus Latonia longum
Hospite, & aeternum fato struente futura
Tentor ab Italia, nec tot sua uulnera prosunt
Nec quod si qua fides gladijs letale putaui
Cannarum memoranda dies, ô fata Deorum
Dura bonis liceat iustas inferre querelas,
Et coelo non ficta loqui, natura benignè
Mecum egit fateor, superi inuidiosius acerbi.
Aequoris immensi pulcherrima littora clementis
Illa mihi circumdederat, portusq; decorem
Addiderat, coeliq; aderat clementia blandi,
Et uespertino ueniens ab axe Fauoni
Dulcior afflatus Zephyriq; tepentior aura.

Littoris

Littoris aduersi frigus glaciale uidebam
Et post terga graues exurere cuncta calores
Ipsa meo contenta situ, mediisq; fruebar
Laeta bonis, poterat terrae coelestis imago
Vera, nisi fallor, spectantibus illa uideri.
Adde tot illustres uiros Martisq; secundi
Tot titulos, tot gesta Ducum, famamq; sonoram.
Non tibi Mars illum fratrē fateare pudendum
Hunc quo fata uirum rapuerunt inuida furtim
Tempore uulgatum est, quantas tot ille parentes
Orsus erat, nomenq; tacendum quo ferre putabat
Infelix quanto flagrans genitricis amore.
Mitto alios: nā magna mihi numerosaq; turba est
Quanta mihi nuper qualisq; nouissima proles
Contigerat, fateor superi mordaxq; fatentis
Inuidiae absistat, non illum regia poscit
Maiorem generosa domus, quis feruor in illo
Par fuit ex quo Prometheus subduxit ab astris
Particulam, caecisq; infudit pectoris antro:
Accenditq; homines, quanta est cōstantia mentē
Insita quam praeceps per cūcta pericula fertur?
Credite corporeo nisi mentē carcere clausam
Sarcina membrorū premeret, foret ille Deorum
Ex numero, solioq; altus radiante sederet

Nomine non opus est, ubi soli conuenit uni
Quod loqueris, factisq; suis iã cognitus orbi est
Hannibal, ante suos perdent errantia calles
Sydera, & Aethiopes niuib. grauis obruet aestas:
Riphaeumq; gelu Boreae tepefacta liquentis
Soluet hyems, quàm foeda uiro perduxerit illũ
Terra parens, nec fallit amor, sed uera fatebor.
Parcite caelicolae, uereor ne tristis alumno
Inuidia, & caecus noceat fauor. aspice terras
Iuppiter Italiae, uideas' inter strata colonis
Arua suis, uideas' indigena manantia cruore
Flumina, & ignotis ossibus distantia terris.
Bella Ducum potuit latum effudisse per orbem.
Hannibal iste meus potuit distinguere mortes
Et saxis arctare uagis, uertam obuius ille
Nunc Deus est aliquis. quis enim mortalia cõtra
Arma ferat? puer aduerso uenit agmine nobis.
En pudor ô superi, sed nec puer ille, nec omnis
Terreat Ausoniae tellus, non illa superbo
Quã tacitã hic modo meditantẽ grandia uultu,
Aduersamq; meis fatis, hanc scilicet ipsam
Et formidatum mundo puerumq; patremq;
Vna acie quondam collatis uicimus armis.
Nos nec adhuc tanto melior fortuna fauore

Ceperat

Cœperat amplecti, nunc tot firmata triumphis.
Quid metuã? nisi fortè Deos. succurrite fessæ
Atq; arcete nefas, morior nisi clauditur illo
Nescio quid puero, quid me iubet usq; timere.
Dixerat: at contrà uultu ueneranda modesto
Albera procedit palam, manibusq; coronam
Abijcit, ac sceptrum pedibusq; affusa tonantis
Sic ait: ô magni suprema potentia mundi,
Si tua Roma potest, lachrymis perfundere sacros
Te patiente pedes, precibus inflectere iussis,
O superumq; hominumq; sator, rerumq; creator
Optime, parce tuis, fer opẽ, et moderare labores.
Aspice placatos tandem, & miserere precantum.
Quante per Hesperiã rapidis urgẽtibus austris
Flãma furit, nimboq; nocens undante procella
Seuierit, mundo notum est, & notius astris.
Nec mihi quod miser exhaustas nunc ille uirago
Obijcit inficiens candentes ossibus agros
Italiæ, terrisq; Ducum dispersa sepulchra.
Et quicquid miseri armorum fert impetus orbi
Sustinui, solioq; pater tu passus ab alto es:
Crimina sic meruisse reor mea, respice tandem
Mitius afflictos, & si mea crimina nondum
Sunt purgata satis, tua fulmine dextra corusco

Hoc

Hoc caput incussam, et Tarpeias verberet arces,
Hannibalem evertat, iamq; evertisse videris
Et grates actura tibi pro munere tanto
Adversus, timui, fateor. furiasq; dolosq;
Infandi Ducis, & laqueos, simulataq; bella.
Ille etenim sacra quẽ genitrix caelo tenus effert
Atq; ipsis infama Deis, tot laudibus aequat.
Fraudibus insidijsq; magis confidere in armis
Quàm virtute solet. possem sibi multa timeram,
Fortera natorũ, dolor impedit. heu breue quanta
Securitas est summaq; uerses, quibus illa superbit
Sic tales cecidisse Duces. sed tempus aperte
Nunc virtutis adest, iuvenem nisi fata virentem
Quem puerũ vocat ipsa odijs uominibus urgẽt.
Quod tu summe parẽs prohibe & genitor perdẽ
Id modo sollicitũ, cesset fraus, arma ferantur
Iusta acie liceat plano confligere campo.
Vel nam me fallit amor vel mira videbis
Praelia, & insignes aequantia vulnera Cannas.
Divinos novi ipse animos humanaq; subter
Omnia cernentes, non q; mihi fabula mundi
Persuadeat natũ esse Deũ, licet improba fando
Exciter invidiam, divino tenret honore
Praedones, licet ipsa suos celebrare Deusq;

Admonet.

Advenerit, mihi sufficiat decor ille virorum
Scipio magnanimus, similem cui nulla tulerunt
Tempora, nulla ferent. nō haec me vera negabo
Credere, nempe animos divinā accēdere mentē
Illius, ac nullum sine numine posse benigno
Egregium reor esse virū. non ultra morabor
Amplius. aut nato faveas, aut partibus aequis,
Sta medius, fraudemq; veta. si cesserit illa
Vicimus haud dubie. sed enim Iunonia iactat
Hesperia, & superos hac sperat voce movere.
Fallitur, insanit, stet semper nube sub ista
Vel simili stabit equidem mihi pulchra tonātū.
Tarpeio stet colle domus, cui thura precesq;
Deferimus, sed nec animam pia sacra docere
Tu potes & facies, nisi primo in limine coeli
Fatorum vox intrantem exaudita fefellit.
Ergo age supplicibus pateant pia pectora verbis
Celse parēs, hominū spes summa & sola bono-
Auditā imperii terrae pelagiq; supremū (rum
Et circumfuso quicquid quocunq; sub axe
Clauditur Oceano, laeto de sanguine natis
Promitti, sed quid misi tu tam grandia praestat
Nunc alit nec regna peto sit tuta merentum
Libertas, liceat saevientem sanguine hostem

Angulis

A iugulis arcere meis, si digna rogaris.
Si mihi non parcis, populis ignosce nepotum,
Quos noua relligio faciet tibi forsan amicos.
Finierat, stringensque pedes atque oscula rursus
Ingeminans lachrymis haerebat, et ore madenti
Subrisit uultu tacito. stellantis olympi
Rector, ad alternas tacitus praesagia sorti
Tandem uerba parat: tremuit cõcussus aether,
Conticuere poli, siluae tellusque chaosque.
Nullo unquã ingenio patuit mortalibus inquit,
Quid pareret uentura dies, sic nostra premun
Consilia, arcano sic iussa silentia coelo. (tur
Et tibi quae patrem memoras audisse futuri
Intra sydereum potuit contingere limen
Exterius sonuisse nequit, nisi forsitan ardens
Spiritus huc aliquis flammis purgatus et undis
Venerit, hinc tenui quaedam penetrantia rimas
Erumpunt. multa quoniam pietate coactus
Vim patior, uerbo quo longius omnia uoluam
Pauca tibi e cunctis quae iam sub Sole gerũtur
Pauca placent: quoniam terris incognita uirtus
Hac refugit, tonitens de nobis quaesita: quid inter
Milia tanta hominũ sibi uix contingat amicum
Inuenisse aliquẽ. me purpura nostra monarchẽ
Forsitan

Forsitan et cursum praefulgens erratice caeli
Hac spectans, geminis forsitan continget eois
Hinc oriente alio, & circumradiantibus astris
Delector, meq; ipse magis, comitumq; choreis
Corpora qui placeant oculis mortalia nostris
Aut fragiles artus, aut forma fugacior umbris
Omnia sunt aeterna mihi, splendorq; decorq;
Divitiae stabiles, mansuraq; gloria regni.
Ac ne cuncta sequar, virtus mihi clara placere
Sola potest, animiq; habitus, quam dicere sedem
Ipse meam nunquam erubui, sed rara per orbem
Hospitia invenit. nunc vestra addiscite fata
Est labor hinc illinc, per secula multa paratus,
Mutuaq; alternas texebant funera gentes
Quem fortuna premat, cui stet victoria parti
Non est nosse prius, nisi quod cui cōscia mēs est
Iustitiae: nostrumq; licet sperare favorem.
Ast aliud tenuisse par est, ab origine rerum
Praemia digna piis, atq; aspera multa malignis
Edixi: sed enim vobis nunc maxima cura est
Natorum, aderit tempus quando uterq; tristi
Exilio patiare tamen senescere longe
A patria, nec busta petes nec gloria tanta.
Non decus, aut pietas aut fortia facta movebūt

Amborum, nimium mortalia corda uolutat
Ambitio. spem nō sobolem mihi credite uatis,
Largior in uerbis solito sum, maxima namq;
Res agitur, merito sermonis & indige tanti
Imperiare mundiq; caput, maiore canendum
Voce aliud superest, dociles aduertite mentes.
Est mihi propositum, quoniam caligantia mundo
Lumina sunt propius uestris accedere terris
Et pondus nexusq; hominum, mortalia membra
Sponte subire mea uestrosq; leuare dolores.
Quantus amor, mortēq; etiā tolerare pudendā
Ingrate duręq; animi conuicia quanquam
Munera sint uobis, tamen hæc felicior illa est.
Fauerit hoc equidem cui nunc uictoria campo,
Hanc penes imperiū semel et mea maxima sedes
Semper erit, sic fixa etenim sententia sanxit.
Ne uero diu dilata nimis spes uestra putetur
Cuncta prius cuncti mortales ista uidebunt,
Quam decies lentum Saturnus circuerit orbem
Limite retrogrado, placida sic uirgine captus
Iam rapior, sacri sic mulcent ubera lactis.
Talia narrantem cunctis gaudentibus alis
Cœlicolæ umbrabāt, atq; agmina nuncia pacis
Attonitæ audiūt, non atto tramite matres

Spe metuq; incertę redeunt: iam litus Eoum
Sanguinolenta dies casus uisura supremos
Lustrabat radiis, iam classica crebra sonabant
Et matutinum per castra frementia murmur.
Cõsurgũt hinc inde duces, nec tãta sub astris
Vlla fuit Romana dies, per secula cuncta
Nec fuit in campis ullis ductoribus æquis
Aut paribus certamen odiis, aut artibus aut ui.
Nec metus in præsens tantum, sed milia multa
Armorũ ante oculos aderãt, quęcunq; dedisset
Hac acie fortuna gradum, patriamq; domumq;
Et stirpem, & genus, & seros sperare nepotes.
Scipio distinctam campis inducit apertis
Ordinibus miris aciem, dextramq; gubernat
Massinissa latus, Numidis instructus, & illum
Hyspanus sublimat equus, cristaeq; signat
Cassis, & aduerso sinuatur purpura uento.
Lelius at læuum moderatur in agmine cornu.
Quem sequitur Latiis equitatus ductus ab oris.
Hunc Apulus sonipes, rapidũ propiorq; uolãtẽ
Fert circum, rigidoq; effulgent pectora ferro
In medio Romana fremit gradiente iuuentus.
Eminet his altè imperitans legionibus ingens
Scipioq; iamq; auro, iam ferro, clarus & ostro

Clarior est animus, & spe clarissimus ampla,
Obscuratq; alios. Surgentis lumina Phœbi
Ferre uelut comites nequeũt, hinc lucifer almus
Inter hebes radios, illinc Cyllenius ore
Pallidus ambiguo: nam cætera sydera circum
Non expectato fugerunt omnia sole.
Excitat ipse altos animos, atq; omnia firmat
Per medias uolitans acies, nitidũq; tremendum
Fulmen inest oculis, quod uerberet ora tuentũ.
Signiferis instare suis, equitumq; phalanges
Hortari, trepidos uerbis solidare, pauentes
Erigere ac dubios, hos obtestatur, et illos
Orat, et in medium pulcherrima facta recenset
Vel sua, uel generis nomenq; inculcat auorum.
Hos laudat blandus, castigat uocibus illos,
Obiurgatq; moras, & amico uerbere inertes
Instigat, docet ille decus, docet alma belli
Præmia, q̃ prope sint, discriminis atq; pudoris
Admonet, hos stimulis animos impellit & urget.
Omnibus ille locis festinat adesse, nec ullum
Perdere supremi momentum temporis ardet.
Postquam cuncta satis circum prouisa, suisq;
Præsidijs firmata uidet, Dux maximus acri
Cornipede excelsus niueo, si Iuppiter inquit,

Hanc

Hanc animũ qui nostra mouet præcordia cũctis
Nunc nobis notum esse uelit, dubitasse pudebit
Quis fieri seu quæ nostros fortuna pararet
Exciperet; nullis oculis Sol clarior unquam
Apparuit, mihi quàm uictoria cernitur ingens,
Vicimus, agnosco trepidantis turbida uulgi
Murmura, & ambiguos motus, aciesq; labantes.
Vicimus, hic animos cerno, stat horrida cædes
Ante oculos, tabóq; tumens, et sanguine torrẽs
Et cumuli ingentes patriis tellure iacentum
Ipsum ego iam uideo iactantis turpiter arma.
Excussisse Ducem uideo latebrasq; petentem,
Atq; animam hesterno patuissent comminus aures
Cunctorum alloquio, licuisset noscere apertè
Degenerẽ fractumq; animũ. non ille profectò ẽ
Hannibal ille prior, nisi nomen terriret ipsum.
Imò ille est equidẽ, sed enim Dux callidus arma
Nota tremit, senitq; alijs tractanda lacertis,
Consilioq; noui Ducis imperioq; moueri.
Non sibi Cannarũ consul temerarius ibit
Obuius hoc campo, nec quem pugnare uetabat
Omnia clara Deum manifestaq; signa futuri
Si mens sana foret, neq; nunc Sempronius alter
Præsidet his castris, mecum nõ pulsus & astus

Solq; oculis infestus erit uentusq; inuabit
Non nebula insidias Cannisq; paludibus idem
Obstruet, aut aciem uictam torpore niuali
Obruet, & calido perfundet corpus oliuo.
Hic mecum gladio pectus tentabit acuto,
Ense latus rigido, ualidamq; incumbet in hastam
Hoc metuit, pacem quotiens petiere pauore,
Et quotiens rupere dolis, si meminimus illos.
Hos odisse decet, uos nunc ad talia bella
Felices igitur dextras, atq; arma mouete.
Primus in inuisos ego iam nunc inferor hostes,
Inde fuga & terror, sic dij promittunt omnes.
Sic mens saga boni, strictiq; auidissima ferri
Dextera, et indomitus generosi pectoris ardor.
At nobis uestro calcata Hyspania cursu,
Et nostrarum iuuenile decus, tot regia bella,
Raraq; perpetuis, ardentia Punica flammis
Occurrant. aetas, actus iam plena uiriles
Incipit a nobis, uerosq; optare triumphos.
Iam mihi bellorum stimulus radixq; malorum
Hannibal, & tanti debetur gloria coepti.
Quaecunq; ingressus pelagus Dij signa dederunt
Quãdo Egatheis petiere patres, ac plura fauẽtes
Ostẽdũt, equidẽ tempus mihi perdere semper

Displicuit,

Displicuit. tum praecipue, cum regna geruntur.
Terror abesse, certa est uictoria, pergite mecum,
Nil moror: & reditus felix, qui uisere gestit,
Et patriam, & natos, & amicae coniugis ora.
Hac iter est Romam. uictori cedit certo
Non pugnaturo similis. postquam ille profatus,
Subticet, hortanti laeto simul agmina uultu,
Vnanimesq; alacri respondent uoce cateruae.
Haud aliter quam si capitolia celsa trementem
Curribus in niueis solito clamore sequuntur
Hannibal extremi fatalem temporis horam
Praecipitare uidens, cōfestim elephante relicto,
Praerapidum conscendit equum, uultuq; minaci
Terribilis, qualis pastor Poliphemus ab antro
Turbidus Aeolio, uel qualis ab aethere tristis
Nuncius imperijs solet apparere cometa.
Instruit ingentes acies, cunctosq; elephantes,
Vt grege monstrifico turbatum terreat hostem:
Prima fronte locat, turresq; in terga trementes
Congestat totidem, colles age summa mouere
Dixeris, ac totidem nutantes rupibus arces.
Hunc clypeum totis praetendit uiribus hostis,
Mox Ligures, Gallosq; acie consistere prima,
Imperat, auxilijs illa balearibus implens,

Ac mauris, acie Poenos locat inde secunda
Atq; Afros, Brutio complectur tertia tantum
Miles, qui moestus magnaq; ex parte coactus
Castra sequebatur, latis cum cornibus agros
Occupat, immenso circũdans agmina gyro
Ad dextram Poenos Italis concurrere iussos
Ordinat, at laeuam Numidae tenuere rebelles,
Optantesq; armis inuiso occurrere Regi.
Haec ubi disposuit, quoniam sibi castra coacta
Gentibus ex uarijs fuerant, & dissona linguis,
Nunc interpretibus, proprio nũc ore cohortes
Accendit, stimulisq; suo non segnior hoste.
Omne simul Ducis egregij, seu militis, idem
Implet opus, primas acies ac signa ferentes
Instruit, hinc alas, cursuq; nouissima lustrat.
Itq; uagus blandis, permiscens aspera uerbis.
Si fortuna mihi nota est mea, uicimus inquit,
Nec uicisse sat est, timidum deleuimus hostem,
Romanumq; genus, maneãt modo pristina uobis
Pectora Cãnarũ, aut Trebiae memorãtia tẽpus.
Nullus ab aduerso uenit obuius agmine, quẽ nõ
Mille locis Italo pridem saturata cruore
Fuderit haec acies, cui nõ fratremue patremue,
Aut natum abstulerit, Dux ipse ferocior annis,

Et pater Ausonij, tunc gloria nominis ingens.
Hos timuit gladios laudataq; signa cruore
Infecit, nostros fugiens rediturus in enses.
Ni forsan, procul à patria melioribus iste
Militat auspicijs, aut nos prioribus urbis
Ante fores patriae, non sic Carthaginis almae.
Immemores rear esse Deos, ut fortia Romae
Moenia non ausi ferro defendere nostris
Montibus insiliant, furor hic attraxerit illos
Haec fortuna potens populo spectacula Poeno
Miserit, ut quondam dignis auulsa cruentis
Ter spolia, ut medios circum complexamus auro,
Contenti patriae rerum transmittere famam
Tantarum, sic formoso nunc uincula collo
Laeta Ducis Latij uictrix Carthago uidebit.
Sic circumductos prendam de more per urbem,
Romanos errare greges, Leliumq; loquacem,
Et uarium Regem atq; inopē, qui nostra reliquit
Arma fugax, huiusq; hodie per numina testor
Vos Mauri, Numidaeq; iugum uitare superbum
Masinissa suos repetit per uerbera seruos.
Vos Galli certate odijs, hostemq; uetustum
Nunc gladijs urgete nouis, hic campus in urbe
Collectas alio longaeuas expetit iras.

At uos ô Ligures, quos me & mea fata secutos
Per mare, per terras, nulli cessisse labori
Hic uideo, pugnate precor, si digna manebant
Præmia uictores, non uos mihi credite nullis
Hispida, nec regio abruptis impervia saxis,
Sed campi pingues, & ditia rura manebant
Italiæ, uesterq; pauor stimulusq; silebit.
Roma ferox, uos chara mihi dilectaq; multum
Agmina, uosq; mei ciues impulsibus illis
Nõ opus, est monitis, patriã spectare trementẽ,
Hostilesq; faces, atq; impia pila pauentem,
Et notos muros, ubi prima infantia uobis
Exacta est, ubi tot meriti duxistis honores,
Tot lætos festosq; dies, ubi busta cinisq;
Maiorũ, et memori stant scripta in marmore lau
Omnis in armatis patriæ fiducia dextris, (des
Et nostra uirtute sita est, succurrite fessæ
Vxores nobis, dulcesq; occurrere natos
Deprecor, & trepidas matres, sacramq; parentũ
Canitiem, & patrij curam supremesse sepulchri.
Nondum finierat, magnumq; in uerba ferebat
Impetus ardentem, subitò cum classica & oẽs,
Romanæ cecinere tubæ, clamorq; tremendus
Ortus ab aduerso, cœlum compleuit & auras,

Ac strepitu horrisono uolucres hęsere uolātes
Quo cunctę cōcussę acies, trepidiq; elephātes
In sua pręcipiti redierant agmina cursu.
Turbaruntq; loco, compulsaq; cornua retro
Cesserunt. o cęca hominum mens, inscia rerū,
Consiliiq; illusa sui, quos agmine primo
Pręsidium tanti Ducis anxia cura locarat.
Hi stragem peperere suis, primamq; ruinam.
Hic fragor Hannibalē medio sermone loquentē
Auertit, uelut subitum si forte canenti
Obstrepat, & scisso descendat Iuppiter axe.
Ille silet, tremuloq; modos sub gutture frangit,
Attollitq; oculos, & cœlum suspicit altum.
Verum tam uariis totiens Dux casibus olim
Iactatus, totiens dubiis exercitus armis
Pręstat: et aduersos speculatus turbidus hostes
Increpitansq; metus, uires animosq; fluentes
Colligit, excurritq; fremens seq; obuius offert.
Sicut aper rapidis postquam latrantibus actus,
Vulnificos instare canes, atq; arma sequentum
Aduertit: iam terga rigens, iam subrigit aures,
Hinc pręceps in tela ruit: Sic feruidus ibat
Hannibal, egregiiq; animum patris ore uocabat.
Stabat ab aduerso iuuenis tunc impiger acri
Massinissa

Massinissae animo, qui mox fluitantia cernens
Cornua Poenorũ, trepidos irrumpit in hostes.
Et quacunq; uiam facit ingens belua, raptim
Insequitur, similiq; fretus duce Laelius, inter
Strata armorum cumulos, tempusq; locumq;
Arripit, obstantes caedit, fugientibus instat.
Scipio magnanimus, uiolenti more leonis,
Qui catulis festinet opem syluasq; ferasq;
Obruat, in medios stricto penetrauerat ense.
Illum tota acies, illum miratur ab alto
Iuppiter, et nostro sibi nam foret aemulus orbe.
Sol stetit ambiguus, rutilo sic totus in auro
Fulgebat, sic purpureo radiebat amictu
Sic rigidis nitidis iuuenis splendebat in armis.
Postquã est ad ueros peruentũ cominus hostes.
Romani Poeniq; manus miscere cruentas
Coeperunt, ingens et inexorabilis urget
Ira Duces, populosq; duos, nec Martius usquã
Impetus asperior, nec acerbior ulla per orbem
Pugna fuit, nec enim precio conducta gerebat
Bella cohors, aderãt proprio ꝗ sanguine uellẽt
Quas ipsi addiderãt odiorũ extinguere flãmas.
Vnus amor, cunctisq; adeo legionibus una
Mens erat, ulcisci iustos uel marte dolores.

Patice

Punica perfidia, & Romana superbia passim
Vocibus alternis uulnus iactantur ad omne.
Longae, & infames quaestus, & tempore eodem
Hic foedus, hic iugulis extorta silentia caesis.
Annua nunc Poenis, & auara tributa subactis,
Nunc fraus, & capto strages indigna Sagunto.
Et quicquid rabies odio flammata uetusto
Armatis dictare solet, cum omnis in unum
Offensae cumulus, longiq; iniuria belli.
Pectora pectoribus tunduntur, et ensibus enses,
Vulnera uulneribus, mortes quoq; mortibꝰ atrae
Miscentur, iuuat infernis descendere ad umbras
Visceribus, manesq; nouo turbare tumultu,
Pugnantesq; animas Herebo transferre silenti.
Heu furor, & quanto satius uixisse quietus
Finibus in patriis populus potuisset utrinq;?
Non finis ambitio, caecaq; superbia cordis,
Et sitis, aeterna quae spe succedit habendi
Mortales, uritq; animos, & tradit in enses.
Confligunt infensae acies, nec publica tantum
Hos odia exagitant, credit sua uulnera quisq;
Et patris fratrisq; necem, dum perculit hostem,
Vlcisci, usq; adeo mentes offensa uetustas
Asperat, atq; odio leuius certare recenti

Impellunt sua castra Duces, & vocibus altis
Accendūt animos, et honesta pericula mōstrāt
Ac subeunt species, visa est pulcherrima mortis
Pro patria peregisse animam, vis ampla furorum
Armorumq; dabat strepitus, gemitusq; cadentū
Confusos horrore sonos. iam sanguinis altus
It fluuius, camposq; rigat spumantibus undis.
Iamq; furens operit uoluitq; cadauera torrens,
Mons quoq; corporibus prostratis surgit equorū,
Atq; utrīm, rapidosq; iugis iam separat hostes.
Non sic attonitos Aegaeo littore nautas
Expauisse reor, quibus insula nata repentè
Est prope therasiā, quod monstrū doctus aruspex
Romano dedit imperio, Macedumq; ruinae.
Nauita, sed trāstro rapit ac stupefactus adhaesit
Coeperat interea pugnae tremefactus iniquae
Auxiliaris eques Romanum excedere campo.
Insequitur victor profugos, iam sparsa sequēdo
Ipsa etiam cumulos, inter reperire labores
Caesorum Romana acies, pars scandere in altū,
Et dubio titubare gradu, pars lubrica circum
Arua tenent, sparsis aditum tentare maniplis
Signiferi hortari etiam armorumq; magistri.
Et poterat vincendo vagus felicia miles

Bella

Illa repentinis praeuertere cladibus atque
Illustrem foedare diem, ni prouidus alti
Scipio consilij reuocantia signa dedisset
Cognita. nam postquam iusso tubicine campis
Vox sonuit, tenuere gradum, signisque secuti
In primos rediere globos, hinc agmina rursus
Turbine concurrunt alio, sed uiribus isdem
Aethera dispersos ueluti cum turbidus auster
Arctauit nimbos, siluitque repressus parumper,
Dum tonat, hinc pluuijs et grandine mixta resurgit
Tẽpestas inimica satis, excesserat ardens.
Scipio iam colles immensa strage coactos.
Collatisque iterum signis & uiribus ambae
Miscebant acies aequato praelia campo.
Sollicitum spectasse Deum tot funera gentis
Indomitae, tantosque truci sub morte labores
Crediderim, seu quis ualidis foret exitus armis:
Hoc equidem mundi campis commissa cruentis,
Nutabat fortuna die, quis iura supremi
Imperij, summumque gradum, quis sceptra teneret.
Pensasset si forte etenim sors ultima Poeno,
Quis dubitet, quin immensum dominata per orbẽ
Impia Carthago rerum tenuisset habenas?
Romanumque nihil foret haec in tempora nomẽ?

Itala Barbaricis tellus lacerata colonis
Nutrisset genus egregium, maiorque fuisset
Africa. si potuit nomen sibi Græcia inermis
Imposuisse suum, quanto magis Africa uictrix?
Sed miserata pios diuina potentia nobis
Succurrit, talemque uirum prioribus annis
Italiæ dedit afflictæ, qui fortia bella
Fortior exciperet, qui non præsentia tantum
Sed uentura etiam discrimina pelleret unus.
Temporibus cui tuta suis innixa maneret
Et cui libertas seruanda sequentibus annis.
Iam medio Sol altus equos regione trahebat
Aetherea, & tantas spectabat territus iras
Impiger, & nullo defessus membra labore,
Non æstu, non uulneribus, non nube calentis
Pulueris, extremas manibus tentare procellas
Scipio tendebat, cuneus quo densior illum
Et Ducis aduersi facies optata uocabat.
Flammea cauernosi conuexa trementia montis
Ac uelut Aethnæo descendens uertice uastat,
Et scopulos ruit obstantes, arbustaque frangit
Obuia, sulphureæ reboant simul undique ualles:
Sic ferus & simili prosternit turbine cuncta
Scipio, sæpe monens: miles Romane precor te,

Aut

Aut uince aut morere, et mecũ nũc ultima terrae
Hec uia uel Romam, uel recto tramite ducit
Ad superos. haec uociferans intrabat in agmen
Hannibal, contra ille graui cum mole ruentem
Excipit impauidus, confligunt fulmina Martis
Hic Scipio, hic Hannibal, cernensq; ex aethere
Miratur tales terris superesse magistros (Mauors
Militiae, tales operum ferriq; ministros.
Hic precor, ut mendax desistat Graecia tandem
Nominibus certare Ducum, pudeatq; referre
Imbelles Asiae populos, Gangemq; subactum.
Parthorum sileant Reges & perfidus arcus
Exiguo spectata phalanx. nec conferat ipsa
Troia metum, Priamiq; domus cantata Poetis
Graiorum, et nostris. non Regũ quisquis odoro
Crine fluens, atq; Assyrio crispatus amictu
His campis non nuda acies, nõ fluxa per armos
Purpura, non leuibus tantum confisa sagittis
Turba fugax, uerum hinc armis innata perenni
Robore subsistens Itala Romana iuuentus
Arma tulit, contra assiduis exercita bellis
Agmina Poenorum, quibus est Hispania testis
Virtutis, Latiumq; magis, quae mille per annos
Romanos hominum auctores omniaq; ausos

Iam pessum ferro dederant, & fortibus armis
Has inter gentes alio certamine longe
Concursum est, aliisq; animis: iam uera fatenti
Viribus haec acies praeit, haec leuitate, sed unū ē
Parq; odium ambobus, at tandem fessa per arma
Caedebat Poenorum acies. tum feruidus ira (per
Hannibal exclamat, nō haec tibi signa retrorsū
Furcifer ut referas dederam, quin pergis & illa
Hostibus in mediis poenas discerpta relinque.
Heu mihi, quo ruitis? non est uia recta, uenite,
Hac hostem reperire licet, Carthaginis estis
Sic memores? hac forte domū remeare putatis?
Erratis miseri ciues, haec carceris una
Exiliiq; uia est. haec dicens ibat in hostes
Solus & intrepidus cunctas sic ille pudore
Et uictas pietate Ducis firmasse cohortes
Visus erat, bellumq; ingens renouataq; caedes
Coeperat, urgebat Scipio primusq; premebat
Obstantes cuneos, & funera crebra ferebat
Perfidiam nunquid, tam longam inferre uidebo
Praelia uirtuti, non sic pietatis auitae
Oblitos reor esse Deos, concurrite fortes
Pectoribus, manibusq; uiri, uictoria praesto est
Talia iactabat stricto mucrone tremendus

Laeuq;

Inq; referre pedem paulatim exterritus hostis
Mox magis atq; magis. nec iam reuerentia tanti
Illa Ducis retinere diu potuisset in armis.
Ecce autem pariter redeuntes hoste fugato
Rex Lelius retro fessos
Improuisi à tergo inuadunt. illicet ergo
Coepta prius sensim laxis fuga pergit habenis,
Nec patriae pietas propriȩ, nec cura pudoris,
Nec decus Hannibalis quicquã ualere precesq;.
Ille uidens fractas acies, & terga suorum
Versa metu, rapidum trepida formidine tandem
Vertit equũ, campoq; fugit latebrosus aperto
Accusansq; oẽs homines ac Deos uc. ꝑpinquã
Peruenit ad Ramerã. illic moenibus urbis amicae
Substitit, hinc iterũ Poeno reuocante senatu
Digreditur postquã attonitae sub moenia uentũ
Est patriae, non ille forũ, non publica templa,
Sed furtim petiisse larem contentus, & una
Saepe die mutans, latebris sese abdidit atris.

AFRICAE FRANCISCI PETRARCHAE,

LIBER OCTAVVS.

PRonus ad Oceanũ cupiens narrare profundis.

Antipodum populis nostro quæ uiderat orbe.
Sol rapidos stimulabat equos, nodumq; solutus
Scipio curarum linquens, suprema uolutans
Excidia infandæ gentis tempusq; locumq;
Atq; aditus formamq; rei, & discrimina secum
Cuncta simul tacitus uigili sub mente mouebat.
At quia Solis iter declive atq; hora monere
Grata uidebatur fessis dare ocia castris,
Instituit reuocare acies, noctisq; quietem
Tradere militibus nocturni tempora somni.
Et tamen hostili quamprimum erumpere uallo
Visum est, huc alacres igitur petiit ipse cohor-
Ingrediturq; aditū nullo custode locorū. (tes
Illic præda ingens
Præcipitem meditante fugā. et quid uita uolentis
Non qđ opes. passimq; iacēs preciosa supellex
Inuenta est. rapitur cupidę Carthaginis aurum
Per maria & terras quæsitum sanguine multo
Barbaricæ Lybico quod uicta Hispania bello
Misit auaritiæ, Sardis quod fessa cauernis
Quod Siculis toties extorserat impia templis
Quod medio percussa die, plaga torrida mundi
Et niger Aethiopum populus regnumq; perustū
Quod Mauri, Numidæq; olim per secula longa
Aut

Aut Reges vicere alij, quodq; Itala tellus
Tot doluit damnis, id totum sanguine mixtum
Africa nunc reddit. quid tot valuere rapinae?
Raptor raptorem spoliat. nunc ite per ampla
Aequora, nūc validas prosternite turrib⁹ arces
Nunc aratrum antiquis insultet moenibus. oēs
Vnus habet praedas hostis, mundiq; superbi
Tot spolijs, aestriq; simul. eodem agmine fesso
Scipio magnanimus referens ac summa retro
Signa sub occasum Solis sua castra reuisit.
Captiuos seruare iubet, quae ut ampla relatu
Ac speciosa forent. nam caetera praeda viritim
Sparsa erat, atq; animos mulcebat militis acres
Serus Atlantaeo radiabat vertice pulcher
Hesperus, & nitido rarissima sydera coelo.
Aggere gramineo consedit laeta iuuentus.
Celsior at cunctis Scipio, Rexq; additus illi
Herbosum tenuere torum, tum corpora curant
Fessa labore graui, belloq; exhausta diurno.
Vt dapibus compressa fames, primusq; quieuit
Impetus edendi, placido facundior ore
Laelius ingreditur. postquam mihi fata dedere
Hanc tantam audisse diem, contentus abibo
Quo iam cuncta trahent, nec me natū esse pigebit

Dum tecum vixisse ferar fortissime Rector
Hesperiae, cui nostra salus benè creditur uni
Hoc fateor solo. mentem spes ultima iussit.
Nam rediens bello magna iam parte peracto,
Cum Masinissam cedentem terga viderem,
Teq; per aduerso tanta virtute tonantem:
Actũ de Hannibale est, tacito tũ murmure dixi.
Nunc quibus ille viis, aut quonam erupit astu
Obstupeo, mirorq; fugam. sed notior illi
Est regio, idq; hodie malis fortasse salutis
Causa fuit. medio abrumpẽs sermone loquentẽ
Rex ait iste quidem meritò clarissimus omni
Posteritate dies, per secula longè feretur
Nominis Ausonii fuerit dum fama superstes.
Sed mihi crede Leli, noui moresq; animumq;
Hannibal, an ne dolis victus succũbat in armis
Seruis incertum est amare mihi lumen in illo
Centũ oculis, par est Argum quẽ saepe vocare
Bellorum soleo. quia non est fallere cuiquam
Ingenium mentemq; viri, tamen omnia vitae
Consilia, atq; omnẽ ancipitis discriminis artem
Verteret una dies: iamq; hũc prendisse videbar,
Et comitem misso Romam misisse Syphaci.
Sed dum cuncta oculis lustro vigilantibus, ille

Aduelis

Aduolat, & moto decurrit tramite uelox:
Nec dubiā ingentes, quoniā montes stragis aliā
Sanguinis infandi pelagus, uel mole uel undis
Creuisset, nisi dilapsos per opaca uirorum
Vicinæ socios cepissent mœnibus arces.
Excidit hanc Scipio uitā quacunq; per omnem
Aut uidi, aut legi fateor mihi parua uidentur
Fabula, dum memini Hannibali audissis amici.
Quantus erat, quantasq; acies formauerat arte
Ipse mihi aduersus ueniebat in agmine primo
Obijciens Pœnos Italos, Numidasq; rebelles
Massinissa tibi memor hos odioq; morisq;
In Regem pugnare suum, Latiamq; cohortem,
Ecce ubi constituit, quoniam uenisse coactam
Nouerat in frontem simul Indica belua pugnæ
Geniusq; greges horum terrore putauit
Romanam turbare aciem, quorum impetus illi
Profuit innumeris bellū, sed amicior omnem,
Hanc nobis fortuna mecum detraxit, eramq;
Ipse ego sollicitus, quibus hoc eludere monstrū
Artibus, aut tollerare feras quo robore possem,
Atq; ideo primam rara regione cateruam
Impleui facili, post quæ transitus esset
Vt cursu diffusa suo contentior iret

Innocua feritate ruens. sed Iuppiter alme,
Quā fortis steterit ille animo, dum fracta videret
Cornua, q̃ nihil extimui, quotiensq; labantem
Restituit, virtute aciem interdumq; coegit
Spem titubare meā solitam iactare profecto
Mentio clarorum fuerit si fortè virorum
Audivi ipse omnis bello quod terminus ævi
Orbe sit in toto, peragensq; hæc ordine primum
Ponit Alexandrū, Pyrrhum locat ille secundū,
Et sequitur mox ille duos. sed vera fateri
Non livor vetet aut odiū, mihi maximus omni
Hānibal ex numero est. Dariū nisi fortè Persāq;
Est vicisse magis quā quos numerare laborem
Tot nostros fuisse Duces, nisi præstat inermem
Barbariem superasse manu, quā cæde cruenta
Romanas stravisse acies: distantia longè
Acta Ducū memoro quid morē moribus æquē
Hinc Regem laudare piget, sit et tegmine famæ
Clarus apud populos. ac dignis laudibus acrem
Hunc hostē celebrare vacat, quis bella subire
Promptior, aut medio quis cautior esse periclo
Quisue cibi aut somni, quis vini parcior illo est?
Hoc admirari soleo quod sæpe relatum
Est mihi longævi post prima exordia belli

Sollici

Sollicitũ assiduè et facinus sub mente profunda
Volventem egregiũ nunquã cœnasse sedentem.
Iam quid ergo armorũ curas arcemq; supremam
Militiae, terraeq; ac. Ducem, clypeumq;, cubile,
Neglectæq; decus vestis studiumq; frementis
Cornipedum memorare velim patientia quanta
Frigoris atq; æstus cursusq; sitisq; famisq;,
Quantus Ducũ miles, quantus est Dux maximus idẽ
Spes animis quod primus erat initurus in hostẽ
Ultimus excedat campis haec omnia pridem
Nominis experti, si quid modò pectore in illo
Aut veri, aut fidei melior natura locasset
Optarem nostro genitum natumq; sub orbe
Quis mihi doctorem laudet quẽ cæca gubernet
Ebrietas fugienda viro cuicumq;, sed altis
Principibus funesta lues. quis sparsa cruore
Convivia & plenis elata cadavera mensis
Perq; æstum accipites algentem in flumine saltus,
Barbaricus cui luxus iners, & Persica fortis
Blandimenta novæ placeant, aut purpura mollis
Cætera prætereo, sed enim non moribus istis
Hannibal Italiam bello vastasse triumphi
Evaluit. sic fatus erat, cum pauca modestẽ
Massinissa refert: depressa magnæ tuorum

Atque alienarum mirator maxime rerum,
Si mihi das fandi ueniam, stat dicere contrà
Nescendi studio famae, si credis, autem
Magnus Alexander multis non uictor in oris
Orbe peragrato tandem peruenit ad ortus
Fortunamq; simul clausit cum tempore uitæ
Hannibal, & spacio breuior uictusq; cruento
Est hodie ille Asiam, tentataq; contra subegit,
Innumeros domuit populos, urbesq; Ducesq;,
Vt lapis immensum qui toto irrumpit ouile,
Is tenet aduersum longè spectasse frontem.
Vicit Alexander populos Rex, optime nosti,
Quos adijt Graios inuitis, aut ille paternis
Subtrahat. est Asiam quo uiceret ille paratam
Scimus, & imbelles Galatos & inertia Bactra
At non Arctoas gentes, quas attigere primum
Commoditate loci poterat, non Punica regna,
Non Italos mundi caput, Gallosq; & Hiberos
Attigit, hos extra quid dignum laude uidetur
Egregia & tantis titulis, tantoq; boatu
Regibus eois domitis, Indoq; cruore
Vicisse hunc omnes liceat fudisse q; usquam est
Quattuor obitia latio confecta potentis
Prælia, aut ne grauẽ et memorãdũ ĩ secula restẽ?
Alter

Alter Alexander Rex Epirensis & huius
Non minor ipse animis et auũculus orbe uirilem
Diuiso Italiam armis, belloq; subactus,
Dum latus Ausonia transfixa cerneret hasta
Hæc ait expirans: Heu quam diuersa nepoti
Et mihi bellorum cecidit sors. ille uocose
Fœmineum subigit nullo certamine uulgus,
Durior armatis mea me discrimine tanto
Obiecit fortuna uiris, cum talibus ergo
Hannibal iste uiris tot iam fera bella per annos,
Quæ uirtute gerat nescis, namq; illa perennis
Gloria magnifici Regis, fortunaq; semper
Prospera, & in finem similis comitata fauore.
Non nihil externis, sicut splendoribus addit
Omnia sic studio uigili meditantibus aufert
Iudicium uerumq; unam pars altera namq;
Fortunæ latet ambiguæ nec noscere promptũ ẽ
Quantas in aduersis breuitas quoq; tẽporis illi,
Nec tribuit mortiq; uiro properata nec ullam
Maius habet fortuna bonũ, quam læta sub uno
Et uitam clausisse diem, sic tempus utriq;
Indubium excutias tunc fateare necesse est,
Hannibal at plures uincendo exegerit annos,
Quã uiuendo alius Macedũ quo uita tyrannum

Tempore

Tempore deficeret toto quis proximus orbe
Vicerat Hannibalem, si tunc cessisset ad umbras
Ibat honorato visurus tartara curru
Quaesito non de Persis Galatisq; triumpho
Quo Rex longaevus traxisset fila senectae
Quis fuerit certus venturo tempore vates.
Non fortuna senem excipiet, non rara secundis
Forte fides seros mansisset firma sub annos
Praecipue si quae fuerat tam saepe minatus
Italiam servator tentasset & Africa bella
Singula versanti, quoniam nox alta soporis
Admovet hic illo maior belloq; videtur
Clarior, atq; hodie plus verae laudis adeptus
Si famam egregiam   dat fortuna nec aufert
Quam vincẽdo aliis licet omnis Graecula circũ
Obstrepat, & testes incalcet turba libellos.
Dixerat, astabant intentis auribus omnes
Miles in his gravior paulatimq; annosior unus
Incipit, aut dubiẽ quem magnum dixeris ille,
Maximus est, nec parva tibi miranda videntur.
Nec vulgare aliquid solitum laudare tenemus.
Hoc animum petiisse velim, si terminus ille est
Quem tandem claro tanta virtute relictam
Scipiade putas esse locum quibus ordine sese

Insereret

Insereret si fortè acie victricia signa
Quod procul avertant superi meminisset abisse
Pactus; ad haec Lelius in sequis sydera caeli
Dinumerare volens hoc digerat ordine primum
Luciferum, post arcturum, gelidamq; Booten.
Hic alios ignes Solem forsasse putabis
Praeterisse uno stat per se solus & inde
Nomen habet. nec sum ignar⁹ quid callidus ille
Responderet ad haec, acie si victor abisset
Hesperia Macedum Regē Pyrrhumq; secundos
Esse sibi cunctosq; alios, quos clara per orbem
Fama Duces loquitur, sed enim se dicere quartū
Noluit erubuitq; alios miscere superbum
Syderibusq; diem. sic ille effatus & omnes
Assensere animis nutuq; & murmure laeto.
Talibus atq; alijs noctem sermonibus illam
Insomnem traxere duces iamq; Hesperus alto
Mersus erat pelago, mediumq; rotunda liquēdo
Transierat iam luna polum, & undiq; passim
Defessi mortali deponunt aggere membra:
Sic ubi tristis apes caelo commissa aperto
Impetus, & regnae caedis pluit aether acervos
Pars victrix repetit sedes procul hoste remoto
Et circa Regem coēunt, ac murmure plaudunt.

Postremum

Postremũ in cygno dant corpora cessa sopori,
Atq; omnes pariterq; silent pariterq; quiescunt.
Vix dum exorta dies, iterumq; ascẽdere classem
Lelius & Romam læto rumore iubetur:
Sollicitosq; implere patres. iamq; æquore felix
Nancius ingrediens austro dat uela ferenti
Hic status in castris, at quis Carthagine terror,
Quis dolor aut quantũ trepidi noua cura senat⁹
Plebs subitis perculsa malis prætoria circum
It patrum afflictisq; iubet succurrere factis
Pernoctans. & patriæ miserã prohibere ruinam.
Illi autem dubij consultant: qualiter olim
Dum scopulo collisa ratis, gemit, atq; supremũ
Naufragiũ impẽdet, coeunt, atq; ultima tandem
Consilia expediunt trepide sub nocte magistri.
Omnibus una salus, missosq; exquirere quænam
Mens foret Hãnibali Ducis an spectata sapremi
Virtus sub tanto cecidisset uicta periclo,
Staret an aduersis animus spesq; ulla sub alto
Pectore & ambigui quæ sit sententia belli.
Ille diu renuens, tandem populiq; patrumq;
Imperijs obstare negans, mæstissimus ergo
Confususq; pudore graui, memorare latebris
Egreditur, qualis rapto matrona decore

Quæ

Quae quamuis culpa careat sibi conscia tantę
Dedecoris, silet ipsa tamen refugitq; uideri,
Exhorret uiri aspectum faciemq; sacrorum.
Vt trepido stetit ille foro, confusa repentè
Turba Ducem uisura suum quem tempore tanto,
Tam procul à patria longinqua bella gerentem
Audierat, populusq; omnis cōcurrit, & ingens
Curia, & innumero cōplentur compita uulgo.
Aspiciensq; suos ciues generosus & asper
Spes intentat, eandemq; silentia tristi
Fronte mouēs, uno sic tandē plus uiximus inquit,
Quam decuit placuitq; dies, crimenq; fatebor
Ipse meum: pridem tacitus me praelia sensi
Aduersum tractare Deos, sed me ultra per oēs
Gloria praecipitem casus famaeq; libido
Caeca tulit, testes facio quos sensimus hostes
Esse Deos actum: quicquid uel arma uel artes,
Vel nostrae ualuere manus, nec defuit unquam
Cura operi egregio, uicerunt numina nostros
Conatus, cecidi totus, nec iam ulla relicta est
Spes mihi, uos precib' Romanā exposcite pacē.
Consilii haec est summa mei, sic fatus in imas
Rursus abit latebras, coelumq; uidere recusat.
Inde pudor, mixtusq; dolor, simul ira pauorq;

Cum

Cum quaererent avidi assiduè tacitisq; negaret
Fama moras hostisq; odium secreta pararet
Effugia occultosq; habitus ineuntq; per omnem
Multus adesse foro populo se inferre frequenti.
Vespere thesauros ad proxima littora mittit
Ingentes, seq; ipse magis cum moenibus effert.
Dumq; poli medium nox intempesta teneret
Conscendit puppim tacitus, tum carbasa ventis
Pandit, & infaustae † condemnat littus arenae. commendat
Iam procul Italiam pelago spectabat ab alto
Suspirans, reputansq; sui primordia facti.
Stat Regum tentare fidem ferique quod usquã est
Et bellum revocare ferum, mandamq; procellis
Exagitare aliis; iam pridem magnus in armis
Rex erat Antiochus, Syriae iam tract⁹ et omnẽs
Hellespontiaci ferebant littoris urbes.
Iamq; Ephesum belli sedem Rex ipse tenebat,
Aequore iam classes campisq; equitatus apertis
Dux docet coeptis hac retro tramite proram
Hannibal, hac clauũ subet hac et carbasa flecti
Iam Drepanũ properè iam littora nota Panormi
Praetereunt, caraeosq; sinus Zephiroq; favente
Vulcanum Liparamq; secant, fumamq; favillis
Nigrantẽ horrificis geminũq; ardere cacumen
Sufficiunt

Sufficiunt pauidi: fugiunt instantibus undis
Et sinus Italicum latus inter et arua propinquae
Trinacriae solitus spectantes fallere nautas
ac faciem protendere terrae
Absolui, id dubium donec longaeuiter usus
Panderet: nam continuo duo littora tractu
Dixeris haerere, et geminos se tangere montes.
Quod quondam fecisse ferunt, hunc arte Pelorus
Seu casu seu sponte dabat, namque ille magister
Puppis erat, metuit fraudem Dux callidus, et se
Obiectum ratus insidijs, nil tale merentem
Obtruncat, subitoque errorem agnouit, et acris
Poenituit facti, Siculo tum monte cadauer
Deposuit, bustumque super constrauit, et aram
Addit, ac statuam memorem nomenque sepulti
Nunc etiã mons ipse tenet, semperque tenebit.
Faucibus emergens dubijs ratis impia saxo
Sulcat iter pelago Cephalem prior obuia surgit
Ac uicina pari spatio contenta Hyacinthus
Cedrret ac gemini litores maris alta Corinthus.
Inscius exemplo nouus hic fortasse recenti
Supplicium erroris potuit meruisse magister:
Ergo gubernaculũ flectit, iamque aequore ab alto
Littora mathonea uidentur, ubi forte Philippus

Rex Macedum faciet iam lucine captus eodem
Coniugis hic animum assiduaeq; iniuria frenis
Et dolor atq; Italae domuit locus. ille paludes
Inde maris late scopulos emensus Achaei,
Voluitur eximio quae palmite fertilis extat,
Innumerasq; sacro sparsas legit aequore terras,
Atq; Ephesum festinus adit, Regisq; furentis
Excitat admonitis ardentia pectora flammis.
Vtq; alias Eoi uentis urgentibus oras
Occupat, interdũ nimbus, qui grãdine postquã
Hos uastauit agros, illo cum turbine procellas
Ingeminans, longeq; tonans, sic pulsus ad ortus
Italiae uastator erat, quos ille tumultus
Exciuit, quantas strages ferro esse parabat.
Si fortuna foret meritis id scilicet unum
Dijs falsum iurasse satis, nempe omnia fando
Si fugiat, excutiat cupido labor ipse sequentem
Et decus ingenij fatis incumbere Eois,
Atque Asiae Lybiae fratremq; adiungere fratri
Scipio muneribus Diuûm, tantoq; fauore
Fretus, ad extremam inuisae Carthaginis ardẽt
Excidiũ intendit: stat enim quocunq; uocantem
Fortunam mens certa sequi, nec mittere tempus
Incessum quo facta dabunt uictricia signa

Octaui

Octauis commissa Duci, totasq; phalanges.
Terrestri iubet ire uia, & sub moenia saeuae
Vrbis agi; petit ipse uiam tamquo Lemanius illis
Missus ab Italia magna cum classe diebus
Appulerat, ueterisq; nouis ubi miscuit alnos
Impetit aequoreo Portorum tramite portam,
Scilicet ausuros pelago rerum ultima uictos
Si quis adhuc reliqui faceret fortuna relapsis
Viribus, aut animis, si spes foret ulla sub armis.
Littoribus cunctis iam formidata subibat
Hostis: iam littus stridentibus aequora circum
Omnia, iam scopuli, iam côcaua saxa fremebât.
Ipse repercussus confusis uocibus aether
Horrisonum late terrorem in moenia iactat.
Frondibus ecce oleae circum redimita uirentis
Supplicibusq; ornata uiris, uenit obuia puppis
Ac pacem ueniamq; petens, nil uocibus illis
Responsum est aliud, firmo sub littore iussi
Aduentum expectare Ducis, Romanaq; castra.
Ipse sub inuisae classe tamen admonet urbis
Moenia, & altas speculatur comminus arces.
Conspicit & celsas solido de marmore turres
Littoribus superastantes, ac ferrea claustra
Portarum totis & propugnacula muris.

Admirans, Romamq; patens uidiſſe ſecundam.
Vrbs circumfuſo uallatur maxima ponto,
Et muris & tuta ſuis, niſi falſa parumper
Anguſti à tergo pepuliſſent littora campi,
Ex ſalo tota foret iuxta latiſſima portus
Planities, immota iacet, fauceſq; cathenis
Nectuntur ualidis, crebræ ſtant littore turres.
Ipſe oculis metitur opus, libratq; periclum,
Exploratq; aditus, ubi promtum prendere terrã,
Quæ penetret portũ, quæ ſit uia tuta ſub arcem
Inuiſam uelut cupiens proſternere rupem.
Cultor agri aut ſegeti dãnoſam euellere quercũ
It circum, tentatq; modos, facilemq; ruinam
Cogitat, annotatq; aditus campoſq; ſitusq;.
Iam ſatis ingenti ſeſe terrore impleuerat urbem.
Inde fretum remis, cælum clangore tubarum
Intonat, & ſignis reſonant crepitantibus auræ:
Digrediturq; minax, illum ſtupefactus euntem
Mercurij collis, montiq; inſcriptus Apollo
Proſpiciunt, plebsq; ipſa tuens horreſcit ab alto.
Attonitæq; gemunt matres, ac multa precantur
Anxiæ: ſic uolucris tentarunt prendere nidos
Paſtorem aſpiciens trepidis ſe uerberat alis,
Multa querẽs, truncoq; pauẽs ſuſpenditur alto.

Iamq;

Iamq; Vticā obsederat, iunctisq; in littore tandem
Agminibus socijs uno quo tempore circum
Duxerat Octauius Tiberis mœnia uersus
Carpit iter classemq; cauo sub monte recondit.
Non procul inde aberāt Sabinas cū nuncius ho
Aduentare refert Syphacis filium ultro (stem
Vermina   sortis casusq; paterni
Intempestiuus uindex, ferumq; coactis
Auxilijs aderat minime spernendus, et illo
Venisset si forte die, magnamq; trahebat
Nunc equitumq; peditumq; ferox in bella cateruas
Nescius Hannibalis uicti non arma capessant
Scipio militibus uallum cum castra reuellent
Imperat, aut acies moueant, aut signa sequantur
Recta acie stabant armisq; animisq; parati
Flectere lora manu. praeuenire gressibus hostē.
Accelerare iubet. parent: & male latentis
Improuisa acies uermine occurrit, et ille
Angustis deprehensa locis parat arma suosq;
Explicat ut licitū est, cōcurritur atq; cruentum
Bellū oritur, caedesq; ingens, gemitusq; dolorq;
Atq; loco claudente fugam truncatur ad unum
Tota ferè iuuenis acies: at ipse fugaci
Raptus equo medios inter delabitur hostes

Solus, & aduersis petiit auia confraga uentis
Infelix: quanto melius sub strage uirorum
Caesaris, miseroq; patri si facta ualissent
Carcere ī Albano comes et Tiburte sepulchro.
Scipio uictrices acies praedamq; trahentes
Innumeram, arma & equos uestes cursusq; ingẽ
Intextasq; auro tunicas, cristasq; micantes. (tes
Ad coeptam conuertit iter, uelut obice paruo
Egreditur paulatim ripas, mox omnia uictor
Obuia prosternit furibundo uertice torrens
Indignatq; moras primo se dirigit alueo.
At postquam passim tota Carthagine uictus
Reguius, & casus sonuit fortuna recentis
Exemplo terrore graui tremuere, minorq;
Luctus maioris renouauit uulnera damni.
Puppe uelut fracta remo cum tristis adhaesit
Nauta, iactatq; uadis cui litora longe
Spes fuste exiguo trahebat, si forte maligna
Fluctus et hūc rapiat, mortē gemit, atq; secundū
Naufragium, tanta ex paruis momenta suprem̄
Tempus habet pacem laetos ueniamq; petitum.
Ter denos placet ire uiros, quos uultus & aetas
Et genus & uirtus populo praeferret in omni.
Talia per Lybiam belli, sed fama peracti

Nondum

Nondum Romana serpēs penetrarat ad urbem
Sollicitosque patres Ponti quos fama rebellis
Mouerat, ac plebem attonitā portenta Deorum
Plurima terrebant, medio Sol æthere uisus
In minimum sensimque orbem decreuit, & ingens
Contremuit tellus, arbustaque multa dehiscens
Sorbuit, horrificoque palàm subsedit hiatu
Tybris agens syluas riparum iura furenti
Amne supergressus magnam contriuit urbem
Diluuio insolito, subitusque horrendus in ipso
Monte Palatino descendit saxeus imber.
Ergo Sybillinis aditis responsa petentes
Sacra Deis iussa peragunt, summusque sacerdos
Succinctus de more, Iouem superosque fauentes,
Iunonisque minacis opem, Latoniaque astra
Inuocat. & Martem pingui mollire iuuenco
Romani patrem imperij tentatque; sororem
Ledæosque parat fratres furiasque cohærque;
Tellurem que Deum, nisi falsa est fama parentem
Et Nymphas matres fluuiorū ac Nerea magnū
Nympharum patrem sic religiosus opima
Certatim trepidis altaribus aggerat esca.
Postquam rite animos uisum est placasse Deorū
Consul ab urbe nouus discedēs Claudius Afrā

Litus adire parat, miserum torquebat inanis
Ambitio, laudem ac tantam reperire putabat
Posse uiam aeternam: si permittente senatu
Scipiade magno aeque iam gessisset honorem
Inq; graui bello partes tenuisset easdem.
Is populo prorsus licet aduersante senatum
Flexerat assiduis precibus, quod saepe sepulsis
Ambitus efficitur, quantoq; labore pudendus
Constat honos uictor sperabat plebis & aequi
Participem se ferre duci. natura profecto
Erubuit, classisq; uias, elementaq; pontum.
Indignata graui perturbauere tumultu
Lorentana retro linquebant litora nautae
Securi uentorum & carmina nata canentes
Applaudente freto remis frangentibus aequor.
Vndique respondent nostrisq; secantibus unde
Horrida iam subitis consurgunt uersa procellis
Aequora, & Aeolio prorumpũt carcere fratres
Indomiti, quatiuntq; polos terramq; fretumq;:
Inde repentinis pandantur carbasa uentis
Ne quicquam uario feruescunt caerula motu
Hac illuc rapitur classis, fatoq; rotatur
Quolibet, ac nullas spectent naualia proras.
Hinc Aquilo uiolentus agit, frangitq; rudentes
Inde

Inde furens Auster perfundit littora nimbis
Et tumidos leto deducens aequore fluctus
Littus in Ausonium frangit, fastigia mali
Subsidunt pelago, quotiens in nubila surgit
Et torrens salo spumante cacumina pulsat.
Ac quotiens retro furiose relabitur unda
Crescit in immensum Thuscū latus eruaq; fundo
Sicca patent, nudaq; tremunt delphines arena.
Et crebris sonat in scopulis allisa carina
Nox caelum tenebrosa tegit, cum fulgura circū
Saeua micant, toto descendunt fulmina coelo.
Aequor agit montes et torrens unda nigrescit.
Claudius excipiens permotus imagine facti
Diriguit, tremuitq; metu, nunc improba damnat
Vota suae mentis, tantosq; optasse labores
Poenitet, armorum mallet uitasse tumultus
Magnanimoq; decus propriū titulosq; decoros
Scipiadae, & belli famam liquisse perennem,
Ac mansisse domi & patriae iacuisse sepulchro.
Talia uoluentem Calabris ex montibus Eurus
Horrifer impellit fessam populonia classem
Prima uidet saxis post hanc spumantibus Ilua
Corsica post scopulis minitantibus excipit inde
Sardiniae arthoū latus attigit, inde frementi

 Infelix

Infelix agitur pelago, & crescente procella
Magnaq; pars classis fluctu superante fatiscit
In mediis subsedit aquis, pars cautibus actis
Dissiluit, durisq; allisa frigida saxis
Corpora nautarū, pars turbine iacta retrorsum
Littus ad Etruscum reddit solatia busti
Italica tellure petens. at Claudius amens
Et Poenae a morte ex media rapientibus undis.
Vix calarim tetigere rates, hic classe nouanda
Consulis; iratumq; animū, memorēq; pericli,
Attonitumq; inuenit: hyems non Punica uidit
Littora, non belli rumores territus ullos
Auribus excepit, lapsoq; inglorius anno,
Atq; fatigata nequicquam classe uirisq;
Fascibus absumptis, redit priuatus in urbem
Felicis Romam, interea laetissima belli
Fama uenit, totam reserātur templa per urbem,
Fitq; Deis immensus honos, sollennia ciues
Quas sibi ante aras persoluunt uota frequētes.
Finibus auulsos hostes ceruicibus asperam
Excussisse iugum, cladem transisse metumq;
In caput, inq; trucis mores Carthaginis ipsum
Perdomitum bello fontem causamq; laborum
Succubuisse Ducem, nil iam superesse timendū.

Ambitus

Ambitus hinc alter maiore ardore, magisq;
Exarsit, populumq; omnem, cunctumq; senatum
Inuasit Consul. siquidem Cornelius alter
Lentulus imperium Lybici discrimine belli,
Atq; animũ nomenq; suum illustrare parabat,
Scilicet hoc meditans, seu pax instaret haberi
Pacis honoratus princeps, seu bella manerent
Perfacilẽ exhausti fore iam certaminis omnem
Euentum, & praegrande decus, sic ille labori
Incumbens alieno, indignum ardebat honorem,
Semine non proprio messem rapturus opimam.
Heu pestis damnosa homini, & funesta libido
Nominis, imperii nocuisti saepe Latino.
Hic ego, nam calamũ fert impetus, atq; parũper
Abstrahor incepto, uos quos Romana loquẽdo
Externas aequare iuuat per cuncta, ubi non
Gente pares animi toto; aduersantibus illa?
Vos mihi nũc populos Regesq; Ducesq; potẽtes
Obiicitis. sed cesset amor, liuorq; malignus.
Quis gesta tam magna Ducũ Regũ'ue, nec illu
Armatus obstrepuit, medioq; irrepsit in actus?
Inuidiae conflata lues non omnis agentes
Forma despicit, uictriq; domesticus hostis
Imperiũ extendi, non illos castra mouentes
Depinxit

Destituit populos, non sero in bella profecti
Ante diem redire domũ reuocante senatu.
Aut equitũ prohibente aciẽ, peditumq; moueri
Aut classem, & meritó suspendia digna luentes.
Consilijs Reges moderantur regna, trahuntq;
Non ipsi ex alijs pendent, alijs ut trahantur
Arbitrijs, finem belli & primordia norant:
Dum libet accipiũt, et dum libet arma reponũt,
Liberiori aura, seq; & sua signa ferentes.
Non illos praecessor iners reparandaq; ferro
Segnities fessos in finem pertulit anni:
Non collega fuit cladis temerarius auctor,
Inuitas rapiens in aperta pericula turmas.
Non successoris nocuit metus, alta mouenti
Gloriaq; in praeceps tulit, & celebrare coegit.
Nec mihi nunc quisquã referat de nomine litẽ
Virtutis, uentisq; illam seiungat ab umbris,
Aut extrema sibi ceu non sua praemia tollat.
Credite, cunctarũ longe blandissima rerum est
Gloria, nec lenibus stimulis agit ipsa, fortes
Egregiasq; animos generosaq; pectora pulsat.
Quae cui sit dubiũ, quin solitudine dempta
Hoc Duce Carthago fuerit sensura supremum
Excidium, & meritam fortunae urgente ruinã:
Quod

Quod quaestū persaepe ferūt post bella reuersū
Scipiadem, in cineres casurā a culmine Birsam,
Inuisasq; domos, stirpemq; genusq; Deorumq;
Poenorū, & nomen in caeca Claudius ardens
Ambitione prior, post Lentulus alta ruentis
Ambo hauerit dirae subiissent moenia terrae.
Consulto tamen ad superos seruare nepoti
Reliquias, famamq; reor, nomenq; secundam.
Verū ego peruideo quo sim progressus, & unde
Nunc redeo, postquam Ausonius, uictor ad arcem
Scipio peruenit, legati tramite recto
Hac adeunt tristes, genibusq; trementibus ante
Affusi, miseris uerbis & supplice uultu
Fortunam, erroresq; suos, rabiemq; furentis
Hannibalis, patriaeq; graues sine crimine casus
Deplorant, ueniamq; petunt. praecluserat aures
Victorum temerata fides, ac Punica fraudis
Exempla, abruptaeq; recens iniuria pacis.
Res in consilium perlata est, omnibus idem
Ardor erat, ferro insistendum, et uindice flamma
Perfidiae, ac pacis nullas admittere uoces.
Cunctorum uotis aberat longaeuus in illa
Obsidione labor, perdendaq; gloria tantae
Summa rei Ducis aduentu quē fama canebat.

At minime ingentes animos, fixumq; mouebant
Scipiadae ingenium uentosae nomina famae.
Altius aspirans, coelum spectabat, & astra,
Victamq; decus mundum, tamen omnia fidi
Pectora consilij pariter permota, seuero
Proposito flexere Ducem, lachrymisq; petitam
Vberibus, placuit tandem permittere pacem
Et bellum finire ferum. Sic uillicus olim
Nocturnos metuens fures, legit arbore poma
Immatura sua, sic pastor pendula ramis
Hospitia & nidos spoliat, pullosq; reportat
Implumes, properās serpentū auertere pestem.
Postera lux iterum legatos multa precantes
Retulit: hos Scipio dictis compellat amaris:
Impia gens credens tandem tot cladibus ullum
Esse Deum coelo, qui nostros iudicet actus,
Cui scelus omne odio, cui sint mortalia curae.
Effera gens, infensa bonis, mitescere serò
Incipe, docta malis, rabiemq; aliquādo nocendi
Exue, semper erit tibi summa & sola uoluptas
Fallere, nec fraudis studiū gēs perfida linquet:
Nos eadē, quāquā extremas merebare ruinas,
Parcimus indignae, meritasq; remittimus iras.
Hactenus ut steteras stabis, nec strata uidebis
Moenia

Moenis, nec victor quicquam de finibus aufert.
Libertas meritis seruilia cuncta manebunt.
Hannibalem causam belli fontemq; furorum,
Poscimus ante alias nobis vestræq; quieti,
Quam nobis, illum abijcitis quo sospite pacem
Nec sperare licet, bellorum semina pectus
Illud habet, tanto quæ nobis sanguine constant
Hoc Italas strages, hoc ipso ulciscere mortes
Gens afflicta tuas mandantq; Deosq; per illum
Elusos totiens, geminis hoc insuper anno.
Vrbibus æternum, populisq; auferre pavorem.
Nullus ad hæc Lybicis elephas mitescat in oris
Aptum animal bellis, & quos domuistis ad unũ
Tradite, quin etiam violatis pacis in umbra
Legatis, illata palàm conuitia dignos
Pendite honos, captæ redeant hoc littore naves
Cætera cõueniunt facilè & sub legibus iisdem
Quas olim edixi, cum me sub nomine pacis
Ludere tentastis, nec vos fortuna levabit
Blanda, nec asperior franget. vos ista referte
Patribus ac populo, et si semper fallere dulce ẽ,
Fortunam tentate iterum, sic ille paventes
Affatus.
Vrbe miser trepida populo variante tumultus
Excutitur,

Exoritur discorsq; diu sententia tandem
Omnia suscipiunt tristes. sic fata iubebant
Vltima, condensis uelut ceu uepribus herēs
Accipitrem superastantem uidet anxia, nec se
Ausa mouere loco, patitur laqueumq; manumq;
Aucupis, impendēs tanti est differre periclum.
Altera Romuleam legatio tendit ad urbem
Pœnorum, princeps noti cognominis Hædus
Hasdrubal infestusq; armis & pacis amator
Vix ullis senioq; grauis facieq; uerendus
Annosa Hannibalis maiestate fautoribus impar
Tres secum comites Itali uenere secuti
Romani Ducis imperium, sed Lentulus æger
Ambitione sua, legatos arcuit urbe
Nam belli cupidus consul fugiebat honestum
Pacis iter, donec uicto mollitus tandem
Aede sacra Bellonæ patres, hostesq; recepit.
Postquam lætati pleno intrare senatu
Longæui, multa cum maiestate silentes
Canitiesq; graues uultus & colla reflexis
Crinibus exornans miro squalore refulsit.
Cunctorum mouere animos, hinc pacis amicos
Venisse affirmant, oculisq; & uocibus illam
Orantes, hinc uera peti, tunc Hasdrubal Hædus
Incipit:

Incipit: Erratis ueniam si numine nunquam
Exorata negat, spes me tenet optime patres
Conscripti, superis quos fama potentibus aequat
Et pietate pares fateor mihi fessa senectus
Iampridem attulerat longae fastidia uitae.
Praecipue postquã egregium nostra bella petentē
Aspexi iuuenem, timui, casusq; futuros
Ante diu agnoui, linguae sed forte peperci,
Aut tacui metuens, sed enim me serior aetas
Fecerat audacem, testis mihi Iuppiter esto:
Caelicolaeq; alij, testis mihi maxima quondam
Carthago, huc etiam solitã transcendere famã
Augeret, infestus studijs iuuenilibus atq;
Consilijs, quotiens fuerim, quotiensq; periclis
Obstiterim, mortiq; caput, sanctissimus Hanno
Et comes, et testis superest, quē pareret Hamilcar
Africa terra tulit, nulli ratione secundum.
Cum primum pater ille ferox, Hyspana gerentē
Bella, patrem blandus conatus flectere uerbis,
Vt secum perferret eum, iuratus ad aras (cistim
Constitit, heu monstrũ horrendũ, nos exulia ac
Contulimus, tunc incipiens trepidare fauillam
Cepimus, at ueniam dedimus puerilibus annis,
Ecce rapto genitorē, animum quae re fata tulissent

 Maternam

Maternum dum pondus erat, funestaq; mando
Sacra. praecepto patris hic memor ire parabat
Hesperiam, iam dira tumens, uesana fouebant
Ingenia, atq; animos laudabat turba paternos
In puero, uultus iratos & uerba secuti.
Consitimus tunc ambo pariter, nec profuit, idẽ
Assuetusq; malo imperio, & feralibus armis.
Et magnam tenui flammam accendente fauilla
Quanta per Ausoniã fuerint incendia mundũ
Vidistis, nunc nos incendia nostra uidemus.
Inq; suas sedes tandem uaga flamma reuersa est.
Vix mihi danda fides fuerit, sed numina uero
Conscia, non alio uestras me pectore clades
Ingemuisse olim, quã nostrae uulnera gentis
Nunc lugeo, quoniam semper rectissimus ordo
Hei mihi uisus erat, seriesq; immota malorum
Ex Latio in Lybiã, uorq; at fera flãma relinquẽs
Nos peteret nostrasq; domos, ignoscite patres
Funestam memorare diem, cui sanguine multo
Reddidimus modo nempe parẽ, quo tẽpore cladis
Cannensis cupidam cõpleuit nuncius urbem
Publica laetitiae duo nos spectacula soli
Voce parũ fausta, & moesto foedauimus ore (ne
Tũc quoq; magnanimus q̃ post mala sensimus) Hac

Vaticinans

Vaticinatus erat, sed nunc inimica trahebant
Infortunatam sub digna pericula plebem.
Iam miseras moniti: fortuna salubribus aures
Clauserat, atq; oculos uelo fallente tegebat
Parcite Romani, Deus & fortuna priores
Eripuere animos, quod uis humana nequibat.
At pudet accusare Deos, errauimus omnes
Culpaq; cunctorum fuerit, sed uera fatebor,
Carmine turba caret, male sani pectoris ardor,
Ac furor ille fuit, duræq; potentia sortis.
Neq; ego me rigidū, quātū uocet atq; seuerum
Absoluo populum, paucos sed crimine uero
Condemno, paucosq; dolis me iudice nectūt
Grandiloquos, tumidosq; animis q̃ gesta suorū
In populum iactare solent, statuasq; parentum
Ostentare suas, reliquorum carpere uerbis
Omnia, seq; Duces uulgo præstare furenti.
Nec pudet aduersus primordia nostra uocari
Alpinos habuisse patres, populumq; uocare
Pastorum non improprie: nam iudice Marte
Hactenus indomitos Reges, & bella professos,
Vt tandem tractatis oues, populiq; uidentur
In pauidos abiisse greges. sic cognita mundo
Sunt generis clementia noui, & Mauortis origo.

Quae factis uerũ esse patrẽ & uirtute probauit.
Nunc ubi turba nocẽs, latebris quibus abdita tutor.
Degeneri pallente metu, cur magna locuti spet
Non redeunt miseros, & hiantẽ fallere plebem
Pollicitus: nunc en ueniunt, patriamq; reuisunt
Vt liceat sontes meritis innectere uinclis,
Et iuuenes raptare senem, non laetior amplo
Scipio conscendet capitolia uestra triumpho.
Quod nostri scelerata Ducis cõpressa cathenis
Hac traheret mea colla manus, summumq; putarẽ
Me patriae infando duxisse ex hoste trophaeum.
Nec minus & Hasdrubalẽ, si quid mihi creditur, odit
Perfidus ille aĩo, quã quos sibi praedicat hostes.
Nec magis horreret uestros praecedere currus
Iudicio quam stare meo. uerum ipse per umbras
Effugit noctis medio, nec cernere uultus
Sustinuit nostros, causam quibus esse malorum
Se nouit, patriam timuit spectare ruentem.
Ergo abijt tacitus laesa contentus ab urbe,
Exilium peperisse sibi, decreta suorum
Nempe nocẽs periit uultusq;, irasq;, manusq;
Et meritò crucibus penderet uictima tristis.
Ille modò uolucres pascens informe cadauer
Piscibus aut pelagi medias effusus in undas

Esca

Esca foret, canibus dignus cibus ille marinis.
Aut aliquid monstri Lybici crudelius rigoris
In caput id meritum studio certante nouasset.
Deniq; non frustra nobis foret ille petitus
Debitus ambobus populis, & debitus orbi.
Ipse ego uel uiuum, uel frusta cruenta dedissem:
Semesumq; caput: nobis hic nostra uoluntas.
Sic satis ereximus, concors nam iussa libensq;
Caetera Pannonum complectimur omnia uulgus,
Quae nostro placuere duci, spectate tabellas.
Singula cōueniāt, pulchra est uindicta precanti
Parcere prostrato. nulla est uictoria maior
Quā uicisse animum, nam felicissimus ille est,
Qui se felicem ualuitq; animoq; modesto
Agnouit, tenuitq; modum, quod forte uidetur
Difficile insuetis stimulis, quos gaudia tangunt
Prima repentinis animos, nec frena regentes
Praecipitant, ac perpetuis satiata triumphis.
Pectora sunt nobis, parcendi summa uoluptas:
Nec minus imperiū uenia, quam fortibus armis
Romuleum auximus, nostra pietate uigentes
Nos sumus, & ueniā positis exposcimus armis.
Parcite supplicibus, satis est potuisse nocere.
Magna satis nobis aeternum gloria uicti

Maxima seruari: quod si nos forte merentem
Poena manet iustusq; dolor, nisi fallor abunde est
Quā memores statuere Dei, quoq; intulit ingēs
Scipio, siquid adhuc superest ignoscite uictis
Victores, fuerit nobis pars ultima magnæ
Vindictæ affusum hic natū, uxoremq; precantē
Hasdrubalem uidisse senem. sic ille locutus
Conticuit, tacitum ueneranda fronte dolorem,
Ac comites passim prostrati in limine uerbis
Flebilibus tentare patres, lachrymisq; senatum
Impleuere suis, nati, seu funus acerbum
Stat, dum aspiciēs lachrymas nec spargit anilis
Ac luget, interius genitrix resoluta capillos,
Mœsta iacet, tunditq; genas, gemituq; madētes,
Aethera femineis uacuum mugitibus implet.
Cœperat auditis iam mitior ira senatus
Inflecti, & sensim lenito pectore iustas
Exaudire preces, ut non ex partibus unus
Perfidiæ infensus Pœnorum, dicite per quos
Subsistet pax ista Deos, fœdusq; secundum
Nam primos spreuistis ait, tunc fronte modesta
Hasdrubal assurgit, paulū perq; inquit, eosdem
Periuris adeo infestos iurabimus istam
Pacem alia seruare fide, uix ille querelis

Imposuit

Imposuit finem, vultusq; animosq; serenans
Et responsa patrum pacem sensere frequentes.
Hasdrubal hic iterū: Dij nobis iusta rependant
Praemia, Romani nostro qui digna furori
Supplicia aufertis, meritasq; remittitis iras.
Nūc ego, nā veteres nō amplius aliquae hostes
Sed Dardanios sociosq; novos hoc deprecor unū
Nos nostrae cupidos admittite moenibus urbis,
Captivosq; videre date, et cognoscere cives.
Sat mihi longarum solatia magna viarum
Haec fuerint, sacriq; decus mercesq; laboris.
Quodq; iubēs longinqua petā super aethera Ro
Et mundi vidisse caput quodcūq; petebar (mam.
Admissi, et magnā admirans ingressus in urbē.
Non aliter stupuit, nisi falsa est fabula coelū (est
Ingrediens mundi subito translatus ab Ida
Laomedonteus puer, ut vaga sydera circum
Haesit, et illicitas despexit ab aethere sylvas.
Appia marmoreo suscepit limine porta
Prima viros magno mox obvia moenia gyro
Pallantea vident, qui structa est regia monte
Euandri, primaeq; novae locus inclytus urbis.
Hic elementa vocis impressa, hic Archadis almae
Divinum ingenium, et miracula maxima rerū,
Monstra-

Monstrator docet ipse uiæ, librosq; repertos
Fatidicæ Carmentis opus, quantumq; Latinis
Contulit ingenijs mulier ueneranda per æuũ.
Cœlius ad dextram remanet, fastigia læuam
Collis Auentini, ualidasq; in rupibus arces
Suspiciunt, antraq; uident, hic fabula Caci,
Herculeusq; labor, placido sermone morantes
Detinuit, lotæq; boues in gurgite Thusco.
Hic quoq; supplicij pontis pila discolor atris
Coclitis admonitus, statuaq; insignis equestri.
Ille locus tenuit fixos in uirgine toruus.
Hinc sedem solis mirantur, & aurea templa,
Tellurisq; domum, capitolisq; alta pauentes
Ascendunt, & quæ; putant contingere cœlum.
Hic hominis caput inuentum fodientibus alte,
Audiuere prius patriæ portenta coactæ.
Et bubulum damnare suum, subigendaq; tarpe
Colle iugo, & dari præsagia certa laboris.
Hic Cælum uidere Iouis, quo ditior usquam
Nulla fuit, censumq; alta sub rupe repositum
Lamina, q̃ innumeris iam tunc calcata triũphis,
Et niueos currus, & rapta ex hostibus arma
Aurea magnorum, nec non diademata Regum,
Sceptraq; & armillas, et dempta monilia collo.

Gemma-

Gemmatosq; frenos, sellasq; ex ordine eburnas
Hic clypeos, fractasq; rates ac Punica signa,
Et phaleras monstrare suas, tactasq; per omnes
Lætus ijs ueteris referens uestigia belli.
Tum uolucris per templa uagos argentea passū
Occupat incursu Gallorum, & uoce canora
Procedunt, fortesq; uiros, habitusq; uerendas
Matronas, amplasq; domos, uarijsq; gradatos
Bellorum exuuijs arcus, & crebra uidentes
Signa triumphorū, solidóq; in marmore pugnas:
Atq; sepulchrorū pompas, monstrantur aquarū
Sub terram cœloq; uiæ. iam ualle Suburræ
Cæsaream uidere domum, cui summa potestas
Debita, cui rerum princeps. hinc ualle relicta,
Esquilias fessi dictum de nomine collem
Inde Quirinalem superato uertice montem
Transierant, nudosq; duos astare Gigantes
Corpore conspiciunt. en quos certamine famæ
Praxitelis opus Phidiæq; insigne supremi
Scipiadum. hic sunt excelsa palatia Marij,
Atq; arces tremuere feras & cognita bello
Signa nimis Lybiæ, nomenq; grauesq; superbū,
Hinc læua flexere uiam, flaminea iam nunc
Porta uocabatur, quæ Thuscum recipit orbem

Marcius

Martius ac reduces uicino flumine campus
Excipit, hic longo traducens ordine rerum
Planities sine fine patet, quis fascibus altis
Primus honos, quonam pectus matrona pudicū
Vulnere traiecit, cui sic cōmissa uirorum
Libertas, & quã natos ferus ille secari
Percutit, ac pulsos uiolata ex urbe Tyrannos
Accipiunt, ac cuncta notant lateq; Mineruæ
Amplaq; cunctorū monstrantur templa Deorū
Venturæ ad meliora domus. iam Tybridis alti
Surgere transmissa dextræ super aggere ripæ.
Hetruscum tangere latus, ductorq; uirorum
Romuleum immensa designat mole sepulchrū.
Progrediturq; locus, quo ductus ad astra Quiri
Turbine transierit, quæ tēpestate sonātū (nus
Obruerit trepidum metuensq;, ut palluerit Sol,
Et procul inuisum memorat capreæq; paludem,
At crimen silet ille patrum. iam flumina præter
Descendunt, collemq; adeunt ubi regia Iouis
Prisca fuit. uetusq; domus Saturnia quondam
Ausoniæ, hic Regum & latiæ primordia gentis
Vltima cōscendunt. & nomina clara uirorum.
Hic Italus prior æterni ex nominis autor
Italiæ Picusq; comes stirpisq; omnis auorum

Narratur,

Narratur, populiq; novi monstratur Asylum.
Inferius longi tenuit certaminis illos
Historia & classo redeuntes robore Reges
Castraq; Porsennae, at incūbēs Scaevola flammis
Supplicium errantis infligens non debita dextrae.
Inde Licaonia gemino brevis insula ponte
Pervia transitur, poterat vix ulla relatis
Esse fides monstris, tantaq; in flumine moles
Regia praeda olim populo spargente dedisset.
Iam campana iterum laevae confusa ripae
Calcabant, Fabiisq; domos, miserandaq; tanti
Funera discebant generis camerãq; nocentem.
Ut capitolino redeuntes vertice tandem
Defessum tenuere gradum, cum protinus ingẽs
Visa revolventes stupor arripit inde sedentes.
Attoniti silacre diu, mox facta videndi
Copia captivos stabant horrentia longo
Agmine moesta situ, pallentiaq; ora tenebant
Nudaq; perplexis onerabat terga capillis
Caesaries incompta, diu squalorq; tegebat
Luridus effigiem, tristemq; ferebat odorem.
Ferrea vincla gradum lento suspendere tractu
Cogebant, manicaeq; graves, complexibus illos
Castorum vetuere frui, tum verba vicissim

Dulcia

Dulcia permiscent. sed perstrepit aere cathenis
Redditus excussis stridor lachrymæq; per ora
Egregia pietate fluunt, quæ fata, quis urbis
Sit status inquirunt, patriæ quæ numina uictos
Respiciant. uelut inferias ubi manibus olim
Vmbra recẽs nostroq; nouus descendit ab orbe
Suppliciis onerata suis, illam anxia circum
Agmina funduntur, noua quæ nam emiserit ho-
Hæc nati petit euentus, ast illa relicta, (spes.
Coniugis explorat uitam, sobolisq; parentum.
Hæc de sorte gemens, aut dulci inquirit amico
Publica cura oĩs, supero quis ualeat in orbe,
Vna tenet, qs sceptra regat, quis flectit habenas
Imperiĩ, quod bellorum, quantumq; quietis
Oráq; sollicitis exanguia rictibus hiscant
Noscendi studio, sic carceris hispida turba
Hospitibus instare nouis, & quærere multa.
Postquã finis erat lachrymis, petit ipse suorum
Vt redimẽda darent aliquot mõ corpora blandꝰ
Hasdrubal, ac uili uictores nulle negarunt
Munera qui noscẽt, scriptis quæ nomina uellet
Addere præcipiunt. lectos dedit ille ducentos,
Quos posito squalore prius, fletuq; senatus
In Lybiam præferre iubet, si foedera pacis
Firma

Terna forent nullius precij pro munere solo
Reddendos patriæ. cunctis sic rite peractis,
Hasdrubal inuisæ quondam nūc mœnia charæ
Vrbis amica retro rediens hac uoce salutat:
Vrbs accepta Deis, caput orbis, & unica mūdi
Gloria, terra ferax clarorum sola uirorum.
O patria armipotēs, nimiūq; ô domus optima rerū
Roma uale, iam lætus eam quocunq; uocabunt
Fata, senem uidi, quantum uisurus in orbe
Hoc fueram. dixit, tum Tybridis hostia linquēs
Nauigat in patriam uictor, captiuaq; secum
Agmina mittuntur. liceat terrestria cœlo
Aequare, æternis mortalia maxima paruis.
Sic prope descendens cœlo, sua uincla resoluit
Captiuus antiquus potens & Tartara fregit
Voce Deus, secum in patriā miseranda reducēs
Agmina, et exhaustas longis cruciatib. umbras.
Scipio pacifico redeuntem suscipit ore,
Pax populis. Ducibusq; placet, fœdusq; feriunt
Ante arasq; testesq; Deos, cæsisq; litantur
Terga suis: dextræq; ducum iungūtur inermes.
Rursus in Italiam reditum, & firmante senatu
Acta Ducis pax in libros relata uetustos
More patrum, legesq; datæ, iurataq; uerba

Scipio

Scipio longaeuo gaudens posuisse labori
Iam finem, reditumque parans in praemia totus
Vertitur ac laudes, et dona ingentia soluit
Militibus, Cartham Syphacisque omnia Regi
Donat et emeritum regni confinibus ultro
Ampliat immensis victor ex foedere damnat
Reddere Rex regi sociis pactumque tributum
Soluere Romanis, hinc ad condigna reuersus
Supplicia, et iustas vario discrimine poenas
Mitius in seruos egit, seruile putauit
Esse fugã, non nosse fidem, quicunque repertus
Liber militiae deserto protinus ille est
Supplicio extremo affectus, qui iura fidemque
Te pater tam dubio iuratoque liquerit arma,
Romanos crucibus rigidis dedit atque Latinis
Abscidit merita trepidantia colla securi.
His actis classem soluit comitante senatu
Extremum in litus Poenorũ, et supplice turba
Victorem mirante suum, quos ille benigne
Digrediens dictis postremum affatur amicis:
Viuite contenti proprio, memoresque Deorum
Viuite, nec * caecas iterum insidias arma
Induat, imperium antiquis stat finibus amplum
Et leges patriae cum libertate relictae

Gloria

Gloria sit quamquā latum imperitare per orbē
Tutius est parere bonis mihi credite nobis
In longum quaesita quies, nos dura laborum
Sarcina sollicitos nullo sine fine tenebit.
Hostis erit quicūq; aliquā nudaverit ensem (cōit
Quis noua bella mouens, bellorū aut acerba mouere
Cura laborq; grauis scelerū censura per orbem
At uobis tranquilla salus sine finibus ullis
Praesidium in uobis, nisi terminis omne peractū
Semper erit Poenos inter nostrumq; senatum
Sponsor ego placidam tandem condiscite uitam,
Sentire placatas mentes, deponite ferrum
Exanimis, tales tanto nisi turbine frustra
Vis docuit fortuna uiros, dimittite tandem
Aequoreas tentare uias discrimina quanta
Praecipiti, quantumq; mali, quantumq; laborum
Exuerint classem. quae nos per cuncta furentes
Litora raptabat, quae nobis prima malorum
Materiam dedit, Ausoniisq; incumbere regnis
Cōpulit, ac timidos docuit transcēdere fluct⁹.
Hinc nostris fortasse oculis spectacula dura
Si fuerint, cohibere animos membrūq; putate
Abscindi uitae infestum sanis complectentis
Regnorum spacia & sepis confinia mundi.

Sed

Sat terris errare licet funeste voluptas
Curarum est, omni statui succurrite nostro,
Consulite, & nobis curamq; auferte metumq;
Hannibalis, rabiemq; suam sibi linquite soli.
Siquid erit dubij quod publica facta mouebant
Hos audite senes dixit, dextramq; prehendit
Illorum, ambo autem deflexis genibus unà
Ante ducis cecidere pedes, hinc maximus Hāno,
Hasdrubal hinc haedus tota iam classe soluta
Scipio, prouectus paulum subsistit & omnes
Imperat hostiles flammis absumere puppes,
Non aliter tantae pelago fluxere fauillae
Aut Tethys exarsit latè torrentibus undis
Defectura, quàm dum currus optata paterni
Lora puer rapuit Phoebus, & aethera flammis
Accendit, mundumq; magis, & saecula retro
Omnia percurrit, sola haec incendia sensit
Neptunus metuenda sibi, non Punica quondam
Romanis facibus bello consumpta priore,
Spartanisq; prius non Attica littore classis
Vsta Syracusio tantas dedit aequore flammas.
Torpuerant miseri ciues sua damna gementes
Haud aliter quàm si subitò praedulcia cunctis
Coniugia & nati atq; arces & templa Deorũ
Ipsaq; Carthago flammis arderet in illis.

AFRICAE FRANCISCI PETRARCHAE,

LIBER NONUS.

SCIPIO prouectus pelago Romanaq; classis
Iam placidum sulcabat iter, non rauca procellis
Aequora feruebant, uentisq; silentibus undas
Victorem sensisse putes tranquillior illis
Vultus erat, coelo facies composita sereno,
Sic hostile fretum, sic cuncta elementa uideres
Obsequio mulcere Ducem, iam littora longe
Africa linquebant alacres, & bella canentes
Iberi, ac ualido frangebant remige fluctus.
Puppe Ducis media tacitus meditansq; sedebat
Ennius, assiduus rerum testisq; comesq;
Scipio, quẽ tandẽ aggreditur uerbisq; benignis
Excitat incipiens, nunquamne silentia rumpes,
O mihi multorum solamen dulce laborum
Fare precor, nam perpetuis tabentia curis
Pectora nostra uides, placido sermone leuare
Ille soles, faciesq; modo, tantum ora resolue
Si tibi nascenti quo pollice fauit Apollo

Ingenium celeste dedit, si turba Dearum
Castalio infantem demersum gurgite lauit
Helicone sacro collesq; eduxit in altos,
Et calamum & uoces tribuit, mentemq; Poete
Ennius auditis caput extulit, atq; ita fatur:
O flos Italiae iuuenum, stirpisq; Deorum
Certa fides, quod nūc nostro placet ore moueri,
Quid me iubes? equidē tacito nō pectore mecū
Voluebā, quod nulla ferent iam secula maius,
Eximie uirtus opus quam nostra quod aetas
Leta uidet, nullasq; umquā sub mente mouebit
Grāde aliqd, cui nō magnae spes inter honestū
Nomen in ore sonet, qui non uenturus ad actū
Scipiadae meminisse uelit, pro munere ualeat
Non cupiat uidisse tuos, maiorq; sepulchri
Post cineres te fama manet, mortalia liuor
Corpus enim, ac mors inuidiā consumit & arcet
Ac procul a bustis abigit, tua gloria pridem
Vicerat hanc pestem, iamq; altas tota per auras
Fugit hamū morbosq; hoīum, moresq; malignos
Seq; parē tulit alma deis, tamen ecce supremum
Incrementa diem famae tibi multa daturum
Promisi expertus quoq; ipse a morte recedens
Longius, hoc maior meritum te fama sequetur

Liuor post fa-
ta quiescit

Tempore

Tempore crescet honos per'q; alia secula mũdi
Clarus eris, uirtus quoniam non altius ibit
Descensum uereor, sed nostra prius fundi
Nondum propositam uoluit contingere metam
Nuper ab exiguis radicibus orta, nec antè
Cognita per Latium, Argolicis cõtenta colonis
Hoc igitur mecũ indignans sub mente mouebã
Praecones meritos tua quod notissima uirtus
Nõ habitura foret. Macedũ Rex magnus Achilei
Forte uidens saxũ Aeacidae tumulos'q; sepulchri
Fortunate, inquit iuuenis, cui tantus in illam
Praeconem reperire fuit, non parua profecto
Est claris fortuna uiris habuisse Poëtam
Altisonis qui carminibus cumulare decorem
Virtutis queat egregiae, monimenta'q; laudum.
At tibi summe ducũ claro quo nullus Homero ẽ
Dignior, in reliquis blanda in'q; hoc durior uno
Me solum fortuna dedit, currentibus annis
Nascetur forsan digno qui carmine coelo
Efferat emeritas laudes & fortia facta,
Et cui mellifluo melius resonantia plectro
Calliope det fila lyrae, uocem'q; sonoram
Parce precor uerbis, tibi non me iudice uates
Maeonius, nec iure tibi praeponitur ullus

Euripides, aut quos claro cognomine Graij
Concelebrant, alio nolim me carmine dici.
Si dicendus, quin quid te poscimus, inquit,
Scipio prosequeris, et quae sint permissa Poëtis
Famosisq; uiris certos agnoscere fines
Te liceat monstrare mihi, quid Laurea signet
Tam Ducibus claris, quàm uatibus addita sacris
Nẽue tibi indignum uideatur cui talia fortè
Narrentur, nobis animum dulcedine quadam
Pulchra mouẽt, et cõmunis hoc pectus ab armis
Dulcia concussum placidè capit ocia linguae.
Ille autem: nulla est fateor tam dura feroxq;
Mens ait, alme ducũ cui nõ sit pulchra uoluptas
Interdum curas inter uariasq; labores
Pyerios audisse modos, dulcesq; Dearum
Inspexisse choros, sed enim haec praecordia nunquam
A musis auersa reor, non talibus Afris (quam
Tam magnum genuisse uirum natura uidetur
Errasset, si cui dederat cupidissima famae
Pectora Musarum non impressisset amorem.
Quisquis enim se magna uidet gessisse, necesse ẽ
Diligat aeternos uates. et carmina sacra.
At nunc quod nostro poscis sermone doceri
Accipe quam breuibus, non illa licentia uatum est
Quam

Quàm multis placuisse palam est
Scripturum iecisse prius firmißima ueri
Fundamenta decet, quibus inde innixus amoena
Et uaria sub nube potest abscondere sese
Lectori longum cumulans placidumq; laborem
Quaesitu asperior quo sit sententia uerum
Dulcior inuentu, quicquid labor historiarũ est
Quicquid uirtutum cultus documentaq; uitae,
Naturae studium quicquid licuisse Poetis
Crede, sub ignoto tamen ut celentur amictu.
Nuda alibi & tenui frustrentur lumina uelo.
Interdumq; palam ueniant, fugiantq; uicißim
Qui fingit quodcunq; refert, non ille Poetae
Nomine censendus, nec uatis honore, sed uno
Nomine mendacis. potes hinc perpẽdere quod
Scire petis, nostri quae sit mensura laboris
Et latos fines, & quanta licentia nobis
Laurea restat adhuc: uatis dignare parumper
Participes nos esse tibi, si gloria bello
Nec minus ingenio constat parere uirenti
Fronde duces uatesq; simul sacra tẽpora cingũt
Immortale decus uiror immortalis utrisq;
Indicat, & longa promittit tempora uitae
Hinc Deus ingeniis Lauros amat almus Apollo

Pyeridum solitus cythara modulante choreas
Incola Cirrhaeo tenens duxisse sub antro.
Praeterea hanc frondē tepido nō fulmine uexat
Iuppiter ex cunctis telumq; meretur honorem
Laurus ab aethereo tanta est clementia Regi
Iam sane quod fulmen erit nisi sola uetustas
Omnia prosternens, hanc gloria nostra pauendā
Non habet, atq; ideo spernētis fulmina frondis
Serta gerit, sanctosq; legit de stipite ramos.
Dixerat, ac Scipio subridens, omnia mulcens,
Sed ledis breuitate tua, & dum dulcius inter
Ista sonant, medio sitientes calle relinquis.
Ergo age, nam nullū iam littus cernitur, & Sol
Transiuit coeli medium, tu dulcia prome
Verba quibus mens alma scatet, placidosq; uolen
Et longo sermone feras, partemq; diei (tes
Et partes pelagi minuens. tunc ille coactus
Incipit, hic omnes tenuerunt murmura nautae
Et comites salutare Ducis, uestigia famae
Rara sequens: quantum licuit per secula retro
Omnia peruigili studio uagus ipse uagarer
Donec ad extremas animo rapiente tenebras
Perueniens, primosq; uiros quos fama perenni
Fessa uia, longe ignotos post terga reliquit

Hic

Hic quisquis meritò fulgens fuit obvius illum
Amplexu tenuisse animi, mihi gloria summa est
Inq; locum chari semper coluisse parentis
Præcipue illustres calamo florente Poëtas
Admisi, atq; ima cordis sub parte recondi
Milibus ex tantis unus mihi summus Homerus Homeri laus
Unus habet quod suspiciã, quod mirer, amemq;
Ille mihi è cœlo veniens tam sæpe videtur
Ut stupeam potuisse hominem sic alta tenere,
Astrorum sic nosse vias, sic clymata terræ.
Qui licet ante novos Reges & tempora Romæ
Floruerit, tamen hoc in tempus mente reduxi.
Præsentemq; animo ficta sub imagine feci.
Hoc sine ulla dies abiit, nox nulla sine illo.
Ille breves cœnas in longum traxit, & idem
Nunc longũ breviare diem, nunc tramite pleno
Edocuit rigidi transire cacumina montis
Deniq; quicquid agens, nullo discrimine secum
Sopitus, vigilansq; fui, noctemq; diemq;
Hic mihi nunc etiam dubii sub tempore belli
Affuit in somnis, quis somnum dixerit illum,
Pervigil astabam, fracta iam pace sub armis
Omnia servabam, seroq; in castra reversus
Contigeras animum iubeas si vera fateri

Non timui, tamen in dubio spes fessa pependit.
Vsq; sub occasum Solis, tum maxima pernox
Cura animum tenuit, quid secum postera ferret
Tot motus clausura dies, hic nocte sub alta
Aspicio aduentare senem, quem rara tegebant
Frusta togæ, et canis immixta et squalida barba:
Sedibus exierant oculi, & caua frontis imago
Horrorem inculta cum maiestate ferebat.
Dirigui, tunc ille manu, similisq; uidenti
Occupat ancipitẽ, Graioq; hæc more profatur:
Salue chare mihi Latiæ telluris amice
Vnice, quodq; diu uotis animoq; petisti
Aspice, qualis erat quondã dum uixit Homerus
Huc ego uix tandem reserato carcere ditis
Emersi taciæ perrumpens uiscera terræ
Procubui, uoluiq; pedes contingere pronus.
Vmbra fuit, nudæq; baserunt oscula terræ.
Surge, inquit, mecũ ex æquo, nam dignus es ultro
Cõgredere & dum tẽpus habes tã sæpe negato
Colloquio satiare meo, tum protinus ardens
Exurgo, geniũq; ingens ô gloria dixi
Argolicæ, summumq; decus quis talia tanto
Supplicia inflixit sacræ, quis lumina frontis
Naturæq; duces rapuit, tantumq; nocere

Sustinuit

Sustinuit mundo, non hic mihi credita olim
Lincea quin acies animo occursabat amanti
Visq; oculis immensa tuis, quos Graecia portus
Dives habet, gemino late circumflua ponto
Quos colles quae rura colit, quae uallibus imis
Antra tenet, quaenã frondosa cacumina syluis
Aut pelago scopulos, quos nõ mihi lumine certo
Monstraris cernenda alijs longinqua dedisti.
Ipse propinqua uidens minime miracula mentis
Quaerenti meae. Aegaeo diffusas ecce profundo
Cycladas hinc numero, uideo quot littore flexo
Hellespontiaco, tu me negais ipse tanti
Ostendens tam multa mihi. tum suscipit ille.
Vera quidem memoras, sed nõ miranda qđ ergo
Qui mihi corporeos Deus abstulit ille nequibus
Restituisse alios quibus haec arcana uiderem.
Desine iussa Dei solitis onerare querelis
Mortalis; nanq; ista hominũ stultissima lis est.
Iusta facit quaecunq; facit. sed noscere cuncta
Vestra neque grauitas sub opaci carceris umbra.
Quam malis nocuere oculi uisusq; negari
Compulit, et capto forsan seruauit honesto
Hinc ea spõte quidẽ grauis ut uocitareq; malis
Sarcina deposita est, quoniã haec mõ pgressa altra

Tu coeptam ne sperne Ducem, fortasse uidebis
Multa animo placitura tuo, nec cura futuri
Sollicitet casus, quoniam lux crastina campos
Sanguine Poenorum Latio uictore rigabit
Prosequor augurio letus.
Si iuuenem auerni medijs auellere flammis
Contigit incolumẽ tumidasq; efferre per undas
Per teipsam iam facta senex precor ista canere.
Post mea facta uelis, quaecq; omnia poterit an̄
Tempus edax, rapidosq; dies, Solemq; uorãtem
Secula, & inuidiae tristes contemnere morsus.
Hic ego nam longe clausa sub ualle sedentem
Aspexi iuuenem, Dux o charissime quis nam est
Quem uideo teneras inter consistere Lauros
Et uiridante comas meditantẽ incingere ramo.
Nescio quid, nisi fallor enim, sub pectore uersat
Egregiumq; altumq; nimis. non falleris, inquit,
Agnosco iuuenem sera de gente nepotum
Quẽ regio Italiae, quem tu ultima proferet aetas
Hunc tibi Thusca dabit latis Florentia muris
Romulea radice oriens, urbs incyta quondam
Nunc nihil, ut nequeas ortus conscitia nosse
Diuitijs exiguus muros interluet urbis
Arnus, in Ausoniae descendens litora Pisae

Ille

Ille diu profugas reuocabit carmine Musas
Tempus in extremum, ueteresque Helicone sorores
Restituet, uario quamuis agitante tumultu
Francisco cui nomen erit qui grandia facta
Vidisti quae cuncta oculis ceu corpus in unum.
Stringet, & Hyspanas acies Lybieque labores
Scipiademque tuum, titulusque Poematis illi
Africa quam etiam ingenii fiducia quanta
Quantus aget laudum stimulus, seroque triumpho
Hic tandem ascendet capitolia uestra, nec ipsum
Mundus iners, studiisque aliis tunc ebria turba
Terrebit, quin insigni frondentia Lauro
Tempora descendens referat comitante senatu
Hic modo tantus amor, tanta est reuerentia Lauri
Omnibus ex syluis iam nunc sibi gratior una est
Delphica, iamque nouas discit connectere frondes
Serta gerens iam uenturi praesagia mulcent
Ipse senescentem tantum illo in tempore Romae
Charior annosae quantum contingere matri
Filius ipse solet, quem post lachrymosa sepulchra
Natorum uiduae sterilis tandem attulit aluus.
Illa quidem quae iam lustris nil tale ducentis
Viderit, hunc magno spectabit laeta fauore.
Laurea dum capiti, dum templis serta relinquet
Primitiasque

Primitiasq; suas sanctas effiget ad aras.
Florentina ortus magis ut sit grata propago:
Idem unus tibi Roma dabit, nec protinus urbem
Pœniteat Tusci fundasse ad gurgitis undam.
Hic quoq; magnorum laudes studiosus auorum
Digeret extrema relegens ab origine fortes
Romulidas, uestrumq; genus, sermone soluto
Historicos, annosq; uiris & nomina reddet
In medio effulgens nec corpore paruus eodem
Magnus erit Scipio, seq; ipse fatebitur ultrò
Plus nulli debere uiro, at si uita manebit
Longior, & nullo praeuertet turbine cœptum
Impetus alter iter tunc ampla uolumina cernes
Magnarum rerum uario distincta colore,
In tempus producta suũ, quis cuncta renarret
Quæ clausa sub mente gerit. pulsabat anhelo
Pectore, uisendi cupidus, cupidusq; loquendi
Interea. & magnũ quis credere posset Homerũ
Dulcibus optabam uerbis imponere metam.
Iam mihi charus erat, te propter & alta relatu
Cætera procedo sensim, propiorq; parumper
Conspicio curis grauidum sub flore iuuentæ,
Et calamo hærentem, uiridiq; in gramine septũ:
Arboribus uarijs nitidissima flumina iuxta

At gelidas

Ac gelidas inter fontes, rupesq; praeditas.
Respice Dux inquit, quae sint umbracula ruris
Effigiesq; sui, namq; hinc ad talia primum
Exiget ingenium variis mox partibus orbis
Et terra pelagoq; vagus, concepta per annos
Desperata sinet, mox rerum turbine tandem
Explicitum, magno transibit plurima cursu.
Singula mirabar, vix auditoq; salute
Sustulerat gravis ille oculos, & verba parabat
Cum matutino litui clangore repente.
Excutior visu, somnusq; recessit inanis:
Teq; acrem video mediis educere campis
Sublimem, hortantemq; Duces et signa moventem.
Ennius interea dum talibus ore disertus
Aequoreum permulcet iter, iam fessus anhelos
Phoebus Athlanteo recreabat gurgite currus:
Haud aliter q̃ qui placidus per plana quadrigis Comparatio
Vectus, & irriguo perfusus membra sopore
Non sentit transire diem, longamq; repente
Decrevisse viam, stupet & vix credulus audit.
Hesperio levis Zephyrus surgebat ab axe.
Vela levat classis, tum dextro tramite prorae
Volvuntur, fratrisq; in locum Cynthia pernox
Invigilat, lassisq; datum requiescere nautis

Remigiis

Remigis ut strepitus salsis stridorq; rudentum,
Scipio mitis ait, seu sunt, seu talia fingis
Dulcia sunt fateor, sensusq; & pectora mulcent.
Illum equidē iam nunc miror, noscoq; Poetā
Complector, tibi nūc uisum quem denique pacti
Promissumq; mihi geminum sponsore profecto
Diligo quisquis erit, si nullus, diligo nullum.
Dixerat, & facili praebebant corpora somno.
Sol pelago rediens ubi primum emersit eoo
Ingentesq; procul iactabat carbasus umbras
Littora prospiciunt alacres Lilybaeia nautae
Trinacriamq; pari concordes uoce salutant.
Iam Drepanū praeteruecti iamq; omne remensi
Inde latus Siculum, solidae telluris ut arvis
Ut primum posuere pedes pulcherrima rura
Terrestri secuere uia, non carmine nostro
Laetitia Italiae, non occursantia passim
Agmina uictori, populi non urbibus haustis
Seruata grates pro libertate canentes
Stare queāt, donec patriae sub moenia uentū est,
Et laxit sperata dies, tempusq; triumphi.
Triumphi Scipionis descriptio
Hic quoque Calliope, quanquā sub fine uocetis
Dextra uatis seroq; fauens assiste labori.
Pulchrior Ausonio nunquam surrexerat orbi
Ulla

Illa dies, roseo uultum suffusa rubore
Phoebeos frenabat agens aurora iugales.
Laetior ipse quidem solito & formosior alte
Imperijs urgebat equos, iam lumine Romam
Appennigenae spectans de uertice syluae.
Conueniunt proceres, portis ruit obuia turba
Sexus uterq; frequens, aetas se proripit omnis.
Omnis honos, oisq; gradus, substernitur auro
Omne solũ, & uarijs resplendẽt pulpita gẽmis.
Purpura per uicos sparsa est, & purpura tectis
Obtenta factura uiris uictoribus umbras.
Inde senatorum descendunt agmina uultu.
Hinc iuuenũ phalerata phalãx. in limine primo
Exceptura Ducem, facie subit ille serena
Ardua purpureo residens sua moenia curru
Et niueis iunctus equis, generisq; ferebat
Aetherei frons alma fidem, tum uilia uinctis
Post tergum manibus captiui tristia uulgi
Procedũt Macedũ proceres, quo bella Philipp⁹
Fouerat auxilio, Sopater Dux primus & ipsum
Sanguine contingens Regem maestissimus ibat;
Post omnis legio grauibus cõnexa cathenis
Insequitur, tum parte alia spectacula magni
Syphacis miserãda habitu, nanq; obruta uinclis
Maiestas.

Moesta, lachrymis pectus terramq́; rigabat
Flensq́; retro ad magnũ referebat lumina crebro
Hannibalem, victorem, qualem sperasset amicum.
Mente notans tacita praeter tot dura ruinae
Angebat miseram pudor ingens. turba sororum
Regia consequitur tremulo vestigia gressu.
Hinc meriti cives, laqueis gens perfida iustis
Poenorum perplexa venit, pulcherrima Romae
Moenia suspiciens Dux frater Hannibalis illis
Primus erat Maurae subeunt post agmina gentis
Gallorumq́; manus; Italus namq́; ordine in illo
Nemo fuit, dignos meritos multaverat omnes
Morte simul, terraq́; hostes mandaverat Afrae
Indignos patriae aspectu, et tellure sepulchri
Ante ebur et radiis aurũ et preciosa supellex
Et vestes Ostro insignes, primaq́; potentum
Divitiae Regum pompa celebrante vehuntur.
Inde graves clypei praereptaq́; fortibus arma,
Signaq́; et horrentes galeae cristaq́; tremẽtes
Post tristes ducũtur equi, domitiq́; elephantes
Demissa cervice graves, pueriles circum
Nolis fundantur, turba obstrepit inscia rerum
Belua barbarico quod tanta veniret ab orbe
Hinc illinc Romana acies erepta nefando

Servitio

Servitio, laetamq; canens ex more triumphum
Concelebrat, nequeunt oculos satiare videndo
Servatore suo, prior it Terrentius horum
Culeo, sic clarus Latia tunc urbe senator
Libertus velut hic charum coluisse patronum
Scipiadam fertur. attam obsequiosius in omnem
Vinctus it victor Latijs exercitus armis
Atq; equitum peditūq; acies, velut obvius esset
Hannibal in primo venturus limine contra
Tamq; tubae horrisonis victricia classica latè
Perstrepuere modis, tremuerūt Tybridis undae
Ac circū pavet oē nemus, fragor horridus albā
Argolicamq; quatit Tibur gelidumq; Soracte
Et Praenestinis rigidas in collibus arces,
Sic tandem insueto capitolia celsa triumpho
Ingreditur, gratesq; Deis persolvit amicis
Immensumq; auri montem ingentesq; recondit
Thesauros in templa Iovis, semperq; per omne
Ditavit patriam, sibi sed cognomine solo
Contentus, nihil hic proprias invexit in aedes
Nec dubiū quin ad reliquos per bella triūphos
Straverit ense viam, atq; orbis patefecerit urbē
Imperium, pudeat neminem Carthagine victa
Subdere colla iugo, dominosq; agnoscere mūdi

Romuleos, bello indomitos populumq; Quirini
Ipse coronatus lauro frondente per urbem
Lætus ut totam, Tarpeia rupe reuersus
Ennius ad dextram uictoris, tempora fronde
Substringens parili studiorum almæq; poesis
Egit honoratum sub tanto autore triumphum.
Post alij atq; alij, studio certante secuti
Ipse ego trecentum labentibus ordine lustris
Dumosam tentare uiam & uestigia rara
Viribus imparibus fidens utrunq; peregi.
Frondibus atq; loco, simul & cognomine claro
Heroum ueterum tantos imitatus honores
Irrita ne Graij fierent præsagia uatis.
Nunc ego non ausim uos hinc ad tristia duce
Materiamq; tacere, post hoc modo læta uocatas
Quin potius longe fugite, atq; auertite uultus
Certe ego uobiscum fugiam, tristesq; querelas
Inuidiæ, procerū crimen, culpamq; senatus
Non referam populiq; urbes, ac sponte receptū
Exilium, mortemq; Ducis, tumulumq; dolentis.
Aspera marmoreo subscriptaq; uergia basto,
Hæc meminerint alij, mihi nam certissima mēs est
Hic metam posuisse operi, patiarq; nec unquam
Carmine tam mœsto sacras maculare sorores

O mea

O mea non paruo mihi consummata labore
Africa dum crescis, dum te relegoq́; comoq́;
Mulceo, magnanimū mors importuna Robertū
Intempestiua mundo subtraxit egenti:
Et mihi praeripuit penitus dulcedine uitae.
Speratum tibi clausit iter, quo tramite perges
Infoelix? monstrabo uiam, non atria luctu
Turbida funereo, non dulcia limina quondam
Parthenopea petes, tepidi noua saxa sepulchri
Tristis adi, lachrymisq́; riga cum uideris illic
Ingentem exigua Regem tellure iacentem
Te sibi uiuenti promissam redde sepulto
Ac cineri persolue sacro: nam spiritus astra
Iam repetens, recensq́; retro despectat inertes.
Sceptra caduca fugit, mortales negligit actus
Me tamen quanquam regni diadema relicti
Rideat, & curas ueteres, nimiosq́; labores
Erroresq́; hominum, solio miseratus ab alto.
Nos nisi fallor amat, nostri mansuetus olim
Arbiter ingenij, quo terris sydere rapto
Heu heu quam uereor ne quid tibi durior aetas
Obstrepat, & uitalis insultet caeca decoris
Hostis Pyeridum nostro iam solus in aeuo
Reddere promeritū studijs qui nosset honorem

Interijt, secumq; simul spes nostra recessit.
Felices quos illa prius meliora tulerant
Tẽpora, nosq; animi ne quicquã uana precamur
Non licet ire retro; nos cuncta nouissima fessos
Et ferus aduerso prospexit Iuppiter axe
Vtendum sorte est, & sydera nostra sequenda
Quò ducant, ne forte trahant, mihi degere uitã
Impositum, uaria rerum turbante procella.
At tibi fortassis, si quod mens sperat & optat
Es post me uictura diu, meliora supersunt
Secula, non omnes ueniet lethaeus in annos
Iste sopor. poterunt discussis fortè tenebris
Ad purum priscumq; iubar remeare nepotes.
Tunc Helicona nouas reuirentem stirpe uidebis.
Tunc Lauros frondere sacras. tũc alta resurgẽt
Ingenia, atq; animi dociles, quib⁹ ardor honesti
Pyeridum studij, ueterem geminabit amorem
Tu nomen renouare meum studiosa memento
Qua potes, hac redeat saltẽ sua fama sepulchro
Et cineri reddatur honos, mihi dulcior illo
Vita erit in populo, & contemptrix gloria busti
Interea tamen hoc iubeo, per inertia transi
Agmina sollicito populorum incognita passu
Vix procul extremo cõspecta in limine linquẽs

Heu

Heu paucas habitura domos & rara per orbem
Hospitia, at sequere arte et uirtutis amicum
Obtulerint tua fata tibi, secura repostum
Angustumq; precare locum sub paupere tecto
Atq; ibi sola gaudere potius peregrinaq; semper
Quam comitata malis, annosa fronte senesces,
Donec ad alterius primordia uenerit aeui
Tunc iuuenesce precor, cũ iam lux alma Poëtis
Cõmodiorq; bonis cum primũ effluxerit aetas.

AFRICAE FRANCISCI
Petrachae Finis.

FRANCISCI PETRARCHAE, POETAE ET Oratoris clarissimi Epistolarũ Liber Primus. Ad Barbatum Sulmonensem I.

SI MIHI *saeua pium seruassent*
sydera Regem
Pars animi Barbate mei, non li-
tera cordis
Nuncia per uastos tractus tellarũ & unde
Ambiguum tentaret iter, tua lumina praesens

 Aspicerem,

Aspicerem, uox uiua tuas contingeret aures:
Mors uetat. heu uera quos quondã largus hono
Cõtulit ille mihi uultus heu blanda sereni (res
Maiestas placidaq; decus pondusq; senectæ
Heu præerepta mihi frons augustissima cœlo
Reddita iam patrio, uox heu doctissima melle
Dulcior Hiblæo, quæ prehensa tenacib⁹ hamis
Corda uirũ rapiebat hamo, quæ laudib⁹ amplis
Ingeniũ celebrare meũ, calamumq; solebat
Calcar agens animo ualidũ. Non omnia terræ
Obruta, uiuit amor, uiuit dolor, ore negatur
Regis cõspicere, at flere et meminisse relictũ est
Hæc duo lethæis nunquam de pectore nostro
Eripiet mors atra uadis. uerum ordine uitæ
Proposito excutimur. Mundi pars una placebat
Spargimur hac illac, ꝑlagoq; abrumpimur alto
Alpibus ac medijs, quacunq; fauentibus astris
Reddimur Ausoniæ cuiusq̃ tibi sorte Maronis
Obtigit in partem natiu, mihi cessit origo
Amnibus ac toto distinguimur Apennino.
Hinc mea uox mittẽda tibi est, & credere curas
Cogimur arcanas chartis, nec pauca silenti
Causa labor, sed plura met⁹ ne nostra prophani
Abdita perspiciant oculi, uulgata uideri

Non

Non metuens. Metuo ergo preciũ dilecte tuarũ
Iustitiam exiguam sperem tibi mittere partem
Carminis excussæ percurrens ocia uitæ
Perlege cognosces quantum sine uiribus alas
Ingenij explicuisse leues; nam uera fatebor
Implumem tepido præceps me gloria nido
Expulit, & cœlo iussit uolitare remoto.
Pœnitet incepti, cursum reuocare iuuentæ
Si liceat, mansisse domi, dum tempore neruos
Consolidasse artus. læta tam nescia & audax
Fama præit meritũ, laxisq; effertur habenis.
Affectus animi uarios bellumq; sequacis
Perlegis inuidiæ curasq; reuoluis inanes
Quas humilis tenero stylus olim effudit ĩ æuo.
Perlegis & lachrymas, et quod pharetratus acuta
Ille puer puero fecit mihi cuspide uulnus.
Omnia paulatim consumit longior ætas,
Viuendoq; simul morimur, rapimurq; manendo.
Ipse mihi collatus enim non ille uidebor
Frons alia est, moresq; alij noua mentis imago
Voxq; aliud mutata sonat, nec pectoribus isdem
Vrgeor, erubuit liuor cessitq; labori
Cessit an incaluit longumq; recrudit annis
Laude tumẽs aucta, & mecum cum tẽpore creuit

 Inuidia

In dubio eſt. certè hũc didici cõtemnere ab alto
Iamq; equidẽ uel nulla lues, uel ſpreta quietem
Dat calamo atq; animo. Iamq; obſeruatio uitæ
Multa dedit lugere nihil, ferre omnia: Iamq;
Paulatim lachrymas rerũ experientia terſit.
Iam quod non potuit ratio, natura diesq;
Longe poteſt, uincere diu cui ceſſerat ante
Tempus edax, uicit quẽ mors extinxit amorẽ
Flammea furentis animis tumulo ceſſere fauillæ
Nũc breue marmor habet lõgũ qd. arſimus ignem
Pectore nunc gelido calidos miſeramur amãtes
Iamq; arſiſſe pudet. Veteres tranquilla tumultus
Mens horret, relegensq; aliũ putat iſta locutum
Sed iam ne quicquã latebras circũſpicit ardens
Turba premit comitũ, quos par inſania iactat
Dulce quibus conferre ſuis aliena nec illos
Submouiſſe ſat eſt. acies nam maior apertam
Protrahit in lucem, durũ, ſed & ipſe per urbes
Iam populo plaudẽte legor, nec maſa regreſſum
Secreti iam callis habet, uetitumq; latere eſt
Prodeat implexis ad te feſtina capillis
Ac fluxo diſcincta ſinu, ueniamq; precetur
Non laudem, aderit tempus dum forte ſuperbis
Paſſibus atq; alio redeat ſpectanda paratu

Nunc

Nunc tibi qualis erat sub prima aetate priusquã
Figeret in thalamo speculum, vultumq; comasq;
Inciperet cohibere vagas, occurrit amicẽ
Cui semper, Rex quantus amor, nõ seria tantũ
Sed nugae placuere meae, tu consule quaeso
Parua licet magni: nam dum maiora parantur
Hanc tibi deuoueo studij iuuenilis honorem.

Ad Benedictum XII. Pontificem Romanorũ, sub nomine urbis Romae II.

TE cui telluris pariter pelagiq; supremum
Cõtulit imperiũ virt⁹, meritũq; pudorq;
Et Deus omnipotens & ineuitabile fati
Arbitrium, mundiq; dedit quas solus habenas.
En ego te supplex passis miseranda capillis
Et sacros cõplexa pedes, & dulcia figens
Oscula, sic dominũ & sponsum cõfessa Ducẽq;
Alloquor: alme parẽs solus qui cũcta gubernas,
Quẽ stupet, & flexis genibus gens oĩs adorat
Si mihi quae stabat iuuenili in corpore quondã
Forma foret, roseusq; color, spectare sanguis
Feruidus, aut sponsũ irem comitata duobus:
Ipse habitus notã faceret summisq; verendam
Principibus, nomenq; meũ taciturna fuissem
Squalida, sed quoniã facies neglectaq; canis

 Caesaries

Cæsaries multisq; malis lassata senectus
Eripuit solitam effigiem. uerum accipe nomen
Quo nullam toto memoratur notius orbe
Roma uocor. audisne pater? cognoscis anilem
Gutturis ac tremuli sonitũ, & deformia segnis
Membra mora, inualidis ægre cõsistentia plantis?
Sic anni nocuere mihi qui fortia uincunt
Et senium clara decussit fronte decorem.
Quid queror? ô nimiũ simplex licet irrita tẽpus
Cuncta ferat, cœliq; labor requiesq; negata
Syderibus. sorti nondum superantur ab æuo
Multa tamen longè, quibus altior extat origo
Vrbibus Argolicis Latijsq; ingentia perstant
Mœnia, & indomito certantur uertice turres
Quas decuit rapido primum succumbere seclo
Si series seruata foret longinqua dierum.
Nam prius infans quam lamberet ubera matris
Egregius fama uenturus ad astra Quirinus,
Mantua iam steterat uarijs habitata colonis:
Iam Patauũ Antenor flammas emensus et undas
Addiderat Pisana procul sub monte Sicano.
Vrbs erat Alphea. Tibur, Præneste, Latinis
Flos erat in populis. quid singula persequor? ergo
Non uenit e cunctis mihi quod rugæ seniles

Canitiesq;

Consortemq; premat. sed enim te nulla remoto
Elucet mihi pulchra dies, nullisq; rebelles
Deuincit fraternus amor dulcedine natos
Haud satis annosam ueritos cõtemnere matrem
Decolor hinc facies, hinc praecipitata senectus
Hinc mihi cõtinuusq; dolor lachrimaeq; recẽtes
Semper et ad superos nequicquã mixta querelis
Murmura cũ precibus uel inania uota feruntur.
Postquam à complexu sum chari abiecta mariti
Et patris & domini, solus mihi, & omnia nobis
Solus eras per quẽ poteram formosa manere.
Heu terrarum decus & spes falsa bonorum,
Illa ego sum infelix toto cognita mundo
Nuper honorato pulsabam uertice coelum
Caetera calcabam currentia flumina fontes
Et mare litoribus flexum terrasq; patentes:
Arma, urbes, armenta, uiros, quaecũq; sub usus
Humanos natura dedit Romana fuere.
Me dominam Latii regnantem uidit eoi
Consurgens aurora procul de gurgite ponti.
Me quoq; uictricem Zephyri sensere tepentes,
Flexus. & algentes Boreae pluuialis, & Austri,
Et quaecunq; uago tellus cõfessa profundo
Despicit aut fluctus, nitidas aut suspicit auras.

Me

Me Dacus immitis timuit, me durus in armis
Germanus, grauisq; loquax, atq; asper Hibernus
Non fuga praeripuit Parthū mihi, fulta sagittis,
Nec labor ipse uiae subduxit cladibus Indum
Aethiopemq; iugo non torridus abstulit aether
Frigora nec Tanayos, nec seruat unda Britānū
Me mala Carthago tribus est experta ruinis
Bellaq; sunt Macedū totidē, totidemq; labores,
Praelia quis nescit multos agitata per annos,
Et Regem Ponti domitum te praecordia tandem
Vix uetitas reserare uias per membra ueneno
Antiochū, Pyrrhūq; grauē, uariūq; Iugurthā
Praetereo. Regesq; alios, nec cognita pridem
Ac uulgata satis tumido sermone retractem
Sed postquā fortuna ferox quae uertere ad imū
Summa solet gaudēs ualidissima frangere regna
Instabiles turbata pedes a flumine Thusco
Auertit, ferroq; domum reditura recessit.
Exemplo uariis hinc illinc acta procellis
Per scopulos & saxa feror, namq; omnis auitae
Maiestatis honos uiduatam coniuge sancto
Deserit: ac tantum inuidiae mea gloria uiuit
Et meminisse premit: & desperatio torquet
Vnde certum aut quo nā miserae sperare relictū

Te precor

Te precor ut qui cuncta potes praestante salutẽ
Castis hinc semp sceleris ô lachrymabile dextra
Dilanior cupidas illinc sum praeda Tyrannis
Infames uenere proci, qui nostra potentes
Coniugia, inuitam uiolarunt corpus inerme
Nempe erat indignũ auditu, nec corpore robur
Foemineo, aut usquam pauidae fuga tuta patebat
His fisus, quanquã pudeat pigeatq; capistro
Succinctus regio tenuiq; indutus amictu
Cornarie obscoenas quid nõ est ausus aliorsum
O furor & rationis inops, ac caeca libido (que
Quo pergis? quae monstra paras! ieiunus ad an-
Nudus adusq; genu, solitus syluestribus herbis
Longaeuam recreare famem, & radicis amarae
Cortice non nimis senior, iam turpis adulter
Luce, nec erubuit sacrum incestare cubile
Circumfusa equidẽ fletu impia turbe prophanis
Vocibus exclamans, nimios iam despicit annos
Virtutis, & fugiens alias sibi iungit amicas.
At neq; blanditijs, nec me terrore minisq;
Flectere cum posset, rapidam cõpulsus in iram
Vi rapuit, tenuitq; diu, dum forte cruento
Theutonicam lateri sibi cingere contigit ensem
Si potes ista pati, poterunt simul ignis & unda

Insolitis

Insolitis haerere modis? poterit ne ferocem
Agna fugare lupum, fulvumque capella leonem?
An me senem refugis meliori tempore amatam?
An cessas praebere manum? lapsamque iacendo
Erigere, & fidus fragili comes esse senectae?
Te sine nulla manent dulcis solatia vitae.
Nam qualis matrona viri spoliata favore
Quem triste exilium longinquas traxit in oras,
Moesta domi festisque sedens lachrymosa diebus
Expectat, cupidosque oculos trans aequora iactat:
Talis ego, cum nostris thalamis te erūpere cernēs
Sed dolui, vates animum non certa futuri
Post autem assidue te praeclarissime coniunx
Nocte dieque vocans rauci vix fessa precando
Faucib⁹ ista loquor, vix verba novissima formo.
Sedibus avulsos possem si ostendere colles
Et pectus nudare meum, per mille videndo
Vulnera me laceram fleres nisi saxeus esses.
Nunc tamen ut licitum est absentia mente tueri
Aspice templa dei multo fundata labore,
Ut ruitura tremant, nullisque altaria gemmis
Accumulata silent modico fumantia thure.
Aspice quam rarus subeat penetralibus hospes
Quamque inops sub vili petat delubra sacerdos

Et miserere pater, meritam nec forte negabis:
Nam mihi si fandi veniam das, absit ut ista
Improperare velim, sed prisca recurrere dulce ẽ
Quam summo fortuna loco me læta locasset
Regnaq; sub pedibus nostris prostrata iacerent
Nullum passa parem, dominum te sponte petivi
Si dubitas non parvus adest mons ille Soractis
Testis & amantum proclamant murmure sylvæ
Si dices non solus ego, fuit alter in arce
Regnator sponsusq; tuus, sunt vera fateri
Mens mihi, nam scribo figmentũ hæc submovet
Ille vagus profugusq; suum discedere nostro cætus
Sustinuit, nostriq; illum Germania secum
Abstulit immemorẽ, vulnus iam longa cicatrix
Astrinxit, lachrymasq; valens siccare vetustas
Intulit antiquas paulatim oblivia damni.
Tu vitæ spes una mihi, baculusq; cadenti
Quo steteram subnixa diu, tu grata laborum
Et tranquilla quies, clypeus tu sæva tonantis
Flumina fortunæ excutiens, portusq; salutis,
Quæ quassam & vento iactatã advertere prorã
Naufragio contenta fui, solabar ut uno
Lumine dum poteram, sic nunc orbata duobus
Non possum tacitas ultra perferre tenebras

Verbaq;

Verbaq; si libeat carorum audire tuorum
Spero animum motura tuũ. nam fama locuta est
Nescio quid gratum miseræ te semper in ore
Nomen habere meum, necnon de cõiuge tristi
Multa solere loqui, uiduam quoq; sæpe uocare:
Hæc eadem nunc fama meas perduxit ad aures
Pellere te, ut proprias sedes ac tecta reuisant
Prælatos ex urbe tua, nec uelle putandum est
Externis præbere tuis, sua iura negare.
Quid? quòd egestatem nostrã miseratus opemq;
Non expectatam iam nunc dilecte dedisti
Qua tegerem latus ipse meum, ne scilicet essem
Nuda reuerenti sic occursura marito.
Adde quod & fletũ renouans interuenit omnem
Est breue tempus adhuc quã te durissima morbi
Vis tenuit, timuitq; putans te uita carere
Terribilem si uera ferunt in limine mortem
Vidisti intrepidus, nobis tunc ossa referri
Iussisse, ac patrio pallentia membra sepulchro
Diceris, & claustro Vaticani corpus humandũ
Si moriens uenturus eras. præcordia quando
Vita regit, calidoq; agitantur sanguine fibræ.
Cur dubitem secura diem promittere faustum
Gentibus Ausoniis? famulos iam cernere currus

Iam niueis candentis equos phalerisq; superbos,
Iam strepitum uideor comitum sentire tuorum.
Auribus arrectis stans semper, et an quis e Thusca
Parte sonans. tuus ille redit mihi nuncius. adsit.
Ergo rubere genas fluxos & in ordine crines
Colligere incipio. moesto manantia planctu
Vda supercilia abstergens, nec sola placere.
Ambabus his studeo, sed & ipsa sororibus orno
Permulcens studiose comas, ac talibus hortor
Accipite o mundi dominum, qui longa reuertens
Certa salus patriae Latio suspiria pellet
Ille autem herbosos colles, & littora passim
Compleuerant uallesq; cauas. pars rupibus altis
Prominet ac uultus auide spectare serenos
Obsedere uias, intentaq; lumina seruant
Quum primum ducente Deo transcenderis alpes
Italiaeq; tuae pulcherrima, culta tenebris
Occurrent miranda animis, speciesq; locorum
Effigies hominum, tepidi clementia aeris
Blandaq; temperies, nec frigore pulsa nec aestu
Teq; nouum aspicies intrasse fatebere mundum
Vrbibus exhaustis omnes diffusa per agros
Agmina deuotas tollent & sydera uoces
Certatim nomenq; sacrum celebrare iuuabit

Tunc uerè benedictus eris benedictaq; talem
Quae peperit genitrix tantū ut uideare profecto
Laetior & tantum tete felicior ipso:
Quantū pura oculis oriens post nubila lux est.
Sed quia perpetuus mentem timor angit amantis
Admoneo moneoq; precor ne nostra per urbes
Gaudia distuleris rebus distractis amoenis
Ianua non quamuis primas in finibus astans
Limine te excipiat placeatq; Placentia forsan,
Alliciatq; bonis redimita Bononia multis,
Falia uel quamuis moueat mea pulchrior aliis
Floribus & uario renitens Florentia cultu
Innumeraeq; aliae nulla hinc obliuia surgant
Coniugis antiquae, qua non formosior ulla
Aut erit, aut uisa est modò sum te laeta recepto
Iamq; age pelle moras, tibi summa cacumina mon-
Inclinent, nullaq; uiae labor obstet eunti (tis
Ac bene pacatas substernat classibus undas
Aequor & impellant placidi tua carbasa uenti

Ad Aeneam Senensem conquaestio
status Italici. III.

PEr iuga Parnasi scandentē summa uidebis
Aeneam, missamq; feres sibi iussa salutem
Post grauidū gemitu narrabis epistola carmen

Non

Nam dabit in facilem nostris sermonibus aurem
Heu mihi quae fessae traxerant stamina uitae
Insignes uenitare Deae, quod flebile sydus
Vt mala conspiceret uiuaces protulit annos,
Quo lachrymas de fonte trahã? suspiria dignis
Nectere quis ualeat numeris, patriaeq; ruentis
Infandum excidiũ meritis aequasse querelis.
O utinã mihi cuncta forent resonantia membra
Vocibus humanis, aut ferrea lingua, dolores
Vt mundus sentire meos, ac tristia posset
Murmura, uerũ animã uox deserit ipsa, nec an-
Incipiũ noui fateor. proh fata pudendus, (de
Angimur imperiis patriaeq; in uiscera passim
Nostra triumphatos fractosq; accingier enses
Ah pudeat mundi dominã fortuna indigne
Seruitij damnare iugo, manibusq; reuinctes
Quas toties post terga dedit, tentare patẽtem
Ausoniam Ducibus Poenis flendamq; seuero
Hannibali, siccisq; oculis quam nulla uideret
Barbaries Gallis subiectam ferre tributum
Quarum si qua fides tenuerant saepe cruore
Flumina caeruleae rubuerant saepe puellae
Fecundas infestare dum frangit Italus iras,
Effera dum ualidis rabies contunditur armis

Nec satis ē Nymphas Faunosq; agrestia priscis
Numina quin ipsam faciamus quoq; Nerea testē
Namq; per errantes uentū est ad limina terrae
Ingredimur pelagus patriaeq; in gurgite magnae
Horruit Oceanus Romani uerbera remi
Atq; sepulchra dedit fuluis miseranda Britānis
Quid referā hostili positas in littore terras
Oppidaq; & uictis mutantes ciuibus urbes
Italiae uirtutis opus, monimentaq; nostri
Caesaris aeternam imperij testantia nomen
Torquatum transire libet ne sanguinis ista
Sit laus & patrem, cedat uictoria famae
Maiorum cineri, iuuat hinc tacuisse Camillum,
Et quē nigra uirū uolucris contexerat, & te
Tertia qui reuehis spoliato ex hoste trophaea
Suffigens ad templa Iouis Marcelle silebo
Rusticus Arpini Marius qui uomere collem
Scindere, & inculto tellurem uertere rastro
Doctus erat, saeuū ut tetigit manu' aspera ferrū,
Quas strages, notū ut faceret nempe Itala bello
Rusticitas, quantum extrema praestantior omni
Nobilitate foret. sed nūc heu cuncta retrorsum
Ire parant pulchrum ueluti surgentibus astris
Eripiet nox caeca diem, nec cognita nautis

Visa

Visa nec astrigeri splendescant lumina cœli.
O pudor ô plus quã pudor, en hoc tẽpore surgit
In dominum seruus, patronis in colla cruentus
Libertus, uulgare odiũ post uerbera semper
Acrior ardescit famulis, quos carcere lassum
Custodem rectis cernentem uidit ocellis.
Taurus ab inuiso furtim distractus aratro
Optat aratorem toruus dum cornibus ornos
Verberat, & magnis implet mugitibus auras.
Ante petet Lybicas syrtes densissimus Atlas
Caucaseumq; caput fluctus perfundet Hiberus
Ante aquilam blandæ uincẽt feritate columbæ
Et cornix pluma niueos transcendet olores
Quàm dum seruiles meditatur sæpe cathenas
Flagraq; dum subeunt mentẽ, uirgasq; tremiscit
Furcifer, in frontem metuat. nisi tristis herilem
Liuentesq; humeros lassataq; brachia uinclis
Non moueat, seu iusta trucem reuerentia tangat
Et noceat interdum felicia tempora postquam
Cesserant rebus nimium affluxisse secundis
Namq; abeat fortuna licet, mensura superstes
Laudis exercet lapsos, fragmentaq; fati
Asserit exhausti repetens tormenta fauoris.
Nos quoq; sentiemus ueteris dispendia palmæ

Vndiq; consurgant populi pennamq; reposcant
Et nisi sors obstet cessoq; serenus olympo
Iuppiter aspiciat peragent cur gentibus esse
Ludibrium docuit miseri properamus & orbis
Fabula felicem populum quē libera dudum
Et uictrix condebat humus, nos uilia busta
Barbaricis pedibus iamiam calcanda superbis
Expectant, olim regnorum iniusta cupido
Vrbibus Hesperiae, ciuilia bella nefasq;
Quorsum abijt? quae nū quassis cōcordia rebus!
Omnia disparibus rumpantur foedera uotis
Et uitae turbata quies uesana magistros
Sic quondam inuadit rabies, quū fessa procellis
Voluitur infelix abies, dumq; alter in Eurum
Nititur, in Zephyros alter, neglecta tremēdos
Incidit in scopulos. nobis nunc ista Charybdis
Imminet, hos scopulos metuo. discordia nostra
Hostibus hoc animi tribuit. tutela pericli
Linquitur, in medijs riuisq; adeuntibus undas
Aduersis feriuntur uentis. iam naufraga puppis
Huc illuc praeceps agitur, nec dextera tentum
Laeuaq; concutitur penetrat, sed prorsus in altū
Iam nimium uicina lues, mediumq; molesta
Corripuit corpus Latij fibrasq; per omnes

Ibit pestifera mox infectura armento
Tyrrhenum superatq; fretum, solemq; serenum
Mox tenebris clausura nouis, sublimis ab alpe
Ille minax animo iam præuertitur auaro
Diuis rura procul, quæ se pulcherrima rerum
Porrigit Hesperia armipotens, circũspicit urbes
Instar regnorum, quarum uix nomina quisquam
Scire queat, castella manu tot structa magistra
Sydera quot cœlo, pelagoq; feruntur harenæ.
Marmoris hanc uarij congesta palatia tangunt
Mœniaq; in nubes solidis subuecta columnis
Obstupet omnigenum uenis fulgere metallum
Aspicit et portusq; maris per utramq; cauatos
Anfractum, Cererem campis, & rupe Lyæum
Pendentem altas grauidis sub uitibus ulmos
Inflexa ceruice premi, uidet ille boumq;
Cornipedumq; greges pratis errare uolantum
Arboreis & placidi spaciari, montanaq; Tempe
Atque lacus stagnantis aquæ, fontesq; salubres
Inualidis nitidos & opacis uallibus amnes
Dulcia poma legens diuersæ frondis odorem
Omnibus in locis miratur nescius. Alma
Sed nihil in patria magis admirabile cernit,
Quã studiũ mores hominum ac, habitumq; multa

Corda Deo ignauos aegrè passura Tyrannos,
Haec facies rerumq; decor, dulcedine captum
Impellunt, glomerantq; auidis sub pectore flāmae
Incenduntq; sitim, nihil illum sacra uidendi
Corpora, nil patrū tumulos nil sanguine tincta
Innocuo loca mouit amor: terrena supernis
Sceptra etenim potiora putans extendere fines
Tegmine sub pacis rapidus lupus inchoat: altè
Crescere ab exiguis radicibus orta cupressus
Perniciesq; solet, nam hic mihi crede quiescet
Longius aspirat funesta iniuria quae nunc
Inuasit uerè deserta moenia luce
Quid loquar ah demēs, forsan patet una salutis
Haec uia, quae mores referat iam sera uetustas.
Certè animo spes una sedet, fors impia, bella
Cessabūt, subitum pigeat dum cernere Regem:
Nam gladios ac pila tenet quis terruit orbem
Itala posteritas exemplis clara auorum.
Non talis in bellis numerosum Graecia Xerxē,
Aut Darium Thamaris Persarum colle secare
Imperiosa Dacis nati non funere fracta
Subsistit, aut sexu facinus pergressa uirile.
Nos ubi? quo uirtus? seu quo Mauortius ardor?
Quis uetat aut armare manus? aut soluere cāpis
Quadra-

Quadrupedes? cœlo qs tela? qs æquore classes?
Qui uelut oblitus generis solamq; brutam
Et Regem Dominum toto se iactat in orbe.
Malle illum Reges, uirtus diadema perenne
Fert equidē, inermis discetq; haud falsa locatā
Cyneam, forti quamuis male credita Pyrrho
Castius ut fuerit syluis captare fugaces
More patrum ceruos, belloq; lacessere damas:
Quam pede uulnificos excire ac dente leones.
Nam si longæuo dispenit retia somno,
Sopitosq; parat circūdare, fallitur, & nos
Peruigiles fecit solitum ne aliquando remouit
Segnitiem, uulnusq; recens, sensusq; doloris.
Erratum satis est, uenit modò lætius æuum
Vt coger lentis tam demum ignoscere Parcis
Visurusq; iterum Romanos ire triumphos
Trans Rhenum, & lato possessas milite ripas
Secana quas stringit, quas abluit unda Garūnæ
Exposcam tremulæ longissima fila senectæ
Sed metus in terra stimulat, qui semper amori
Est comes, atq; procul Rhodani semotus ad arua
Pelago longinq; prospectans fata parentis.
Haud aliter quā si charā stans littore matrem
Aspiciam medijs iactatam mersus in undis

 Spes

Spes igitur mixtusq; pudor: quia tristia laetis
Alternant, mixtis claudatur litera verbis
Incertum est laetor, doleo, speramq; metuamue
Tam varia excruciãt trepidum praesagia pectus
Iamq; uale, et siquid monstrant tibi fata, resolue
Solamen dubio gratum laturus amico.

Ad Dionysium de Burgo sepulchro, magistrum sacrarũ scripturarum. Exoratio in partem ocij solitarij. IIII.

SI nihil aut gelidi facies amissima fontis
Aut nemorũ cõvexa cavis arcana latebris
Ac placidis bene nota feris, Dryadũq; catervis
Et Faunis accepta domus, nihil ista Poetis
Opportuna sacris sub apricis rupibus antra
Permulcent animũ, nec clementissimus aer
Allicit, ac montis praeruptus in aethera vertex
Liberiore situ liquidas expectans ad auras (nervae
Collibus aut Bromius frondens, aut sylva Mi-
Gratior aut Veneri, nec utramq; tegentia ripã
Herculeis umbrosa comis, distinctaq; saepe
Floribus innumeris & dulce virentibus herbis
Prata trahunt oculos, aut hic qui separat arva
Atq; soporifero clausam qui murmure vallem
Implet inexhausto descendens alveus amne.

Et videt

Et uidet hinc illinc Nympharũ mille choreas
Musarumq; audit totidem per littora cantus.
Nĩ mouet aut terret mentem raucus amicam
Dũ gemit, hac charã inferius, quasi mittat ad um
Aut fatũ philomenæ ferũ, linguaq; reuulsã (brã
Ereptamq; pudicitiem, Thereamq; superbum
Dum canit, atq; alte frondosa pendet ab alnu
Ingeminãs lachrymosa piũ dulcem'ue querelam
Et noctes agit insomnes, refugitq; quietem
Aut quæ sub lucem uolitans raboremq; mariti
Et facinus miserandũ suum, casumq; sororis,
Fictus & immeritũ mali, simul omnia plangit.
Maternum memori pectus maculata cruore
Et medias operosa domos, atq; atria semper
Circuit accelerans uelut hostem cernat hirũdo
Si nihil ista mouent, nec te Narcissus hianti
Plurimus ore puer, faciẽ qui fonte decoram
Miratur, speculoq; amens incumbit aqueso.
Nec mouet Actæon per deuia confraga sylue
Cornibus erectis fugiens sociosq; canesq;.
Nec quæ purpuream patris secuisse capillum
Dicitur assurgens tremulo sub nebula cantu
Vt procul altorẽ speculetur ab æthere Nisum.
Nec rapiã Hesperiã memorãs qui littore ab alto

Mergitur

Mergitur assiduè, mortemq; optare uidetur:
Nec Iouis æthereus scopulis stans armiger istis
Annua uenturis reparansq; cubilia natis.
Prætereà si noster amor, pietasq; rogando
Non potuere patris rigidum flexisse parumper
Propositum, fixamq; adeo conuellere mentem,
Ocia Romanis opibus quòd nostra relictis
Aspiceres, paucis quòd limina fida diebus
Ingressu dignata boni pedibusq; magistri
Cernere solivagum uelles miseratus amicum.
Tot nostri periere preces, en ulnera tandem
Iniectura manus, hæc duro uincula cordi
Afferet, ac ualido cunctantē hac pertrahet unco.
Populus est ingens niueo conterminus fonti,
Quæ simul et fluuiū, & ripas, & proxima cāpi
Iugera ramorum densa testudine opacat.
Hic olim multaq; loci dulcedine captum
Et rerum nouitate oculos animumq; manentem
Aggere florigero magnum posuisse Robertum
Membra diu lassata ferunt, curisq; grauatum
Pectus, & exigui laudasse silentia ruris.
Tū consors Regina tori cui nulla Dearum
Seu formæ certamen erit, seu sanguinis aui
Auferet emeritam iusto sub iudice palmam.
Coniuge

Contigit quin etiam spoliata clementia magno
Tūc aderat, procerūq; chorus, magnaq; uirorū
Agmina, & egregias acies conferta puellis.
Dumq; alij per prata uagis lasciuaq; recusant
Passibus, & ludos ineunt manibus ue recentes
Contrectare iuuat flores, communiq; per ora
Spargere. pars properat densos inuisere saltus,
Et canibus turbare feras. pars piscibus hamos
Implicat. aut longo distendit retia iactu.
Pars bibit & læto propellit tædia Baccho:
Ast alijs placidū nunc sternere fessa per herbā
Corpora, nūc oculos tenui componere somno.
Solus agens curas alias sub mente profunda
Rex erat, & frontem defixaq; lumina terræ
Seruabat, siue ille rei iam uoluere caussas
Cœperat, & secum tacitus quo sydere tantus
Surgere, unde iterum subsisteret impetus animis
Vestigabat, & immensæ telluris in aluum
Ingenio monstrante aditū penetrabat anhelus:
Nesciendūq; audax, seu tunc altissima uerba
Fortunæ dabat ille suæ. quid dulcia falso
Suggeris, & facili blandiris perfida uultu?
Mortalem memini fore me, licet omnia ad unum
Deferat ingenti mundus diademata fauore.

Et tibi

Et tibi rara fides maneat, quantumuis Metello
Sit nobis blandita diu, tamen omnia mors haec
Auferet, atque uno franget tua dona sub ictu.
Flumina nulla quidem cursu leuiore fluunt quam
Tempus abit uitae, superant tamen illa per aeuum
De scatebris renouata suis, nos uita relinquens
Quo fugit unde unquam posthac reditura fuisset
Ni domitor mortis qui quondam tartara uictor
Ingressus redijt clauso sua membra sepulchro
Vt reperiret, secumque trahens felicia patrum
Agmina, et exhaustas longis cruciatibus umbras
Abstulit ad superos, meminisset corde paterno
Spemque resurgendi post funera nostra dedisset.
Hic sapiens Rex cuncta animo fortasse mouebat
Vt memor indignae fraudis Scyllam atque Charybdim
Littore quae Calabro Siculas discriminat oras, dum
Pontus & horrisonis refluens intersecat undis
Magnanimus paruo pingebat flumine dignam
Supplicium Aeolio minitans, ac triste tyranno.
Denique quod erat, nihil id nisi grande putandum est
Et super humanum ingenium, quod tantus egit ut
Caius adhuc memores uiridi uestigia ripa
Ruricolae ostendant, & agrestium uulgus adoret
Si potes ergo mane, si non potes o mihi luce

Christus domitor mortis tartara ingressus ad superos rediit

Charior

Clarior, atq; ideo multum pater optime frustra
Exoptare ueni, non me sed mœnia uerendi
Nondum fracta annis spectare sedilia Regis
Quæ digito monstrabat ouans gens illa nepotū
Et mundus mihi crede alio celebrabit honore
Postquā pulsa retro præsens hæc cesserit ætas.

Ad Benedictū duodecimū, ex propria persona. V.

EXul inops horrensq; habitu destrictaq; nup
Fœmina sueta patrū tua scā ad līma supplex
Procubuit, tum forte aderā comes illa uiarum
Nec erat, heu nihil usa fides & tristis amicos
Abstulerat fortuna suos, iam iusta precari
Cœperat, & uerbū dederas iam quæstib⁹ aurē
Admirans præsaga homini natura, uidebar
Matronā mihi nosse sacrā: namq; horrida primo
Congressu licet, & canos incompta uagantes,
Alma tamen facies multoq; uenerabilis æuo
Plurima seruabat formæ monimenta uetustæ.
Nil quoq; plebeium, nil uile, sonantia uerba
Argumentum animi, & generoso spiritus ore
Sensibilē, quæ summa uiæ, quæ causa gemendi
Vnde ageret sese, nomen patriamq; genusq;
Quærere mēs fuerat, quod quū sermōe Latino

Invectus erat latius senio iam tristis amictu
Ter fuit in foribus, sed ter reverentia vocem
Continuit, moesto interea sub murmure nomen
Roma erat insonuit, stupui quae sum ne secūdis
Fidendum exemplo didici, quo clarius usquam
Nulla dies habuit: nam quamvis cuncta rotare
Regna potens vario soleat fortuna favore,
Et servos ad sceptra levet, solioq; Tyrannos
Praecipitet, nihil illa tamen manifestius unquam
Addidit, ut rerum dominam cognoscere posses,
Quam dum tot partes bellis, tantoq; labore
Romuleas everti opes, caput abstulit orbi
Graecia verborum genitrix, laudumq; magistra
Attollat ventosa duces, vatumq; fatiget
Ingenia Aeacides praecone superbus Homero
Maeonio, ex calamo facilem sibi fecerit hastam
Amphitrioniadem sacris & thure salutent,
Ad coelūq; ferant Thebae: Lacedaemone fratres
Ledaeos nimium populi favor ingerat astris.
Impia regna Iovem, pulsum fuga sola parentem
Nobilitat, sensu Nestor senioq; verendus
Codrus amans patriae fuerit, gnarusq; futuri
Tiresias, hausto famosus sanguine Dirae
Tideides, rapto sua vellere clarus Iason.

Tigribus

Tigribus inuectus rapidis, thyrsumq; coruscans
Liber, ad extremos uictor penetrauerit Indos
Amides sua forma canet, motosq; furore
Aiaces, Ithacumq; dolis pelagiq; bilustri
Circuitu, nomenq; uagis erroribus addet.
Cinigerum morsu illustrem, clarumq; loquacitate
Miltiadem, marathone sua, natumq; catenis
Conspicuum, & tanto redimentē busta parentē
Sint quoq; magnanimi aeternis laudata sub arctis
Prodia Termophilis, terrēsq; Themistoclis ar-
Et Salaminiaco surgat sale blanda sub armis (ra
Lingua Pisistratum, commendet unde periclem
Tydea prompta manus, doctū experientia belli
Longa Philopoemenē celebret, ducibusq; sapientē
Misceat, elis eos censores clara coronet
Isthmia, extincti serpentis fabula Cadmum,
Forma decens Alcibiadem, sylvisq; desertē
Thesea tartareis reducem venerentur Athenae.
Adde duces Phrigios, accēdit Dardanus et Tros
Et Priami cantata domus, placet addere Reges
Assirios, Persasq; simul, Cyprumq; cruore
Undantē, fluxumq; Pharon, placet addere siccū
Barbariem, terrasq; sequi quas pendet ad austrū
Orbis, & ignotas latebris conuellere gentes

Hannibalem malefida suum fratresque patremque
Insignem bello atque alium cognomine Martem
Carthago ter uicta iterum transmittat in arma?
Quid Lybiae populosque loquar turmasque fugaces
Occiduumque diem, calpem totamque reuoluat
Hesperiam, furtoque diu, raptoque probatus
Dux placeat bello: uix de tot milibus unus
Hinc feror oceano, qua nobilis insula uiuum
Praedicat arcturū, et quicquid sibi fabula mendax
Persuadet syluas, fontes, mirandaque uulgo
Praelia, et insanos equitum decantat amores
Gallia quae magnum Carolum, duodena uirorū
Praesidia, et regnantem tot opimis dotibus auctum
Ostentat, longaque iacet iam fessa quiete.
Hinc te Germanos populos omnemque sub arcto
Martis amatorem liceat perquirere, quicquid
Inuenies ubicunque iacet, Macedumque per ora
Finibus, et iuuenē horrendū, patremque Philippū
Elice cunctorum post acta recollige: certe
Romanos citra laudes te iudice multum
Subsistent, nisi fallat amor. spectanda triūphis
Haec olim innumeris mulier, nūc orba uerendis
Coniugibus geminae exēplū memorabile mūdo
Fortunae, partis miseris, scopulisque superbis.
Ludibriumque

Ludibriaq; eadem cunctis modò monstra peregit
Ante pedes sua uerba tuos memor omnia seruas
Te tamen ille grauis tam quæstio fortè tenebit
Carcere corporeo, & mortalibus eruta uinclis
Quid uideat bene nata cohors cessante serenũ
Nube iubar facieq; Dei, seu cernere parẽ
Corpora dĩs fractis surgẽt rediuiua sepulchris
Hæc prius incipiens, sed dum uigil omnia librãs
Singula dum relegẽs per mille uolumina curris
Responsi dilata dies accendit amorem:
Suspenditq; hominum mentes, dubiasq; reliquit.
En modò tẽpus adest, iam quæstio longa quieuit
Consilio sopita tuo, iam Romæ futuri
Anxia te sponsum reperit, te cuncta parentem
Italia expectat, succurre precantibus ultrò
Si uideas totam Christum celebrarier orbe
Te magnum pascente gregẽ, sic sacra Deorum
Et simulachra ruant, sic te Duce uicta fatiscat
Falsa superstitio, & nullas caligine mentes
Occupet: alma fides & amor tranquillaq; terris
Pax urgeat, toto cedat pirata profundo:
Cedat pestis aquis, cedant contagia cœlo.
Sic felix successus agris, sint læta per urbes
Ocia, sic uulgo uirtus formosior auro.

Paupertate magis scelus omne et morte timēdū.
Videris ista senex, postquā laudandaq; retro
Tempora respiciens, tunc sit tibi leuis ad astra
Transitus, hic æternus honos, ibi iussio summi
Plena boni, cui suspirat plebs illa fidelis
Hierusalem, peregrina exul noctesq; dieq;
Quæ requies lassis, mercesq; erit ampla laborū.

Ad Iacobū de Columna Lomberiēsem
Episcopū. De seipso et suarū rerū
literarum statu. VI.

QVid faciā? quae uita mihi, rerumq; meorū
Quis status? ē audire petis, nec arte silebo
Nec tibi ficta loquar, mihi nam loquor, absit inanis
Gloria, nil cupio, cōtenta est uita paratis. (nu
Hoc primum placitis mecum concordat egestas
Aurea fundentibus, nō sordida, nec grauis hospes
Si libet exigui fines mihi seruet agelli,
Angustamq; domum, et dulces fortuna libellos.
Caetera secum habeat, uel si libet, omnia nullo
Auferat hic strepitu, sua sunt, nō rura requiro,
Diuitiesq; patris, pondus graue celsa petenti.
Vinclaq; dura animi, & cunctorū altrecta malo
Curaeq; nō tangat opes, neu nostra lacessat (rū.
Ocia, sollicito nou ambiciosa paratu.

Nil usquam inuideo, nullum ferientius odi,
Nullum despicio nisi me. licet hactenus idem
Despicerem cunctos, & me super astra leuarē.
Sic res humanae voluuntur, plurima quid sum
Iam documenta habeo, nisi me mea somnia fallūt?
Nam mihi qd confert musarū in fronte parūper
Leuiasse situm, si me satis altera mater
Vrit, & aeternam subter praecordia sentit.
Quid me Helicone iuuat recubantē saepe profun
Ennius insanas vulgi risisse labores (do
Si labor alter habet, cui merces nulla, quies nec?
Quid facies praeclara iuuat, si turbida mens est?
Multa quidem meritaq; sibi pro munere laudes
Pendere, nam nostrae fateor fiducia linguae est.
Sunt quae felicem facerent, nisi forte maligna
Roderet infaustum pectus sua cura perennis.
Iamq; genas spectare tuas potiare medicines
Hinc uideor longo bene si mihi cognitus usu es.
Sed qa more patris nostra omnia nosse uolebas,
Vrget amor calamum, nec fas obstare iubenti
Eloquar, & tu consilio fortasse iuuabis.
Et mihi Dux grauiorem exonerare querela,
Est mihi post animi mulier clarissima tergam
Et uirtute sua, & sanguine nota vetusto.

Carminibusq; ornata meis auditaq; longè
Sed redit in frontē, & uarijs terroribus implet
Insultans, nec adhuc solio cessura uidetur
Artibus hæc alijs, sed simplicitate placendi
Cœperat olim animū et raræ dulcedine formæ.
Iam duo lustra grauem fessa ceruice cathenam
Pertulerā indignās, tantū in mea colla tot annis
Fœmineo licuisse iugo, iam tabe latenti
Confectus, iamq; alter eram, iam fomite molli
Ignis ad extremas penetrauerat usq; medullas:
Optabamq; mori, uixq; arida membra ferebam.
Libertatis amor miseri dum pectus amantis
Cœpit, & aduersas cordi suffigere curas
Erigor, & multa iugum discedere nitor.
Durum opus euentu, dominā pepulisse decenni
Hospitio, & fractis hostem tentasse potentem
Viribus agredior tamen, & Deus ipse labori
Affuit, & collum ueteri dissoluere nodo
Præbuit, ac tanto uictorem euadere bello.
Iniicit illa manum profugo dum saucia seruo,
Incurseq; dolens, oculos dum dulce micantes
Instruit, & facibus tectis & cuspide blanda:
Heu quotiens cœpto dubium procumbere calle
Cōpulit, ergo æternū quid agē, quibus artibus illi
Occurram

Occurram simul ac illa iterum aspergere parabit.
Diffugio, totoq; vagus circumferor orbe.
Adriacas, Tuscasq; ausus sulcare procellas,
Ereptumq; iugo caput hoc cõmittere cymbae
Non veritus tremulae: quid enim properata mo-
Mors mihi supplicijs victo, vitaq; peroso? (reret
Vertor ad occasus, & me Pyrenaeus ab alto
Vidit in aprico latitantem gramine vertex:
Vidit & oceanus, qua Sol defessus eundo
Abluit Hesperio spumantes gurgite currus.
Quaeq; Medusaeo duratum lumine montem
Prospiciens longam celsis de rupibus umbram
Proijcit, & Mauros festina nocte recondit.
Hinc arcton boreamq; petens, & dissona linguae
Murmura, solas eo dubias qua turbida terras
Aestibus ambiguis pelagi terit unda Britanni.
Quaeq; solum glaciale iacens non sentit amici
Veneris obsequiũ. Bromiumq; a collibus arcet:
Et Cererem sterili vix hospita terra mirice.
Quid mihi restabat, nisi Solis adusta sequentem
Serpentem subijsse domos immania rura.
Et procul Aethiopes medio vidisse sub axe
Nigra per ardentem nudantes terga leonem,
Aut ignoratum per tot iam secula Nili

Quaesitumque caput, quo nam telluris opacae
Absiderit natura situ, lentescere fluctus
Absentis coepere animi, dolor, ira, metusque.
Humida tranquillus mox lumina claudere somnus
Rarus et insolito risus splendescere fronte.
Iam minor occursu minus imperiosa relictae
Sensibus in nostris obseruabatur imago.
Heu heu quid referam, sed cogis acerba uidebar,
Vulnera et insani stimulos iam tutus amoris
Temnere, fallebat leuiter superinducta cicatrix,
Et requies insueta mali, [illegible].
Ac certam ad mortem redeo, sic fata premebant
Impia, sic animum, sic me meus error agebat.
Vix bene consliteram dilectae finibus urbis
Dum subiit uacuum curarum sarcina pectus.
Illa prior rediere iterum contagia morbi. (cundas
Quid loquar? unde miser, lachrymas narrare se
Incipiam? quis credat enim, quae carminis arte
Expediam, quotiens precibus deposcere mortem
Me dolor impulerit, quotiens grauiora parare.
Quos mihi libertas iterum quaerenda labores
Attulerit, subsissem igitur, uerum ultima tandem
Postquam ceruici ceciderant uincula nostrae
Ols ad antiquae fugae spes est mihi uersa, nec unquam

Nauta

Nauta nocturnum scopulum sic horruit, at nūc
Lilia & uultus, & uerba mouentia mentem
Et caput auricomum, niueiq; monilia colli
Atq; agiles humeros oculosq; in morte placētes
Horreo. numquid ergo admittā quo tertia demū
Iusto facienda Deo sint irrita uota?
Decidam, at sacro suspendam limine remum,
Seu nunc et fragmenta ratis. nam cerea nostri
Corporis effigies tabulis subsidat eburnis.
Supplicis in morem actum, comitantibus ergo,
His animū curis dum singula mente reuoluo,
Hoc procul aspexi secreto in littore saxum.
Naufragijs notumq; meis aptumq; paratu,
Hac modo uela dedi. nūc montibus abditus istis
Flens; mecū è numero transacti temporis annos
Insequitur tamen illa iterū & sua iura retentās,
Nunc uigilantis adest oculis, nūc fronte minaci
Instabilem uano ludit terrore soporem.
Saepe etiam, mirū dictu, per limina clauso
Irrumpit thalamos media sub nocte reposcens
Mancipium secura suum, mihi membra gelari
Et circumfusus subitò concurrere sanguis:
Omnibus ex uenis tandem cordis ad arcem.
Nec dubium si quis radiantem forte lucernam

Ingerat, horrendusq; quin pallor in ore iacentis
Emineat, uultumq; animæ noua signa pauentis.
Expergiscor agens lachrymarũ territus imbrẽ,
Excutiorq; toro, nec dum Tithonia sensum
Candida lucifero coniunx prospexerat axe
Operiens suspecta domus penetralia linquo:
Et montem syluasq; peto, circumq; retroq;
Collustrans oculis, si quæ turbare quietem
Venerat incumbens eadem præuerterat euntem.
Inuenient uix uerba fidem, si saluus ab istis
Eruar insidijs, ut sæpe per auia syluæ
Dum solus reor esse magis, uirgulta tremendam
Ipsa repræsentant faciem, truncusq; repostæ
Ilicis, & liquido uisa est emergere fonte
Obuiaq; effulsit sub nubibus aut per inane
Aëris, aut duro spirans erumpere saxo.
Credita suspensum tenuit formidine gressum,
Hos mihi nectit amor laqueos, spes nulla supersit
Ni Deus omnipotens tanto me turbine fessum
Eripiat, manibusq; suis de faucibus hostis
Auulsum, hac saltem tutum uelit esse latebra.
Hactenus hæc. sed plura capis, nũc cætera uitæ
Accipe cunctorum breuiter distincta dierum.
Est mihi chara leuis, cui condimenta famesq;
Et labor

Et labor, & longi praestant ieiunia Solis
Villicus est seruus, mihi sum comes ipse canisq;
Fidum animal, reliquos locus hic exterruit oẽs.
Unde cupidineis telis armata uolantes
Exulat, atq; frequens opulentas incolit urbes
Hic mecum exilio reduces statione reposta
Pierides habitant, rarus superaduenit hospes.
Nec nisi rara mouent nostri miracula fontis.
Vix mora nostra quidẽ, licet annua bis ue semel ue
Congregat optatos clausa sub ualle sodales.
Sic pietas est uicta locis, at crebra reuisit
Litera me, longa solum sub nocte loquuntur
Ante ignẽ gelidas, nec solum aestate per umbras
Sermo diuturnus eisdem sum fabula pernox
Nil coram conferre datum, damnata niuesq;
Exhorrent nostrasq; dapes, iamq; urbe magistra
Mollitiem didicere pati, me dura professum
Destituere pij comites, seruiq; fideles.
Et siquos attraxit amor, seu carcere uictum
Solantur fugiuntq; cito, mirantur egrestes
Spernere delitias ausum quam pectore metam
Supremi statuere boni, nec gaudia norunt
Nostra, uoluptatemq; aliam, comitesq; latentes
Quos mihi de cunctis simul omnia secula terris

Transmisit,

Transmittunt lingua, ingenio, belloq; togaq;
Illustres, nec difficiles quibus angulus unus
Aedibus in modicis satis est, qui nulla recusent
Imperia, assiduiq; adsint, & taedia nunquam
Ulla ferant, abeant iussi, redeant uocati.
Nunc hos, nunc illos percunctor, multa uicissim
Respondēt & multa canūt, & multa loquūtur.
Naturae secreta alij, pars optima uitae
Consilia & mortis, pars inclyta gesta priorū
Pars sua praeteritos renouāt sermonibus actus.
Sunt qui festiuis pellant fastidia uerbis,
Quiq; iocis risum reuehant. sunt omnia ferrē
Qui doceant, optare nihil cognoscere sese,
Sunt pacis, sunt militiae, sunt arua colendi
Artifices, strepitusq; fori, pelagiq; uiarum.
Deiectū aduersis releuant, tumidumq; secundis
Compescunt, rerumq; iubent aduertere finem.
Veloces meminisse dies, uitamq; fugacem
Proq; tot obsequijs precium leue, limen apertū.
Conuictumq; petūt, quibus hostis rara per orbē
Hospitia, & segnes fortuna relinquit amicos
Vix usquā admissi trepidant atq; atria ducant
Quamlibet interea latebras, dum frigida cedant
Nobila Pyeriis studiorum aestate reuersa

Nos

Non lapides calcemq; tegunt aulea necesse est
Serica, seu calido fument nidore popinæ.
Non cenæ malefido famulũ tonat aula fragore.
Splendida dũ crebris celebrant cõuiuia mensis.
Sobria turba coit propria contenta suaq;
Quæ mecũ partitur ope, fessumq; ac cubilis
Solatur roseo, & mensa dignatur egenum:
Atq; cibis reficit sacris & nectare dulci.
Hic solum comes esse domi, sed prompta per oẽs
Ire simul saltus ac prata domestica Nympha.
Et uulgus querulum, atq; urbes odisse sonoras.
Sæpe dies totos agimus per deuia soli.
Inq; manu calamus dextra est, at carta sinistram
Occupat, & uariæ complent præcordia curæ.
Ima, & ah quotiens ignari in lustra ferarum
Incidimus, quotiens animũ dimouit ab alta
Cura, uiis exiguas, et post se importuna retorsit.
Tum grauis est, siquis medio se callis opaci
Offerat, aut siquis submissa uoce salutet,
Intrantemq; alias maioraq; multa parantem
Et uacat ingentis haurire silentia syluæ
Murmur et omne nocet, nisi uel dũ riuus harenæ
Lucidus insultat, uel leuis aura papirum
Verberat, et faciles dat carmina pulsa susurros.

Saepe mora increpuit, seraq; in tecta reuerti
Longior admonuit proprij nos corporis umbra.
Interdumq; referre pedem nox ipsa coēgit:
Monstrauitq; uiam, & uepres signauit acutas
Hesperus aut oriens Phoebo pereunte Diana
Sic sumus, haec agimus, grauior si cura quiescat
Felices, laetoq; nimis sub sydere nati

Breue panegyricum defunctae matri

Suscipe funereum genitrix sanctissima cantum
Atq; aures auerte pias, si praemia coelo
Digna ferens uirtus, alios non sperauit honores
Quid tibi pollicear, nisi quod uelat alta sonātis
Regna tenes electa dei tam nomine quàm re?
Sic quoq; perpetuū dabit hic tibi nomen honestas.
Musarū celebranda choris, pietateq; suprema,
Modestiaq; animi, primisq; incepta sub annis
Corpore in eximio nullam intermissa per horā
Tempus ad extremum uitae notissima clarae
Cura pudicitiae: facie miranda sub illa
Iam breuis innocuae praesens tibi uita peracta
Efficit in populo matres narranda futuro.
Aeternū uiuerē da bonis, mihi flendaq; semper.
Nec quia contigerit quicquā tibi triste dolemus
Sed quia me, fratremq;, parens dulcissima fessos

Pythagorae

Pythagoræ in biuio, et rerũ sub turbine linquis.
Tu tamen instabilem felix o transfuga mundũ
Non sine me fugies, nec stabis sola sepulchro.
Egregiam matrem sequatur fortuna relictæ
Spesq; domus, & cuncta animi solatia nostri.
Ipse ego iam saxo uideor mihi pressus eodem
Hæc modò pauca quidẽ pectus testantia mœstũ
Dicta uelim, sed plura aliis, tempusq; per omne.
Hac tua fida parens resonabit gloria lingua,
Has longum exequias tribuam tibi, postq; caduci
Corporis interitum quod adhuc urget, ope nostra
sub quo
Viues adhuc genitrix, cum iam cõpresserit urna
Hos etiã cineres, nisi me premat immemor ætas
Vincemus pariter, pariter memorabimur ambo
Sin aliter sors dura parat, morsq; inuida nostrã
Extinctura uenit fragili cum corpore famam.
Tu saltem, tu sola precor post busta superstes
Viue, nec immeritæ uocant obliuia Lethes
Versiculos tibi nunc totidem, quot præbuit
Annos uita dein⁹, genui⁹ et cætera digna tali fili
Dũ fletu feretrũ ante oculos miserabile nostros
Ac licuit gelidis lachrymas infundere mẽbris.

Ad Lælium

Ad Lelium suum, de reliquijs inuermi-
liam curarum. VII.

Contigit extinctū q̃ suscitat ortulus ignē
Dulcis, præteritas renouās suspiria curas,
Siue tibi uernos qui pingant gramine flores
Siue per æstatem mediam dum summa tenet Sol
Vmbra frequēs, siue autumno tibi dulcia poma,
Siue tibi aprici placeant sub frigore soles.
Siue magis uolucrū dulces per opaca querelæ
Pictaq́; terga iuuant. illic Regina canentum
Plebeium philomena canit, sic parua uolucris
Gutture mellifluo supra quam sæpe per umbrā
Dum sequor aërea latitantem fronde notaui
Nescio, tu lectis fortassis imagine reddes
Nigra caput, sed glauca lat⁹, sub palmite gaudēs
Lucere pampineo, non maior corporis usquam
Spiritus exiguo, & mulcere potentior aures.
Hæc mihi dum tepidā assiduè sub corde fauillā,
Singula concitant, incendia nota pauesco
Desperarē iam tempus erat, tamen omnia rursum
Contrahit arma dolens, aurataq́; tela cupido.
Vt uidi ego lætiferos tendentem molliter arcus
Innixumq́; genu modò cornua curua prementē
Et modò mellificos agitantem pollice neruos

Qua

Quo fugiā? quid agā? si nec maria alta nec Alpes
Nec longæ ualuere moræ, iam lenior ætas.
Incipit, & pacem pharetratū poscimus hostem.
Abnegat ingeminans bellum, miranq; relatu
Omnibus ecce locis, atq; omnib. improb⁹ horis
Hostis adest uolucer, nec me trepidare negabo.
Nec uetus ille nouum rescindat harundine uuln⁹
Tam sibi multa fauent partes, uel sola locorum
Ipsa facit facies, animum sic cantibus obstat
Aura loquax, gratoq; color sic blandus odori
Frondibus & florū species, & floribus herbæ
Lilia narcisso, uiolisq; rosaria certant (les
Quid loquar, aut uiride riparū in gramine mol-
Accubitus, tenerosq; leues in gramine somnos.
Quid strepitū fugientis aquæ, flexusq; sonoros
Carmina qd dulcesq; modos quos nocte serena
Quos oriente die, uel quos moriente decora
Cōcinit angelico trans riuū murmure nympha
Aethereos motura Deos, iaculumq; tonanti
Excussura Iouis rigidumq; adamanta modestis
Effractura oculis læso, quibus ampla potestas
Cordis inest, tacitæq; faces, & conscius ardor
Vnde iacit flammas & tinctas igne sagittas
Ille puer nostroq; alacer circumuolat orto

Hæc memini et meminisse iuuat sit cætera nutrix.

Ad ignotū quemdā & sine nomine, deplorantē ætatis Poeticæ ruinā. VIII.

QVisquis es indignā uatū cui flere ruinā
Exiliūq; uacat profugos q carmine fles
Pyerides, æquaiq; grauem sermone dolorem
Gratus es haud dubiū, messem nam diues opimā
Cirrea de ualle refers. sterilemq; dolendū
Cernere causa tibi est. sacrumq; arescere fontē
Qui puerum dulci sitientem proluit haustu
At me quid mœstis iuuat exagitare querelis
Auxilij spes nulla mei, ut siqua fuisset
Ingenij cecidit uulgo calcata furenti
Si petis hūc gemitus comitē, fortuna quod optat
Obtulit afflictis, sine succurrere musis.
Abstulit arcus dolor, murmurq; reliquit inane,
Iamq; ignotæ uale res prorsus mira relatu
Diligo nescio quem, sed honesta silentia signāt
Quātus is est aliū, qui dat sine nomine carmē.

Ad Ioannē de Colūna, Cardinalē ecclesiæ Rom. Descriptio procellosæ noctis. IX.

HEu qd agā domꝰ āpla Iouis cōcussa tremi-
Cardine mota suo ruit alti ianua cœli (scil
Terribili clamore sonans sub nube propinqua
Fulmina

[illegible], fulminibus concurrere dira trisulcis
Visa leuem media fregerant nocte quietem,
Ignibus alternis polus exarsit uterq;
Nubila rupta tonant, luxq; impia terruit orbem
Exanimatq; hominum mentes & corda ferarũ.
Iuppiter australi uibrat metuenda ab arce
Spicula dira manu, flammas uomit ore minasq;
Omnia nymboso fugientia sydera uelo
Obduxere oculos, ne publica fata uiderent.
Confusum chaos ante diem referentia mundo
Iam Venus ante alias toto pulcherrima coetu
Effugit indignans contraria tanta benignis
Moribus ire suis: stimulus non actus amoris
Ve solet insequitur profugã mars tristis amicam
Arma suis grauiora timens: talaria nunquam
Ocyus implicuit Cillenius aurea plantis
Imperio chari totiens repetenda parentis
Athlantis domus oĩs abest: nec cernitur usquam
Turba pusillarum, quarum latet ultima semper.
Nunc omnes fugere simul: perit obrutus umbra
Lacteus innumeris redimitus circulus astris
Praescius at cladis, lugensq; sub aequore Titan
Ante abijt quam saeua diem corrumperet altũ
Tempestas, lunamq; linquens post terga sororem

Praecipiti tamen illa gradu conterrita cessit
Nec longas sine fratre moras dedit innuba no-
Gnosia desertae prorsus laniata puellae (cli.
Serta iacēt, geminusq; ingēs distentus ad arctos
Condit in oceano squamosa volumina serpens.
Occidit arthophilax, inanis plaustra relinquit:
Et fugit in latebris post sydera cuncta bootes
Solus ab imbrifera pallens regione per umbras.
Despicit obliquo Saturnus lumine terras,
Nempe gravis senio, madido discinctus amictu:
Canaq; caeruleo substringens tempora nymbo.
Tardus ad omne bonum, diros festinat ad actus
Et stupor unus habet, quibus is circūdatus alis
Hesterno cum forte die longinqua teneret
Immensos coeli tractus enaverit unde
Tam subitò damnosus ei sit aquarius hospes:
Ipse reluctanti similis, nec cedere vento
Certus adhuc cuiq̄ nec vim petis inclytus acer
Tantum forte tremit, quoniam rex ille Sicano
Laxat in arma ferox reserato carcere fratres
Incutit & calcar rabidis, & frena remittit.
Nunc iubet ut terras quatiant, coelumq; ruinae
Involuant, pluviasq; ferant, ut floribus arva
Depopulent, agitentq; vagos ad littora pisces.

Et scopu-

Et scopulis miseros properēt impingere nautas
His etiam adiungens, ut in æthere protinus alto
Confligant inter sese, fraternaq; bella
Adijciant uario lassatis turbine rebus.
Irritatq; animos monitis, atq; asperat iras.
Vestes deinde manu lacerat, limenq; sonorum
Pādit, et ingeminat stimulos, mora nulla furētes
Inde cateruatim prorumpunt, iussaq; complent.
Hos horret natura parens, & tristis habenas
Deserit, arcanos repetens lachrymosa recessus.
Terra pauet, spectatq; graues per nubila tumultus
De Ioue quæsta suo, iam iam cessura procellis
Nutat, & æreos humero deponere montes
Cogitat, ac medio uictū caput abdere centro.
Dū loquor immodicis p inanis fluctibus imbres
Præcipitāt, nūc tecta sonāt, & grandine crebra
Circum pampineæ bromio cecidere coronæ.
Syluarum cadit omne decus, torrentibus atris
Antra gemūt, saxisq; immixta regurgitat unda.
Fluminis insolite turpans caligine uultus
Virgineus nymphis abijt decor ille repentè
Quem laudare soles miratur maxime pulchrū.
Diluuium uide antiquum, stupefactus arator
Quē modo sulcabat, pedibus cōtingere campū

Nox valet, ac pelago trepidātia brachia iactat.
Ioniq; boant, & aratra natent, culmóq; renasci sum,
Speiq; suas omnes parili sub sorte natante,
Et queritur falsum veteres cecinisse Prophetas
Adventare diem quae flammis perderet orbem
Supremā impositura manum lusumq; pati se.
Flent passim attonitae matres, et ad ubera paruos
Stringunt, infelix oritur per moenia luctus.
Pauperis hinc vulgi strepitus sua dāna gementis
Auditur, picta tremulam canit inde sacerdos
Multa novans tunica, ceu nubibus imperet ille
Aeraq; nodoso certatim rauca fatigat
Fune trahēs, nec plura mora, namq; infima fessa
Fundamenta domus tremuerunt, atq; superna
Irrūpant memores querulo cum murmure Nym
Vlcisciq; parant quā nuper fecimus illis (phae
Offensam, & nostro iam nos pepulere cubili.
Iam digitis calamum tremor excutit atq; tabellas
Aut ego fallor enim & falsa formidine turbor,
Aut modò namq; oculis micuit fulguris ignes
Dant aditū, nemora invertens atq; obvia quaeq;
Parva revulsurum lapidosum moenia flumen
Vertice contigui montis descendit ab omni.
Interea fragilis nunc nunc in culmina tecti

Aut

Aut totam simul, aut cedit pars maxima coeli
Et trabibus iam nulla fides: manifestaq; mortis
Vndiq; terrificant, & propria signa patescunt
Ipsa quoq; in tanto mens consternata periclo
Exigit ut sileam, sed ut modo si qua salutis
Est via pande tuo, dubijsq; in tempore fatis
Praesidium mihi semper ades, si carmine forsan
Flectitur ira Iouis, scriptum mihi dirige carmen
Si ualet eos lectos habuisse lapillos
Littore & hos adhibe digito miseratus inermi.
Sin magis herba iuuat notas propiorat ad herbas
Dextra precor gelido quaecunq; occurro pauori,
Et fer opem misero qua sim securior olim
Si non ista mihi mandoq; nouissima nox est
Quod si consilij noua nunc sententia non stat
Antiquas experti cur non redeamus ad artes.
Tu mihi fasciculum iubeas pater optime ferri
Frōdes Apollineas, nāq; illas pulchra per agros
Tam longinquos annos hāc nō terit aethera cur-
Laurea nulla uiret cuius iacuisse sub umbra (rae.
Dulce fuit, aut gremio charas abscōdere frondes
Aut ramū tenuisse manu, dum fulmina ingens
Iuppiter, & coelo clypeum monstrasse furenti.

Ad ignotum quendam, amici moras increpantem. X.

HVnc tibi quẽ toto repenis ꝑ munere coruũ
Pulsa remittet hians, cupidus accingitur
Vere nouo moturus eas subitoq; uolatu (cali
Dulcia deserti reuisebit pignora nidi.
Nix alpes licet alta premat, licet aethera nymbi
Tunc teneant superabit amor: tu parce querelis
Et mistam solare domum spes ista pudicae
Cõiugis extenuet lachrymas, minuetq; dolorẽ.

Maximo Scaligero. De rumoribus & Transalpinis. XI.

SI libet occidui rumores noscere mundi
Accipe q̃ breuib. q nũc sunt; caetera namq;
Fatorum sub nube latent, cum uenerit hora
Collatura Duces, tentosq; in bella paratus:
Quem fortuna premat cui stet uictoria parti:
Cuncta libens calamo perstringam, coepta sequamur.
Cõuocat innumeras Germania dura cateruas,
Diues inexhaustũ reseratq; Britannia censum,
Asperat indomitam bello Brabantia gentem,
Flandria perpetuo sequitur subiecta duello
Et quae prima petit coepti libamina belli

Proxima

Proxima palustreo strepit omnis Aemia campo.
Gallia malfido quatitur percussa tumultu,
Regnaq; sanguineo trepidant cõtermina Marti
Et coeunt omni contracto robore gentes.
Fluctuat, ut uario uibratus turbine pontus,
Quẽ gelidas Boreas hinc, illinc hũidas Auster
Verberat insultãs, hinc classibus horriter Eurus
Iam scopuli iam saxa fremunt, naualia nautae
Tuta petũt, glomerãtq; fugã delphines ab alto.
Nec dum summa mali est, sed iam resonãtia latẽ
Littora surgentes ferunt longinqua procellae.
Haud aliter placidũ turbantibus aethera uentis
Nunc sunt occasus, longe plebs dedita paci
Et facie rerum insolita, & terrore laborat.
Consurgunt urbes, iuuenes uocat ira senesq;
Cuncta procul rapido feruescunt littora motu.
Nẽue morer nimiũ, conspirat in arma fugacem
Quicunq; oceanum, Latiũq; interiacet alpes.
Finis erit quẽ fata dabunt, sed magna parentur,
Haec animũ nostrae uenient monumenta salutis,
Italiae infelix domus, irrequieta laborum,
Sicut pacifico semper pugnauit in orbe.
Sic modò fortuna mundum iactante quiescat.

Ad Robertũ Regem Siculum, De obitu Dionysij. X I I.

Flere libet, sed flere uetor, lachrymasq́; parantem
Hinc pudor, hinc pietas subeũt, hinc ira dolorq́;
Hincq́; cateruatim ueniunt exempla dolorum.
Talia multa animo, quoniam non gloria nõ ac,
Nec potis est uirtus uenienti obsistere morti
Hæc mihi nota prius modò, sed nouissime tandẽ
Iudicio patuere nouo, mors improba quantũ est
Ausa Italis rapuisse uirum, sibi fortior illum
Fama sed æternũ rapuit longamq́; per æuum
Viuere iussit eum, & totum uolitare per orbem.
Ille olim felix modò felicissimus idem
Carcere membrorũ fugiens tenebrosa reliquit
Claustra libens: nulla siquidem dulcedine uitæ
Tangitur, instabiles quisquis bene cõputat annos
Quod si quem fecisse reor, fuit ille profunda
Mente sacer, cursus naturæ conscius omnis
Et procul humanos solitus prænoscere casus
Quo minus ergo rei mentẽ applicuisse sagaci
Credatur hoc facile magis ascendisse uolatu
Ad superos cœliq́; domos, & regna piorum
Crediderim, nihil ergo uiro: nihil impia tanto

Mors

Mors nocuit, mihi sæua dolos mihi flebile dānū
Intulit, ac mundo ueri tulit inuida fontem
Qui sibi tot nitidos potuisset spargere riuos
Abstulit, & Musis fulgur radiantis alumni.
Qualem postremas, aliam uix longa uidebit
Nobilis hunc igitur fato spoliata decore
Ausonia, hunc Bargas sancti gemit ipse sepul-
Ciue diu tali peregrinas notas in oris (chri
Tu quoq; si fas est tam clari principis ora,
Sed maduisse oculos, lachrymas dabis inclyta
Progenies Roberte pias, quæ iure coronāt regū
Europæq; Asiæq; simul duo maxima regna
Solamen uitæ quoniam Rex optime perdis
Non mediocre tuæ, quis tecum consulet astra
Fatorum secreta mouens, aut ante notabit
Successus belli dubios, mundiq; tumultus
Fortunasq; Ducū uarias, quis lenibus aures
Mulserit eloquijs aut te mulcente quis æquam
Sufficiens aderit testis, quam gaudia uerbis
Expones arcana poli triplicemq; sub una
Maiestate Deum, quam partum uirginis almæ
Quam domitā mortē, reserataq; tartara iussu
Et quæ multa soles uni tibi cognita Regum.
At mihi præcipuè et musis: quia flere necesse ē.

Flete

Flete simul mecum uiduato Helicone sorores.
Flete sacri nemoris lauri, fle grandis Apollo
Alisono praecone carens, nunc collis utrinq;
Parnasi & rauco strepat arens murmure uallis
Castaliiq; gemant latices, desertaq; Cyrrha
Hospite tam magno, resonant ululantibus antra
Pyeridum, quae dum uixit mulcere solebat
Dulcibus ille modis, quis nũc post fata superstes
Stabit honos merito quae praemia grata sepulto.
Quid tibi pro tanto reddemus munere digni?
Nempe ego nil habeo, uos carmen reddite uati
Pyerides tumulumq; breuem conscribite saxo
Qui fuit Hesperiae decus & noua gloria gentis
Cultor amicitiae fidus, charisq; benignus
Conuictu placidus, uultuq; animoq; serenus
Religione pius, factis habituq; modestus
Altus & ingenio facundo splendidus ore
Flos natum, coeli scrutator, cognitus astris,
Rarus apud ueteres, nostro rarissimus aeuo
Vnicus ex mille iacet hic Dionysius ille.

Ad seipsum, de fluctibus ac periculis uitae suae. XIII.

HEu mihi quid patior quo me uiolenta retorquent

Fata

Fata retro? uideo pereuntis tempora mundi
Praecipiti transire fuga, morientia circum
Agmina cõspicio, iuuenũq; senumq;, nec usquã
Tuta patet statio, non toto portus in orbe
Panditur, optatae non spes patet ulla salutis.
Funera crebra quidẽ quocunq; pauentia flecto
Lumina, conturbant aciem, perplexa feretris
Templa gemũt, passimq; simul sine honore cada
Nobile plebeiũq; iacet, subit ultima uitae (uer
Hora animũ casusq; mei meminisse coactus
Heu charos abiisse greges, & amica retracto
Colloquia & dulces subito uanescere uultus
Tellurem q; sacrã assiduis non deesse sepulchris
Hoc gemit Italiae populus tot mortibus impar
Hoc exhausta uiris defectaq; Gallia plorat
Hoc aliae quocunq; iacent sub sydere gentes
Siue est ira dei, quod crimina nostra mereri
Certe ego crediderim, seu sola iniuria coeli
Naturae uariante uices, hic pestifer annus
Humano generi incubuit, flendumq; minatur
Excidium teterq; fluit densissimus aër
Iratus ab infecto prospectat Iuppiter axe.
Inde pluit morbos & tristia funera terris
Staminaq; immites properãt abrũpere Parcae.

Omnia

Omnia si possent pariter uereorq; superne
Quod cupiant nec posse datū, tot pallida uulgi
Ora uidens miseri, tot tartara nigra petentes.
Haec meditās fateor trepido, mortisq; ꝓpinquae
Auguror insidias, ubi nam caput abdere possim
Nec mare, nec tellus, nec opacis saxa cauernis
Ostendunt profugo, quoniam mors oĩa uincit.
Inq; parum tutas uentis impetuosa latebras.
Sic uelut in dubijs deprensus nauta procellis
Quum ferus ante oculos socios absorbuit alnos
Neptunus, fragilem quia utero crepuisse carinā
Sentit & illisos scopulis confligere remos.
At procul horribiles clauū uidet ire per undas
Haeret consilij incertus, certusq; pericli.
Nec secus annosas ubi saeua incendia furtim
Corripuere trabes tabulataq; pinguia lambit
Flāma uorax, surgit subito exanimata tumultu
Turba domus, pater ante alios ad culmina tectī
Euolat aspiciens circum, natumq; trementem
Complexus, primum incipit subducere pesti
Cogitat, obiectosq; oneratus abire per ignes.
Saepe ego pernoctans, animumq; amplexus inertē
Cogito si qua uia ē medios auferre p aestus (mas
Corporeaq; unda lachrymarū extinguere fla-

Sed

Sed retinet mundus trahit imperiosa uoluptas
Funestisq́; ligat nodis uiolentior usus.
Ecce ubi sum. gelida sic me formidine densæ
Texerunt tenebræ, nam qui meminisse putat se
Mortis & impauido spectasse nouissima uultu
Fallitur, aut furit, aut multũ sibi cõscius audet.
Sæpius ambiguã grauis indignatio mentem
Digna subit castusq́; dolor, mecũ intus & extra
Colluctans, clara uincor ratione, sed illam
Impetus exuperat, cupiditasq́; resistit honesto
Sic teneor, nullamq́; fero, meq́; ipse frequenter
Percontor quid nunc paras? quo pergere tendis
Ah miser! aut quo nam tantis anfractibus ire
Posse putas? morere quidem, semper ut quietis
Spe labor iste iuuat, sterili quid semina arenæ
Committis, qd litus aras, spes blanda sequentẽ
Ludit & in gyrum uoluit iam tempora retro
Candidiora uides, iam sensim tempora cani
Inuadunt, quid lentus agis, puer inscie semper
Crastina pertractans animo præsentia perdes
Semper ab incerta pendebis sorte futuri
Teq́; tuumq́; bonum fugiens aliena sequeris
Siste age, siste fugam cur non meministi ipsi
Quã datur aspexisse diem, nam postea forsan

Non tibi clara uenit facili nigrescere casu
Si noscis mors cuncta facit, solet illa uenire
Improuisa equidem cur nō modo si qua tibi stat
Cura tui, quodcunq; animus per secula differt
Aggrederis longos fortassis cautus in annos
Consilia extendis, post bustū magna paramus
O caeci, potes aetatis rapidissima nostrae
Curricula expertus, spes hic intexere longas
Venturaeq; aliquid prorsus confidere luci
Vultur & obscoeni laniabant uiscera uermes
Nūc potius, nūc tēpus erat dū membra mouere
Dumq; animū frenare potes, quādo optima rerū
Libertas, & uita manet cessura repente.
Nonne uides uolucri labentia secula cursu
Impellant momenta leue successibus horam.
Illa diem noctemq; fugat fugientibus illis
Luna peruerso tenuata reuertitur orbe.
Illa rapit soles & magnos conficit annos
Hi senium mortemq; ferunt, sic omnia miscens
Tempus, & instabili transcurrit uita meatu.
Nec reditura ruit, non propellentibus undis
Ocyus ex alto cliuosi gurgitis amnes
In mare praecipitant, neruoq; tremente sagitta
Pulsa per oppositas penetrant uelocior auras

Si meminisse uelis postquã genetricis ab aluo
Nudus, inops, querulus, miser & miserabilis in-
Emergens tremulo uagitus ore dedisti: (fans
Et labor, & lachrymae, et gemit⁹, et tristia curae
Pectora torquentes, habitarunt corde sub isto
Nulla fuit tibi laeta dies quae posset anhelus
Spiritus innumeris finem posuisse querelis
Respirare cupis, sed sors aduersa repugnat
Quam uereor ne tota tibi sit agenda diaeta
Ante salutari accubitu quam posse parumper
Defessum recreare latus contingat euntem
Praeteriitq; tuae tibi iam pars magna diei
Iam ruit aeternae praenuncia uespera noctis
Tu longam semper curas extendis in aeuum.
Tu dormis moriture grauis sub mole soporis
Securusq; iaces, properantem respice Solem
Littus ad occiduũ, & male perdita tẽpora defle
Dum licet, ac patriam uersus uestigia uolue
Lumen adhuc coelo breue dũ tibi fulget olympo
Vixisti in pelago nimis irrequietus iniquo
In portu moriere & languentia comprime uela,
Collige disiectos iam tempestate rudentes.
Talia dum mecum perago, saepe ira laborq;
Exclamare iubent, Quis me de faucibus hostis

Eripiat? Quis me mortali carcere raptum
Restituat coelo? Quis rectum monstret ad astra
Inter tot laqueos, tam multa per inuia callem?
Heu mihi, quam longe patriam uideor me uidere
An uideo pacis, cernens montes remotas ab alto.
Omnia circumstant sed uepribus obsita duris
Prædones rapidi infestant, qui signa superni
Deseruere Ducis quondam, frustraq; recordor
Heu quotiens tentasse uiam, semperq; repulsus
Hæreo suspirans quo non licet ire, quis ergo
Succurret misero tanto quis tramite ducet
Felices ubi sunt animæ populusq; beatus
Et si carne premor mea me si crimina tradunt
Quis dabit, ut pennas posita grauitate columbæ
Induar alta petens & post tot dura quiescam.
Nunc status hic rerū mihi sed quē præscia finē
Fata parent nondum uideo, spes longa tremorq;
Hactenus assidue nostro de pectore certant.
At breue tempus erit quādo exitus ipse docebit
Quis fuerim uere quam fausto subditus astro.
Quam celer aut tardus monstrato calle uiator
Qualis ad extremū moribūdi temporis hospes.

EPISTOLARVM LIBRI PRIMI
FINIS.

F. PETRARCHAE EPISTOLARVM LIB. II.

De Laurea sua ad Ioannẽ Barrilem militem Neapolitanum. I.

QVID mea fata mihi toto speciosius æuo
Dulcius aut animo poterant melius ue tulisse
Quam si forte tuis capiti noua laurea nostro
Pressa foret manibus fateor tunc alma sororum
Ex Helicone sacrũ ueniens huc turba sororum
Duxisset, cytharam melius sonuisset Apollo
Serta gerens adnata sibi Xenia primam
Post longam dilecta mihi spectasset ab astris
Lenius honoratam placato numine frondem
Iuppiter. & rapidi posuisse fulminis iras
Denique nulla dies fuisset lumine tanto
His oculis cunctos nec fulserat illa per annos
Obstitit heu uotis semper mihi dura paratum
Inuidens fortuna pecus, tenuiq; fauori
Inuidit, ubi me propter tam multa uiarum
Aspera, tot loquei soli mihi nempe tetendit
Insidias, desiste queri, mea tota querela est

Agnosco expertus fraudem, moresq; malignos.
Mortales quibus illa feros intercipit actus
Omnia permiscens, proh sacra licentia monstri
Quin etiam mihi tunc eadem fortuna parabat
Ne quicquã præuenta dolum, ne nobilis ursus
Scilicet ipse meo præsens foret autor honori
Vix etenim spacium restabat, ut omne senatus
Tempore ius hausto flueret, breuiorq; potestas
Quæ quondam sine fine fuit. Deus ipse meãti
Occurrens direxit iter, uix fine sub ipso
Temporis immensæ peractũ ad limina Romæ
Obuius intranti fuerat comitemq; ducemq;
Pollicitus uetuit, quoniam sors esse negauit
Torqueor, & cunctas qui lustrat nuncius oras
Mittitur, ille autem compertum fessus in aruis
Seq; nec inuentos rediens, spem sustulit omnem
Vltima iamq; dies aderat, nec postera tempus
Lux dabat, urgebat consumpti terminus anni
Me quoq; magnanimus comes accelerare mõebat
Iam grauidus curis peperit quas fortibus actis
Post modo, nostri hominẽ, expedior subitoq; no-
Romulei proceres coeũt, capitolia læto (cantu
Marmore cõplentur, muros tectaq; uetusta
Congaudere putes, cecinerunt classica, uulgus

Agmine

Agmina certatim glomerat cupidumq; uidendi
Obstupuit, ipse etiã lachrymas ni fallor amicis
Compressas pietate animis in pectora uidi
Ascendo, silere iubet, murmurq; resedit
Vna quidem nostri uox primum ablata Maronis
Principium dedit orandi, nec multa profatus
Nam neq; mos uatũ patitur, nec iura sacrarum
Pyeridum uiolasse leue est, de uertice Cyrrae
Auulsas paulum medijs habitare coegi.
Vrbibus ac populis, post facundissimus uersus
Subsequitur fando, tandẽ hic mihi delphica ser-
Imposuit, populo circũ plaudente Quiritũ. (ta
Hic Stephan⁹, quo fata uirũ iam tẽpore nostro
Maiorem non Roma tulit, me laudibus amplis
Accumulat, rubor ora mihi mentẽq; premebat
Indignum tales onerabant pectus honores:
Mulcebantq; simul, Siculo nempe omnis Regi.
Nã mihi nam quis ego, uerum tamen illius alto
Iudicio dignatus eram, cum regia festo
Vestis honesta die me circumfusa tegebat
Et dominum referens, & tanti testis amoris
Quã lateri exemptã proprio Regũ ille suprem⁹
Rex dederat gestare suo solusq; loquentis
Iste animo ingentem labijs mulcentia uerba

Sufficiebat honos, coram mihi namq; uidebar
Eloquij spectare Ducem, Regemq; serenum
Vellere qui primum se continuisset in illa
Impetus hinc, spesq; alta nimis fiduciaq; ingens
Seu praesens is ferret opem, descendimus unà
Omnibus explicitis, atq; hinc ad limina Petri
Pergimus, & sacras mea laurea pendet ad aras
Primitijs gaudente Deo, sua lumina testor
Haec inter tot laeta, oculis tu solus amice
Tu deeras, uotis quotiens precibusq; petitus
Mente tamen memoriq; animo, tua dulcis imago
Certe aderat, semperq; aderit, nec tēpore sedes
Deseret acceptas, sic illam pectore in alto
Vna quidē nostri nox primū oblata Neronis
Principium dedit orantis, nec multa profatus
Hanc urbes (quia iam uereor ne longius aequo
Carmen eat) fixum statuo, tuq; optime Regi
Dum uacuum inuenies curarum, meq; fidemq;
Commendare meā placido sermone memento,
Sum suus ex merito, sibi me meaq; omnia soli
Deuoui, ingeniū, calamū, linguamq; manumq;
Mens mea, nunc autē quoniā sibi reddere munus
Nil ualeo pro tot magnis sub nomine crescit.
Africa nostra suo tenuis, nisi gloria sordet
Parua

Parte quidem, at grandi studio longoq; labore
Imaginanda mihi iam, ipse superbior ardet
Ad sacros properare pedes, noctemq; diemq;
Orat iter comiteq; uiae uocat enim ambos (clis
Inclyta Parthenope, sed adhuc nos Gallie aue-
Nostra tenet blandis, tandē tamē ibimus & nos
Limine suscipies pariter, pariterq; uidebis
Viue uale, nostriq; memor lege dulcis amice
Hac clamo pperāte breui quae scripsimus hora.

Ad Bernardum Ruthenensem Romanae ecclesiae Cardinalē Poëticis studijs, licet sero, deditum. II.

AVdio qd studijs sacros tibi nosse Poëtas
Ceperit alter pater, dulcis labor, ardua
Gratulor, et laudo qd enim solemne uitae (cura,
Plura fatigatae, quid ue ocia tanta dedisset
Haud equidem me fallit amor, scio quātē sub eis
Aonijs inuenta quies mundiq; procellis (tris
Iactato quoniam rupes Helyconia per tum
Obiiderit latebrosa mihi, nec maxima uatis
Glorior, arcentis tremulum miscere choreis
Pyeridum plebiq; gradum, sed amoena uidendi
Me tulit huc praegrādis amor, tu quātus in altis
Parnasi potes esse iugis: nisi septa relinquis.

 Iam

Iam tibi serta nouem studio certante sorores
Laurea texentes uideo. Iam uertice flauo
Frondis honoratæ uiridem pendere coronam
Cardine Romano Graiaq; ornante poesi.
Iam nemus omne tibi reboat, tibi cõcinit unda
Cirrhæo de fonte cadens, tibi pulcher Apollo
Corripit auratam cytharã pedibusq; manuq;
Tellarem neruosq; ferit, cantare uicissim
Ne pudeat communemq; nouũ plaudentibus offer,
Nec te uulgus iners, nec per uulgata retrorsum
Mendaces uestigia ferat te fama Poetas
Ludimus, & uario tegimus speciosa colore
Quo uulgus penetrare nequit, iuuat alta profun
Occuluisse locis, ne forte iacentia passim (dus
Vilescant, magno quæsitum quippe labore
Charius inuentũ est. omnis quod terra cauernis
Abdiderat, uenit in lucem preciosius aurum
Dulcius ignoto iacuit quæ litore iaspis
In digitos translata micat, sic blandius æther
Post nebulas pluuiamq; nitet, sic nocte fugata
Expectatus adest, & gratior aspicitur sol
Ergo age propositũ quia fert nouus impetus urge
Et studijs incumbe sacris, ubi lucida terri
Effigies alti lateat, quam spiritus acris

Erat

Erant ingenii sensim, scissaq; parumper
Nube per obstantes cernet radiata tenebras.
Hoc iter ingresso, magnum tibi munere paruo
Auxilium conferre uelim: Transcribitur ergo
Seruius eloquii retegens arcana Maronis
Suscipe tranquillus, nec iam uariante senecta
Liuida permoueat facies, uel corporis amictus.
Frons decet ista senē, dabit hic tibi semina rerū
Pauca, sed immensam segetem, si rite colantur
Temporibus lustra suis, si parua lucernæ
Flamma ualet monstrare uiā sub tēpore noctis.
Vnda uel exigui rapidam compescere fontis
Aestiuo feruore sitim, non uilia forte
Nec inamœna pater munuscula nostra putabis

Ad eundem importunas quæstiunculas aceruantem. III.

TErrificas tam magna metus, triq; oīa nosse
Teste, ꝑhos calamo sapienter quærere ꝑs ē
Maxima notitiæ, dubitans agnoscere certe
Multa prius dubitata facis: lux quanta tonantis
Eloquij tenebras alieno in corde serenat
De tenebris conquesta suis, sed uera fatebor
Ingenium, non astrigerum me turbida cœlum
Permittant mea fata sequi, non tantus ab alto

Contigit ingenij uigor, hoc nec gratia linguae
Adde quod aestatis nocet inclementia, & ingens
Moenibus angustae fremitus circumtonat urbis
Non turbas capiente solo, non murmura caelo
Tam diuersa sonãt, gelidis huc montibus Arctos
Angulus orbis habet distentus, Anglia misit
Hunc procul oceanus dedit, hunc Hispania [illegible]
Sic populis cõfusa nouis, urbs parua redundat.
Quos simul exiguis calor hic, spes improba lucri
Partibus exciuit, & carcere clausit in arto
Hic ego namq; horum uix impatientior alter
Indignans stomachansq; feror, piget illa referre
Quae patior ꝑ cuncta uagans, strepit obuia turba
Hic gemit, ille canit, ruit hic, leuat ille cruentum
Hic morbis, hic uerberibus furit, ille quadrigas
Temperat, & fusco contristat compita caeno
Hac peregrina phalanx, hac pleno calle uiator
Puluerulentus adest, rapidũ regit alter habenis
Cornipedẽ, quẽ calce ferit, manet ille cruentus
Semineciq; bonis premit in praecordia cultrum
Externas ornat hic species, atq; aere sonanti
Verberat ille forum, & praetoria litibus implet.
Ille soloecissimum ingeminãs, & barbara uerba
Exacuens subit, & trepidus, titubatq; legendo.

Et tremulos

Et tremulos ciet ore sonos, hic funus amici
Coniugis hic tædas sequitur, sonat undiq; cre-
Malleus artificū solidaq; incude laborat (ber
Hic stupet in triuijs atq; importunus oberrat
Ille cibum tristis poscit sine fine querela.
Singula qd memorē? spes hic mihi nulla quietis
Conatur curis lacerat, quæcunq; reuoluar
Omnia terribili feruent reboantq; tumultu
Hic rerum fletus, egregium mihi quando poëma
Sufficiet, quando illustres contexere uersus.
Syluæ placent Musis urbs est inimica Poetis.
Hæc inter tam multa petit quid quærere restat
Ni terræ pelagiq; modum, quot in æquore uerso
Tritones, quot mōstra natāt, quot littus harenas
Quæ freta pisciculos immensi gurgitis unda
Abscondat, quot syluæ regat uolucresq; ferasq;
Quot sūt nomen Aethna glomeros, qualiterq; fauil-
Hæc mihi nota parū fateor, nec notius illud (las
Qui status est cælo, quæ sydera lege mouentur
Quando ego per cūctos agilis circūferor axes
Quis dabit æthereas [illegible] ut induar alas
Et mundi secreta notem, centrumq; polosq;
Metiar, id paucis (prorsus namq; ardua res est)
Millibus ex multis hominū uix contigit uni

Inuenies

Inuenies aliquos astrorum arcana professos
Mentitosq; casus coelum, terrasq;, fretumq;,
Ignaros quo nostra tamen compagula limo
Subsistat, seu quis clausus sit spiritus umbris (ror,
Heu furor, heu funesta lues, heu flebilis er-
Omnia malle hominum quam se discernere, sic me
Vltima cura sui est, quam par fuit esse priorem,
Non peregrina quidem, sed me mihi noscere tan-
Iussit Apollinei celebris sententia templi (tum
Mene Ptolomeos Siculiq; ignota magistri
Signa parum fausto descripta in puluere forsan
Sollicitum tractare putas, non ista relinquit
Ocyus mors festina mihi, cui tempora furtim
Et rapidos auferre dies mea cura suprema est
Sed cogis si forte loqui, scio sydera septem
Ire retro aeternos coeli frenantia cursus
Cur tandē potius pulcherrima quaerere non est
Lumina praetrepidos animae moderantia motus
Principe Sole suo radiis contemperat orbem
Atq; orientis iter repetit, quo sydere merso
Pallida nos terras & frigida possidet umbra.
Fixa quoq; in tergum sensim licet astra moueri
Nouimus, ac magnum compleri cursibus orbem
Nec pudet unius tam paruis finibus anni

Conclusos

Conclusos agitare animis æterna superbis
Immemores quàm uita breuis, ꝗ labile tempus.
An medium Sol ipse locum teneat, ne secundum
Ambigitur medium uirtutis terminus almæ
Ista Aegyptus Chaldæaq; discrepat omnis
Ista Syracusijs ductu senis illa Platonis
Nititur auxilio, pudeat disquirere quantum est
Sol maior tellure uacet. Mens corpore quantū
Nobilior, meminisse labor: iam fabula uulgi est
Quid Iouis & natę prospectibus astra benignis
Quid ue rubēt Martis senis aut glaciale portat
Sydus agat satius fuerat condiscere quid nos
Quid deus in nobis ageret, quàm pigra noceret
Sarcina membrorū, seu quas uiolentus Auernū
Tenderet in biuio laqueos, quæ retia raptor.
Cynthia fraternis radijs succensa refulget.
Alternatq; uices, nec surgit & occidit unā
Sæpe etiam sine luce latet, renouataq; rursus
Cornibus emergit tremulis, iterumq; senescit.
Mercuriusq; Deum interpres uariabile sydus,
Lætus ut est lætis, sic tristis tristibus affert
Noscimus hæc omnes, animæ illustrator opacæ
Quæris & instabiles motus, crebrosq; rotatus
Negligimus, cui res prosint, noceantue secūdæ

Cui

Cui mors læta uiro, cui sit mœstissima rerum
Hic tibi nunc septem cognata stirpe sorores
Obiicis has longum propriis sermonibus omnes
Stringere, ut Senecã ualeat quid quælibet artẽ
Consule sed nosti; nisi quod me carmine tentas
Illa nouam me agminibus conserta chorea
Sic curas inter uarias & prælia mulces
Fortunæ, ut fatear placidis me plurima Musis
Debere, est immensæ anni quæ tramite dextro
Subuehit ad superos, animaq; in tempore sistat
Nunc alio uenerande pater mea carmina flecto
Da ueniam fandi: licuit sermone soluto
Quidlibet amplecti, poteras ibi nempe uagari
Et labor unus erat, sed si iuga prendere dulce est
Parnassi & uiridi substringere tempora lauro
Incipe carminibus leges adhibere modumq;
Syllabe liberior discat pede carcere certo
Nec pudeat tenui tempus consumere cura
Maximus Augustus domito tribus orbe triũphis
Pyerios cantus, & amœnas miscuit artes
Nobilis ille animus, qui mundi fræna subacti
Quiq; Duces populosq; manu Regesq; tenebat
Fortunæ dominus geminæ, atq; utriusq;
Subdidit imperiũ Musis, capuloq; regentes

Transtulit

Transsiliit ad numerũ digitos, iubeamq; notent
Quæ correpta locũ, quæ syllabe longa tenerent.
Carmẽ adhuc superest quo Cæsaris atq; Poetæ
Maiestas studiumq; augent, semperq; uigebant.

Ad eandem, super metrorũ lege ne-
glecta, uisio. IIII.

OBruor immensa rerũ sub mole laborum
Et fragiles hũeros onus importabile fregit
Quare pares animos alibi mihi paruus ab astris
Spiritus, atq; inopis piger impetus obstruit oris.
Dij tecum liberius, quoniam tibi conscia cordi
Vox adamantina est, calamus quoq; ferreus oĩs
Promptus ad insultus, pleno tibi carmina cornu
Copia suppeditat, uersus breuis hora trecentos
Et septem decies excudit. longe quid ergo (mus
Quot daret una dies. quod mensis et integer an
Multiplicare labor mihi paucula carmĩa Phœbi
Solstitiale iubar sub tarda crepuscula sæpe
Traducunt. sic tota dies consumitur, et quĩ
Posteritatis honos animum & uentura nepotũ
Iudicia exagitant, liberrima uerba tremisco
Ac uereor seculis multorum occurrere mentis
Non precio, non blanditijs, nec amore nec ulla
Arte satis tutus, nisi sint spectata futuris

Scripta

Scripta tegent, quà iam sparsus cinis ipse sepul.
Officio spoliate suo cum lingua tacebit. (chro
Et calami spes omnis erit sic instamenti (quam
Segnities, metusq; moræ sunt causa, nec nun-
Scribere concipio, quam secula cuncta parenti
Occurrant tibi forte oculis implesse legentes
Est satis, atq; alio famam tibi calle parasti
O felix maiore animo studijsq; secutus.
Ipse obscurus ero, proprio nisi carmine noscar
Hinc timor, hinc studiũ decies dũ scripta relegi
Hæreo contineoq; domi, prohibensq; aegeri
Arceo, tam licet ingeminans ad limina pulset
Nuncius ac properet vacuam dimittere mali
Dedecus ille meũ q̃ si ferat, hinc modò morem
Possi habui certus veniæ, properata pauemper
Ista mihi tibi, sed nimium dilata videntur.
Scilicet hoc unum dissentiunt inter amicos.
At paucis ne multa meis tua carmina forsan
Insultent, tue me ne tecum lux videat annare
Pace bona subsiste precor meminisse decebit
Eloquiũ Euripidis quondam atq; Alcestidis vatũ
Sed sileo, subitum vidi stupuiq; poema
Protinus hic misit tacito cum murmure dixi
Imperat, & totam ferventis Helycona gubernat

Metra

Metra dein numerans, bis, ter, quaterq; quinqui
Calle fatigatus tedio, mox singula mecum
Sedulus excutiens sociisq; ex more coactis
Ostentans, unum cunctis mirabile sensi.
Quot uario tot metra gradu nec passibus iisdem
Sic coeunt, tempusq; petunt una tecta sub unũ
Et tamen incedunt pariter uelox'q; morantem
Expectat, uolucremq; grauis contingere certat,
O animum nostro quondam tam larga Maroni
Copia dicendi, nunquam mihi crede laborem
Lentus incoeptum seros traxisset in annos.
Nunc laetar doleam ne prius natura Poetam
Perualeret, sed iura nocent ciuilia musis
Distrahiturq; animus, sed enim fragmenta beni
Sufficit ingenii studiis conferre Latinis. (Cogni
Arripe tu calamũ, dextramq; ornare potentem
Illudos famam & praeclaram Aeneada uictor
Nec longus uicisse labor post terga relinques
Hactenus haec: quaesita tibi tua dicta habeto
Nescio quid perplexa uelint sphingosq; nulli
Aedipode soluenda reor, ubi pernicies si
Hinc sex millenos uersus, sex milia mille
Fundat in exhausto uenturus & pectore flumen
Quãuis pulchra quidẽ, quãuis sint ampla relatu

Ni placeant paritate pedum, serieq; modesta
Dulcia ni fuerint numerosq; auctoris: silebo.
Nec numerare velim, numerus tua cura decusq;
Sit licet, & celeri placeas tibi nempe Camoena.

Roma Clementem sextũ Romanũ Pontificem alloquens inducitur. V.

SPes mihi longa nimis pater ô sanctissime patrum
Obfuit, expectans tenui, sponsumq; moratum
Increpitãs, reuocansq; domũ, mea littera supplex
Eualuit mouisse loco, non ora relictæ (amens
Coniugis, aut lachrymæ quoties sibi tristis &
Occurri, gemituq; genas madefacta recenti.
Heu Parthis miserãda prius quàm chara marito
Qui mihi labenti in cineres & sæpe roganti
Auxilium aut ferre saltem solatia mortis
Nil nisi blanditias tempusq; trahentia uerba
Reddidit, ac miseram tenui spe pauit amicam
Nũc reditũ morbus, nũc quæstio lenta retardat
Quid uideant animæ felices, corpora postquã
Exierint: nunc perplexas componere leges
Aut mores formare nouos, nunc destruit arces
Aërias, cœloq; pares attollere turres
Interea dum multa parat, dumq; ultima semper

Cura

Cura mei externis nimiũ, dum torpet in oris
Tempus abit, fugiũtq; dies, morsq; impia tandem
Abstulit aeterna praefixum lege tributum
Sic uiduae uiduata domus, tenebrisq; tenebrae
Accessere meis. sed enim miserata superne
Te pietas diuina mihi seruabat egenti
Saepe dolet mens caeca hominũ, trepidatq; ge- (mitq;
Est ubi gaudendum: rueret modo mortis acerbae
Intulit haud merita subitũ pietate dolorem.
Nox superadueniẽs miserae mihi nuncius alter
Detersit lachrymas, atram deponere uestem
Iussit & eximio felicem coniuge dixit.
Obstupui auditis, & uix bene credula ueri
Haec sub ambiguo uersabam pectore mecum
Gaudia non capiente animo, certissima postquã
Nuncia magnanimi nomen Clementis ad aures
Fama tulit nostras, nimium ne laeta repente
Opprimerẽt fragilem nimia dulcedine mentem
Laetior haud charo genetrix fuit obuia nato
Quem periisse truci quondã sub Marte putabat
Ergo iter arripiens glacialem transuehor alpem
Laetitia minuente uiam, & mulcente laborem
Ante pedes uentura tuos, dulcissime coniunx
Alme parens miserere precor, nostrãq; querelã

Suscipe, nec uiduam sponsæ patiare senectam.
Nam ignara quidem, nec rerum nescia ueni.
Est mihi longinquæ fateor telluris origo
Et patriæ prædulce solum, seriesq; iuuentæ
Est alijs traducta locis, sunt agmina Regum
Chara nec exiguos tibi Gallia iungit amicos
Hæc nocitura mihi poterunt fortasse uideri
Sed sponsæ superabit amor, pietasq; decusq;
Sedis honoratæ, quamquam tibi protinus omni
Omnia subiiceant dominum licet ultima norint
Regna soli, Herculeis qua consignata columnis
Hellespontiaco tellus distinguitur æstu. (des
Hæc tamen est tua prima domus, hæc maxima se
Quam sacri tenuere patres, & corpore Petrus
Innocuo paribus quam clemens nomine præsit
Tu clemens & Petrus eras hanc cernere sedem
Nonne uoles, cupiesq; caput contingere mundi
Nonne pedis iuuat in solido uestigia saxo
Fixa salutiferi, faciemq; agnoscere Christi
Vel quæ fœmineo seruatur condita panno
Vel populo quæ uisa olim sub uertice templi
Emicuit perstatq; minax horrore uerendo
Quid referam nostræ cunabula parua salutis,
Et sacros postes, ubi rerum conditor ingens

Continuit

Carpebat somnos blandè suadente Maria.
Lac quoq; uel puero optatum, uel uirginis almæ
Lacte puerperium, paruaq; ex carne recisam
Particulam infantis, pretiosaq; fragmenta uestis
Et custoditos in secula nostra capillos (ornet
Quid dignum egeremus, & nunc quoq; fulgidus
Annulus impositus cupida quem mente minister
Pressus inardescens socroq; asseruerit illa
Coniugio, ac tali placeant fundere flammas.
Quid Petri trepidantis iter dominiq; monentis
Occursu posuisse fugam, & rediisse uolentem
Compresso terrore senem, cunctisq; paratum
Exequar? ipse oculis spectacula pulchra uidebis
Extat opus, lateriq; tremit domus arca caduci
Et testis pictura rei, cui maxima quamuis
Causa nocet celerans impendet sæpe uiator
Nec se ficta quidem, sed uiuos cernere uultus
Colloquiumq; audire putans, & territus hæret
Tristis imago Dei, Romana palatia uersus
Tendit enim cōtra ille humilis similisq; precāti
Flectitur, & pauido gradientem sufficit ore
Stantis se cura igitur uestigia flexit
Ille retro, nec pertimuit tormenta crucemq;
Ire repetens, tu quid dubitas, cui dulcia mecum

Omnia, cui placide patet angustissima uitæ
Conditio & summi tranquillũ culmen honoris
Quid capita heroũ memorem, claraq; Ioannis
Ore cicatricem rigido, duramq; Leuitæ
Craticulam, et genuino fœcundũ martyre bustũ
Collegæ cessisse locum, quo maximus hospes
Traditur, immotis ubi nunc amplexibus ambo
Felices sine fine iacent, quis cuncta Calisti
Funera dinumeret, cumulis surgentibus miris
Osseus est paries, illic ubi terra cruentis
Imbribus & sacra distillant tabe cauernæ
Quis me Vaticano laniatis corpora claustro
Expediat, quæ sunt patens agnoscere coram
Quid nisi cœlestis fuerit regionis imago?
Condita quin etiam supremo mœnia monte
Estiuæ niuis indicio, delubraq; partu
Obruta uirgineo, & fontes currentis oliui
Ac Tybridos cõmixta undis noua flumina cernis
Quasq; dedit scatebras Pauli sanctissima ceruix
Dulcis aquæ, quo Syluester latitarit in antro
Quæ Constantino species oblata Deorum
Insomnis, niueo quos idem marmore crustis
Liquerit infamem monstrato gurgite morbum
Propellens, ut corpus Deo lis teste quierit

Quid

Quod magus infando macularit corpore sa-
Fluxerit offenso, quis ita de numine sanguis (crū
Quòdq; sacer tellure cruor, quis uindice cœlo
Sanctorum capitum per maxima mœnia fuses
Nexibus implicuit funibusq; curris apertis
Ac trepidos meritò ad mortē circumtulit error.
Non ego nunc arces surgam, nec fœderis arcam
Nec testamenti ueteris mea pignora, quae sunt
Quotq; nouum nomen mēta sequar, pri astra serenæ
Noctis, & oceani numero stringentur arenæ
Hæc libens sileo quae sponso magna minori
Quae uel prisca florēt, tā multis clara triūphis
Limina, tot celebres domitis regionibus arcus
Insculptosq; Duces inscriptaq; marmore bella
Ista nihil motura animū, & uulgata relinquo
Hoc quidem ex multis rem admiraberis actas
Cæsareos, ut Tarpeio uestigia colle
Fatidicæ quondam dictu mouensq; Sibyllæ
Presserit Augustus Cæsar, uisosq; ferunt
Obstupuisse Deo, quid tam nisi talia uolens
Alme puer, decus æthereum, stirps certa tonan-
Iste tibi semel atq; tuis urbs inclyta semper (tis
Præstabit sedem, cæliq; uocabitur ara
Iste locus, surgens matris sub nomine templum

Tu Dominũ rerum, charosq; habitare nepotes
Omnipotens hac arce iube populosq; subesse,
Atq; Duces, ualidasq; urbes, Regesq; superbos.
In manibus Deus ecce tuis, & fata locarunt
Profuerint ut preces, an sparserit irrita uentus
Tam pia uerba Ducis, quę tu de pectore nostro
Percunctos ege cœlicolas aurate pauorem
Nobilis ætherei superest natiq; patrisq;
Vltio terrigenis nato commissa patriq;
Cuius non animum moueant tam grandia rerũ
Nomina sub nostras Hierosolyma ducta secures
Vilis & Ausonia uenalis turba sub hasta
Nec minus admirans Romani frena tenentem
Principis accipies audacem namq; perempti
Poscere uindictam, simul illum fronte benigna
Impendere piam miserè dare uerba gementi
Pollicitis captare moras, nempe ipse teneretur
Lege caput soluens ferium. Contra acrius illum
Obniti. & cohibere manu. Spes ista futuri.
Qui nisi forte redis, meus hac successor, honori
Quid uirtus aliena tuo. Qua uoce coactum
Sistere præcipites acies & figere signa.
Nec prius auerti quam iusto colla nocentis
Supplicio afficeret, lenito pectore tandem

Fœmineo

Fœmineo tenuisse uiam, uictricibus astris
Quo meritò infernis ualida prece raptus ab antris
Nunc felix cœlo fruitur, nec fortius ullo
Exemplo flectendus eris, pro coniuge supplex
Aduenio, ne temne preces, neu debita differ
Tempus in alternum. Quid quod prius ipsa placebã
Quam tibi uincta forem, pigeat nisi uera fateri
Et nisi sordet inops, uetus est mihi nupta pudori
Congressus optare meos, faciemque solebas
An uerear ne chara minus tibi sim tua, quàm dum
Alterius fueram, uulgi mos iste prophani
Insperata petit cupidè, possessa relinquit
Et probat, et dãnat temere, et fastidit, et ardet.
At tibi mens alia est, nunquam uulgaria tanto
Corda dedit natura uiro, cur publica differs
Gaudia? cur cessas? tibi me mihi redde quietem
Italiæ mundoque decus, finemque malorum.
Quem si fata uetant, absentem prospice saltem,
Et memor esto mei; nutant ingentia longo
Templa situ, lapsusque tremũt iam mœnibus arces,
Prætenduntque grauem nullo reparante ruinam,
Rara mihi ueteres superant insignia formæ
Effigiesque antiquæ perit, uix illa putatur
Si prope conspiciar, sic me fregère labores

Assidui, longusq; dolor, viduumq; cubile.
Coniugibusq; orbata domus, nec tristibus una
Maiestas mancta auget, finitq; omnis pastiquam
Obruta, supremis iaceat per secula saxis
Est mihi sacra dom⁹ gemino fundata Ioāni (iste
Heu dolor, heu pietas, heu versus ad omnia versa
Relligionis honor, flammis absumpta nefandis
Tecta diu neglecta iacent. succurre, nec altra
Nec sacrū premit alta solum, paries'q; nec imbri
Nec vento assiduo circum quatiente fatiscat.
Impleat hic factis meritum Clementia nomen,
Et tua tangantur nostro praecordia damno
Quod quondam caput exanimis mirāda relatu
Vera tamen memoro, & pallentia contigit ora
Quo furibunda die sanctis incendia muris
Haesitauit tremefacta nouo pia turba tumultu
Et circum sua damna frequens afferre parabat
Auxilium frustra namq; hinc violenta fauillas
Hinc fumi per inane globos simul aura ferebat
Arcebatq; aditus, non tam penetralia raptim
Dum vacuat trepidus pereāt ne cūcta sacerdos
Pancratiq; caput extulerat, mediosq; per ignes
Gestabat non compos, generosa supellex
Splendidior gemmis, rutilo preciosior auro

Sanguineo

Sanguineo sudore palam lachrymisq; uicissim
Largiter interea monstrum memorabile semper
Manabat, proceresq; et turbã exterruit omnem.
Testis adest populus. quid spẽ mihi praecipit ergo
Lumina nulla negẽt lachrymas, quas protulit hor-
Sinciput, et sicci stillarunt uerticis ossa (rens
Quin & Achillei, et socij domus inclyta Nerei
In titulos erecta suos suprema minatur
Arcas effigies, sed adhuc speciminaq; superni
Quattuor aeterno radiant splendore columnae
Ille etiam superna tremunt, custode sine illo
Auxiliumq; tuũ expectant. miserere, nec illam
Celsior arx memori tulerit de pectore sedem.
Non etenim nostro quamuis coelũ omne tonãti
Pareat, astrorum quamuis reget ille meatus
Neglexit terras ideo, rerum ut minorum
Cura fugit meminit sibi quae cunabula mundus
Obtulit infanti: quidnam uaga praebuit unda
Obsequij. Quid terra manẽs, qd flãma, qd aether
Nec tibi iam coeliq; gradus & summa tenenti
Excidat affectus ueteris cognominis unde
Vectus es ad superos: solus saluator ab alto
Spectat Auentini dispectũ uertice templum
Teq; parum faustis succurrere moenibus orat

Infinita

Infinita sequor. Quot sũt mihi tẽpla, quot arces
Vulnera sunt totidem: Crebris confusa ruinis
Mœnia relliquias immensæ & flebilis urbis
Ostentãt, lachrymasq́; mouẽt spectãtibus hic te
Affer opem, qui cuncta potes, cui debita soli
Nostra salus, uiduæ casus miserere malignos
Hoc unum post multa precor, breuiore recursu
Annus eat redeatq́; sacer, mundoq́; salubris
Stat morbis medicina patẽs, sit proxima culpæ
Spes ueniæ pelagoq́; graui iactante procella,
Sit prope naufragium portus, ne littora longe
Dum petimus miseri medijs moriamur in undis.
Nam quis ad extremæ longissima tempora uitæ
Peruenit, aut æui centenos conficit annos?
Non modò centenos corpuscula nempe diurnam
Præstat iners natura homini, prætervolat ætas
Viuimus & morimur oculi trepidantis in ictu
Ergo retro metam statues, quæ crimina mundi
Diluat, absoluatq́; reos, & uincula soluat
Nec noua res petitur, nec scriptis dissona sacris
Quæ tibi nota satis, nisi me tua fama fefellit
Certè ego cõperui, dũ quinquagesimus ann⁹
Sanctus in orbe fuit, dominiq́; hæc iussa notaui
Sanctificabis eum, qui noxia cuncta remittet

Et

Et iubileus erit. scis quid loquor: annue tandem
Quod tua Roma gemēs gemitibusq; effusa precat
Nam mihi devotas quando oĩa regna catervas
Transmittent, Italisq; pluent à finibus urbes
Limina sanctorum cupidamq; invisere matrem
Tunc dominũ licet absentem complexa videbor
Ipsa meum, dulces genitrix velut anxia natos
Coniuge longinquo circum sua pectora cernēs
Seq; virum spectare putans complectitur illos
Quos videt & presso suspirat conscia voto
Sic ego conspiciens quorũ sumus ambo parētes
Meq; laresq; meos solabor prole frequenti
Perdita possessis mulcens & tristia laetis.

Ad Nicolaũ Alifiuensem rationalem magi strũ regni Sycilię, De morte Regis. VI.

PArthenopes mihi quondã dulcissima sedes
Nũc ẽo, sed amara eadẽ nimiũq; molesta ē
Atq; oculis inimica meis, hic nempe solebant
Cernere magnanimi fulgentia lumina Regis.
Quē mõ nequicquã mors abstulit atra requirũ
Seu feror in thalamos, solio medioq; sedentē,
Seu dum templa peto sacras acclivis ad aras
In mentem sacer ille redit, seu vertice ab alto
Qualis erat dum multa loquens mulcētia corda

Doctorumq;

Doctorumq; animas hominum spectabat in undas
Seu grauiter uiridi ludentem in gramine cerno
Ambiguasq; simul populorum absoluere uexas
Et corpus recreare suum, seu sobrius festa
Laetaq; largifluae memini solemnia mensae.
Seu dum bella parens uictrix feruidus arma
Corripit aetatem supra senioq; resistens.
Seu dum forte uagus magnae per moenia fertur
Vrbis, equo residens niueo procerumq; suorum
Larga acie cingente latus, populoq; fauente.
Deniq; quicqd erat recolens quocunq; reuoluor
Horrorem locus omnis habet. nox alma relictae
Coniugis ora tuens gemitum ratione repressi
Heu quanto spoliata bono, quo fulgure rapto
Quas tenebras heu iussa pati, uicinia planctu
Sola patet misero domini solamen adempti
Hic affusus enim & uario sermone iacentem
Compellens, de more queror nihil ille uicissim
At mihi libertas superest speciosa gemendi
Leu fletu saxum omne madet, si longa manendi
Fit mora consumet lachrymis at Byblide nepis
Sic me iussus amor, sed tu miserere fugeq;
Autor ades, meq; his tandem erue poenis.

Ad Barbaram

Ad Barbatũ Sulmonensem, ut uisendis lo
cis prope Neapolim comes sit. VII.

IAm mihi Parthenopem, sic Rex iubet altus
Olympi
Inuisam mors saeua facit, mea gloria quondam
Nũc dom⁹ exilij est, miser hic reperire uidebar
Posse mihi requiemq; mali gemitusq; leuamen
Addidit heu lachrymis stimulos alimẽta dolori
Ipse locus crucior, mecum quoq; fessa laborat
Flet regio, quoniam rapidus extinxit ingens
Sol oculis fuscamq; diem sub nube reliquit
Nunc mihi syderũ dolor est nouisse Robertum
Aut uultum spectasse polo terrisq; uerendum
Quo subitò cariturus eram, nam dulcis amanti
Frons memori sub corde uiget, nec regia desunt
Munera quae luctũ renouant faciuntq; perennẽ
Linquere dilectas terras & litus amatum
Consilij mihi summa fuit Regina benigno
Alligat imperio, sibi me parere sepultus
Ille iubet, fuerat nostri cui summa potestas,
Sed dum iussa sequor noctes cunctando diesq;
Praeterijt mihi tempus iners, non carminis ulla
Cura sacri, nullo sparsas modulamine Musas
In gyrum reuocare iuuat, libet usq; uagari
Moenia

Mœnia dum fugiam, dominiq; palatia regis
Te comitē mens ægra cupit, non dulcior alter
Colloquioq; graues mulcere potentior curas
Et mihi Pieridum studiis, tibi cognitus oris
Spiritus altisoni, studiis ne despice uatis
Te manet extrema, uertit nisi terga labori (per
Quod uereor minimū; calamū precor ergo parā.
Pone fatigatū, & propera, neu forsan amicus
Per iter ignotum trepidet, dilecta Lieo
Littora, quaq; biceps aperit iuga celsa Vesæuus
Sit satis aspexisse procul, cui flammiger olim
Fumabat uertex, Siculæ uelut æmulus Aethnæ
Obruit infaustæ Plinij dum membra fauillæ
Insula nec Capreæ placeat: nam præripit auster
Aequora permiscens aditum, nec longius ire
Hinc habitus promissa dies, tēpusq; propinquū
Hinc domini mandata sinunt, uicina Maronis
Busta tui, ac tanti cinerem mens certa Poetæ
Siquis adhuc superest longis inuictus ab annis
Visere, & horrifico perusilare tramite montem
Barbato monstrante meo. Baiasq; repentes
Lucrinique situm, faciemq; informis auerni
Vnde iter ad stygias sedes, inamœnaq; torui
Sceptra Ducis, si uera canunt, mihi sæua uidere

Hostia

Hostia sufficiat, neu tristia limina tangam
Eminus ostendẽs digito, quo calle profundas
Aeneas transnauit aquas, comitãte Sibilla
Cui sociam cõmisit humo nomenq; sepulti
Quis mõ collis habet aeterni mihi cognita fama
Pars carmine, iussu quondam pars altera Regis
Visa quidẽ propere, quoniã dum dulcia semper
Flumina uerborum sitiens sequor ipse suorum
Defuit incepto spacium periisse putabam
Tempus ab illius facie quodcunq; fluebat
Longius inuidit nostrae fortuna quieti
Praecidítq; moras, nec dum satiatus ab illo
Distrahor, hinc felix paruo q; tẽpore quamquã
Haud alio permixta fuit mea sacra uoluptas.
Praeterea partem in pelago cupidissimus hausi
Multa mihi rauco puppis memorante magistro
Nil nisi Misenum toto cum littore nossem
Pars scriptis credenda fuit, tu cernere coram
Cuncta dabis uariisq; diem mihi numeris instar
Solis ad occasum tribues peregrinus ad ortum.

Ad Nicolaũ Alifernensem, cum petito epitaphio Regij sepulchri. VIII.

IMmemor haud usquã quãuis me longa uiarũ
Taedia per dubios casus nimiosq; labores

Mente fatigatum potius quàm corpore tandem
Reddiderint patriae, pes ut sua presserat arua
Dextra leuās calamū repuit, sed magna parenti
Viribus exiguis, oneri succumbere par est.
Qui solem lippis oculis tentare putabam
Lumine confusus stupui tua iussa precesq;
Tangebant, urgebat honos meritumq; perempti
Regis & assurgens signarem carmine bustum
Ingenium tardabat iners, res maxima Regem
Et Siculum laudare satis, stupor ora ligarat
Cunctantē, pungebat amor quod multa coactus
Grāde opus aggredior, paucis perstringere uer
Sed dum coelestem mortali carmine famā (bis
Prosequor, eloquium medio me linquit in actu.
Si breue, da ueniam, quòd si te iudice forsan
Augustum uerbosa premūt epigrāmata marmor
De me superuacuum me permittente, tuoq;
Temperet arbitrio titulum mansura sepulchri
Deniq; uersiculos quos mens lachrymosa pegit
Qualescūq; putas placido precor aspice uultu,
Si tibi charus erat, quē mors modò tristis abegit.
Hic sacra magnanimi requiescunt ossa Roberti
Mens coelū generosa petit, nunc gloria Regum
Interijt, nostriq; ruit decor unicus aeui

Militiae

Militiae flos summus erat, speciemq; uenustae
Indolis, egregius bello, sed pacis amicus
Hoc duce Barbaricã poterat Hierosolyma collo
Excussisse iugum, poterat hoc arma mouente
Pellere pestiferos Trinacria serua Tyrannos
Rex erat ambabus, mors impia clausit utriq;
Libertatis iter, merito gemit utraq; tellus
Seruitio damnata fero, hunc gratia linguae
Nec minor ingenij laus, hunc q̃ gloria dextrae
Extulerat, siluit sacrae tuba maxima legis
Qui superesse alius naturae conscius usquam
Herbarumq; potens, nitidi spectator olympi
Morte sua indue septem concorditer arces
Et Musae flevere nouem, dulcedine morum
Angelicus factusq; fuit patientia templum
Pectoris huius habens illo pereunte peribat
Omnis in hoc uirtus secũ iacet orba sepulchro
Acceptus fuit ille Deo, uenerabilis orbi
Transcenditq; hominem, genius prohibente ma
   ligno
Digna nequit calamus tanto praeconia Regi
Reddere, sed terras canit hunc sua fama per oẽs
Aeternumq; canet nullum tacitura per aeuum.

Ad Gabrielem Zamoreũ Parmensem causidicum. IX.

SOlus erã, dulcesq; aberãt mea cura sorores
Castaliae quas morbus iners a limine longe
Expulerat nostro, patriamq; Helicona tenebãt.
Cura animũ, scabies dextrã importuna negantẽ
Huc illuc versabat agens, lux alma quietem
Nulla diu dederat, tacitae nec tempora noctis
Absq; dolore trahi, nec somnus amicior umbris
Transferat, calamusq; piger, squalẽsq; papyrus
Pulvereoq; obducta situ et manus aegra iacebat
At rari stratis aderant veteresq; libelli
Invisi medicina mali, totumq; secutus
Illustrem, Ciceronis opus, finesq; bonorum
Attigeram, tanta implicitos caligine rerum
Ut nisi divini qua lux intermicat oris
Hanc patriam errorare variis ambagibus illo
Tempore possessam fatear, sed latius ista
Sunt alio tractanda loco, nunc vertitur unde
Sermo abiit, sic ergo inhians avidusq; notandi
Quid stylus in tanta pugnantia multa loquentũ
Verius haerebam chartis tacitusq; manebam
Meq; ipsum, curasq; alias oblitus inanes
Cum mihi visas etiam volucres audire canoras

Et sedis

Et uelut spectare chorum, dulcedine mira
Impleor, ecce autẽ tua dulcis epistola blande
In gremiũ delapsa meum nisi fallimur inquam
Hæc fert grande aliquid reditus sic ille sororũ
Improbissimus enim sic nominis ampla meretur
Fama tui, nunquamq́; alias, uox consona uulgi
Non facies mihi nota parum, nec aperta fefellit
Nec decies perlecta quidẽ, tamen ora legentis
Incussit pudibunda rubor, testesq́; uocaui
Pyridas, mihi tam magnæ præconia famæ
Non optata quidem, nec debita sufficit unum
Parnasi tetigisse latus, collisq́; supremo
Vertice præclaros procul aspexisse Poetas
Si tamen asperior ferias fortuna dedisset
Nec mandas strepuisset iners fortasse parũper
Ascensurus eram nũc me super astra locantem
Irridere putem, nisi te tua cognita uirtus
Suspitione leuet, sed in his non immoror ultra
Nam laudes damnare suas peruersa uoluptas
Esse solet multis, dum quod fugiuntq́; negantq́;
Calle petũt alio, quæ etiamq́; hic pondere paruo
Prægrauat incussũ calamus, crescensq́; fatigat
Iam tremulã scripturæ manũ stat claudere carmẽ
Prora fretũ, faciemq́ puppis iam spectat harenã

Fœdus amicitiæ, votis mihi nempe petendum
Exposcis, miror nequid modo fama uetusto
More loquax mentita tibi, præsentia uero
Non faciat noceatq́ mihi, tamen ecce precanti
Occurro, cumuloq́ preces, tu uideris ante
Quæ cuperes q̃ parua forent. contra ipse secundâ
Sorte fruar, cui mille dolos, cui mille rapinas
Vulnera mille uidens tanto pro munere dono
Vtq́ animi tibi signa mei manifesta patescant
Mittitur errorem quæ purget epistola certi
Nuncia, quam fregit cõscendentis alta uolantis
Remq́ supergredientis quantũ spes pectus amans
Læserit hæc autem intrepidas non solus amoris
Iudicij tam cautus ego, nam sera profecto
Quos semel elegit damnat sententia mores
Pertius aut solito sed dilige certior ergo
Vt simus absimiles quanquam secernimur astris
Nec factis, nec uoce pares diuersa sub antro
Mittit enim duo colla iugum qui maxima paruis
Aequat amor. Regem seruis, inopemq́ potenti
Hic catulum magno commendat sæpe leoni
Hic olim Augusto Flaccũ dedit atq́ Maronem
Euripidẽ Archelao, nec Barbarus obstitit horror
Iussit & ut nostro rudis Ennius ille placeret

Scipiadi

Scipiadæ in patrem læti memoratus opimæ
Et uitæ mortisq; comes, custosq; sepulchri
Hoc Duce si tantis sim connumerandus, amauit
Ne quoq; Rex regū surrexit dare uita Robertus
Et modo magnanimus humilem nō despicit iste
Deniq; fœderibus ligat hic elementa polosq;
Herbis conciliat planetas atq; astra lapillis
Vallibus hic montes sociat terrasq; profundo
Hic hominemq; deo et cœlum cōnectit auerno.

Ad contumacē quendam innominatū, & sub clypeo nominis alieni maliformiter insultantē. X.

Distrahis atq; animū curis melioribꝰ aufers
Dū calamū peruertis iter, fueratq; tacere
Cautius, at stimulis residem pungētibus urges,
Da ueniam, si uera loquor, licet aspera dictu
Cogor enim, studijs emitur, sequiturq; laborem
Laurea perrarum decus, atq; hoc tempore soli
Speratum optatumq; mihi, quis nescit agrestum
Præmia post meritū, pudet hoc dubitata diserto
Si dubitas uate, quod si tentare libebit
Certe alio tentandus eram tibi fortius ictu
Vt quaterer, quid enim lux ergo nouissima fortē
Expectanda fuit iungendaq; pompa sepulchri

Ac precium studij, si debita fine laborum
Laurea non aliter, non hanc Aeneide sacra
Virgilius meruit non qui Pharsalia tempe
Sanguine compleuit Latio, licet ille negato
Calle petens, alia tulerit ratione repulsam
Cognita cõmemoro. quid? q. ceu sponsa decorã
Arguor Hæmonia lauro gestasse coronam
Florea uirginibus sunt laurea serta Poetis
Cæsaribusq; simul par q; est ea gloria utrisq;
Arguor improprie, sed quid uir prouidus addit
Vidimus ornatum lauro, quem protinus inquit,
Non prius audieram uelit omnia pulchra relatu
Audieris, quàm multa mihi licet ampla tibiq;
Non audita putas. nam quantula portio rerum
Vnius ingenij laus est. decet alta modestia
Cernere seq; prius. sed enim mea carmina non
Sunt audita tibi, uerũ legit ille Robertus (quẽ
Conciuis meus egregius, quem Gallia nostro
Tempore Parrhisios studiorum tertia nutrix
Suspicit, & toto uenerantur ab orbe magistri
Tuscus & Aeneas legit, & Rainaldus in antrũ
Altus Apollineis, ingens legit ille Ioannes
Barbatus legit ille meus, socijq; fideles
Auribus excipiunt cupidis & pectore seruant

Vt cunctas

Vt cunctas liuor, seu sors obstruxerit aures
Ipse mihi Musisq; canam plausorq; pudendus
Ingenij: nec frena meo, nec calcar habebit.
Cur redit in dubium totiens mea laurea? nunqd
Non satis est meruisse semel? decuitne p urbes
Circumferre nouam uiridantia tempora frondem?
Testariq; greges hominum populiq; fauorem
Infami captare uia? laudarier olim
A paucis mihi propositum, quid inertia uulgi
Multa contulerint, quid murmura uana theatri?
Ergo nec Trinacrio minor est mihi carmine Regis
Gloria quam turbae passim placuisse furenti.
Regimaeq; minus capitolia profuit urbis
Scandere, quam uacuas studio lustrasse paludes
Atque quercum nemorum radibus, q̃ rara colonis
Atq; inopes sparsaeq; casae, incognita nostro
Carmina nostra foro, quid rustica murmura nobis
Obijciunt, quo iure fremunt, satis esse paratus
Terrarum petijsse caput, qui uictor in arcem
Signa tulit summa securus sede quiescat
Extremas ni forte iubes ambire cloacas
Fingentem obscoenis uictricia postibus arma
Nescio ubi placitũ, laudat mea carmina Tybris,
Parthenope studiosa probat, nec terra Nasonis

 Restituit

Respuit aut Flacci, nec qui Cicerone superbit
Clar' simul Marioq; locus, nec Galliae nostri
Inscia, nec Rhodanus, quid inepta colonia tantis
Vna nocet titulus, fidus cui gratior nummi
Ventris amor studiumq; gulae somnusq; quiesq;
Esse solet potior sacrae quàm cura poesis.
Mantua Virgilium genuit, Verona Catullum.
Et Plinios nostrosq; aliquot seruauit in annos
Vrbs Antenoridū quantos celebrauit alumnos
Nūc, quondā numerare labor, quot Cimbriana
Secula Pergameū viderant nostra Poetā (per
Cui rigidos strinxit laurus Paduana capillos
Nomine req; bonum lectaq; in finibus orbis
Pyerios animos alpes tulit ora niuosae
Parma aeuo collapsa sui monumenta Macrobi
Ostentat, uetus usq; nouo me carmine saxum
Nobilitare iubens, eadem nec degener urbe est
Cassius has inter docta urbs tua sola carebat
Vate diu proprio, nisi te sibi fata tulissent
Pergamū patriae calami splendore tenebras
Longaq; paraiscis abolentem obliuia terris.
Caucaseū Romana iugum transcendere fama
Dissuade, Europae iam nunc Asiaeq; tremenda
At mea q; nostrae nondum sit cognita plebi

Cũ tenebris damnata iacet, si reddita pridem
Est regio reddenda iterum, noua gloria Regum.
Rex Siculus coelo pro me respondet ab alto
Qui modo dũ terris habitat mihi nomen amator
Maximus infoelici famam inuidiamq; relinquit
Adiciens causam, quod opus sub iudice tanto
Nostra forent tantum. melius sibi cognita forte
Quam tibi, nocturnas studijs grauioribꝰ horas
Surripiebat enim uigilijq; ingesta lucernæ
Immemor interdum, cantus somniq; legebat
Neq; tibi ignotum tanto dignatus honore est
Vt procerum primus sub regia tecta uocatis
Plurima nostrarum caneret praeconia laudum
Vera animã. quàm uera tamen Rex uiderit ipse
Quin etiã magno pro munere parua petita est
Africa nostra sibi. memini suprema benignus
Oscula, & heu nunquã fuit iteranda parabat
Quam duo dona pio placidissimus ore poposcit
Cõsilium, quid enim immenso donare pusillus
Posse uidebatur, sed quid nisi carmina uellet
Largus opum, diuesq; animi & uirtutis amator?
Carmina mansura sedem tribuentia famæ
Hoc petijt primũ, pectus calamumq; pudenter
Excuso. fragilesq; humeros sub pondere tanto

Lassat

Instat ab adverso, dubio lis sorte resedit.
Concessisse sibi ut uideor mihi prima negasse
Proxima dona libens tribuo cui dignius esset
Scipiade mittendus eras, at perfida & altis
Inuida principijs illam fortuna repentè
Sustulit interea, nunc tanquam lumine rapto
Nescius in tenebris liber est quo flectere cursũ
Cogitet & toto nullum uidet æquore portum
Heu cineres bustũq; petit, qui turbine quanquã
Dilatus uario, multos absumpserit annos.
Si foret hic uestram tantũ mittendus ad urbem
Iam satis excarnatus erat mihi crede superq;.
Sed dum multa timet uenturaq; secula terrent
Hæret adhuc tacitus, cuius si laurea serum
Expectasset iter quod mens præsaga timebat
Mortis ab insidijs iam circumuenta fuisset
Hunc prior ille obijt, cuius post funere nullum
Examen subiturus eram: nam maximè nondum
Tu mihi notus eras, fateor mea crimina tempus
Anticipasse iuuat. quamuis nec pauca uiderem
Scripta mihi iam tum laudari carmina Veri
Nulla meos feriũt oculos. tamen inclyta pectus
Fama ferit, scriptis ego sum tollendus in altum
His sine nullus ero, nam quid tamen illa probari

Est

Est opus & uulgo, titulo caruisse Poëtae
Abiecisse graues spoliato uertice ramos
Maluerim & longos latuisse inglorius annis
Haesimus haec noua lux oritur quo tramite uertar
Conquerar an taceam, risumq; refellere risu
Sufficiat, risum moueo, sic uita meretur
Nostra quidē fateor, sed nūquid carmina risum
Prouocuere etiā lachrymas quae saepe serenis
Expressere oculis, sic tristia forte uolarunt
Nunc mea fata uices, ut qui rorante uidi
Inclyta Romulei dum proloquor ora senatus
Regis & indomiti frontem pietate remissam
Rideat ignauo, proh sors malefida popello
Altera legitimae superest mihi causa querelae
Quis modus audendi, quae'ue ista licentia fandi
Tela fremēs Helicone rapis, quibus agmina uatū
Incipis & nostros in nos accingeris enses
Ante alios Flacci, cuius te scripta mouere
Occiput ut scabitur, tenero nec parcitur ungui
Vate sacram decies clam castigante poëma
Debuerant, rigidamq; notis adiungere limam
Mendaces uocitare quidem insanosq; Poëtas
In primis furor est, mendaxq; insania, uerè
Vera canunt, aures quanquā fallentia surdas

Has

Has etenim sprevisse licet puerilia natum
Hinc studia appelles puerilis ineptia quorsum
Impulit errantem calamum, puerilia Caesar
Iulius & toto regnans Augustus in orbe
Tractarunt igitur. quaedam divina Poetis
Vis animi est, veloq; tegunt pulcherrima rerum
Ambiguũ quod non acies, nisi lyncea rumpat
Mulcent exterius tantum, alliciuntq; tuentes
Atq; ideo pueris q; placet, senibusq; verendis
Insanire licet, fateor mens concita claram
Sedq; super provecta canet, vulgaria oportet
Linquere sub pedibus, magnũ hic subsistere nul
Censuit ingeniũ, nisi sit dementia mixta (clam
Iudice qui populo, dicti cognomen habere
Coepit, & altisonũ ligat post terga Platonem
Dixit idem cunctis, quae tanta insania vatum
Quo ruis ulterius medias nos pellis ab urbe
Sed paulum expecta, iam sponte recedimus oẽs
Et nemorũ secreta placent, turbamq; nocentem
Odimus, ac laeti campis spaciamur amoenis
Hinc quis prospexit cui primam publica curam
Res fuit, adversos populi nos moribus illum
Moribus infestum nostris studiisq; futurum
Discreuit populo strepitũ, suis vatibus almam

Solivagas,

Solivagis, nactusq; bonus redit ocia syluæ
Liberiusq; solū, nam quæ mixtura perennis
Hos super attonitos alit caligine mens
Hos autem mæstos semperq; quietis egentes
Turbida sollicitū tenuissent tædia uulgi
Consilium hinc, illinc: igitur non urbibus æquè
Pellimur exilio sequimur meliora uolentes
Nonne Deum gremio altos quæsisse Poëtas
Inquit Aristoteles, num sanctos cœlitus aura
Diuina afflatos & munera rara Deorum
Marcus ait Cicero, fautorq; domesticus omnis
Exulet, externi causam tueantur honestam
Ac nostros nisi forte uetos ad rostra uenire
Vicimus haud dubie, quis præclarissima bella
Heroum, moresq; graues & nomina nosset?
Quis stimulis animos ageret per mille labores
Perq; altum uirtutis iter: quis tristia uitæ
Demeret implicitæ dulci fastidia cantu
Ora forent, quasi muta hominū, si spiritus orbi
Deforet Aonius, uirtus ignota lateret
In se clara licet, studiosiq; impetus omnis
Torperet linguæ nam fundamenta Latinæ
Nulla forēt, quibus egregiæ stant sedibus artes
In quibus omne procul uobis ostenditur æuum

Nostraq;

Nostraq; uenturis longum seruabitur aetas
Hic tamen occurret Cherilus, al' Aquin⁹ aliiq;
Tempus in infami multum posuere libello
Scriptorum plebeia cohors. sed dic mihi quaeso
Quaenã turba hominũ multos nõ pascit inertes
Rara quidem ingenij bona sunt semperq; fuerũt
Semper erant, paucos aiunt tenuisse Athenas
Aspice Virgilium, nunquid pariter animum,
Terrarum caeliq; plagas & sydera lustrat
Iste palam, quã multa latent. quid fratribus atris
Aeolus imperitat, aut quid superaddita moles
Montis & ipse sedens sublimi uertice rector.
Quid pius Aeneas, socius quid signat Achates
Quid Venus ambobus mediae uelut obuia syluae
Quo peregrina uirũ circumdet corpora nymbo
Quae nubem sub nube tegat, quid cantet Iopas
Quid Bithias magno patere bibat ĩpiger haustu
Quid uehat asper equ⁹, miseraeq; incẽdia noctis
Insidiansq; Sinon, genitrixq; affixa furenti
Inter tela duci, mox ac digressa per umbras
Apparere Deos infestaq; numina Troiae (sam
Quo feror hic nullũ numeres sine tegmine uers
Praetereo reliquos, quid Flaccus Horatius ardẽs
An leuam dextram ue ueniã monstrare audemus?

Et magnum

Et magnum sonuere virum, sed nostra relinquo
Orpheus, Amphion, vel natus Apolline Linus
Atq; pares Musaeus, & quos mirata Deorum
Graecia subscribit Statuis pariter, vatem
Tam longũ peperere sibi: quid protinus alto est
Altius Euripide, magno quid maius Homero
Quae loca, quos portus, gemino quae littora põti
Quae freta, quas classes, q praelia quos ve furorũ
Quos hominũ mores, oculis, qbus ipse carebat
Non subiecit. animi mores populiq; Ducumq;
Pinxit & e numero plebis secreuit Vlyxem.
Quae mihi non nauta circũsaluit arte Caribdim
Sirenumq; modos & amantis pocula Circes.
Quid moror in verbis sacri: nec dogma Platõis
Nec Socrates aliud, titulum nec macula sophiae
Caetera turba docet, q quod cantare solemus
Dicet ad haec aliquis, cur per iuga celsa fatiger
Haec vita fert humilis, mens delectata laborem
Spernit ad haec breuitas memorẽ succincta reli-
Et dulces iterare sonos iuuat vsq; legendo (quit
Certus abhinc veniat pueros vocitare memento
O famose senex atq; inclinate canto
Caeleste ingenium, & vatum vestigia vita
Insanare hac genus hominũ, pigeat illa deinceps

Vana sequi, uisu nobis at pascitur hircus
Nescio cui merces ea sufficit: est mihi fama
Immortalis honos, & gloria meta laborum
Corniger at quantũ tegat hic sub pellib. hirc⁹
Quod nescire putas, soccos bon⁹ atq; cothurnos
Praemia musarum tandem spreuisse uideris
Falleris, est habitus quẽ secula nostra licenter
Postposuisse uides, postquam deseruit ardor
Pyerias cessitq; retro, quo nomine signer
Respondere iubes, an ne ad praetoria uentũ est
Iure agitur mecum, consignansq; tabellis
Qui sim, quẽ ue sequar callem stylus ipse tacitè
Me loquitur, nam plura iubes. sed epistola finẽ
Longa petit, dabitur quam si sensisse putabis.
Alias excusser parcant aures oculiq;
Gloria nulla etenim uerbis optata superbis.
Nulla petita mihi, nam me uiolentia adegit
Nec loquor, at laesi uindex Heliconis an ille
Hoc egit auxilio tantis armatus alumnis!
Praecipuè quia quo secum pugnare parasti
Plumbeus est gladius faciliq; retunditur ictu:
Nec uelut assertor proprij cognominis arma
Musarum pro parte tulit, sed turpiter illas
Maiestate sua sacro spoliarier ausu

Quis

Quis tacitus perferre queat, quæ perlegis antē
Non tibi dicta pates, sed qui te bella mouere
Compulit, agnosco ingenium mas(s)isq; sacratam
Inscriptis dilecte caui, illamq; profecto
Quisquis erat mordax nunquā tibi cognita pestis
Insidiatur, hac sic nobilis Africa surgat.
Sic mihi virgineus clausæ penetralia Cirrhæ
Rite choros reseret sacratiq; superbus Apollo.
Tu tamen hoc illi nostris charissime verbis
Dic precor, ut quotiens alieno inuidit honori,
Inuideat studijs pulchro inuideatq; labori.

Ad Luchinum vicecomitem Mediolani dominum, cum pira transmitteret incidenter egit de laudibus Italiæ. XI.

ARgolicas si fama volans vulgata per urbes
Arboris Ausoniæ quondā dum splēdida (ætas
Aurea Saturno terris regnante fuisset
Vt reor Euristheus nunquam tot ferre labores
Cogeret Alciden, sua ditis poma draconi
Hortulus Hesperidum male custodiendus haberet
Hoc potius mandaret opus, nec vinceret aurū
Natiui dulcoris opes, felicius omni
Aes latium cellare quidem præsentibus ora
Italiæ, quam fulua Ceres viridisq; Minerua

Purpureis quā Bacchus amat, tu frōdea capris
Flores mellificis apibus, pecoriq; uiciſſim
Paſcua, & irriguis late pulcherrima pratis
Tu redolens hortis, uarijs ſcatebroſa metallis
Arboribusq; uirens, ſyluis umbroſa uetuſtis
Alitibusq; ferisq; frequens, uenatibus apta
Aucupioq; placens, lacubus piſcoſa profundis
Fluminibus diſtincta uagis & fontibus omne
Tota latus dupliciq; ſedens circumflua ponto
Mirificis inſignis aquis, & aprica recuruis
Vallibus, aſſurgens iugis æſtate niuoſis
Perq; hyemes medias ad littora aere benigno
Temperieq; fruens, cœlo tranquilla ſereno
Semper odoriferis nebulas purgantibus Euris
Vrbibus ampla tuis atq; arcibus alta tremendis
Conſilioq; uigens, populisq; inuicta ſuperbis
Et terra pelagoq; potens ac rite ſupremum
Imperium teſtata ſitu, ceu calcibus orbem
Concutias, ſimilisq; loco prætēdis Hydruntem
Brundiſiumq; biceps arctois obijcis undis
At matutini quæ proſpicis hoſtia Phœbi
Flexa Crotona tegit, Graiaq; è ſtirpe Tarentū
Plantæ pedis, regiū Zephiros è pollice frangē
Neapolis ſuræ medium, femur occupat altum

Ianua

Ienat, & extantes thyrreno in flumine pisce,
Vrbs Venetũ diuersa tenet, aeternią; Rauennæ
Moenia, & Ariminũ terrarum terminus olim
At salis Hadriaci rabies quam despicit Anchon
Quid Mediolanũ medios, quid grande medullas
Robur alit. Patauumq; potens, fortemq; Veronã
Quid modo te memorẽ studiosa Bononia, aut qd
Te genetrix mea chara loquar Florẽtia quondã
Splendida nunc, populiq; manu lacerata furentis
At nunquã iam stare ualẽs, quid carmine longo
Littus utrumq; maris, medij quid prosequar imã
Montis utrumq; latus series immensa Rheate
Centron habet ualidáq; ingẽs stat poplite Roma
Cuncta mouens, rerũq; caput domus alma to-
Ac sedes terrena dei, terrorq; subacti (nantis
Orbis, & innumeris coelo exaequata triumphis
Salue belli potens regio, pacisq; magistra
Ingenijs ornata sacris quae condita dulci
Eloquio excellens cunctas quas maximus ambit
Oceanus, nulliq; satis laudata uirorum
Et legum generosa parens, mihi latius ipsi
Es te alio cantanda loco, nunc obtulit arbor
Materiam forcando breuem, quód dulcis tellus
Dela de ramis legeret non aurea poma

Petrarcha Florentinus

Roma

Iudice certa loquor gustu pars ultima laudem
En glaciale pirum sese commendat abunde.

Ad Paulum Hannibalensem unum ex primatibus populi Romani. XII.

DVm memini morésq; tuos faciemq; benignam
Verbáq; magnanimum liquido testantia pectus
Tædia longarum & discrimina mille uiarum
Commeminisse iuuat. terris optatus et undis
Tantus amicus erat nimio constare labore.
Nec poterat penetrans enim peregrina furentis
Littora, nec scopulos pelagi, nec monstra timens
Vrget auaritiæ stimulus. proh quanta læ morti
Præmia Barbaricis aurum rapuisse cauernis,
Maternoq; sinu nitidos populisse lapillos.
Vel piper exiguum ramo legisse migrantis
Sordet amicitiæ studium. contraria longè
Mens mihi. nam fido nullus par census amico
Nullo auro pensanda fides. tua cognita latè
Fama quidem tibi me, mihi te, nec fama profecto
Nec uirtus, sed fata dabant, traxisset ad Indos
Spes tanti

Spes tanti longinqua boni, natura peregit
Has mihi circuitus, terrasq; habitare propinquas
Non aedit, temporiq; dedit cõcurrere in annum
Obstitit ac rerum cumulus, nec longe uidendi
Libertas & sera fuit, raptimq; recessor
Ex oculis optate tuis, hoc præstitit autem
Præsentem uidisse semel quantumlibet absens,
Vt præsens uidearis mihi, & quæ plurima mecũ
Dulcia mellifluo, gradiens simul ore serebas
Moenia dum laceræ specimen miserabile Romæ
Monstrares digito, meq; inter singula uerba
Aspiceres oculis rorantibus, altius dicens
Hæc mihi labentis patriæ fragmenta referuat
Sors mea, suspirioq; libens. nec sospite paulo
Funditus ita ruent manibus conuulsa nefandis.
Lætabar, memoriq; nihil sub pectore sedit
Altius, agnosco Romani principis ingens
Propositũ, mentemq; piam. nũc pacta reposcẽs
Roma senex iuuenẽ rogitat, miserere cadentis
Pollicitiq; mane, celsum decet arduæ rerum
Cura animũ, decet euentus ex corde secundos
Vrbis amare suæ casus prohibere malignos.
Sustentare manu fessam, releuare iacentem
Non tibi sed patriæ natus es, cui iustius annos

Subiicies umeri, quæ sarcina pulchrior usquam?
Nec te parua manet seruatis fama ruinis
Quanta quòd integræ fuit olim gloria Romæ
Reliquiæ testantur adhuc, quas longior ætas
Frangere non ualuit, non uis, aut ira cruenti
Hostis, ab egregijs franguntur ciuibus heu heu
Quæ scabies occurre malis, hoc scilicet unum
Est ubi te prorsus maiorum à stirpe tuorum
Degenerare uelim migrat Memoria uirtus
Militiæq; decus, nitidi sit larga metalli
Sit ferri secura manus, perduret equorum
Legis amor, studiumq; canum culturaq; syluæ
Artes nobilium liceant prosternere turres
Immeritas patriæq; in uiscera mergere dextras
Si nescis hostile opus est, sed forsitan error
Hic patres tulit ille tuos, ut mœnia sacræ
Euerterent urbis, quòd se de sanguine natos
Hannibalis iactare solent. mirabile non est
Hæredem si iura tenent, quodq; ille nequiuit
Perficit hic aries, tua fortia pectora mendax
Gloria nō moueat, quanquã clarissimus ille est
Artibus armorum, magnum tamen impia nomen
Arguit, ast Ducis par ẽ; est infamia laudi.
Nota loquor, fuerit penes tibi sanguinis autrix

Scipiadum

Scipiadum diuinæ domus, noua nomina sumens
Hostibus à domitis, Afroq; ex more subactus
Hannibal hæc domi dederit cognomina uestræ
Ergo age tantorum uestigia fortis auorum
Ingredere et patriam supremo in tempore serua
Ac pius annosæ baculus precor esto parenti.

Ad Lancelottũ Placentinũ, excusantẽ q; se inscio nōe eius esset abusus inuid⁹ ille, quẽ quarta retro notat epistola. XIII.

Mirabar quo te subit⁹ præceps abstulisset
Impetus, at cultos dudũ tibi more Poëtas
Semper, ob antiquas odium fortasse procaci
Vulnere tentares potuissem parcere si me
Non Heliconæ semel totum furor ille nouasset,
Cœperat indignans calamũ mens, ira iubebat
Aspera mordaci componere carmina uersu
Sed trabe nodosa grauior passusq; per omnes
Subsistens hæc uerba dabat, uiolenter amicum
Armat et immeritum, scelus at patiemur inultũ
Dic age, dic quo iure licet, dum talia mecum
Ille ageret sensit querulo sub carmine lucem
Nuncius ante fores aderit tuus omine sensi
Quid uehemens, tete purgas, & crimina certa
Vertis in auctorem; frons est mitissima uero

Illicet agnoscoq; dolens, calamumq; moratum
Absoluo, moxq; hanc alacrē cupidāq; sequentē
Quo se cunq; trahant, detectū lesus in hostem
Dirigo nec paucis purgata calumnia nostra est,
Ille tamen frustra tacitus mihi semper abibit,
Spretusq; meo nec habebit carmine nomen.
Nunc ad te redeo, q̄ nondū transfuga colles
Aonios, fontemq; colis turbamq; profanam
Effugis ingenuas calcantem ac despicis artes
Gratulor, haec uita te superas attollet ad arces
Seruabitq; diu populo pereunte caduco
Conceptu mentemq; precor sermonis, at ille
Obstrepitor si liuor eum tam feruidus urit
Supplicium, ut tacuisse pudet, si tanta uoluptas
Ocia nostra suis studiumq; lacessere uerbis
Quid struit insidias, campo se credat aperto,
Subscribat nomenq; suum, nec se teget umbra
Nominis externi, proprijsq; occurrat in armis.
Namq; Menoetiades galea mentitus Achillem
Cuspidis Hectoreae cecidit miser geminus icta.

Ad Ioannem de Columna Cardinalem super fratrum morte consolatoria. XIIII.

IMpia mors quotiens oculos calamumq; fatigat
Carmen et i lachrymis, lachrymas i carmine
(misceo

O genus humanum, & longè sors pessima uitæ
Cernere charorum pallentia corpora saxis
Obruta, fundendos totiens auellere canos.
Et uiduam longa traducere morte senectam.
Lumina quis morienti erit, qui condat humoq;
Si pergis sæuire ferox, hoc sæua parabunt
Astra nefas cogar, ne agitur sine fine superstes
Omnibus esse tuis, nec me dolor ipse necabit.
Heu domus illustris solitū stylus implerat actum
Nunc domus infelix caussis funere crebro
Heu germana fides prædulcia pectora fratrum,
Heu miserande parens desertaq; turba sororum
Vnde tot accipies gemitus quis sufficit humor
Cladibus assiduis, quae per quinquennia dennis
Bellica marmoreæ domus imperiosa Columnæ
Nec coeli concussa minis, nec fulmine tortū
Victa Iouis quondam, nec turbine fessa bilustri
Vrbis honor, summumq; decus, belliq; domiq;
Perfugiumq; bonis fueras, terrorq; superbis,
Nunc te frustra ruunt, tacitis mortalia tristes
Moribus & rapido natorum stamina fuso
Præcipitant Parcæ, uirtus hæc nota per orbem
Hanc ne tot egregiis finem meruere labores?
Talia funereis iterans suspiria uerbis

Fundebā lachrymisq; genæ pectusq; madebant
Ecce autem cœli uox e regione serena
Incertum quibus acta uiis, sic impulit aures
Ecce quid aduersus superos & sydera frustra
Insanire iuuat, iuuenis mors æque senisq;
Debetur, & nullus mortalia temperet ordo
Aeternis ut sunt parens suis legibus, an tu
Hactenus indomitæ nescis ut ferrea Parcæ
Arbitrio neant pensa suo, scindantq; trahantq;
Nec mod' aut requies, miles cui gloria cordi est
Fida sub extremo non deserit arma periclo
Nauta gubernaculū stringit spirante procella
Intrepidusq; uidet sparsos super æquora remos
Et prius hunc pelagi q̄ terreat, opprimat unda
Sunt qui conspecto tergum dent turpiter hosti
Sunt quos surgentis murmur leue subruat Austri
Et noua tempestas, & sibila prima rudentum
Hi proprium discrimen habent ignaua pauentem
Mors fortē generosa manet, tu pace tremiscis
Spicula fortunæ, uitaq; in fluctibus aluum
Deseris, exiguo patefactus turbine portu?
Et gemitus facis arma miser? quid profuit ergo
Lectio, quid studiū, nunquā tranquilla magistrū
Vnde probari, nec militiæ pax lenta peritum

In dubiis

In dubijs ars certa patet. turpissimus error
Ille hominum peritura uelut mansura tenentis
Hinc dolor amissis inconsolabilis imo
Corde oritur, laceratq; animū, sit gratia nulla
Praeteriti, subeunt cunctarum obliuia rerum
Illicet. & magna est iniuria finis habendi
Quod satis est habuisse semel, cōdiscite eodem
Reddere depositum cupidi, quo sumere uultis
Et quoniam non certa dies estote parati
Semper ad imperium dominae sua iura petentis
Intranti monstrata uia est, hoc tristia calle
Multa quidē inuenies, hoc dulcia pauca uidebis
Incertus placida laetatus fronte uiator
Quicquid erit quod fata parēt. haec uerba parentem
Nascenti dixisse puta. natura profecto (tem
Omnib. haec loquitur. quicqd dulcescit amaro
Fine perit. fugit omne bonū quo uestra fruitur mēs
Proq; breui longus sequitur dulcedine moeror
Paupertas concludit opes: maeroq; senectus
Orba gemit, fidos mors diuidit inuida fratres
Nec minus unanimes subitò disiungit amicos
Dum latus illa placens acies cingebat utrunq;
Fortunate diu, dum mutua uerba benignis
Frontibus hinc illinc & pura mente sonabant

Nónne

Nónne tibi interdum propriæ fuit obuia sortis
Conditio, & tecum commentatus es iste supremo
Mox gemitu soluẽdus erit: cur proxima quæso
Cui breuis hæc promissa dies, quã æthera pallẽs
Spirantem, præsens quã tandem protinus hora
Integra, & insidijs mortis cantata uidebis?
Sueuere lamentum semper fugientis amici,
Et fratres mariq. alio spectantur itari
Denique licet celerare frui, neu perdité tempus
Quod uolat, et rapitur nobis præsentia sordent
Amissas lugentis opes: & sors sua nulli
Ante placet, q̃ subtrahitur mors uestra repentè
Iudicia alternat: quem fastidiuis ab urna
Suspicitis, quia nulla regit constantia mentes
Haud unquam præsente satis gaudentis amico
Perstrepit assiduè mœstis ululantibus aër
Ante oculos nostros tremulo tot pallida cantu
Funera prætereunt nec dissimulare potestis
Namq. hac prima dies, quæ lucis limina nudi
Cum gemitu intrastis, si mens non firma fuisset
Venturiq. capax mortis, primamq. sequentes
Haud dubium fecere fidem. sed nostra uoluptas
Alligat, & uitæ nunquam satiata cupido
Atq. sic ô in fine hæretis, lachrymasq. pudẽdas

Spargitis

Spargitis amplexi medicorum colla manusq;
Quodq; diu fecistis iter complere timentis,
Vt uestros sic alterius muliebriter autem
Fletis ad euentus, quia nulla exẽpla profundis
Insedere locis, animum spes blanda fefellit
Nescio quid segnes agitis, dum tempora currũt
Nec æternũ meministis enim, & præsentia lenti
Spernitis, & nunquam uenientia cernitis ante
Vsq; sub extremũ partem, sed publica mitto.
Quid quereris? calcata uia est, aut uertere retro
Si licet atq; hominis, sed non licet exue formam
Aut bonus æquanimus fer quælibet obuia fronte.
Quisquis iter longũ ingreditur feret aspera multa
Nunc cœlũ, nũc paluis erit, nũc uentus et unda
Nũc calor immodicus, glacies nũc horrida nixq;
Nunc limosa palus, montis nunc saxa prææalta
Omnia sunt patienda uiro, quia uita laborum
Nec patria est, fessos ut quos manet ultima busta.
Quocunq; in toto tua lumina flexeris orbe
Aspicies parium uestigia crebra malorum,
Tu genus in propriis, potius cõmunia defle,
Et totum mortale genus, nec multa grauetis.
Valle nec spernas, paucis generosa sequuntur,
Nũc redit in mentẽ, quas gẽs Cornelia summis
Clara

Clara viris, quas Aemilii sensere ruinas
Vt geminos fratres post tot modo prospera bella
Hunc ferro, hunc facib⁹ mors circumvenit, & almū
Scipiadem exilio rapuit, sed fraude nepotem
Coniugis et fide, finxit quae crimina remo
Moenia cognato iam tum sparsura cruore
Abdidit et rapidi corpusque animamque Quirini
Vtque ferum subito percussit fulmine Tullum
Vt Brutum fortemque simul collisit Aruntem
Obtulit et Decios gladiis hostilibus ultro
Sabinum Chaereamque suo, rigidumque Catonem
Marcellumque dolis Regulum vigilando peremit
Eripuitque animam mixtam cum sanguine Syllae
Discerpsit Marium ferro. Bebiumque cruentis
Vnguibus, Antoni versus cervice nefandas
Foedavit trunci Ciceronis sanguine rostra
Extinguens Italiae duo maxima lumina linguae
Transfixit Crassum medicatis mille sagittis
Et ferum optato implevit rutilantis metallo
Calce sub ardenti Catulum, cellaeque profundae
Crassum Albinum lapidoso immersit acervo
Sparsit Pompeios, Fabios contraxit in unum
Insidiosa locum quo fulmine contigit aras
Caesareas, stravitque domū quae straverat omnes

Ac me

Ac ne sola putes exempla domestica mortis
Haec eadem Reges solio turbasse superbo
Depulit: haec populos momento tēporis hausit
Ilion haec ingens, haec ipsa fidele Saguntum
Funditus atq; tuas Numantia diruit arces
Et te Byrsa potens, & te speciosa Corinthus
Haec & inhumano demersit sanguine Cyrum
In flammis Alcibiadem, Xanthippum in undis:
Pyrrhum foeminei contriuit pondere saxi,
Carcere Miltiadem, & longo squalore peredit
Hannibalē, Poenumq; Ducē, Macedumq; ueneno
Vicit Alexandrum. Socrati nec cruda pepercit
Euripidem canibus lacerandum praebuit illa
Aeschylon ex alto missae testudinis ictu
Illa animi maerore sacrum confecit Homerum
Contra laetitia Sophoclem consumpsit inani
Si modo suspicio est de tantis digna Poëtis
Pindaricam somno, risu Philomenis inepto
Expulit hinc animam, fragili sermone sedentem
Nomina desperant, laqueis innexuit atris
Hunc cruce suffixit, hunc liquit in ore rotarū
Obruit hunc niuis immodica sub mole rigentē
Hunc rupis tectiq; graui sub strage actusij
Illum praecipitem scopulo deiecit ab alto

Hanc herbae tactus, sanguisq; hanc abstulit esus,
Hanc capitis alliso, et sparso violenta cerebro,
Hanc animae solitos, praecludens ore meatus.
Hāc quoq; vermiculi facili sine sanguine morsu
Hanc avium rostris cupidis, hanc piscibus escā
Misit, et hanc saevo laniavit dente ferarum,
Hanc aestu, tristiq; fame duroq; labore,
Hanc requie nimioq; cibo distendit anhelo,
Hanc Venere exhaustā fundo liquefecit in actu,
Hanc senio cheriq; diu lassavit inerti.
Febribus hanc rapidis morboq; subegit acuto,
Sed quid ego mortes hominū, vel regna, vel urbes
Persequor? et lato prostratas turbine gentes
Cum mundi peritura suo sit tempore moles
Terra simul pelagusq; ruent, coelumq; chaosq;
Singula flere vacet, solatia magna perire
Cum toto, pariterq; rapi, properare videntes
Omnia ad occasum corpuscula nostra putatis
Hic stabiles habitura domos, si cura revolvas
Mortis et imperium quod dura exercet in oēs
Aequanimis hanc patiare tuā tetigisse columnam,
Quae si perpetua firmam se mole teneret
Invidiosa nimis poterat fortasse videri
Creverat usq; adeo, deus hāc moderatur ab alto

In latera

In latera extenuat. sed enim solidissima perstant
Fundamenta solo. et transcẽs micat æthere uertex
Quid mirum, si celsa petunt ex more procellæ
Ventus agit nymbos, ferit alta cacumina fulmẽ
Ima silent. habitatq; quies in ualle reposta
Mitis haud paruis tamen est mors. motibus alta
Verberat. & longe spectantia lumina turbat
Tu sibi da ueniam, si post cœlestia terris
Postq; Deum stat dura homini flectiq; recusat
Quanquã ô si tandẽ incipiat sine nubibus alma
Lux caligantes oculos, uel sera ferire
Morte nihil melius, uita nil peius iniqua.
Optima mors hominũ requies æterna laborum
Tu seruile iugum domino uolente relaxas
Vinctorumq; graues adimis ceruice cathenas
Exiliumq; leuas & carceris ostia frangis
Eripis indignis, iustis bona partibus æquas
Nil agis imperio, prece nil, precióue, minis ue
Atq; immota manes, nulla exorabilis arte
A primo præfixa die. tu cuncta quieto
Ferre iubes animo, promisso fine laborum
Te sine supplicium uita est carcerq; perennis
Sic meritam ingrate lacerant sine fine querelæ
Vel miseris inuisa uenis, factura beatos

Auribus haec audita meis lenire dolorem
Vox aliquantisper visa est, tunc lumina tollens
Virgineos audire choros & cernere coepi
Nomina nota nouem, vultusque & verba notaui
Visa loquens Eratho recurrenti in ora puellae
Versus ut hos monitus illa dictante liceret
Membranis mandare precor. nil egimus inquit,
Calliope nisi nostra sonet, cantusque decoros
Inueniat de more suum. tum blanda sororem
Arripuit dextra, post haec concorditer ambae
Exactum carmenque sequens cecinere, morasque
Inter verba breues calamo cunctante dedere.
Dumque canant scripsi, sed quae communis nobis
Hactenus audisti, nunc quod te respicit audi
In primis vitanda tibi est spectantis ab astris
Ira dei, ne forte suum damnasse puteris
Iudiciū, cui vita hominū, morsque optima curae ē
Te quoque quicquid ages Romani proxima cernent
Lumina Pontificis. cuius tibi crede cauerto
Vultus nube ne frontem turbare serenam
Nulli maior inest clementia, nomen ab ipsis
Dignum rebus habet. qualem tibi viderit oris
Induet ipse habitum, tristique illachrymante tenere
Non poterit lachrymas, igitur moderare dolorē

Humentes absterge oculos, mitissimus ille
Ne quae tui sentire queat vestigia luctus
Consilio illius, qui enim consuevit alter
Affectus committe tuos & verba tenaci
Corde loca, monitusq; sacros, nãq; ille docebit
Ut miser hic, quẽ iure regit, cui praesidet orbis
Est gemitus mortisq; domus, ne moreris ad ictum
Flere virũ deceat, memorẽ quo pergit, et unde.
Quin & grandaevum forti portare parentem
Sargentemq; novis charum probitate nepotem
Concussamq; domũ, et moestos solabere fratres
Unus es exemplum multis, quos vulnere tristi
Ter pupugit fortuna nocens, tria damna tacerũ
Ter sparsi cineres, atq; ossa repentibus armis
Alter & alterius vestigia nuncius urgens
Pestifer ex nato pendebant omnia vulnus
Ista tui, si flere vetas non flebitur usquam
Si flos cunctorum laxabis frena dolori
Extorquenda etiam mala gaudia fortiter hosti
Invidiae calcanda lues; te sospite nondum
Sentiat indomitam mundus cecidisse Columnã
Adde quod in toto late iam noscens orbe
Nec genus egregium, nec te tua clara latere
Vita sinit, mundusq; tuo qui cardine pendet.

Et quae non alio iam Roma superbit alumno
Nunc mores animumq; notant, status altior oēs
In te nempe oculos atq; ora loquentia uertit
Multorum dominus, multorū seruus iniquo
Subditus imperio linguae popularis in altum
Dum tonat assurge, & nomen seruare labora
Magnus enim labor est magnae custodia famae
Ergo tuae fratrumq; simul succurre saluti
Ingressosq; uiam uitae coelumq; petentes
Ne gemitu impedias; nam si mala plurima circū
Et dubios casus inter quos degimus omnes
Mortales, quocunq; gradu fortuna locarit
Si tumidos fluctus, uentoq; agitata tumultu
Aequora peruideas, fortasse fatebere portum
In sola iam morte situm, uel fratribus ergo
Inuidus es, tuta tandem statione receptis:
Vel tua damna gemis, primū pietate secundum
Ingentis uirtute animi & ratione uetaris.
Restat ut arescant lachrymae nec flebilis ordo
Fatorum occurrat, quoniam prius ultima dona
Mors rapuit, talis ille suũ, nascentibus una est
Conditio, non una dies adiecta tributi.
Cõputat haec annos celeres, nec praeterit horas
Non differt, non anticipat, stat terminus aeui

Quem

Quem fixit natura parens, hic ultimus ille
Primus obit, sed uterq; suum tenet ordine tẽpus
Nec tamen a puero multum distare senectus
Sera potest, spatioq; breui distinguitur aetas
Quantu libet, iuuenes abierunt, scilicet illis
Expediebat enim forsan tibi nescia rerum
Mens hominu, semperq; metu suspensa futuri
Quid iuuet aut noceat caligine cernit opaca
Quid modo sollicito multũ sermone fatiger
Vt similes casus referam tibi, uel quid acerbo
Commemorẽ fratres diuulsos funere pauci
Ad senium uenere simul, memor ergo decori
Parce precor lachrymis oculorq; animiq; sere-
Stultũ flere diu breue & irreparabile damnũ (na
Irreditura capu, nil profecit uerba precesq;
Nil surdis ingesta iuuant comitatis fatis
Interea trepidi dum circumuoluimur, ecce
Finis erit flendi, desiderium ut quiescat (bra
Quomodo torquemur, uolucri namq; ocior um
Fausta dies properat quo commigrare coacti
Praemissos fratres, & pignora chara sequemur.

Ad Rainaldum de pago Libero Vero-
nensem Poetam. XV.

NVper ab aetherei qui temperat astra tonantis
Missus

Missus habente vices, dulcem claramq; reuisi
Parthenopē, celerante gradu: res inde trahebat
Ardua, nec dubiā fortuna incerta laboris
Hinc reditus urgebat amor, uix limine noto
Constiteram trepidare animi, fractusq; uidendi
Impetus, erepto caelum spectare uidebar
Sole gemens. Siculae modò pulcherrimus aulae
Exciderat solio, quo cū lux clausa sepulchro
Et sine quo uiduo nox est, quasi publice regno
Nobiliū lachrymae, populi miseranda dolentis
Murmura, & effigies lacerae maestissima terrae
Singula torquebāt, q. adhuc stant mentis acerū
Non et Neapolis, quā quartus nobilitat annus
Ausonias inter florentem uideram urbes
Trunca caput, spoliata iacens, belloq; uolentes
Exarmata manus, quos subtrahit hora paras? (rū!
Quid ualet ars° homini, qd mors uehit ante eodē
His ego concussus, singultibus omnia crebris
Vt mihi conspicuae patuerant coniugis aures
Interrupta loquens breuiter cōmissa peregi
Quaesita parē magni mecum de morte mariti
Caetera consilio procerū, dum credita differt
Expectare iubet, sed ne mihi tempus inane
Diffluerct, segnisq; sopor consumeret horas
Dum

Dum libros mens lassa fugit, calamumq; recusat
Per loca nobilibus multum celebrata Poëtis
Ire uagus statuo, comitũ choris omnia circum
Norat & ardebat studio mihi cuiusq; placendi
Proxima fontiloquae domus est habitata Sybillae
Sulfureoq; grauis moles impendet auerno
Fessa aeuo, metuenda situ: centum hostia uocum
Vatis apollineae, partim sub strage ruinae
Sparsa iacent, partim solida se limine seruant
Muta tamen, siluere dea, Sylaiq; sacerdos
Vnus enim caelo & terrae Deus omnia fatur
Tecta colunt alacres uariae, lacus ipse nigranti
Fertur aqua, cernas picto sub gurgite fuscos
Ludere pisciculos, uicinaq; tartara signat
Tristis odor, faciesq; loci, mons proximus ignes
Inde petit manes, & nomine Barbarus & re.
Si comperta ferunt, ego procul atria ditis
Contentus uidisse fui irremeabile limen
Praeter enim quod ferme artus, quod carmina terrent
Huc rudis agricola timet, huc accedere pastor
Nauta nec aequorea sitiens telluris ab unda
Hoc audet calcare solum, uicinia narrat
Nescio quos auri stimulante cupidine nuper
Quod caecis sine fine patent lustrare cauernis

Irreducem tentasse aditum, notosq; potitos
Forsitan atq; atrae tentos dulcedine vallis
Errasse seu forte vias, seu compede mortis
Infernum coluisse larem, civesq; manere
Tartareos. sed visa sequor, stant ordine colles
Vndiq; contigui, fontesq; tepentibus undis
Antra rigant, rorantq; salubri aspergine campi
Circumfusa: quam Tyrrhenus littora pontus
Qui quocunq; tumuit salso tenet omnia fluctu
Rara lacumq; simul removit quas sorbuit olim
Germano neptunus aquas, pars altera montis
Despiciens acheronta videt, pedibusq; sub ipsis
Ipse ego supremo de vertice tristia vidi
Stagna, nec horrifici deerat nisi cymba Charontis
Vt verum legisse rear: nam caetera prorsus
Conveniunt. Styx alta latet, Rexq; impius umbrae
Portitor annoso fessus temone quiescit
Interiore loco. siquidem iam noscimus omnes
Illud iter transire vado, nec flectere contum
Est opus, aut tenui suspendere carbasa malo
It sibi quisq; pedes, sed ne sermone fatigem
Lumina chara tibi quicquid spectare licebat
Aspexi, vixq; illa dies transiverat aevo
Laetior, aut tam laeta meo, vix alla redibit

Tam

Tam niueo signādo mihi, & marmoreanda lapillo
Nam praeter quae multa libens audiuiq; notaui
Paucaq; iam uacuae mediocria nomina Cirrae
Hoc primū mihi blanda dies contraxerat una
Illustres fortuna duos, par nobile uatum
Quo dextrum laeuumq; latus ualeret Maronis
Egregios hac aure sonos, hac nempe uidebar
Maeonios captare sonos. iam nomina quaeris
Et genus, & patriā, Berilidos ille Ioannes
Quem primū capuana uirū tulit inclita gestis
Pyeridum ornatus lauro iam solus amicas
Solus honor patriae, postquā mors inuida Regē
Abstulit hinc Siculum, caeloq; inuexit egentis
Hic autem barbatus erat, cui pectus & ora
Nectare castalio redolent lauruq; meretur
Sed decus emeritum uoto trahit ille modesto
Musarū interea mihi quam gratissimus hospes
Atq; meus quotiens capuā, terrasq; laboris
Imperiosa iubet mea me fortuna uidere
Salerno patria est. atq. his mihi crede peligniis
Naso secundus adest. igitur sic multa serentes
Tres uario sermone diem transegimus unum
At minime mirum, si dum Phoebea loquendo
Tēpora fallimus ades quartūq; loquētibus offers

Blanditijs

Blanditijs precibusq; meum conuellere pectus
Tentârant multisq; alijs. at sistere tandem
Errores uellem ipse meos. secumq; manerem.
Sed quoniã instabilis proprio circũferor astro
Et requiẽ mihi fata negant, tu posteris unus
Forte tuũ memini meritis super æthera nomen
Laudibus extuleram stupuit percussus uterq;
Vate nouo, nomenq; iubent iterare, quid ultra?
Vt sibi te socium tribuam per dulce uetustæ
Nomen amicitiæ, perq; omnia chara requirunt.
Pollicitiq; suum ius honos & præmia large
Te maneant, tenuisq; labor, nec cura perennis
Paupertas nec dura senem, nec uox puerorum
Garrula sollicitæ frangent, nec tædia uitæ.
Ocia læta trahes illis connitentibus, ac te
Restituisse tibi saltem sub fine licebit
Sunt quorũ promissa fidem mereantur opimam
Magna ualet, minora uolant, & nomine tecum
Conueniunt, studioq; pari qui pectora nexus
Alligat, ignotosq; procul connectit amicos
Aude, age, nam si fama iuuat tibi clarior illa
Est usquam, si grata quies tranquillior orbe
Nulla patet nostro, si libertatis amore
Tangeris aut census, illic tua fata reseruant

Fata

Fata tibi quodcunque cupis. non ardua busti
Cura animum si forte mouet cui gratius ære
Membra dabis quæ uatis tegit esse supremi
Conciuisq; tui, solamen dulceque ingens
Hac iuga Vergilius. Plinius tenet illa secundus
Te medius iacuisse times. hoc Mantua colle
Hoc Verona sedet, patria est nō horror Hiberū
Non Indum uisurus eas peregrinus Ydaspem
Italico ne terrere solo cœloq; fruaris
Italicas potabis aquas. non astrifer Athlas
Aetherea ue tumens calle superandus olympus
Non Aerymanthea, Nemeæq; pericula syluæ
Lerneæ, nec monstra tibi tentanda paludis
Nec mare carpatium, nec littora syrtis iniquæ
Sed padus æstiuis solito nunc tenuior undis
Frondifer inde iugis sacer Appenninus apricis
Transuehat & campo incolumē te reddet Etru
Sexta dies. postquā patrio discesseris aruo (sco
Hinc humiles colles, peramœnas collibus urbes
Transiliens, Romam spacio uix quinq; dierum
Intrabis, Tybrimq; inhians & sancta uidebis
Limina quæ tali ingenio adiisse decebat
Iam pridem, mundiq; caput spectasse propinquū
Inde breuis tractus campana per arua diebus

Quatuor

Quatuor optatū expectantibus ardet amicis
Heu propera, uictare tibi & maritare, meoq;
Vtere consilio, uersus relegens alienos
Nanq; fatebor enim dum te Galathea tenebit
Nec spes libertatis erit, nec cura peculi.

Ad Barbatū Sulmonensem. XVI.

DVlcis amice uale, tua sit mihi sem̄p imago
Dū praesēs, mecū ut sedeat, mecū ut quiescat
Reddat uices, non atra palus Acherontis opaci
Turbida somnifero dirimat, nec gurgite lethe
Omnipotēs quos iunxit amor. nūc corpe paulū
Distrahimur, sic fata iubēt, sic uelle necesse est
Tu Capuā tergo, Capreasq; à pectore semper
Puteolos dextra, & Phrygii tibicinis ossa.
At laeua Silerimq; procul, bifidumq; Vesæuum
Aspicis, aequoreo resonantia litora fluctu
Moeniaq; ampla tenēs, qbus est à uirgine nomen
Vrbibus atq; ubi iam fuerat gens una duabus
Nunc gentes una urbe duae, populusq; biformis
Hic sine me remanes, imò mecū omnibus horis
Omnibus atq; locis, sed enim me dextera Regis
Ripa Padi, laeuumq; petit latus Apennini
Aruaq; pontifrago circū contermina Parmae
Nūc reducē expectāt, planeq; umbracula syluae

Nanq;

Nanq; ubi Pyrreas gelidum me contigit arces
Africa nostra mihi longum intermissa iacebat
Excitat locus ingenium, lassamq; repente
Restituit calamum, memini me nulla profecto
Ingratum facturum diis, stat colle virenti
Sylva ingens placideq; tenet licet ardua nomen
Hic Solem procul aerias avertere fagos
Ac teneras variare solum concorditer herbas
Mensibus aestiuis videas, hic brachia cancri
Temperat unda recens, atq; ora iubamq; leonis
Dulces vicinis feriunt ex montibus aurae
Impendent iuga celsa super coelumq; lacessunt
Gallia sub pedibus iacet Itala tota sedenti
Contra autē Hesperiae cernūtur terminus alpes
Mille nemus volucrū species ac mille ferarum
Circumeunt habitant sacrū, gelidusq; per umbrā
Fons ruit; irriguo pubescunt gramine flexu
Floreus in medio chorus est, quē cespite nullo
Erexit manus artificis, sed amica Poetis
Ipsa suis natura locum meditata creavit.
Hic avium cantus fontis cum murmure blandos
Conciliant somnos, gratū parat herba cubile
Fronde tegunt rami, mons flammina submo-
net austri

Horridas

Horridus hūc metuit pedibus uiolare subulcus
Rusticus hūc rastris, digitisq; hūc signat, & alte
Syluarum trepidus ueneratur ab aggere custos
Lenis odor miros, statimq; fouillum campis
Elysijs, profugisq; domus placidissima Musis
Deferor huc solus furtim, sociosq; fefelli
Tunc quā prima mihi quae struxit tēpore laurus
Aruerat nondum flexum uix Cynthius callem
Postquam Roma nouū tulit ad capitolia uatem
Transferat, eompaq; tumens fortasse recenti
Nescio quid tacite insolitū sub mente mouebā.
Obstupuit, redijtq; uage uenus Africa menti
Coepta reijcies operi mea dextra relicto
Redditur, inde loco locus hic mihi charior omni
Hunc reuisere uelim capti mihi conscius olim
Extremamq; manum longo imposuisse labori
Quem traxit fortuna diu, si dextra fauebunt
Sydera, cum tandem incipiet secura uagari
Africa per Latium studio redimita supremo
Scipiadesq; meus quod si uiuacior annos
Parthica trahit, qd eiens aguet fortasse requires
Hoc animo tibi subtrahimus, sed nescire laborem
Propositum, et segnes a lumine pellere somnos.

Ad inuidum

Ad inuidum rursus innominatū. XVII.

Si in tua per longam saltem semel inuide uitā
Limina uergineis essent calcata choreis
Cirrheas si quando dapes, fontisq; sonori
Pocula gustasses poterant mea carmina linguam
Aequo animo tolerare tuā, nunc censor inepte
Quid tibi cū Musis? quid mecū clamabit et omnis
Versus enim quanquā te iudice tutus abibo
Aethera cōscendam nunquā tibi coece uidebor
Quid tibi cū Musis, quid mecū, census honestus?
Est mihi Musarū studium, mens semper in actu
Has melior largitur opes Cyllenius ardens
Quid tibi cū Musis? Quid mecū publica fama ē
E dictis te Vergilium commentisq; pudendis
Exclusisse domo, metuant ea nomina serui
Quosq; ait urbe Plato populis nos pellimus aulae
Quid tibi cum Musis? quid mecū? pellere parcē
Non opus abfuerunt semper liminaq; superbarum
Horruerāt, frustra precibus mihi crede uocares
Tendentes alio, melioraq; claustra sequentes
Quid tibi cum Musis? quid mecū? parce Poëtis
Exulibus iam parce tuis, sacrisq; prophanum
Pyerijs auerte caput, linguamq; coherce
Ignotis ne caeca uijs calcaribus acta

Corruat inuidia, si fercula pinguia uentri
Dulce merum, mollisq; torus contingat uterq;
Si tibi turgentes auro Rhamnusia sulcos
Aggeret, argenti montes superaddat, & æris
India si thalamos crustis circumdet eburnis
Et premat oceanus spoliis te nobilis Algæ
Imbellesq; manus illustret iaspide crebra
Nulla tuos hederæ cōstringant brachia crines
Non segetē myrtus, nō Delphica laurus obum-
At ficus, oleæq; tibi uinetaq; tellus brent
Sufficiet, largoq; fluat uindemia Baccho
Vinitor ipse nihil fessus, nil poscat arator
Sic cumulent omnes tua gaudia, nullius egeni
Sit locus, atq; fores inopi claudantur amico
Solus habens, felixq; tibi, nullisq; grauatus
Hospitibus, numeres Gazas obsessus ab illis
Semper crescentis sitiens speculator acerui
Pone modum uerbis crasse te redde quieti
Vel nostros damnare ferox iam desine uersus
Vel dictum ratione proba, si displicet autor
Ille placebit enim, sed quid rationis ad hostem
De ratione loquor? quin desine censor inepte
Et duo sub memori prouerbia pectore uersa
Artem quisq; suā, doceat sus nulla Mineruam.

Ad Galid

Ad Gulielmum Veronensem. XVIII.

SI quid agã queris, q̃d' gens humana laboro
Quid meditor? requiem, quæ spes? mihi nul
la quietis,
Qua uagor? hac illac: quo pergã? tramite recto
Ad mortem festinus eo: qua uenit in ipsã profecto
Intrepida, promptaq́ graui de carcere solui
Qui cũctis mortale genus, quæ certa sepulchrũ
Proxima quæ? coelũ, uel si prohibemur abyssus,
Hãc tamẽ, hãc superi casum p̃hibite precamur
Nunc ubi sim? Parmæ, quæ sit mea tota dieta?
Hortulus, aut tẽplũ, nisi me nem⁹ extrahat urbe
Quis uictus? solitus, licet indulgentior ambas
Det fortuna manus, gremiumq́ inuitet aperto
Quæ frõs? clara min⁹, q̃ præmia i pectore curæ?
Africa, quod studiũ ardentiũs, et fructus in manu?
Gloria, nam solidam uirtus uel sola meretur
Cura secunda domus mihi par, q̃ marmore uero
Sæpe tuos operi quæstus procul, absq́ue moenes
Aut Athesim rectis non hic descendere ripis
Exorno, coloremq́ magis, sed carmine Flacci
Terreor ac basii admoneor, cogorq́ supernæ
Interdum meminisse domus, et parcere saxis
Atq́ usus seruare alios, nunc impetus ille

Et coepti lentescit amor, tunc tecta perosus
In sylvis habitare velim, tenuissima forte
Effugiensque oculos emersit rimula muro
Hanc animaduertens, operū culpare magistros
Aggredior, mutisque rudem sermonibus artem
Respondent non arte hominū cōsistere terram
Quæ tantū curuaret onus, modo iacta per ipsum
Fundamenta nouis subsistere molibus, atqui
Nil penitus firmare, nil immortale per æuum
Mortales fecisse manus, et mœnia uitæ
In longum satis esse meæ, seræque nepotum
Dirigui, mox ipse mihi, xi rusticus autor
Temnitur, hi uerum memorāt quam cassa caduci
Fundamenta tui circumspice corporis amens
Eripe te in tutū nunc dum licet, omnia nec sunt
Te semper potiora tibi, domus ista manebit
Corruet hoc corpus, sedem uacuabis utramque.
Talibus increpitus sylui, pudor obstitit amor
Desereret ne coepta metus, nā machina pendēs
Prætereuntis erat digito monstranda popelli
Ergo opus insistens celero, tamen omnia discors
Mens uariat, nūc tecta placent angusta catenis
Quantus et ingenti Curio fuit hortulus olim
Quantus Epicuro, coeunt exempla, senexque
Vergilianus

Virgilianus adest, quem se sub turribus altis
Oebaliæ vidisse refert: nunc æmula cœlo
Mœnia Romulidum cœlataq; culmina nymbos
Vrbe Semiramiæ meditatur modos comis agrestis
Sordet, et immensis vaga mens anfractibus errat
Arvaq; fluminibus distinguit montibus amnes
Ruraq; circumdant pelago: redit inde modesti
Nutatrix, luxusq; ocio flammata superbi
Iugiter ista mihi de me certamina surgunt
Hac me multivolum pectus sub nube volutat
Hos inter fluctus vivens est, sed vulgus ineptum
Absq; gubernaculo maioribus errat in undis
Id sibi solamen, proprias amat ipse procellas
Naufragium populare videns, tandẽ oĩa librans
Rideo neq; simul mortali quicquid in orbe est.

F. PETRARCHAE EPISTOLARVM LIB. III.

Ioannem de Columna Cardinalem ad habitationẽ rusticã inuitat, loci descriptione præmissa. I.

EST mihi cum nymphis bellum de finibus ingens
Auditum fortasse tibi, mons horridus antra

Excipit ac nymbos & in aethera cornibus exit
Ima tenent fontes, Nympharũ nobile regnum
Sorgia surgit ibi, qua nullis placidissimus undis
Et gelida praedulcis aqua spectabile monstrum
Alluit. at uirides uitreo tegit amne smaragdos
Hic mihi saxosae rigidus telluris agellus
Contigit, hinc lites, hinc semina prima duelli
Nãq; ego q profugis sedes erat apta Camenis
Conciues hic esse meas, mecumq; tumultus
Insulsiq; dedi conuitia temnere uulgi
Cõtra ille, indignũ facinus grauiterq; ferendũ
Exulibus sua iura dari, motus aduerso toto
Orbe quod expulsas alienae intruderet arci
Atq; nouem praeferret anus, quòd mille puellis
Iam mihi facta manu nitido herbis area fundo
Stabat, & adducto ridebat gramine pratum.
Nympharũ interea rapidum de rupibus agmen
Prosilit, ac fragilis ualido molimine coepti
Fundã menta ruit, fugimus scopulũq; propinquũ
Prendimus, & saxo trepidi speculamur ab alto
Praesidioq; loci fruimur, nec tempore longo
Cõgredimur patulisq; iterũ nos credimus aruis
Sic pudeat fugisse semel, transiuerat orbem
Delius obliquum, iamq; altera uenerat aestas
Humida

Humida Pyrreo passim insultare lebori
Agmina conspicio nostrisq. habitare sub antris
Quid facerē: indignor, sed quanam fata guber
Consiliū caresq; fide, quo nauta retorqueat (nāt
Orsa hominū dum multa paro, dum bella retexo
Forte peregrinas longum vagus ire per oras
Cogor, & inceptū causa tam valle relinquēs
Attonitus comite post secula multa reducto
Insulatum celsisq; super capitolia Romæ.
Sextus ab his annus agitur quid multa: redimus
Per mare iam totiēs emensum, terréq; remensum
Perq; niuis notas alpes. rapit omnia mundo
Prorsus amara dies, & sensim labilis ætas
Dum tus nempe sulēs, & opaca recessimus antra
Mira loci facies, operis vestigia nusquam
Omnia calcabant hostes sparsusq; iacebat
Agger & undiuagis præstabat piscibus aulam
Rursus in ambiguū redeo discrimina belli
Et dabat arma dolor, vires cumulauerat ira
Conueniunt duri agricolæ, pastoria nec non
Exiguo conducta cohors succinctus & alte
Piscator madidas posito mihi militat hamo
Voluimus ingentes scopulos: ac viscera matris
Carpimus omnigenæ, et squalētia vellimus ossa

Paulatim & ferro montem tenuauimus adunco
Pellimus his tota Nymphas regione subactas
Erigimusq; sacris mensura palatia Musis
Fluminis in ripa, praeterlabendo uicissim (bis
Hinc sua damna gemēs hinc gaudia nostra uide-
Nil aliud nisi forte minas & murmur inane
Exitus hic tantorum operum, ne'ue omnia nobis
Attribuere manifesta canis, manifesta leonis
Sensimus auxilia Phoebi peperere fauorem
Ille Palem nostris mouit pro partibus aeque
Atq; arcū pharetramq; leuē aestiferasq; sagittas
Pugnantiq; die medio iuuitq; superne
Per noctē obsequiosa soror uelut aemula fratris
Addidit ac lucis spacium tenebrasq; repressit
Sentio propositū tamen hinc fraudemq; latentē
Dum glaciem nymbosa ferat, uentosq; niuesq;
Sydere & undantē, dum uersat Aquarius urnā
Expectare, nunc incauto mihi multa minatur
Tam specus hac uasto rapidū uomet ore fluctū
Gurgitibus mixtis properans succurrere uictis
Omnia sunt praeuisa mihi, iam parte reuulsa
Rupis & aggestis uicino e littore saxis
Hybernum praestruxit iter mea lecta iuuentus
Nec nos aut fracto ueniēs Padus aggere multū

Terreat

Terreat, aut rapti contemptor pontis Araxes
Iam uictor, iam pace fruens tutusq́; fatur:
Pannosos comites uix seruata in flumine puro
Exposui, lassusq́; uadis hic saepe precanti
Antiquos renouare modos, contingere lauros
Nectere serta manu, sacras spectare choreas
Permessum sulcat quenquam indignatus Apollo
Cirrheq́; muta iugo iam pridem subsit hiberno
His ego non plausum uentosaq́; festa theatri
Nec murmur turbae uarium, sed uera bonorum
Pectora pollicitus maerentia corda leuaui
Hospitio mensaq́; fauens, castoq́; cubili
Iamq́; Helicon, collis biceps, iamq́; ungue caballi
Fons oriens, uatumq́; uirens iam sylua uideri
Incipit, & miseris melior fortuna reuerti
Haec age uisurus propera, per si qua quietis
Cura tibi cernes bellis haec otia quantum
Vrbanis praeferre uelis, neu dura timeto
Fercula, & horridulis inculta cubilia culmis
Regibus alternare uices, gratissima res est
Fastiditur idem semper, uariata uoluptas
Blandior est aliumq́; refert dilata saporem
Adde quod & lautas, epulas & uina rubenti
Monte uel ardenti dudum transfacta Vesevo

Argentumq́;

Argentumq; nitens, gregis ac preciosa Britānis
Vellera odorato demersas murice uestes
Ferre breui poteris ipse uia, de caetera nobis
Herba torum ramis tectum uiridantibus arbor
At citharā philomena feret, quā nulla libido
Flexit adhuc, tremulo permulcēs gutture syluas
Innuba uirgineo canit, & noua sibilat anno
Nos tibi multiloquos si ferre ea cura libellos
Musarūq; choros, domitisq; insistere Nymphis
Nos tibi pampineos colles grauidosq; racemos
Denique mellifluas ficus, undamq; recentem
Gurgite de medio offerimus, cātusq; uolucrum
Innumeros, montisq; sinus, curuosq; recessus
Et nemorum gelidas udis in uallibus umbras.

Ad Raynaldum de Libero pago Veronensem Poetā. 11.

Est pater hic nobis latiis demissus ab astris.
Atq; Mosae ad ripā genitus, tenerisq; sub annis
Alter agis sequanae Rhodani nūc hospes ad undā
Acceptus Musis, digito doctissimus omnes
Organicos miscere modos, curasq; nocentes
Pellere pectoribus, syluasq; impellere cantu
Sistere praecipites pluuias, compescere uentos
Hanc ego post patrias amnes, ac uiuerna uicissim

Flumina

Flumina nostra bibat, Athesimq; Padumq; parentē
Horreat, & Ausonia Duce me respiret in ora
Pollicitis precibusq; animum flexisse uidebar.
Spes titubat maiore minor, postquā attigit aulas
Pontificū celebres quos cardine Roma corusco
Consilij subsedit inops, quo tramite uergat
Vertere has inter Gazas, auriq; nitorem
Noscere fidemq; sequi nostrā uelit, inde niualem
Horret & aëriam saxosi uerticis alpem.
Ac putat Italiam toto distare profundo
Hinc requies promissa trahit, terrasq; uidendi
Famosos impellit amor; iuuenilia quae sunt
Consilia euadant dubiam, tibi sanctius ipse
Persuade nil hoc animi modulante tumultus
Iuris habere sui, pax est ubi iusserit ille
Gaudia sub dignis habitant, dulcedine mira
Vincuntur tristes & uertunt terga querelae,
Si sequitur mulcebit agros & pascua late
Eridani uestrosq; lacus, fontesq; decoros
Quos parit & uitreo mittit mons aureus amnē
Te tamen ante alios caris absoluet amoris
Solamenq; feret studijs celeremq; iuuabit
Iudice te philomena sibi iam luce propinqua
Cedet, inexpletos iuuenis dum cantat amores
Cedet

Cedet olor cantu senior iam morte sub ipsa
Nubila diffugient cœlo pelagoq; procellæ
Pennas electrum flentes stillare sorores
Incipient, fratrisq; minus meminisse ruinam.

Ad Gulielmum Veronensem
Oratorem. III.

TVrbida nos urbis species, et dulcis amœni
Ruris amor tulerat nitidos uisere fontes
Mirandumq; caput Sorgæ, quod uatibus ingens
Calcar, & ingenio generosas admouet alas
Hic ubi te mecum conuulsa reuoluere saxa
Non puduit, campumq; satis laxare malignum
Vernantem uarijs uideas nunc floribus ortum
Natura cedente operi, pars amne profundo
Cingitur ad partem præruptis rupibus ambit
Mons gelidas calidasq; iugis obuersus ad austrũ
Hīc medio rara umbra die pars nuda tepēti (stis
Porta foret Zephyro, sed et hāc pcul arcet agre
Murus ab accessu prohibens pecudesq; uirosq;
Aërias, sed enim ramis arridentibus altæ
Littoreas uolucres scopulis intexere nidos
Has musco uelare domos, sed frondibus illas
Progeniemq; inopem fidis trepidare sub alis
Aspicias, atq; ore cibos captare trementi

Concaua

Concaua tum querulis cōplentur uocibus antra
Et color hinc oculos illinc sonus aduocat aures
Certatim, dulci spectacula plena tumultu
Suspendunt, gratior quies condita labore
Hic mihi cum pace dies exactus Auenti
Vix totus, tot me laqueis, tot uariis curis
Implicat id meritum quia uincula nota libenter
Infelix, tritumq; iugum ceruice recepi
Nunc tamen illius iuuat hic meminisse diei
Dum latices, dū prata uagos, dumq; insita miror
Arbuta, dum lauros alia regione petitas
Obuia Galeim facies truncisq; uadisq;
hisq; oculis tu solus eras, hoc aggere fessi
Sedimus has tacito accubitu cōpressimus herbas
Lusimus hic pauidis subter latentibus undis,
Hic longo exilio sparsas reuocare camoenas
Hic Graios Latiosq; simul conferre Poëtas
Dulce fuit ueterumq; sacros memorare labores
Nostrorū immemores, hic certā in tempora no
Traximus alterno pariter sermone relicti (cēlis
Singula dum repeto, lux illa breuissima furtim
Labitur, et celeasse uix serum ualle reuolaer
Faucibus egressus quam iam syluestria tempe
Vmbrososq; sinus spectans post terga uiderem

Lucidus

Lucidus ac mecum ad leuam descēderet amnis
Surgit ab aduerso uulgus muliebre uiriq;
Intermixta acies, formae discrimina longa
Nulla patet, habitum confudit Gallicus olim
Luxus & ambigui texit uestigia sexus
Cōgrediuntur magis atq; magis uultusq; patescūt
Et uittae tenues, & texta monilia gemmis
Et crinalis honos, distinctaq; purpure limbo
Stellantesq; nitent digiti, propiusq; per agmen
Incessus, solitae post mutua uerba salutis
Obstupui. tuus ignis erat, tua cura, iocusq;
O qualis facies oculis habitare sub illis
Visus erat, saluere iubens, & prendere dextra
Et mecum de more loqui, quo pergeret ultro
Percunctor comites, fontis quo fama uocaret
Responsum. sed forte alio de fonte latenter
Causa petita aliae, quas non se uertit in artes
Ingeniosus amor? quid non didicistis amantes?
Forsan in his prudens tua uoluerat ocia terris
Et quia te nusquam uestigia nota legebat
Te recolens, fingensq; tuos in imagine uultus
Talis erat, sic uisa mihi est, & quisquis amasset
Diceret haec ardet, uiduaq; occurrit amico
Ibat enim cupidē, studioq; accensa uidendi

Leuior

Lætior ac solito, & dulcedine capta locorum
Tentaui reditum quasi te uisurus in illa
Et iam uersus eram tecum remeare putabam
Et uoces audire tuas, & cernere gestus
Virginis Hemoniæ Phœbo mirante uidebar
Aut indignantem Acteoni spectare Dianam
Si foret arcus ei, pendésq; in terga pharetra
Arma ferant oculi, dulces iacit unde sagittas
Spicula nota tibi, nec omninō incognita turbæ
Digredimur tandē, ueniens nox uerba diremit.

Ad dominū Ioannē de Columna Cardina-
lem, de ruralibus curis suis. IIII.

I*Vlius alter adest, adeunt simul altera litora*
Littera nostra tuū, curas quæ narret agrestes
Quo tandem lis longa breuis peruenerit orti
Quæ mihi cū Nymphis bellorū ex ordine cau-
Cūctos nosse reor, quæ se mea carmine fama (sæ
Extendit, nomenq; noui tulit aura Poetæ
Aspera iam lustris certamina nempe duobus
Crebraq; cōseruimus, nō plures Troia per annos
Obstitit aut Graium cœptis, aut Gallia nostris
Omnia tentaui. spem quam mihi præbuit æstas
Proxima fregit hyems, auctiq; potentia fontis
Vicerat, atq; operam fastidia cessimus ultro

Reddidi.

Reddidimusq; uiam scopulosa repagula nusquã
Nusquã indignanti transuersae in flumine moles
Ac conuulsa sonant rupis fragmenta uetustae
Vnda tulit partem, partemq; tulere coloni
Et nouus antiqui labor impulit acta laboris
Propositum ceu nauigium moderator ut ipse
Tempestas rerũ hortatur, nunc urget in austrũ
Nunc Boream, septemq; iubet spectare triones
Quo uocat illa sequar, ne ui trahar oĩa frustra
Nisus in aduersum, proram diuersa mouebo
Littora respicere, & uentis parere coactus
Atq; gubernaculum partes uersabile in omnes
Intenta frenabo manu. gratissimus olim (malo
Ludus erat, querulas Nymphas cum murmure
Sedibus e proprijs & auito expellere regno
Annuus hinc labor & bellũ immortale fauente
Et iam diis, aestate mihi, cui mixta uoluptas
Plurima mollit, captum dulcedine quadam
Compulit usq; adeo, quòd si licet infima summis
Et pelago angusti componere gurgitis undam
Ac Regum natumq; inopes conferre paratus
Persida sic quondam nauali ponte superbus
Hellespontiaco Xerses traiecerat aestu
Sic etiã armipotens longo post tempore Caesar

Cornua

Cernis Brondusij ualidis uincire catenis
Ausus, & edomito genitũ prohibere profundo
Sic quoq; Baiano temerarius æquore Gaius
Tertia construxit tumidi spectacula fastus
Quæ nũc sparsa uident nautæ, numerantq; sub
Hic hellespontus Baiæ mihi Brondusiũq; (cælo
Hic ferro fodiendus Athos, nunc altera pectus
Cura subit, uideo naturam uincere quantus
Sit labor, ergo suum seruant elementa tenorem
Amnis iter solitũ, sed enim breuis angul⁹ hæret
Rupibus, ille quidẽ Nympharũ ab origine sedes
Nũc mea, Pyeridũq; dom⁹ satis ampla, q; hospes
Adueniet raras, sordent quia carmina uulgo
Vitaq; nostra furor, sub iudice facta furenti
Hũc modo uallamus quã nulla reuellit aquæ uis
Ne montem oppositum à radicibus eruat imis
Si tibi cura animum dederit, si curia tempus
Omnia mutato nostrum decus ordine rerum
Ne Nymphis, Nymphasq; mihi cessisse uicissim
Et cecidisse minas, compressaq; bella uidebis
Retia nũc sunt arma mihi et labyrinthius error
Vimineæ contextus acu, qui peruius undis
Piscibus est carcer, nulla remeabilis arte
Pro gladijs curuos hamos, fallacibus escis

Implicitos, tremulasq; sudes, paruumq; tridentem
Piscator modo factus ago, quo terga natantum
Sistere iam didici, darosq; effigere saxo
Primitias en fluminea transmittimus artis
Et uersus quos clausa domos habes artaq; uallos
Quae tibi pisciculos & rustica carmina pascit.

Ad eandem laudes generosi canis ab eo sibi donati. V.

CVncta dies minuit, tua munera tpe cre-(scunt
Atq; usus meliora facit, tibi Regias aulae
Assuetus mensaeq; canis, somnosq; superbos
Purpureis captare toris, transmissus ab ora
Occiduae, patrios mores, Hispanaq; raptim
Liquit Romuleis opibus, somnumq; cibumq;
Post habui sortemq; nouam, melioraq; cernens
Omnia tranquilla laetus statione quiescit
Hunc mihi digressus supremaq; uerba paranti
Solamen comitemq; uiae largiris, at ille
Sublimi de sede licet uenturus ad imam
Paret & intactis maestus dat colla cathenis
Et sequitur nec spernit heri mandata minoris
Paulatim minus atq; minus meminisse relictas
Delitias iam prata iuuant, iam lucida tranans
Flumina, mordet aquas, luditq; in gurgite paruo

Fercula

Fercula iam sibi nostra placent, & libera curis
Ocia; deserti iam ampla palatia Regis
Anteferat, variasq; dapes, iam panis & unda
Sufficiũt ac parua domus, iam membra refulgẽt
Lota, feri cecidit scabies in fronte salubri
Torpenti contracta situ, iam vertice toto
Altior it solito, ceruixq; generosior extat
Iamq; tumet phaleris, iam ipsa monilia mulcent
Amplaq; Zona rubens niueisq; intexta colũbis
Seq; tamen recolens quondam secũ ipse superbit
Multa minax fugit nostro de gramine pastor
Seq; suumq; gregem procul abdidit, atria custos
Formidatus habet, plebs importuna procaxq;
Hactenus obsessum metuit contingere limen
Liber ego, meus assertor, mihi scilicet unus
Est comes assiduus, quotiens lassata diurnis
Sub noctem curis thalamo mea membra silenti
Composui, facilemq; oculis dedit ore quietem
Excubat ante fores, quotiens me longior æquo
Somnus habet fessum queritur, solitumq; reuerti
Admonet increpitans, & concutit ostia plantis
Ilicet egressum multo plaudente salutat,
Meq; præit, loca nota petens, & lumina voluẽs
Sæpe retro, læui postquam in margine ripæ

Procubui & solitis curis insistere cœpi
Vertitur huc illuc, aditus circumspicit omnes
Candida tum uiridi proiectus pectora terræ
Tandem terga mihi obuertit uenientibus ora
Est inter fontes gelidos locus, undiq; solis
Peruius altrici, scopulis & flumine cinctus
Huc gressu trepidante feror, ualet ille, uiamq;
Occupat & magno tegit artum corpore saxum
Latratu exiguo conspectos nunciat ante
Inde ruit, nisi forte uetes: nam plurima seruat
Siquis cuncta notet sensus uestigia nostri
Ipsius mansuescit strictis lenescit habenis
Toruus: at aduersus reliquos, sic blandus amicis
Auribus abiectis tremulaq; occurrere cauda
Prospicit hunc medio transuersum calle tremi-
Rusticus & legũ nodos perplexaq; iura (scens
Consiliumq; domus inops connubia natæ
Me percontari solitus: uerbis Appius alter
Acitus ac forem, & Musas turbare quietas
Nunc secum sua solus agit mihi maxima uitæ
Cõmoditas uerũ esse licet quæ cuncta fatebor
Manentibus debere tuis, solatia mille
Præterea, siluæ colles amnesq; fatigat
Argutæ pueros imitatur uoce canentes

Et risus

Et risus motura facit, penitusq; uadosis
Anseribus grauis hostis adest, per litora & altos
Insequitur scopulos fundo: nec tutior unde est
Aliger infelix, medio nam flumine prensum
Extrahit & pingues carnes uolentibus offert
Saepius, atq; epulas uenantibus ornat agrestes
Sed iocus est, aut ira leuis seu grata natanti
Praeda est, seu strepitu offendēs, nā mitior agno
Esse solet paruus, nunquā mihi crede uel haedū,
Vel fragilē tentabit ouem, profugamq; capellā,
Occursu trepidi leporis quasi territus haeret
At fortes lacerare sues, ualidosq; iuuencos
Audet, & arreptas conuellere morsibus aures
Morsibus his quondam diuersis finibus orbis
Missus Alexandro canis est, & regias idem
Et contemptor erat, quē non plebeia mouerent
Belluae, non damas, non apros ille, nec ursos
Tangeret, alta suas sauens in uulnera dentes
Quae male cū praeceps mouisset dona tyrannus
Mox generosum animal meritū meliora peremit
Mittitur hinc alias saeuos mactare leones
Doctus & euerso tellurem elephante subactā
Concutere hunc iuuenis tandē miratus amauit
Erroremq; suum nouit seruatq; perempti

Pœnituit, quæ non digno prius hoste probasset,
At mihi nota tuis inimicus, impune catellus
Mordeat hæc lactēs, quē non grauis ira leænæ
Terreat, orbatæ nec feruens tigridis ardor.
Tu præsens, nisi fallor eras quādo alta sacrati
Atria Pontificis subitò complexa tumultu
Mouit, ubi intonuit uillisq; rigentibus horrens
Ibat, ut ostensi laceraret claustra leonis
Vix inde abductus mœrēs magnanimumq; dolorem
Testatus gemitu rauco longisq; querelis
Sed multum res parua tenet, sit finis at unam
Non silcare si forte aliquem uidet ille tuorum
Seu casus, seu iussa ferant, quid scilicet absens
Semper adesse tuis non desinis, incipit aulam
Suspirare tuam, uallesq; & rura perosus
Fortunæq; memor ueteris, sors libera detur
Mallet ad excelsam meritò remeare Colamnā.

Ad arbores suas. VI.

SYlua precor generosa uirens per secula tātū
Viuite memor domini felices surgite plantæ
Tendite pomiferos sub nubila tendite ramos
Herbosumq; solum frondosi palmitis umbra
Dum fremit ore leo, dum siccæ reuertitur æstas
Protegite, & solis nimios arcete furores

Len

Iam Zephiro fluxere niues, iam bruma receſsit
Floriger ecce aries: iam piſcibus inſtat aquoſis
Vere habitum mutare nouo uiridiq; colore
Veſtiri & lætos pro tempore ſumere uultus
Ille iubet qui iam ueſtri ſibi poſcere partem
Dignatur fortaſſe graues dignabitur olim
Creſcite magnifica forſan contingere dextra
Maximus ille uirum, quos ſuſpicit Itala tellus
Illæ inquã ætriæ parens, cui proximus alpes
Cui pater Appenninus erat, cui diuite rura
Rex Padus ingenti ſpumans interſecat amne
Atq; coronatos altis in turribus angues
Obſtupet & dominũ hinc illinc ueneratur eum
Adriaci quẽ ſtagna maris tyrrhenaq; late (dem
Aequora permetuẽre, quẽ tranſalpina uerentur
Sex capiunt ſibi regna Ducẽ qui crimina duris
Nexibus alliqueat, legumq; coherceat habenis
Iuſtitiaq; regit populos quoq; aurea ſeclæ
Tertius Heſperiæ melioris ſecla metalli
Et Mediolano Romanas contulit artes
Parcere ſubiectis & debellare ſuperbos.

Ad Petrum Dantis Florentinum
cauſidicum. VII.

SI ſapientis habent aliquid phantaſmata certi

Spes mihi magna boni, longos deus ille labores
Forsitan aetherea spectans miseratur ab arce
Et lachrymis iam finis adest, o sera quietis
Tempora grata tamē, sed quod prior ista videres
Fecit amor patriae, quam quo melioribus astris
Nescimus, hoc animo colimus meliore parentē
Et tua nunc igitur vigilantia pectora cura
Sollicitāt, memorēq; super suspendit amantem.
Tu mihi da veniam brevior sum, dextra dolore
Segnis habet calamūq; manum sibi fessa videtur
Nodosam versare trabē: tibi cognita causa est.

Ad Zenobium florentinū Grammaticum. VIII.

O Felix cui nūc avidā spectare parētē (res
Cōtigit atq; vagas deserto ī monte soro
Vidisti quod mandas iners, quod vulgus avarū
Posteritas quod caeca nequit spectacula raro
Ingenijs permissa sacris, tot millia rerum
Tot caras formasq; hominū speciesq; laborum
Cernere sub pedibus poteras trāquillus ab alto
Me procul in tenebris per devia longe viarum
Errantem vidisse fuit, sed traxit amare
Frondis honos, liberq; sequi quā ire licebat
Spernere Pyerias ausum decerpere lauros

Fortior

Fortior ignauum miles sic signa ferentem
Doctus inexpertos obseruat nauta magistros
Propositi tamen egregij uotiq; modesti
Quisquis es in nostraq; adeo propensus amorē
Te læte cupidiq; animi complectimur ulnis.

Ad eundem. IX.

Dulce iter in patriam dulcis fuga tristior hospes
Attrahit, at notæ retrahunt fastidia turbæ
Quid facies anima, loc⁹ in quo pergimus inquā
Fert mala iuncta bonis & dulcia mixta amaris.
Cuncta quidē subeunda simul fugiēdaq; nobis
Cuncta simul, neq; enim facilis discretio rerum
Elegit ille fugam quid quod nec aperta uolenti
Ianua in exilium ciues egere superbi
Claudit iniquā urbē quiuis ubi supprimit æquū
Est genus exilij tacitum, sunt uulnera cæca
Miraris? cui non patriarum iniuria nota est
Quam fouet immemoris populi patientia nostri.
Vel ui rapta domus, uel pascua rura auiti
Amissiq; preces, & tot per inane querelas
Indignor ne uera negem tecum ne licebit
Gloriari? amplexa est gremio nos aurea Roma
Et ciuem dignata suum, dulciq; Maroni

Parthenope sacro foedus feriente Roberto
Quid referenda mihi, seu docta Bononia legũ:
Seu salis inferni decorantes littora Pisae
Atq; Adriae imperitans, alterq; Venetia mundus
Historiaeq; parens Patavum, seu Smyrna latinis
Mantua sidereae nutrix longaeva poesis:
Parma vel imperij clypeus, si credimus olim
Romuleos dum dura Duces fortuna premebat.
Quid loquar Hesperias urbes atq; oppida nostrũ
Inter honoratos numerantia nomen alumnos.
Vestra quod una suis soboles Florentia festis
Longius impellet, calamum rapit ira calentem
Gallia me voluit, proles generosa Philippi
Non neget, extremi propriũ voluere Britanni
Immeritũ fateor, sed in hoc mihi sydera saltem
Dextra favent, levi malecentia luminis astrum
Quo tulit, ecce dolor laeso tu parce loquaci
Non fugimus patriã, sed nos fugat ille profecto
Mox veteris exemplis illustribus, aspice busta
Sparsa virum, patria vetitum tellure iacere
Quos cives quẽ nam peregrino in pulvere saxa
Quos cineres, quae membra premant, solabi-
mur ergo
Et moniti leviora animo tolerabimus aequo.

Ad Brunum

Ad Brattum Florentinum. X.

PIerios comites & plectra sonantia Phoebi
Haemoniamque alio laurum procul orbe relictam
Noveris antiqui precium praedulce laboris
Tristia pro Musis habitant praecordia curae
E quibus infaustas mors imperiosa choreas
Furiante modulante ciet, non aridus agros
Dente lupus rapido teneros non fota iuvencos
Tygris & imbelles Iovis armiger angue colum-
Acrius insequitur, quam me trux illa meosque. (bas
Me linquens reperitsque alios quo Musa dolere
Coeperat, liquit opus elegos & flebile carmen
Fessus erat calamus siccis sitit Africa glebis
Nostra, fatigato longum deserta colono
Castaliis nec fontis opem, nec frondis odorem
Sentit Apollineae, sed robora dira cupressos
Funereosque rogos lachrymarum prorsus imbri,
Quae nymbi tristesque animi peperere procellae.
Heroas canerem, desiderat conatibus obstant
Sydera magnificis, alio levis orbita calle
Ingenii transversa trahit male sanus ad agros
Ducor, & heu moerens aliorum lumina tergo
Cogis enim fortuna nocens. en tempore quanto
Quinque sepulchra virum quales si prisca dedissent

Secula Meonio uigilatum carmen Homero
Clara uel Ausoniis celebrasset Mantua Musis
Ergo Deus alibi, sed quid loquar omnia tecum
Et Phœbū, & comites tecūq; Helicona require
Ars mihi iam gemere est & castigare gemētes.

Ad Gulielmū Veronensem Oratorē ægritudinis & status sui nuncia. XI.

Febribus obsideor ualidis, mortēq; ꝓpinquā
Suspicor, hæc īter curis uigil improbus æger
Excubat, & rauco pernox obmurmurat ore
Classica dira fremūt, belli circumuolat horror
Ditia Barbaricis uastantur rura rapinis
Innocuusq; cruor per dulcia funditur arua.
Vulgus inane gemit, taciti stant limine patres
Fœmineæq; sonant per compita mœsta querelæ
Singula dum premerent cessam rationis in arcē
Euasi, fateorq; libens hæc tempora linquo
Hactenus hic animi status est mihi cætera morbo
Si nequeam uictus pro me uaga fama loquetur.

Ad eundem nuncia salutis. XII.

Acciderat extremum uictus rapiebar ad horam
Potio ni tristis bilem domuisset amaram
Artifici præstante manu, mox limine ab atro
Mortis

Mortis ad astrigerũ uideor mihi uersus olympũ
Nunc terrã cubansq; premo noxq; ipsa fatetur
Semianimem pallorq; grauis, spes reddita uitae
Caetera conueniunt morti, tu uiue diuq;
Quicquid erit laetũ nostri memor exige tẽpus.

Ad Ioannem Barrilem Neapolitanum
militem Arelatensis prouinciae
Seneschallum. XIII.

DOctus ad horrificã delectus nauta procellam
Grande onus et rari mixtam tibi sentis honoris
Materiam imponi. famam nisi fallor amabat
Qui iussit tam magna sequi. seruum ocia contra
Oderat ac requiem, spectans dextrae magistri
Poscitur ad clauum quotiens uiolentior auster
Incubuitq; undis scopulosq; illisa maligno
Ingemuit raucum cum perruit fluctibus alnus
At quotiens coelo mitis iacet unda sereno
Blandus & Hesperio Zephirus suspirat ab axe
Cura gubernandi minor est, minus indiget artis
Atq; operae fragili quamuis credenda lacerto
Tu syrtim ambiguã uentis frangentibus aequor
Littoreosq; ac canũ strepitus, scyllamq; ac charyb.
Euxinumq; fretum rapidi sub faucibus istri (dim
Ingressum

Ingressum te chare puta, tamen omnia uirtus
Vincet & ancipitis tua carbasa certa profundo
Vis animi generosa reget, mirabere forsan
Spes ea, uester amor, desideriumq; metusq;
Sollicitant, quo calle queant de littore tuto
In puppim transire tuam uisuras ab alto
Monstra maris tumidi, & portū subituras eūdē.

Ad Nicolaum Florentinum magnū regni Siciliae senescallum. XIIII.

SI iuuat agricolam raris spectata subacti
Gloria ruris, dum flauas oculo metitur aristas
Diuitiasq; suas tamen idem in colle benigno
Dulcius aëriam quercum, fagumq; comantem
Pampineisq; notat aestiuam uitibus ulmum.
Pastorem si fama gregis uulgata superbum
Efficit, ac toto fuerint ab agmine magnum
Laetior herbosa ludentem in ualle iuuencum
Hūc colit ante alios uitulū, hūc nomine crebro
Signat odoratis intexens cornua sertis
Quanta mihi gentiq; putas tu gloria nostrae
Quantaq; lux patriae, quem tot tolerare laborē
Aspera, tot laqueos cauto transcendere gressu
Hostibus horrendum, charumq; uidemus amicis
Quem nec fortuna minus claro nec perfida cepit

Blanditijs

Blanditijs fortuna mouet, iam triſtibus annis
Quam lætis mirata uirum, ubi carbaſa cymbæ
Et clauum leſſata ſuæ Trinacria tandem
Credidit extrema ſic tempeſtate magiſter
Eligitur dubia miles ſic ſæpe duello
Sortis ſub ancipiti generoſis lecte periclis
Viue tui noſtriq; memor, quæ inſita uirtus
Quas nõ ſpes noſtra facis tibi prima placendi
Proxima cura bonis, turbaq; accendet amanti
Quos inter numerare tuum dignabere uatem.

Ad Florianum Arimienſem Mu
ſicum. XV. (ctus

ORpheus Euxinios ſolitus, uel carmine flu
Vel Thracũ mulcere feras, trãcosq; ſe-
Clarus auis patriaq; fuit ſecloq; loquaci (quêtes
Inter ſemideos habitus, ſed tempore noſtro
Orpheus alter adeſt. ſiquid mihi credere tutũ eſt
Non minor antiquo, niſi q, modò ſurda canenti
Monſtra parit tellus, redeat licet ille nec iram
Nox luxum frenare queat, uictasq; tenaci
Cedet auaritiæ, tanto fœcundior ætas
Sera mali tantam hac acie uicere nepotes
Vt longo poſtliminio conſumpta repoſcant
Membra ſenes, ſtygiaq; datum ſit ualle reuerti

Tangere

Tangere iam dubias mensas dextrasq; cruentas
Permetuent, tectoq; negent habitare sub uno
Aut simul inclusæ retinacula soluere puppis
Adde quòd ignotum calcat locus iste nouo æuo
Et mundi sentina grauis sic pestibus una
Musica cum geminis bello concurrit iniquo
Cedit ipsa his Rhodope multũ me iudice multũ
Impar erit feritate sua, nec Thracius Hebrus
Certet aq; Rhodani sunt hic præclara metallĩ
Pectora sunt silices animi, sunt uiscera flammæ
Semiuiros per prata boues, per arua cernas
Semiboues errare uiros; non unus opacam
Minotaurus habet preplexi tramitis aulam
Plurima permixtæ cecæq; libidinis extant
Signa per infames partus sobolemq; nefandam
Et natos furor exagitat rabiesq; famesq;
Dira nec immites cessant à sanguine fauces,
Nec septena uirum, sed iam millena uorantur
Corpora iustorum, nec solæ urgentur Athenæ
Sed cupidus totus laceratur dentibus orbis.
Hortor abire locis, Itala tellure daturum
Legumq; documenta sui, tum currere quercus
Saxaq; mota sono blandosq; uidebimus ursos.

Ad

Ad eundem. XVI.

CEsserat assiduæ uictus prece plectriger
Orpheus
Orpheus hic præsens animo non arte secundus
Ausus opes spreuisse inopes ignobile pondus
Lætaq; animo carpebat iter, sed uasta legenti
Occurrit uiolentus amor dextramq; superbam
Iniicit inualido, mirum meretricula tanto
Imperat ingenio, cessit reuerentia, cessit
Alma fides, cessere preces, sic uincimur omnes
Vnius illecebris, & Musica seruit amori
Cui mare, cui tellus, cui seruit Iuppiter ipse.

Ad Ioannem Boccacium Florentinū
Poëtam. XVII.

O Ego si qualem tu me tibi fingis amando
Sors daret, at uigiles sopirē carmine cu
Qualia nubiferæ scopulosa p antra Cirrhæ (ras
Qualia Castalij modularer ab aggere fontis
Solamen latura tibi, sed crede fatenti
Fallit amor, qui sæpe Deos hominesq; fefellit
Iudicijs aduersa lues, si carmina uulgus
Nostra legit, quæ causa tibi nūc tanta querelæ ē
Quod passim uulgata auido celentur amico
Nil mihi nil nostris poterat contingere Musis

Tristibus. id primum metuens nunc ipse libellos
Admoneo, ut uulgus fugiant, paucisq; placere
Contenti hospitibus, penitus fallentibus auris
Abstineant, plausuq; leues, & murmura temnẽt
Ingenio sint fata fauens ut forte per ora
Docta uirûm niteant uolitent, licet ardua semper
Haec uia sit tentata mihi tamen ipse meorum
Conscius obstupeam rerũ, dum scribimus ecce
Horrendum uiolenta tonat, miscetq; dolores
Et uarios fortuna metus tot uulnera rerum
Totq; minas pferre graue ẽ, hũc nũcius atq; hũc
Tristis adest, illum mors abstulit atra sodalem
Hunc gladij rapuere truces, hũc carcer at, illum
Morbus habet, uolucres alius rabiemq; ferarum
Aequoreosq; alius pascit sub gurgite pisces
Cor mihi nõ adamante rigens nec ferrea mẽs ẽ
Pertimeo, taceo propriũ quae longa malorum
Historia est, quibus hoc signũ petat illa sagittis
Pectus & hoc quanto penetrans ariete pulset
Obnixi contra steterimus tam pondere nostro
Tam simul exemplis quis nostrum fortiter illud
Vicerit interdum trepidi nutabimus ut omnem
Corpoream requiem mentis labor atq; uicissim
Pacem animi internam fortunae praelia turbent

Vincentes

Vincemus tamen ut spero clarumq; trophæum
Victa ferox inimica dabit, sed stante duello
Turbidus ingenij status est, nix temporis huius
Acta probare reor doctos verum omnia postquã
Nostra placent, noui cõpos breuis suscipe carmen
Et fessa lege signa manus ac mitte querelas.

Ad Barbatum Sulmonensem, de tranquillo statu suo. XVIII.

RVs mihi trãquillũ mediæ cõtingit in urbe
Rure uel urbe media, sic prõpta frequẽtia
Prõptus et ĩ latebras redit dũ tædia turbæ (soli
Offendant, hos alternos urbs una regressus
Hoc dedit una domus senium quæ pellit et iram
Nam desiderium siluas transgressus ebandẽ
Lemo, semper adest oculis animoq; uicissim
Quod placeat possit graues auertere curas
Rursus, et ut strepitus pertæsum limen amicum
Transeo multa uno fugiens fastidia passu
Et queralum obuerso secludens cardine uulgus
Hic mihi tanta quies quantam nec molle sonora
Parnasi nec Cecropiæ per uertice uillæ
Inuenit studiosa cohors heremoq; silenti
Vix Aegyptiacæ curae nisi fallor arenæ
Angelici sensere patres, fortuna latenti

Parce precor, paruoq; uolens à limine transi
Et Regum metuenda fores inuade superbas.

Ad eundem de mutatione quietis in laborem. XIX.

SOrs sua quemq; uocat, rigidam transire per alpem
Sole niuem radio nondum frangente iubemur
Obscurosq; locos, informia claustra malorum
Atq; feram Rhodani torrentis contingere ripam
Heu quis agit mea fata Deus, quis sydere uoluit
Noxius? si patriam fesso fortuna sepulchrum
Inuidet, extremo liceat inaruisse sub orbe.
Aut ubi serpentes habitãt, ubi nascitur Auster
Caucasea sub ualle libens Athlante sub alto
Et uiuam & moriar, modò sit dum uiuitur aliquis
Cuius ab alternis respirem tractibus aër
Barbara dum morior saltem cui reddere corpus
Terra queam nihil è toto plus poscens orbe
Hoc etiam fortuna neges huc uoluis & illuc
Nullaq; iam tellus nullus mihi permanet aër
Incola ceu nusquam sic sum peregrinus ubiq;
Siste precor quacunq; libet regione, meoq;
Ludibrio lassare ferox non materia regni
Multa tui non ampla peto, permitte quietæ

Paupertate

Paupertate frui patriæ hanc in rure reposto
Aetatem transire breuem, iam proxima mors est
Libertasq; simul, medium sine turbine tanto
Tempus erat: non ambitio nec auara trahit mens
Tu longos sine fine adigis perferre labores
Qui quoniã assiduè rapido cum tẽpore crescũt
Quis mihi portus erit? qualem sperare senectã
Linquitur, ô miserus perplexã ambagibus orbem
Celsa tremunt, pendet mediũ, calcantur in imo
Ima placent, tamen aërio ceu uertice semper
Mens tremit, & medio pendet uelut anxia calle
Id queror in primis, quæ nã hæc discordia rerũ
Si nymbos sæuamq; iugis sensisse tonantem
Si pelago fluctus tempestatesq; profundo
Naufragiumq; gemam, desit patientia & æqui
Iudicium mentis. sed en in modò gurgitis undis
Obruor indignis, humiliq; in puluere uentis
Fulminibus premor. sic nil mihi profuit altum
Sollicite uitasse locum. uerum illa profecto
Iusta sed & sera est, & longa, & uana querela
Sors igitur mea me repetit totumq; uideor
Prendere iussus iter, charosq; relinquere amicos
Vrgeor alpinum raptim penetrare tridentum
Danubiumq; nouum, iuuenemq; ab origine Rhenũ

Germanosq; locus, claudit namq; hostibus apertus
Ense aditus, quid agam? rebus parere coactum
Durius est, & ferre iugũ sub te murmurare praestat
Parvo tranquillum dulcis mihi fluxerat annus
Sed brevis heu nimiumq; fugax oblitaq; sortis
Tantisper fortuna mei dum caetera gaudet
Praecipiti versare rota mihi grata reliquit
Ocia, nunc eadem spinosa negocia reddit
Et labor invisus placitam fugat ecce quietem
Tu felix Barbate tuam ne desere vitam.

Ad Gulielmũ Veronẽsem Oratorẽ. XX.

AVsonias spectare domos adamãte superbo
Non silice extructas, nisi te sine dulce
fuisset
Vidi etenim limenq; rigens & claustra supremi
Artificis formata manu Nymphasq; sonoras
Caeruleumq; Athesim spumantẽ gurgite blando
Flectitur ille volens alpini conscius ortus
Et supplex melioris adit confinia mundi
Naturaeq; humiles grates agit alta Veronae
Moenia frondosos colles pulcherrima Martis
Pascua & Adriaci famosas aequoris urbes
Non Istrum Peuceniq; feram glacialia rura
Littora nec Scytici visurus turbida ponti

Non

Non modò res nostras igitur pecudúmq; ferarúmq;
At terras fluuiósq; nouos inuicta regit sors
Vidi, & terrificam solido de monte ruinam
Atq; indignantes praecluso tramite Nymphas
Vertere iter dextramq; nouis impellere ripam
Et didici insano prouisa pericula uati
Oppressum subita populum sub strage misellum
Mors inopina hominũ, et porrò mens inscia fati.

Ad Ioannem Barilem Neapolitanum equitem. XXI.

RES ingens tempúsq; breue est, haec summa malorum.
Inscius in laqueos recidi, quid singula uerbis
Expediam caecumq; chaos labyrinthia claustra
Erroresq; nouos & inextricabile septum
Sollicito quid turba grauis miserabilis ambit
Amissamq; semel nequit unquã attingere limen
Hic me declusum tenent. nunc sydere maesto
Carcer habet miserumq; uager pars una popelli
Ipse mihi impingens manicasq; cõgita lustro
Rex tonat horrendus. stat sortib. urna malignis
Quis iussus prior ire mori, quẽ fata secundam
Saeua nocent, nec fila ferunt, nec uerba puellae
Reginae miserãtis opẽ, nec Daedalus usquã est.

Ad Franciscum priorem sanctorū Apostolorum de Florentia. XXII.

Miraris quę causa morae. laberinthus in arui
Niliacis gnosoq; fuit, mox tertius error
Lemnius, extremus clusini gloria regni
Omnia succumbunt senio, ruit ecce quaternus
Carcer, & auctorem caecae uidere cauernae:
Sed toto dictata domus famosior orbe
Iam nomen uel sola tenet, soluitq; repertor
Consilio uulgo clarus cautissimus idem
Et genitricis enim, & nate solator amantis
Armenti Regina Ducem miserabilis arsa
Et subiecta fero mendacis tegmine uacce
Optauit uerum esse pecus, sed honestior ignis
Corripuit sobolem falsa pietate furentis
Ignoscēdus amor, ruit horrēs machina postquā
Dextra uiri fortis monitu armata puelle
Perculit informis squalentia pectora monstri
Ipse faber fraudum penna trepidante per auras
Fugit, & amisso moestus super equora nato
Fessus & euboica demum requieuit in ora
Qua secat argolico campanas uomere baias
Ad arua calcidicus, fruiturq; salubribus undis
Sed quorsum tibi nota trahens ignota profari

Cunctarer?

Demoror? utq; uolans alium delatus in orbem
Dedalus ad Rhodani leuã, noua mõstra nouasq;
Ambages formas & plena doloribus antra
Struxerit, ut nullus reduci uestigia filo
Dux incerta reget laqueos, at nuper in istos
Inciderim, nequeam ut pedẽ cum laude referre
Non hinc egides, non hinc minois proles
Dedaleo ingenio freti, non ipse magister
Exeat, ira alam faciet, dolor induet alas
Hinc ego uel nudus fugiam nisi Barbara busti
Sors mihi seruatur, fugiam similisq; uolanti
Iam ligurum colles, facilemq; remetior alpem
Limina Pontificum toties damnata relinquẽs.

Ad eandem. XXIII.

SCilicet immensae quod flaccus dixerat urbi
Bellua multorũ es capitũ, sibi uendicat oẽs
Villula, fumosi sunt oppida moenibus unde
Pastor & hirsutus quondam ueniebat arator
Nũc uagus impostor quiq; omnia litora lustret
Insomnis mercator adest, quiq; omnia sulcet
Aequora & excisum patrio de stipite remum
Ignotis qui uerset aquis, qui sydere in atro
Peruigil instantes mundo noret ante tumultus
Publica praesagus, aut funera cernat in astris.

Aut simulet qui uel tristi radice pauentem
Aegrotū uel morte leuet, qui puluere & herbis
Improbus ex uarijs medicamen spondeat aurum
Vulnera qui curet uerbis & credula fallat
Artibus innumeris insani pectora uulgi
Soluere qui legum laqueos, & uincla professus
Ludat, & attonitū teneat sub rostra clientem
Quid loq̄r. artifices scelerū, quos surgere pas-
Cernimus inmites Italis de stirpe Tyrānos (sim
Iam quæcunq; palus Syllas alit atq; Nerones
Portentum regale prius sic flumine longo
Assiriam nostras defluxit uirus in oras
Nos miseri uenale pecus uilisq; lapithæ (bi
Præda famis sequimur dominos dominarier or-
Quos magni docuere patres, nec tuta dolendi
Libertas mæstiq; sonant impune querelæ
Suppliciū dolor ipse timet, nec paruus gemendi
Materia est non flere palam, maria horrida uelo
O mea Calliope, & remis fugiamus adactis
Securam Carpamus iter, speciesq; laborum
Et cursus uitæ uarios populumq; canamus.
Læditur hic gratis, cuius discrimina mille
Mille artes, & mille uiæ pariq; omnibus error
Quilibet ancipitem pariet sibi syluæ sophistam
Vepribus

Vepribus eliciet doctum nemus omne Platonis
Quolibet argutus procedet Tullius antro
Aliger ex omni ueniet tibi Dædalus alpe
Si status hic rerum quæ nunc confuso uasto
In populo qualis magno laberinthus in urbe
Quæ si uisa premunt animum, si dulcia turbãt
Ocia contemnit tristes abrumpere nodos
Ac lætam tentare fugam, uestigia uulgus
Nota sequatur iners at nos Helicone sub alto
Secretos longè nitamur carpere calles.

Ad Italiã ex Gallijs remeans. XXIIII.

SAlue chara Deo tellus sanctissima salue
Tellus tuta bonis, tellus metuẽda superbis
Tellus nobilibus multum generosior oris
Fertilior cunctis terra formosior omni
Cincta mari gemino, famoso splendida monte
Armorũ legumq; eadem ueneranda sacrarum
Pyeridumq; domus, auroq; opulenta uirisq;
Cuius ad eximios ars & natura fauores
Incubuere simul, mundoq; dedere magistram
Ad te nunc cupidè post tempora longa reuertor
Incola perpetuus, tu diuersoria uitæ
Grata dabis fessæ, tu quantum pallida tandem
Membra tegãt præstabis humũ, te lætus ab alto

Italiam

Italiam uideo frondentis colle gebennæ
Nubila post tergum remanent ferit ora serenus
Spiritus & blandis assurgens motibus aër
Excipit, agnosco patriam gaudensq; saluto
Salue pulchra parens, terrarum gloria salue.

Ad Ildebrandinũ Paduanum Episcopũ, de Italiæ laudibus in comparatione aliarum. XXV.

NVper ab oceano multa cũ laude reuersũ
Occiduo, nũc et syluas, et rura sequentẽ
Aspera, quæ fluctu glacialis proluit Hister
Conscius ingenij iam te satis arbitror omnem
Europæ spectasse situm, te iudice pauca
Disseruisse uelim, quantum seu Gallica tempe
Seu fera theutoniæ tellus, orbisq; Britanus
Differt ab Ausonio, quantũ simul inter utranq;
Hesperiã intersit, namq; & mihi multa uidendi
Cura fuit, terrasq; labor penetrare remotas
Nec nouus hic mentẽ subit impetus, acta Poëtis
Iam pridem, rerumq; alijs memorata magistris
Præcipue nostro res decantata Maroni est
Et mihi post alios, rauco sed murmure dicta
Nunc iterũ aggredior, nõ inscius hãc mihi cau-
Multorum fortasse odij, si uera profecto (sam

Sunt

Sunt tanti ut pariāt hostem, mihi nullus amicus
Esse potest, nullam quaerendi contulit artem
Ingenium studiumq; mihi, nec conferat oro
Ergo ego uera loqui sit rem ne publicus hostis
Haud ueritus moneo ac testor qui forsitan aegrè
Haec legerent, oculos curuant, perlege salus
Nanq; tibi Musis cano uulgariq; relego
Iam procul quaecunq; animis regione uagentur
Siue per has nostris habitatas gentibus urbes
Siue per Assyriae populos, nam longius ardor
Exchit, Aegyptumq; magnum quos subdolus ille
Mentitus mandata dei malecendo fefellit
Siue per ignotos ritus ubi caeca prophetis
Templa deis cultroq; ferox ubi dira sacerdos
Exta secans, foedis miseros inhiare sacellis
Gaudet, & attonitos cura suspendit inani
Quo te cunq; moues quocunq; sub aethere sistis
Multa tibi occurrēt proprijs metuenda colonis:
Multa tibi uariarum aderit penuria rerum.
Musa gradū cohibe, quorsum temerarius pergis?
Conspicet insanū iam iam tua carmina uulgus
Turba suos teneat mores, nos nostra loquamur
Gallia nec uitem, nec munera Palladis ante
Nouerat, hos serum meruit gustare liquores

Postquam

Postquã Roma fuit, sed adhuc ibi rarus oliuæ
Frondet honos nam poma quidẽ fragrãtia nostri
Orbis & aurato nusquam uirgulta colore
Hæc quoq; diuersis uterum fecunda metallis
Non soluit scatebrisq; caret, qbus ægre lauantur
Corpora, nec gregibus tondetur læta superbis
Musa gradũ cohibe quorsum temeraria pergis?
Germanas transire niues, atq; horrida uesti
Frigora Danubij placitũ, et quos dextera Rheni
Ripa procul fixo subiectos respicit axi
Dulcius e rapto uictaros petit Suenos
Ceruleos albis quos irrigat amne Bohemos
Quos Hypanis paruæ gignens animantia uitæ
Aut uagus algenti Tanais discriminat unda
Hæc loca nil Baccho debentia nilq; Mineruæ
Atq; parũ Cereri sileant, pars magna Britanni
Littoris aut messem bibit, aut liquefacta Lyæi
Poma loco, succo rarum, nisi chara urbantur
Vina mari precio miseræ mage dulcia uitæ
Flandria quid sitiens haurit nisi pocula mellis
Aut aliunde graui nascentia uina labore
Quid nisi tellaris cumulos iam sole recoctos
Quos operosa æstas brumæ transmittit inerti
Terrarũ pars illa tremat, nimis ordine longũ e

Enumerare

Enumerare plagas, quas frigida contigit ursa
Fertilis et Zephyro situs est, & feruidus euro
Et sua fertilitas nymboso contigit austro.
Quis tamen ignorat, quantũ est quod desit ubiq;
Natura retrahẽte manũ, quantum ue quod obsit
Hinc decor oĩs abest memorã. illinc dulcis aquæ
Copia: dãnosæ uallant hæc arua paludes (riunt
Illa necant fontes, uel patriis aceruus harenæ
Ille locus Tigres syluis errare profundis
Ille uidet gelido uolitantes æthere gryphes
Ille truces pardos rapidos habet ille leones
Ille uenenosas stirpes, herbasq; malignas (ta
Germinat hic morbos, hic pullulat aspide mul-
Cõtra aı̃t, bona terra animi imperiiq; supremũ
Aoniamq; lyram quã Græcia uicta Latinis
Tradidit innumerasq; libẽs, præterea uber artes
Italiæ quid obesset, nisi Mars uiolentus obesset?
Quidue deesset Italis, nisi pax non deforet una?
Nostra parum nostris, aliena resoluere mẽs est
Musa gradũ cohibe, quorsum temeraria quorsũ
Vlterius transire arto; ter iussa quiesce.

Ad Andream Mantuanũ Poetã. XXVI.

I Duce uecta Pado leuis est descensus amici
Gurgitis auxilio, donec deflectere cursum

Obanus

Obuius admoneat Benaci filius alti
Inde sinistrorsum perges, æque amne secunda
Ibis in aduersum qua clara Maronis origo
Mantua Pieridū quondā domus alma sacrarū,
Nunc sedes inuicta Ducū, que classica plectris
Miscent, & uincto ueneratur Apolline Martem
Vnum ibi nostrarum preconem litera rerum
Inuenies. hunc tu nostris solabere uerbis.
Nam nostrā dolet ipse uicem, facilesq; susurros
Ruminat insulsæ permotus murmure turbæ:
Læta sibi in primis uultuq; occurre sereno
Hisq; indignantē loquere, & si nulla sine hoste
Gloria parua tamen nobis oblata duelli
Materia est quos iam lustris oblata duobus
Torserit inuidia non inuenisse quid hiscant
Conceptum quo pone uomant e pectore uirus
Vna nouennis uix tandem syllaba uerbis
Ostendit fecitq; uiam, pro crimine summo
Produxisse breuē arguimur, sed cœca profecto
Inuidia est, cumulant nostræ præconia laudis
Eximiæ iudicium formæ uix pauca, nec æquo
Iudice quæ damnant inter tam multa notari
Næuus in insigni quamquam leuis eminet ore
Deformis facies mendum tegit, omnis quando
Offendunt

Offendant oculos, etiam non cernitur uenter
Nos igitur quae summa rei est, an carmine longā
Fecimus imo breuē, quod carmine cōstat eodem
An ne aūt geminam dedit addita consona tēpus
Sic animis, sic ingenia torpere uidemur.
Haec nobis ignota patent, id Musa mereri
Nostra potest teneriq; Elycon dilect⁹ ab ānis.
Esto ignota patent duo, nam pugnantia capta
Mente simul loquimur: iuxta an longāq; breuēq;
Poetam⁹ haud equidē censorē id credere nostrū
Crediderim, quamuis soleat sibi fingere multa
Spuma praecipiti, torrensq; insania Baccho.
Somnia mira uident uigiles, et febre sine ulla
Occupat inualidū cerebrū uiolenta Phrenesis.
Falsum aūt si saepe uidet mens aegra quid ille:
Quid uidet ille furens Bromij, Venerisq; sacer
Phryx aer⁹ semper, cibo somnoq; sepultus. (dos
Extremamq; trahens uina inter dulcia noctem
Nota canis rabies, stant argumenta uidebis
Horrentem setis, oculos ardere uagantes.
Latrat in absentes, metuit contingere lymphas
An Breus est (lqd ais) quod nostrū fata minātur?
Quae schola Grāmaticā, nātēq; renuit asellā
Vina dedere animos, fecerunt uina Poetam.

N Senio

Sentio, pica merum tetigit rostroq; madenti
Decertare audet Musis, iam simia tigres
Audebit tentare feras: & aranea telas
Texere palladias, cygnosq; lacessere coruus
Vis uini omnipotens, tenerũ fugat ille pudorem
Excitat ingenium, mutos facit esse disertos
Qui modo uix calamo commissa negocia ruris
Clamosi seu bella fori trepidante notabat
Conductus precio tenui, nunc sydere maesto
Carmina nostra notat, nunc cõsultore Cratino
Humida uerbosis eructat metra tabernis
Venit in Aonios subito rudis incola montes
Infecitq; locos, illo spectante choream
Virgines soluere choro, periere laurus
Aruit & faciem mutauit Castalius fons
Allisit saxo citharam turbatus Apollo
Collega regnante suo, Nixeia uictrix
Ars & utriq; deo collis famulatur aui
Rusticus en censor nouus, en proiectus ab astris
Venit Aristarchus, obelis armatus acutis
Nil atramentis unquã quod carpere possis
Saepe, sed ad mensam Reges, & praelia Troiae
Victaq; nõ modico describens Pergama musto
Nec pudet insultare aliis, ea gloria fusco

Visa

Visa animo, fumum cælo nebulamq; sereno
Obliquis captare oculis, & digna triumpho
Sillaba nec certis primũ se falsa uidere
De nihilo insultat maculas in lumine demens
Fert proprio quæritq; alibi. sic illa tenebras
Cæca suas patet esse domus, queritur ut puellæ
Commigrare petens, nota tibi fabula dicto
Quæ Senecæ risum mouit, sed callidus iste
Nostra scripta manu seruare poëmata fertur
Sillaba monstratur uulgo nostramq; patenter
Arguit errorem, mirum nam sillaba nobis
Hæc eadem seruata domi est ubi causa tenorem
Et tempus tenuisse suum, si missa recentis
Discordant, cur peiorem sententia uergit
In partem, cur non potius properantis in actu
Error erit calami? quod sæpius accidit alta
Tractãti, ingenio culpã hãc ascribere mordax
Aemulus audebit? uerum audeat, unica nobis
Sit nota quæ crebra est alijs, & crebrior ipsi
Virgilio, feruens quandoq; tepescit & alget.
Et quandoq; Maro currens pede claudicat uno
Diuinum est quod labe uacat mortalia nunquã
Reprehensione carent igitur, si iure lacesso
Accusator agit petimur, si crimine uero

Crimen erit ne nisi e tamen, livorq; sinister,
Lentus iners studijs praetendens retia nostris
Torqueat in girum sese pariatq; subinde
Quod premat invisam graviori vulnere famã:
Tristis enim invidia quales effundis abortus!
Ridiculus partus, spacio brevis una decenni
Syllaba, turrigeros citius tres antea natos
Indica Barbaricis peperisset belua sylvis.

Ad amicum transalpinum in Gallias revocantem. XXVII.

P*Erdis amice operam, mens est mihi certa manere.*
Hic ubi sum, non me validis rapidissimus undis
Impulerit Rhodanus, recte non Cottiae cura
Moenia concanimus, ubi tu mihi tempora vitae
Deligis, ac bustum, nõ compita vestra terentes:
Mille simul pernas quae stridunt urbe quadrigae.
Anchora fixa solo est, moveãt, tu calcar amoris
Incutis absenti, quo frena morantia rumpam.
Dũ meminisse iubes, quod ut obliviscerer omnẽ
Exhortandus eram studio, tu dulce caducum
Ingenij expertus, formaeq; fugacis honorem,
Et veterum mihi multa novas monimenta dierũ
Haec tamẽ ipsa olim, quae spes erat ultima victo

Cassa

Causa fuère fugae, iamq; haec puerilia retro
Linquuntur, ad metam rapimur properantibus an-
Vna fuit quondã de pectore cura capillos, (nis,
Impendere diu speculo, componere vultum,
Multorum placuisse oculis; sed transijt aetas
Illa mihi in tergum, et nunquã reditura volauit.
Iamq; animũ maiora trahũt, quid precibus ergo
Consilio'ne tuo senior iam segnis amator
In flammã laqueosq; ruam, & iuga nota subibo.
Dij meliora boni, licuerunt multa iocosae
Tunc puero, nũc pauca viro, suntq; illa pudori.
Fabula quid populo fuerim, digitoq; notatus
Ista precor sileant igitur ne carpere mores
Nunc etiam videare meos, si pauca iuuentae
Blanda pates motura senem, tua dulcis amice
Interpellat item facies; sed forsitan aequam
Id fuerat tua quare totiens me traxerit illuc,
Vt mea te tandem semel huc rapuisset imago.
An me Romani dignatio sacra moueret
Pontificis, quem saepe meos his ordine gressus
Et longas quaesisse moras, frons mitis ab alto
Prospicit illa suos, quibus annumerare pusillũ
Me licet, an quorsum sitis immortalis habendi
Voluet in exhausto mortalia corda labore.

Sit parto satis e lite frui, si plura petuntur.
Nec bene fundatum locus interrumpit amorem
Et patulas habet ille manus, & brachia longa
Cũ quibus & terras regit, et freta transilit ampla
Praecluditq; fores Erebi, coelumq; recludit
Spes aũt me nulla trahit, quia nulla cupido
Alligat, & nullis ardent praecordia flammis
Ingeniosus amor, quas non te vertis in artes?
Quae tibi nõ tentata via est, horroribus imples
Quã varijs hĩc bella fremũt, hic arma parãtur,
Omnia peruideo, sed quis locus absq; periclo?
Quae magna cum laude quies? sua sancta labori
Gloria languentem spernens operosa soporem
Despiciensq; minas, at qui te detinet inquis,
Et mortalis homo, uita sic pendet ab una
Sors tua, sed quaenã quaeso nõ pendula sors est
Stamine pendemus tremulo mortalibus amici
Immortale caput uoto ursanus inani
Optarem non tanta premunt oblivia rerum
Sum memor ipse mei, sed enim pars magna sup-
Huius erit, multũ adiecit lux aliena famae. (stes
Clara quidem longos aeternum ventura sub annos
Viribus ipsa suis sublimis ad aethera surget
Non aliena petens inopis suffragia linguae.

Si tamen

Si tamen & præsens celenius promittere quicq̃
Auderet promeret, nec sarcina nominis ingens
Afferret auxilio, uerũ hinc grauioribus anges
Inde locus similis, siquidem modo rara per oẽs
Et suspecta fides animos. clarissima certè
Ars, uirtus, doctrina, fides rarissima semper
Nũc tamen ex raris siquid mihi credis habeto.
Frustra igitur terrère pares, si tempore uirtus
Prisca uiget nostro, si qua est probitasq; fidesq;
Pectore in hoc habitant, olim concorditer una
Viximus, & reliquam parili stat uiuere nexu.
Tempora partimur, uarioq; experiendimus usu
Et noctem longosq; dies sermone morantem
Ducimus, obrepit quoties assueta uoluptas.
Solus ego populum fugiens, & rura pererrans.
Solus, & ad ripam tenera resupinus in herba,
Ardentes transire dies sidusq; leonis.
Cantantem liber uideo, uacuusq; malorum
Dum grauidus redit autumnus, uolucrumq; cateruis
Rura cõplentur, breue sic cantante choreas,
Pyeridum in syluis & labile uoluitur æuum.
Hæc mihi uita placet, non ambitionis in aulam
Inuidiæq; sacrã, post tot documenta reuerti
Gratius ipse quidem, quanquã iam fessus eundi

Per Italam calcabit humũ, patriamq; serenam
Latius his oculis, & sydera nostra uidebo.
Post ubi longaeuo fuero fractura labori
Affuerit suprema dies, solamen & ipsum
Mortis erit, tanti ingenio lachrymantis amici:
Lassatum posuisse caput, manibusq; sepulchro
Iniectum iecisse pijs, post praelia tanta
Fortunae, ausonia saltem tellure recondi
Dulce mihi, & patrijs longũ requiescere saxis.
Seraq; quam fragilem tumulum cõuulserit aetas
Lenius Hesperia cinis hic agitabitur aura.

Ad eundem. XXVIII.

QVando erit obscuri laribus contentus Amiclae
Caesar, & imperiũ spernet, bellumq; timebit.
Apius inassuetae metuet certamina plebis.
Mutus erit Cicero, formosus Galba, fidelis
Hannibal, infidus Scipio. Catilina pudicus
Ac pius, armatum Thersites spernet Achillem
Cherilus altisono carmen dictabit Homero.
Sol fuge perrumpet radijs, et mirantibus umbris
Tartaream subitò complebit lumine uallem.
Aethera bos facili penetrabit & astra uolens
Oceanum formica uado, Tanaisq; repente

Ibit

Ibit aquas, stringet glacies densissima Nilum
Nix æterna teget Meroen, nunquamq; carebũt
Imbre Medusæis infecta cruoribus arua
Surget ab occasu uiridis aurora capillis
Retrogradusq; diẽ fuscos transmittet ad Indos.
Et Padus ad fontem Vesuliq; redibit ad arcem
Ethna uomet fluctus gelidos & Sorgia flãmas,
Aura mouebit agros, cõtenent nubila uentos,
Montibus errabunt pisces, pelagoq; leones.
Tunc tua propositũ conuellent carmina nostrũ.

In ortu Marci Iannarii primogeniti magnifici Bernabouis Mediolani domini. XXIX.

M*Agne puer dilecte deo, titulisq; parẽtũ*
Præfulgẽs populis olim uenerãde super (bis
Sit modo uita comes, teneris sit spẽs annis
Expectate diu nobis patriæq; patriq;
Læte ueni uitæq; uiam felicibus astris
Ingredere, & rebus gaudens accede secundis.
Te Padus expectat dominũ, quẽ flumina Regẽ
Nostra uocant, te purpureo Ticinus amictu
Et magno genitore tumens, te gurgite Lamber
Innocuo lateq; secans pulcherrima rura
Abdua, cæruleus, uolucerq; sonantibus undis

Ollius ac diues Tanarus, te Trebia nobis
Iam melior, saluus te ripis laxior aequo
Te durus, rapido torrens, te uertice Taron,
Exiguis te Parma uadis, atq; entia uerno
Imbre furẽs, teq; amne minor tamẽ aethere Rhe(nus
Blandior Ausonio, quanquã qd flumine uerbis
Parua sequor si te Thirreni maris aestus & omne
Iam nunc litus amat crebrisq; in litore portus
Quũ procul indomitas gẽtes sceptrisq; potitas.
Non pudet e gremio dominũ sibi poscere uestro
Ingens principium tibi sic uirtusq; tuorum
Sic tua sors, sic fama domus, sic lumine amico
Astra fauent, hominũq; deus qui prouidet actus
Tu quoq; tranquillo nouum pectore natum
Suscipe magnanimeq; parens, & per uestigia gressus
Ire doce generisq; sequi monimenta uetusti
Historias alij memorandaq; nomina longe
Actaq; clara uirũm repetant uulgataq; bella
Sufficiant alijs exempla domestica famae
Inueniet puer iste domi calcaria laudum
Plurima magnanimos proauos imitetur auosq;
Miratiq; patrem docili condiscat ab aeuo
Quũ tamen egregias iuuenis adoleuerit infans
Hanc habeat patriam, & roseo bibat ore uberto

Parua

Parua decēt paruos, minimus sum, maximus ille
Paruus, sed est aetas lucis noua limina nuper
Attigit, & coniunx trepido suspexit ocello
Aetati, non fortunae munuscula dentur
Apta suae, ludet nitido rutilante metallo
Spernet idem ex alto fuerit, dum plenior aetas
Et rutilam terrae faecem sciet esse profundae
At forsan sibi tunc carmina nostra placebunt,
Perleget & secū, sacro dū fonte leuabar (re est
Tanto humilē excepisse genitor dignatus hono-
Hic quoq; draconem generoso uertice dextram
Apposuit, procerum magnae pars parua cateruae
Et faustum laeto Marci dedit omine nomen
Ornatum celebri magnorum laude uirorum
Ut siue ingenij linguae seu palma latinae
Mulceat insigni geminum mihi lumine callem
Ostendant Latij Marcus duo sydera Varro
Marcus item Cicero, cui se lux tertia Marcus
Aggeret Antonius; siue ardua rara uidere
Pyeridumq; audire modos Parnasus amantem
Signet iter Marcus, patriae si carus amator
Nec laeto rumpenda fides, sic Marcus utrinq;
Regulus exemplum soli; si forte supremi
Spes & amor moueant, surgent ue effigie Marci
Principis

Principiis alta sequens, atq; his se nominibus aptis
Seu studio iuuat agnosci sunt undiq; clari
Sceptriferiq; Duces, si bellica gloria tangit
Et rigor, & uirtus animi cultusq; decoris
Et contemptus opum, Marcos Curiũ atq; Cato
Intuear, Reges acie calcare potentes (nes
Si mediter Marcus Glabrio, si uincere gentes
Nobilior memori uersetur pectore Marcus.
Hosq; inter patris patruus quẽ nostra uiderunt
Tempora uictorem, Marcos accepimus omnes
Huc dedimus, si tẽpla uelim struxisse uel urbes:
Aut si naualj certamine uictor haberi.
Marcus ad audendũ stimulos Agrippa ministret
Si placeat fraternus amor, pietasq; modesti
Pectoris aut maior rediens in tempore fama
Spreta sua, Marci Fabij uictoria testis
Neglectusq; Duci populo mirante triumphus
Publica fata manu patriosq; arcessere casus
Inq; suum transferre caput proprioq; cruore:
Commune imperiũ fundare, & turpia nulla
Posse pati Marci facinus, commendat Horati
Nobilitas humili quae sit gratissima plebi
Concilietq; animos, se Marcus Horatius alter.
Insigne exemplum, Marcusq; Valerius offert

Esse Ducem fortēq; uirū inter uulnera Marcus.
Popilius, cautum in dubijs euadere Marcus
Caeso docet, stabilem Liuij constantia Marci.
Hostis collega ego, sociorum moenia posci
Subdere coniuncto Marcus Geganius ausu
Hostiles aperire fores uirtute uel armis
Immeritosq; iugo ciues patriamq; maligno
Eripere, & semium crebris ornare trophaeis.
Singula de Marci discam probitate Camilli.
Consilio proprius, si castigabitur error
Marcus erit Rufus monitor, si dulcis agetur
Libertas, etiam Marcus Castritius armet.
Si ferro cohibere fugam, & cōuertere in arma
Cōsternatā aciem, Dux Marcus Aemilius esto.
Pellere si patrijs scandentem moenibus hostem
Vltima sors adiget Marcus sit Manlius autor
Reddere si uitam patriae, casusq; tremendo
Sponte subire, pijs Marcus conspectus in armis
Curtius hortator fuerit, quam debita fido
Inconuulsa fides Marcus Lucullus amico
Quanta hosti pietas alter post funera Marcus
Antonius, Marcusq; pium me Cotta parenti
Marcus item Scaurus nato monet esse seuerum
Marcus Rutilius moderari & spernere honores

Si magnas fortassis opes, sed labe carentes
Mens humana volet impleri nescia rerum.
Marcus adest Crassus, quod si de sede superba
Imperia & tumidos libeat prosternere reges
Marcus adest Brutus, stomacho metuendus ama-
Dextera si pollens, & clari fama duelli (510
Sollicitet, paribusq; duces sub Marte cadentes
Armaq; caesorum templis affixa sacratis
Tunc animum Marcus subeat Marcellus, et ille
Cui tulit auxilium demissus ab aethere coruus.
Multa etiam aduersus multas audere cohortes
Marcus Scaeua docet, tumq; occurrere bello
Crebra p aduersum generosaq; uulnera pectus
Sergius ostendit. Marcus tum corpore trunco
Et spolia, & titulos, uel iniquo quaerere Marte
Religione pia coelum si cura mereri est
Quattuor ex numero Christi praecone secũdo
Excitet, alati signat quem forma leonis
Et cui nũc locuples Veneto stat litore templũ
Vndiq; multiplici sic prorsus honore uerẽdum,
Marcus aurifica positum mihi nauem ab unda
Ille quidem haec secũ; sed tu tibi magne uidebis
Me uelut esse suum, si sit tuus inuida forte
Conspectum fugitiua tuũ mihi subtrahet aetas

Fac

Fac precor absentis memorem, si munera malit
Certatim maiora parans, feruentior igne
Commendet me pura fides, & carmina raptim
Ingenio deprompta inopi, sub iudice tanto
Sit precium rebus iustum, laudetur amantis
Lucida mens, tenebris effossum sordeat aurum.

Ad Guidonem de Gonzaga Mantuae dominum. XXX.

Itala quã reliquas superet facundia linguas
Vt praestẽs Graiã praeter si fama sequẽda ẽ
Si Cicero nullam excipio breuis iste libellus
Testis erit, clara eloquio, quem Gallia coelo
Attollitq; fauens summisq; aequare laborat
Scilicet hic uulgo recitat sua somnia Gallus
Quid zelus, qd possit amor, quis pectus ephebẽ
Ignis alat, quid ludat amor, quibus artibus amens
Certat amans Veneris, tot sint in limine postes
Quis labor atq; dolor, re qes quae mixta labori
Quae risus, gemitusq; uices, ut gaudia crebrae
Rara rigent lachrymae, poterat quod laetus ergo
Vbertasq; dari, fundiq; capacius aruum?
Somniat iste tamen, dum somnia uisa renarrat
Sopitoq; nihil uigilans distare uidetur
Vt tuus ille olim melius concinnuit amoris

Explicuit

Explicuit sermone pathos, si fabula dives
Inspicitur, frigidaq; expirans cuspide Dido
Seu vates Verona tuus, seu nidus amorum
Fertilis, ac notas lasciuo carmine Sulmo
Vmbria siue Ducem ingenii largita Peligno,
Vt sileam reliquos, uel quos antiquior aetas,
Vel quos nostra recens laudibus extulit oris
Nec minus hũc lętè excipies, nec munere tẽnes
Nostra ideo, uulgaria enim & peregrina petẽti
Nil maius potuisse dari, nisi fallitur omnis
Gallia Parisijq; caput, mihi crede, valeq;.

Ad amicum bonae indolis adolescentem. XXXI.

GRatulor ingenio quod me stimulãtibus usq;
Sollicitasse iuuat stimulis, nec gl'ia tales
Vel fecisse manu, uel adhuc doctore carentes
Inuenisse operum comites, atq; arma dedisse
Tu coeptũ preme magnificũ & feruentius urge
Victor eris, celsoq; sedens sub uertice Cyrrae
Distantia despicies trepidantis murmura uulgi
Vnum quod, nam uerba tibi, sensusq; profundos
Suppeditat natura parens, ut sedulus arti
Des operam admoneo, neu sit tibi mensa pudori
Sillaba & in digitos iterumq; iterumq; reuersa
Hoc

Hac age ne minimi contemptor maxima paruis
Aspergens maculis, frontem foedare serenam
Sustineas modico neq; haec tibi crede locutum
Ore pio sancto uideor genuisse, meumq;
Rem gerere, optati ueniente in tempore fructus
Cultor ubiq; ferat, nec tu dilecte negabis
Hinc fateor mihi cara tuae non ultima famae.

Ad Socratem suum de uarietate stu-
diorum. XXXII.

ARtibus at uarijs agitur breuis orbita uitae
Et p mille uias, metã ꝑperamus ad unã.
At ideo optatã pariter non prendimus omnes
Altum iter, et durũ imprimis, nec male grauatis
Corporeo ascensus facilis, scopulosaq; saxis
Vndiq; praeruptis, anceps ubi turbat euntes
Vndiq; terribiles lapsus, atq; undiq; mors est.
Per mediam securaq; eas, hoc tramite pauci
Incedunt, plures uideas in ualle profunda
Errantes, passim caecos ad tartara gressus
Ferre, quid heu tantum fessis mortalibus obstat?
Quid Samij senis in biuio deflectere cogit
Ad leuam atq; iter usq; adeo cõtemnere dextrũ?
Excelso stat uita loco, nos ima sequentes
Vergimus ad mortem, fulgentia sydera circum

Voluuntur lege aeterna: nos lumina proni
Figimus in terram, terrena semper amantes.
Seu gaudentes opes tacitis fodisse sub antris
Pallentes, coeliq; sacrum fugisse decorem
Ac montes turbasse auros, dum flaua Metallum
Vena auri caraq;, & magnū ac dulce periclū
Siue gulae imperio terras uexantes & aequor
Aeriasq; plagas, quas si spectare liberet.
Pulchra foret: alias cupido sub pectore mensas
Voluerit interdum corpuscula uilia, quantum
Perditur impensae fragilem, quid rumpitis aluū?
Quae modico tranquilla foret, nimioq; laborat
Singula si numeres studium uix turpius ullum
Quid loquar hos qui rostra colunt, quos uulgus adorat,
Quos fauor ambiguus turbae plausuq; fatigāt,
Quid quos caeci amor miseros, spesq; improba
Praecipitat, laetis moesto spumātia rubo (Martis
Tela uidens oculis, & campū strage rubentem
Buccina non illos, non ulla pauoris imago
Non gladij ancipites, non uulnera saeua, nec im
Sāguinis, aut foede tectura cadauera terrēt (bre
Quid quibus alma fides, pietas quoq; uiuit oīs
Atq; dei atq; hominū, dubio dum calle supremū
Ac tremu-

Ac tremulū properēt fortunae ſcādere culmen,
Quos furere in triuijs compellit inutilis amnis
Quorum longa eſt aetas, & perdere litera tēpus
Quos operoſa domus ruituraq; tecta morentur
Immemores buſti, quos durum uxoris iniquae
Imperium exercet, nulloq; labore domandum
Ingenium nati indocilis, ſeruiq; triſtior pais
Quos ſentoſus ager, quos grex moribūdus an-
Aut apiū fugitiua cohors et melliſ amans (helos
Curam ferre domini metu, ſpeiq; auida lucri
Atq; ardere ſitis parta quos languida meſſis
Inſtitor aut nauta, pugnae Aquilonibus Auſter
Exanimant criſoſq; inſerni nomine Syrtes
Aut hinc Sylla fremēs illinc uiolēta Charybdis
Ac media urentura ratis fortunaq; ſemper
Fluctibus ac uentis tortisq; rudentibus acta.
Quid quos flāma animi laribus propellit auitis
Per maria et ſcopulos uoluitq; citata per undas
Degitur infelix, quibus apparat unda ſepulchrū
Et ieiuna auidos expectant uiſcera piſces
Praetereo ridenda magis, quos retia fuſca
Tendere nocte iuuat, belliq; indicere ſyluis
Quos aper armentos habeat, dum uulnifer unda
Valle furit, quos ceruus agat per deuia ſaltus

Per frutices, quos parua uagos gressuq; silenti
Ducat auis, lento prohibens suspiria freno
Erigat ad cœlum, quos nubibus anser aquosis
Inuolitans quos piscis acu captandus ad unca
Ceu rigidũ incuruet gelido de marmore corpus
Quos habet aut fœdus fornix, aut umbra taber
Anxia damnosa, quos atterit alea ligno (næ
Turbida quosq; tenax ligat ad spectacula circus
Oblitosq; cibi sub tarda crepuscula seruat
Quid quos cœca uenus, quos ĩcõsulta uoluptas
Tẽpus in omne rotant, insomnes ducere noctes
Cogit iners et blanda lues trepidumq; soporem
Carpere & aut niuib⁹ medijs, aut imbrib⁹ ultro
Ponere inermæ latus sub limine tristis amicæ
Ac proprijs gaudere malis, dũ credula mentes
Spes alit interea, stimulisq; ferocibus urget
Seu quos forma fugax fulgor breuissimus oris
Prærapidumq; decus speculo suspendit inani
Sic suus urit amor, sic fert sua quemq; cupido
Efficere & uitæ tranquillum sternere callem

Ad Franciscũ priorẽ sanctorũ Apostolorũ de Florẽtia magno nixu animi inter difficultates assurgendum. XXXIII.

VIuo, sed indignans, quæ nos in tristia fatum
Secula

Secula dilatos peioribus intulit annis
Aut prius, aut multo decuit post tempore nasci
Nam fuit & fortassis erit felicius æuum
In medium sordes in nostrum turpia tempus
Confluxisse uides, grauium sentina malorum
Nos habet, ingenium, uirtus & gloria mundo
Cesserunt, regnumq; tenent fortuna, uoluptas.
Dedecus ingenti uisu, nisi surgimus, actum est,
Ibimus in scopulos, torrente rotabimur atro.
Ossa rigens tellus, & inania nomina bustum
Conteget exiguum, longo mox parta labore
Fama cadet, cinerum custos intercidet urna
Aura feret cineres, attrito in marmore nomen
Vix leget accliuis concisum in frustra uiator
Cuncta premet tēpus, si mens obstare prementi
Attollamus humo spes fessas nulla carinas (est
Anchora mobilibus suffixa moretur harenis
Hoc Elicone meo circum uiridantibus herbis
Fontis & ad ripam quæruli sub ripæ silenti
Atq; inter geminas properatum perlege lauros
Quas tibi sacrata forsan sessure sub umbra
Dum serere heu quotiēs suspirās crescite dixit.

Ad Gulielmũ Oratorẽ Veronensem, De Peregrinatione ad urbem Romã anno iubileo. XXXIIII.

TV quid ages? sacrã ne paras inuisere Romã
Iam tandẽ, poteris ne pio dare terga labori
Aut segnem patiere morã? Verona tot annis
Possedit, longoq; suum te dulciter æuo
Poßideat serum'ue tibi paret alma sepulchrum
Roma nihil? meliora deus, si tempore tanto
Ingenij mihi cura tui, si pectoris ardor
Notus ab experto, pridem generosa uoluptas
Egregium monstrabat iter, stimulosq; latenti
Vrgebat, sed frena domus studiumq; tuorum.
Vt patriæ stringebat amor, nunc maior in altum
Cura uocat, cessas? ni dum patet arcta salutis
Semita quam strauit Christi pius ore minister
Quã Cymbro pmixtus Hiber, Graioq; Britãn⁹
Permeat, extremæ cõiunctaq; Cypr⁹ hibernæ
Et Dacus, & rutilo perplexus crine Sueuus
Stabis iners Italus? sic semper proxima sordent?
Sic longinqua iuuant felix peregrinus ad astra
Ire potes saltu facili, contemnis an ipsum
Id nimis est, an dum redeat iubileus & errans.
Quinquaginta uagis iterum sol flexibus orbes

Expleat

Expleat, ac reuehat quas nũc male perdimus ho
Expectamus adhuc? cœli quicunq; uiator (ras
Longũ iter est propera, tẽpus breue, nulla futuri
Sollicitudo premat, neu te mentita dolentum
Impediat pietas, affusam in limine matrem
Despice, nec teneri moueant te dulcia nati
Oscula, grandæuum fugiens sine flere parentẽ
Et sine, uentus agat suspiria tristis amici
Non natæ, seu forma uirens, seu nubilis ætas
Non Germanus amãs, trepide nõ uerba sororis
Candida nec blãdo teneat te murmure cõiunx.
Cũcta tibi calcãda simul, pulcherrima merces
Proposita est, sed quem moneo? iam lætus amata
Respiciensq; in terga nihil te proripis ede
Feruida deuotum rapuit, iam dextra bacillum
Perq; salutantum tacitus petis agmina Romam.
Me ne oro comitem refugis? comes esse uolenti
Institui meliore uia, iam mundus & omne
Quod placuit inueni domita uix carne ualete.

FRANCISCI PETRACHAE
Epistolarũ Libri Tertij & ultimi
FINIS.